

UJEDINJENE NACIJE

Međunarodni sud za krivično gonjenje
lica odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše
Jugoslavije od 1991. godine

Predmet br. IT-95-13/1-A

Datum: 5. maj 2009.

Original: engleski

PRED ŽALBENIM VEĆEM

U sastavu:

**sudija Theodor Meron, predsedavajući
sudija Mehmet Güney
sudija Fausto Pocar
sudija Liu Daqun
sudija Andrézia Vaz**

V.d. sekretara:

g. John Hocking

Presuda od:

5. maja 2009.

**TUŽILAC
protiv
MILETA MRKŠIĆA
VESELINA ŠLJIVANČANINA**

JAVNO

PRESUDA

Tužilaštvo:

gđa Helen Brady
g. Paul Rogers
g. Marwan Dalal
gđa Kristina Carey
gđa Najwa Nabti
gđa Kyle Wood
gđa Nicole Lewis

Obrana Veselina Šljivančanina:

g. Novak Lukić i g. Stéphane Bourgon

Obrana Mileta Mrkšića:

g. Miroslav Vasić i g. Vladimir Domazet

SADRŽAJ

I. UVOD	1
A. ČINJENIČNI KONTEKST	1
B. ŽALBA TUŽILAŠTVA.....	2
C. ŠLJIVANČANINOVA ŽALBA.....	3
D. MRKŠIĆEVA ŽALBA	3
E. RASPRAVA U ŽALBENOM POSTUPKU	3
II. STANDARD PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU.....	4
III. ŽALBA TUŽILAŠTVA	8
A. PRVI ŽALBENI OSNOV: OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA ŠLJIVANČANINU I MRKŠIĆU ZA ZLOČINE PREMA ČLANU 5 STATUTA.....	9
1. Da li pojedinačne žrtve zločina protiv čovečnosti moraju da budu civili.....	10
2. Da li se zločini počinjeni na Ovčari mogu okvalifikovati kao zločini protiv čovečnosti	14
B. DRUGI ŽALBENI OSNOV: ŠLJIVANČANINOVA ODGOVORNOST ZA POMAGANJE I PODRŽAVANJE UBISTVA	20
1. Uvod.....	20
2. Šljivančaninova <i>mens rea</i> za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva	22
(a) Šljivančaninova saznanja pre naređenja o povlačenju vojnika JNA s Ovčare	24
(b) Šljivančaninova saznanja posle naređenja o povlačenju vojnika JNA s Ovčare	26
3. Šljivančaninova zakonska obaveza prema zatvorenicima	27
4. Da li je Šljivančaninovo nečinjenje značajno doprinelo ubistvu	33
(a) Šljivančaninova mogućnost činjenja	36
(i) Vojna policija 80. mtbr JNA.....	36
(ii) Šljivančaninova ovlašćenja kao organa bezbednosti OG Jug.....	37
(iii) Šljivančaninova <i>de jure</i> ovlašćenja	40
5. Zaključak.....	44
IV. ŠLJIVANČANINOVA ŽALBA	45
A. PRVI ŽALBENI OSNOV: ŠLJIVANČANINOVO PRISUSTVO NA OVČARI 20. NOVEMBRA 1991.....	45
1. Pretresno veće se oslonilo na iskaz svedoka P009.....	46
(a) Pretresno veće navodno nije razmotrilo iskaz svedoka Hajdara Dodaja.....	46
(b) Zaključak Pretresnog veća da je iskaz svedoka P009 da je prepoznao Šljivančanina pouzdaniji pošto ga je taj svedok više puta “ranije video”	48
(c) Pretresno veće navodno nije razmotrilo verodostojnost i motivaciju svedoka P009 zbog čega je bila umanjena pouzdanost njegovog iskaza.....	49
(i) Pouzdanost opisa Šljivančanina koji je dao svedok P009	49
(ii) Verodostojnost svedoka P009.....	50
2. Navodna greška Pretresnog veća da razmotri dokaze o tome da on nije bio na Ovčari	51
3. Navodni propust Pretresnog veća da valjano razmotri svedočenje svedoka P014, Vojnovića i Panića	53
4. Pretresno veće nije razmotrilo protivdokaze.....	56
5. Zaključak.....	57
B. DRUGI ŽALBENI OSNOV: ŠLJIVANČANINOVA OSUĐUJUĆA PRESUDA ZA POMAGANJE I PODRŽAVANJE	57
1. Nadležnost Međunarodnog suda za pomaganje i podržavanje nečinjenjem	58
2. Da li je Šljivančanin obavешten o tome da se tužilaštvo pozvalo na pomaganje i podržavanje nečinjenjem.....	59

3. Da li je Pretresno veće pogrešilo u definisanju elemenata za pomaganje i podržavanje nečinjenjem	62
(a) Preliminarno pitanje	63
(b) Priroda zakonske obaveze	65
(c) Sposobnost činjenja	66
(d) Uslov postojanja “konkretnog uticaja”	67
(e) <i>Mens rea</i> za pomaganje i podržavanje nečinjenjem	68
4. Zaključak	69
C. TREĆI ŽALBENI OSNOV: ŠLJIVANČANINOVA ZAKONSKA OBAVEZA DA ZAŠTITI RATNE ZAROBLJENIKE NA OVČARI NA OSNOVU NJEGOVE ODGOVORNOSTI ZA EVAKUACIJU VUKOVARSKE BOLNICE	70
1. Da li je Šljivančanin u svom svedočenju naveo da mu je Mrkšić rekao da se postara za prevoz ratnih zarobljenika za Sremsku Mitrovicu	71
(a) Ocena Šljivančaninovog svedočenja od strane Pretresnog veća	71
(b) Da li su Šljivančaninovi oficiri bezbednosti potvrdili njegov opis delokruga zadataka koje je imao u vezi s evakuacijom	72
2. Da li je Mrkšić saopštio da je Šljivančanin zadužen za evakuaciju vukovarske bolnice na redovnom referisanju 19. novembra 1991. u 18.00 časova	73
(a) Pretresno veće navodno nije uzelo u obzir svedočenja koja ne potkrepljuju njegov zaključak	74
(b) Promena iskaza svedoka Panića	74
(c) Mrkšićev nalog kapetanu Paunoviću da vojnu policiju stavi na raspolaganje Šljivančaninu	77
3. Da li je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je za evakuaciju vukovarske bolnice bio zadužen Šljivančanin, a ne pukovnik Pavković	77
4. Da li je Šljivančanin bio uključen u prebacivanje ratnih zarobljenika iz kasarne JNA na Ovčaru	78
5. Da li je Šljivančanin rukovodio operacijom evakuacije u vukovarskoj bolnici	80
(a) Svedočenja očevidaca koji su bili u vukovarskoj bolnici	80
(b) Procena iskaza svedoka Vujića koju je dalo Pretresno veće	81
(c) Svedočenje svedoka Paunovića i Šušića da su primili naređenja od Mrkšića	81
6. Zaključak	82
D. ČETVRTI ŽALBENI OSNOV: DA LI JE ŠLJIVANČANIN BIO SVEDOK ZLOSTAVLJANJA RATNIH ZAROBLJENIKA NA OVČARI	83
1. Svedočenje svedoka P009	83
2. Svedočenje drugih svedoka	84
3. Zaključak	85
E. PETI ŽALBENI OSNOV: DA LI SU ISPUNJENI ELEMENTI POMAGANJA I PODRŽAVANJA U KRIVIČNOM DELU MUČENJA RATNIH ZAROBLJENIKA NA OVČARI	85
1. Da li je Šljivančaninovo nečinjenje značajno uticalo na činjenje zločina	86
2. Da li je Šljivančanin bio svestan da je njegov propust da preduzme dodatne mere za zaštitu ratnih zarobljenika značajno uticao na počinjenje zločina	90
3. Da li je Šljivančanin bio obavešten o prethodnim delima sličnim onima koja su počinjena na Ovčari	91
4. Zaključak	92
V. MRKŠIĆEVA ŽALBA	93
A. PRELIMINARNO PITANJE	93
B. STANDARD DOKAZIVANJA	94
1. Da li je Pretresno veće primenilo standard dokazivanja van razumne sumnje na jedan zaseban deo dokaza, a ne na ukupno izvedene dokaze	95
2. Da li je Pretresno veće primenilo standard koji predstavlja dokazivanje van svake sumnje	95
C. OCENJIVANJE DOKAZA	97
D. OD PRVOG DO DESETOG ŽALBENOG OSNOVA	97

1. Prvi žalbeni osnov: navodna greška u pogledu uloge i odgovornosti komande 80. mtbr	97
2. Drugi žalbeni osnov: navodne greške u vezi s Mrkšićevom ulogom u evakuaciji vukovarske bolnice.....	100
(a) Navodne greške u vezi s ulogom i odgovornošću pukovnika Nebojše Pavkovića u pregovorima o evakuaciji vukovarske bolnice	101
(b) Navodne greške u vezi s ulogom i odgovornošću SSNO i Šljivančanina u evakuaciji vukovarske bolnice	103
3. Treći žalbeni osnov: navodne greške u vezi s ulogom i odgovornošću oficira u kasarni JNA.....	104
(a) Navodne greške u vezi s vremenom prebacivanja zarobljenika i sednice “vlade” SAO	105
(b) Navodne greške u vezi s oslanjanjem Pretresnog veća na iskaze nekih svedoka	106
(i) Navodne greške u vezi s tim što se Pretresno veće oslonilo na svedočenje svedoka Panića.....	106
(ii) Navodne greške u vezi s tim što se Pretresno veće oslonilo na svedočenje svedoka Šušića.....	107
(iii) Diskusija	108
(c) Navodne greške u vezi sa zaključkom Pretresnog veća da je Mrkšić naredio prebacivanje ratnih zarobljenika na Ovčaru.....	110
4. Četvrti žalbeni osnov: navodne greške u vezi sa sednicom “vlade” SAO.....	112
(a) Navodne greške u vezi s vremenom održavanja sastanka “vlade” SAO	113
(b) Navodne greške u vezi sa svedočenjem svedoka Panića koje se tiče njegove uloge tokom sednice “vlade” SAO	113
(c) Navodne greške u vezi s tim što se Pretresno veće oslonilo na svedočenje svedoka Vujića.....	114
(d) Navodne greške u vezi s intervjuom koji je dao Goran Hadžić	114
(e) Navodne greške u vezi s dokaznom vrednošću koja je pridana izjavama svedoka na osnovu pravila 92bis.....	115
5. Peti žalbeni osnov: navodne greške u vezi s Mrkšićevom odgovornošću i događajima na Ovčari 20. novembra 1991.	116
(a) Navodna greška u vezi sa zaključkom da je svedok P017 iskopao jamu.....	117
(b) Navodna greška u vezi s vremenom kada su izvršena ubijanja na Ovčari 20. novembra 1991.	117
(c) Da li je odred TO Vukovara bio prepotčinjen komandi 80. mtbr	117
(d) Da li je ppuk. Milorad Vojnović bio svestan činjenice da će ratni zarobljenici biti zadržani na Ovčari.....	118
6. Šesti žalbeni osnov: navodne greške u vezi sa zaključkom Pretresnog veća da je Mrkšić naredio povlačenje 80. mtbr sa Ovčare	119
(a) Navodne greške u vezi s vremenom izdavanja naređenja za povlačenje	120
(b) Navodne greške u vezi sa zaključkom da je Vojnović dva puta podnosio izveštaj Mrkšiću o događajima na Ovčari	121
(c) Navodne greške u vezi s ulogom Vukosavljevića na Ovčari 20. novembra 1991.	123
(i) Zaključci o žalbenim podosnovima (b) i (c).....	124
(d) Navodne greške u vezi sa ulogom Trifunovića 20. novembra 1991.....	126
7. Sedmi žalbeni osnov: navodne greške u vezi s Mrkšićevim odlaskom u Beograd	128
8. Osmi žalbeni osnov: navodne greške u vezi s Mrkšićevom komandom nad OG Jug	129
(a) Navodne greške u vezi sa zaključkom da je Mrkšić bio komandant OG Jug do 24. novembra 1991.	130
(b) Navodne greške u vezi sa zaključkom da je Mrkšić imao ovlašćenje da imenuje Miroljuba Vujovića za komandanta TO Vukovar	132
9. Deveti žalbeni osnov: navodne greške u vezi s Mrkšićevom odgovornošću na osnovu člana 7(1) Statuta.....	133
(a) Navodna pogrešna primena prava u vezi sa Mrkšićevom odgovornošću za pomaganje i podržavanje u krivičnim delima ubistva, okrutnog postupanja i mučenja.....	133
(i) Mrkšićeva <i>mens rea</i> u vezi s pomaganjem i podržavanjem u krivičnom delu ubistva ratnih zarobljenika	134

(ii) Mrkšićevo znanje o okrutnom postupanju i mučenju ratnih zarobljenika.....	137
(iii) Zaključak	139
(b) Navodne pravne greške u vezi s Mrkšićevom odgovornošću na osnovu člana 7(3) Statuta	140
10. Deseti žalbeni osnov: navodne “ostale pravne i činjenične greške”	141
E. ZAKLJUČAK	142
VI. ŽALBE NA KAZNU	142
A. STANDARD PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU U VEZI S ODMERAVANJEM KAZNE.....	142
B. KAZNA IZREČENA MRKŠIĆU	143
1. Mrkšićeva žalba na kaznu koja mu je izrečena.....	144
(a) Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.....	144
(b) Praksa odmeravanja kazni u bivšoj Jugoslaviji.....	146
2. Žalba tužilaštva na kaznu koja je izrečena Mrkšiću	148
(a) Mrkšićeva uloga i odgovornost	148
(b) Težina zločina	150
C. KAZNA KOJA JE IZREČENA ŠLJIVANČANINU.....	154
1. Šljivančaninova žalba na kaznu koja mu je izrečena.....	155
(a) Da li je Šljivančanin bio “neposredno odgovoran” za ratne zarobljenike.....	155
(b) Šljivančaninovo učešće u onemogućavanju pristupa međunarodnih predstavnika vukovarskoj bolnici kao otežavajuća okolnost	156
(c) Šljivančaninovo dobro vladanje i ponašanje kao olakšavajuća okolnost.....	158
(d) Praksa u vezi s izricanjem kazni u bivšoj Jugoslaviji	158
2. Žalba tužilaštva na kaznu koja je izrečena Šljivančaninu.....	160
(a) Uloga i odgovornost Šljivančanina	160
(b) Težina krivičnih dela koja su u osnovi krivičnih dela mučenja i okrutnog postupanja sa zarobljenicima.....	162
(i) Argumenti strana u postupku	162
a. Razmere, surovost i sistematski karakter zločina	162
b. Uticaj na žrtve i njihova ranjivost	163
(ii) Diskusija	165
(c) Odvratanje	167
D. UTICAJ ZAKLJUČAKA ŽALBENOG VEĆA NA KAZNU KOJA JE IZREČENA ŠLJIVANČANINU	168
VII. DISPOZITIV	170
VIII. DELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE POCARA	172
IX. DELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE VAZ.....	179
X. DODATAK I: ISTORIJAT POSTUPKA	184
A. PRETPRETRESNI I PRETRESNI POSTUPAK	184
B. ŽALBENI POSTUPAK.....	185
1. Najave žalbe.....	185
2. Raspoređivanje sudija	185
3. Žalbeni podnesci	186
(a) Mrkšićeva žalba.....	186
(b) Šljivančaninova žalba	187
(c) Žalba tužilaštva	188
4. Ostali podnesci.....	189
5. Dodatni dokazi.....	190
6. Privremeno puštanje na slobodu	190
7. Statusne konferencije	191
8. Žalbeni pretres	191
XI. DODATAK II: GLOSAR IZRAZA	192

A. SPISAK PRESUDA MEĐUNARODNOG SUDA I OSTALIH PRESUDA.....	192
1. Međunarodni sud	192
2. MKSR	196
3. Međunarodni sud pravde.....	197
B. SPISAK SKRAĆENICA, AKRONIMA I KRATKIH REFERENCI.....	198

I. UVOD

A. Činjenični kontekst

1. Žalbeno veće Međunarodnog suda za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (u daljem tekstu: Međunarodni sud) rešava po tri žalbe¹ na presudu koju je Pretresno veće II (u daljem tekstu: Pretresno veće) izreklo 27. septembra 2007. u predmetu *Tužilac protiv Mileta Mrkšića, Miroslava Radića i Veselina Šljivančanina*, predmet br. IT-95-13-/1-T (u daljem tekstu: Prvostepena presuda).

2. Mile Mrkšić (u daljem tekstu: Mrkšić) rođen je 20. jula 1947. nedaleko od Vrginmosta, u današnjoj Hrvatskoj. U periodu na koji se odnosi Optužnica bio je pukovnik u JNA i komandant Gardijske motorizovane brigade /u daljem tekstu: gmtbr/ i Operativne grupe /u daljem tekstu: OG Jug/. Kao komandant OG Jug, komandovao je svim srpskim snagama, uključujući jedinice JNA, TO i paravojne snage. Veselin Šljivančanin (u daljem tekstu: Šljivančanin) rođen je 13. juna 1953. u Pavezu, opština Žabljak, u današnjoj Crnoj Gori. U periodu na koji se odnosi Optužnica bio je major u JNA i na dužnosti načelnika organa bezbednosti gmtbr i OG Jug.

3. Događaji zbog kojih se vodi postupak u ovom predmetu odigrali su se 20/21. novembra 1991. i odnose se na zlostavljanje i pogubljenje Hrvata i drugih nesrba koje su srpske snage 20. novembra 1991. odvele iz vukovarske bolnice. Grad Vukovar je bio predmet napada JNA od avgusta do novembra 1991. Snage JNA su za vreme tromesečne opsade u velikoj meri razorile grad granatiranjem i stotine ljudi je poginulo. Kada su zauzele grad, srpske snage su ubile još nekoliko stotina nesrba. Većina preostalog nesrpskog stanovništva grada isterana je u roku od nekoliko dana nakon pada Vukovara. U poslednjim danima opsade nekoliko stotina ljudi se sklonilo u vukovarsku bolnicu u nadi da će ona biti evakuisana u prisustvu međunarodnih posmatrača. Pretresno veće je zaključilo da su 194 lica navedena u Prilogu Prvostepenoj presudi² odvedena iz vukovarske bolnice na Ovčaru, gde su ih srpske snage zlostavljale i kasnije pogubile.³

4. Mrkšić je osuđen na osnovu članova 3 i 7(1) Statuta za: (a) ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja, jer je pomagao i podržavao ubistvo 194 lica navedena u Prilogu Prvostepenoj presudi, na lokaciji u blizini hangara na Ovčari 20. i 21. novembra 1991; (b) mučenje kao kršenje zakona i običaja ratovanja, jer je pomagao i podržavao mučenje ratnih zarobljenika u hangaru na

¹ V. Najava žalbe tužilaštva; Mrkšićeva najava žalbe; Šljivančaninova najava žalbe.

² V. Prilog Prvostepenoj presudi.

³ Prvostepena presuda, par. 509, 539.

Ovčari 20. novembra 1991; i (c) okrutno postupanje kao kršenje zakona i običaja ratovanja, jer je pomagao i podržavao održavanje nehumanih uslova zatočenja u hangaru na Ovčari 20. novembra 1991 godine.⁴ Oslobođen je optužbi za sve zločine protiv čovečnosti, naime, progon, istrebljenje, mučenje, ubistvo i nehumana dela.⁵ Pretresno veće je osudilo Mrkšića na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.⁶

5. Pretresno veće je zaključilo da je Šljivančanin propustio da ispuni svoju zakonsku obavezu i ratne zarobljenike koji su držani na Ovčari zaštititi od dela zlostavljanja.⁷ Ono ga je osudilo na osnovu članova 3 i 7(1) Statuta, jer je pomagao i podržavao mučenje ratnih zarobljenika u hangaru na Ovčari 20. novembra 1991. godine.⁸ Oslobodilo ga je optužbi za sve zločine protiv čovečnosti, kao i za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja.⁹ Pored toga, iako je Pretresno veće zaključilo da je Šljivančanin pomagao i podržavao krivično delo okrutnog postupanja kao kršenje zakona i običaja ratovanja, ono nije izreklo osuđujuću presudu po toj tački pošto je ona bila nedopustivo kumulativna.¹⁰ Pretresno veće ga je osudilo na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od pet godina.¹¹

B. Žalba tužilaštva

6. Dana 29. oktobra 2007. tužilaštvo je podnelo Najavu žalbe. U toj Najavi žalbe koja je izmenjena i dopunjena 7. maja 2008. izneta su četiri žalbena osnova protiv Prvostepene presude a od Žalbenog veća je zatraženo sledeće: (a) da poništi oslobađajuću presudu Šljivančaninu i Mrkšiću na osnovu člana 5 Statuta¹² i da stoga (i) izrekne osuđujuću presudu Šljivančaninu za mučenje i ubistvo kao zločin protiv čovečnosti prema članu 5 Statuta¹³ i (ii) da izrekne osuđujuće presude Mrkšiću za ubistvo, mučenje i nehumana dela kao zločine protiv čovečnosti prema članu 5 Statuta;¹⁴ (b) da preinači oslobađajuću presudu Šljivančaninu za ubistvo i izrekne osuđujuću presudu prema članu 3 Statuta za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva 194 zarobljenika ubijena 20. i 21. novembra 1991. godine na grobnici u blizini Ovčare;¹⁵ (c) preinači i poveća Šljivančaninovu kaznu kako bi ona na odgovarajući način odrazila težinu njegovog kažnjivog

⁴ Prvostepena presuda, par. 712.

⁵ Prvostepena presuda, par. 711.

⁶ Prvostepena presuda, par. 713.

⁷ Prvostepena presuda, par. 674.

⁸ Prvostepena presuda, par. 715.

⁹ Prvostepena presuda, par. 711, 715.

¹⁰ Prvostepena presuda, par. 674, 679, 681.

¹¹ Prvostepena presuda, par. 716.

¹² V. Najava žalbe tužilaštva, par. 3-6.

¹³ Najava žalbe tužilaštva, par. 6(i), 11.

¹⁴ Najava žalbe tužilaštva, par. 6(ii).

¹⁵ Najava žalbe tužilaštva, par. 8-10.

ponašanja;¹⁶ (d) preinači i poveća Mrkšićevu kaznu kako bi ona na odgovarajući način odrazila težinu njegovog kažnjivog ponašanja;¹⁷ i (e) preinači i poveća Šljivančaninovu i Mrkšićevu kaznu ako Žalbeno veće izrekne nove osuđujuće presude prema članu 5 Statuta.¹⁸

C. Šljivančaninova žalba

7. Dana 29. oktobra 2007. Šljivančanin je podneo Najavu žalbe u kojoj je naveo sedam žalbenih osnova protiv Prvostepene presude. U toj Najavi žalbe koja je izmenjena i dopunjena 28. avgusta 2008. izneto je šest žalbenih osnova protiv Prvostepene presude, a od Žalbenog veća je zatraženo da poništi Prvostepenu presudu i da ga oslobodi krivice po tački 7 Optužnice (mučenje kao kršenje zakona i običaja ratovanja prema članu 3 Statuta)¹⁹ ili, alternativno, da naloži novo suđenje po ovoj tački,²⁰ odnosno, ako osuđujuća presuda bude potvrđena, da smanji kaznu od pet godina zatvora koju je izreklo Pretresno veće.²¹

D. Mrkšićeva žalba

8. Dana 29. oktobra 2007. Mrkšić je podneo Najavu žalbe u kojoj je izneo jedanaest žalbenih osnova protiv Prvostepene presude i zatražio od Žalbenog veća da mu izrekne oslobađajuću presudu prema članu 3 Statuta za pomaganje i podržavanje krivičnih dela ubistva, mučenja i okrutnog postupanja i izneo prigovor na kaznu koja mu je izrečena.²²

E. Rasprava u žalbenom postupku

9. Žalbeno veće je 21. i 23. januara 2009. saslušalo usmene argumente strana u postupku u vezi s tim žalbama. Pošto je razmotrilo njihove pismene i usmene argumente, Žalbeno veće ovim donosi svoju Presudu.

¹⁶ Najava žalbe tužilaštva, par. 13-15.

¹⁷ Najava žalbe tužilaštva, par. 16-18.

¹⁸ Najava žalbe tužilaštva, par. 7, 12.

¹⁹ Šljivančaninova najava žalbe, par. 6, 36.

²⁰ Šljivančaninova najava žalbe, par. 37.

²¹ Šljivančaninova najava žalbe, par. 38.

²² Mrkšićeva najava žalbe, par. 96-97.

II. STANDARD PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU

10. Strane u žalbenom postupku moraju da ograniče svoje argumente na greške u primeni prava koje obesnažuju presudu pretresnog veća i na greške u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog kojih je došlo do neostvarenja pravde u smislu člana 25 Statuta. Ti kriterijumi su uvreženi u praksi kako Žalbenog veća ovog Međunarodnog suda²³ tako i Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (u daljem tekstu: MKSR).²⁴ U izuzetnim okolnostima, Žalbeno veće će saslušati i žalbe u kojima strana u postupku postavlja neko pravno pitanje koje ne bi dovelo do obesnaženja presude, ali je ipak od opšteg značaja za praksu Međunarodnog suda.²⁵

11. Strana u postupku koja tvrdi da je napravljena greška u primeni prava mora tu grešku da identifikuje, iznese argumente u prilog svojoj tvrdnji i objasni na koji način ta greška obesnažuje presudu. Navod o grešci u primeni prava koji nema izgleda da promeni ishod presude može na toj osnovi da bude odbačen.²⁶ Međutim, čak i onda kad argumenti neke strane nisu dovoljni da potkrepe tvrdnje o grešci, Žalbeno veće može i na osnovu drugih razloga da zaključi da postoji greška u primeni prava.²⁷

²³ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 4-12; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 35-48; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 29; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 434-435; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 34-40; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 64.

²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 5; Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 178; Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 177, 320. Prema Statutu MKCR, relevantna odredba je član 24.

²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 247. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 12.

²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 16, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 10.

²⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 26. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Kambanda*, par. 98.

12. Žalbeno veće preispituje pravne zaključke pretresnog veća kako bi utvrdilo da li su oni valjani ili ne.²⁸ Ako utvrdi da je pretresno veće u prvostepenoj presudi napravilo grešku u primeni prava upotrebivši pogrešan pravni kriterijum, Žalbeno veće će formulisati ispravan pravni kriterijum i u skladu s njim preispitati odlučujuće činjenične zaključke pretresnog veća.²⁹ Žalbeno veće pritom ne samo da će ispraviti pravnu grešku, nego će – ako je to potrebno – primeniti ispravan pravni kriterijum na dokaze sadržane u sudskom spisu prvostepenog postupka i utvrditi da li se i sâmo van razumne sumnje uverilo u činjenični zaključak koji žalilac osporava pre nego što taj zaključak potvrdi u presudi po žalbi.³⁰ Žalbeno veće ne preispituje celokupni spis prvostepenog postupka *de novo*. Zapravo, ono po pravilu razmatra samo dokaze na koje pretresno veće upućuje u tekstu presude ili pratećim fusnotama, dokaze iz spisa prvostepenog postupka koje su u svojim žalbama navele strane u postupku, kao i dodatne dokaze uvrštene u spis žalbenog postupka.³¹

13. Kada bude razmatralo navode o greškama u utvrđivanju činjeničnog stanja, Žalbeno veće će primeniti kriterijum razumnosti. Žalbeno veće će poništiti odluku pretresnog veća samo ako je ta činjenična greška dovela do neostvarenja pravde.³² Preispitujući zaključke pretresnog veća, Žalbeno veće će ih zameniti svojim zaključcima samo kada nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da donese prvobitnu odluku.³³ Žalbeno veće će primeniti taj isti standard razumnosti i na

²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 10.

²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 15. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 13.

³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 15. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 13.

³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 21, fusnota 12.

³² Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 8. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 6; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 5.

³³ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 435; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 63; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 64. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 14.

navode o činjeničnim greškama, bez obzira na to da li je činjenično stanje utvrđeno na osnovu neposrednih dokaza ili indicija.³⁴

14. Utvrđujući da li bi do zaključka pretresnog veća došao ijedan razuman presuditelj o činjenicama, Žalbeno veće “neće olako zadirati u činjenične nalaze nekog pretresnog vijeća”.³⁵ Žalbeno veće, u smislu opšteg načela, podseća na pristup koji je usvojilo Žalbeno veće u predmetu *Kupreškić i drugi* i konstatovalo sledeće:

U skladu s jurisprudencijom Međunarodnog suda, zadatak saslušanja, ocenjivanja i odmjeravanja težine dokaza koji se izvode na suđenju pripada prvenstveno pretresnom vijeću. Stoga se Žalbeno vijeće prema činjeničnom stanju koje je utvrdilo pretresno vijeće mora odnositi s određenom dozom uvažavanja. Žalbeno vijeće može umjesto nalaza pretresnog vijeća donijeti svoj nalaz samo ako dokaze na koje se pozvalo pretresno vijeće ne bi prihvatio nijedan razuman presuditelj o činjenicama ili ako su dokazi ocijenjeni “potpuno pogrešno”.³⁶

15. Taj isti standard razumnosti i isto uvažavanje činjeničnih zaključaka pretresnog veća važe i u slučaju kada tužilaštvo uloži žalbu na oslobađajuću presudu. Prema tome, prilikom razmatranja žalbe tužilaštva, Žalbeno veće će smatrati da je činjenična greška napravljena samo ako utvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do tog konkretnog osporavanog zaključka.³⁷ Međutim, budući da tužilaštvo na suđenju snosi teret dokazivanja krivice optuženog van razumne sumnje, značaj činjenične greške koja dovodi do neostvarenja pravde donekle se razlikuje u slučaju žalbe tužilaštva na oslobađajuću presudu od slučaja žalbe odbrane na osuđujuću presudu.³⁸ Optuženi mora da dokaže da činjenične greške pretresnog veća izazivaju razumnu

³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 226; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 220; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 458. Isto tako, vrsta dokaza, bez obzira na to da li je reč o neposrednim dokazima ili indicijama, nije relevantna za standard dokazivanja na suđenju, pa se optuženi može proglasiti krivim za neko krivično delo samo ako je tužilac van razumne sumnje dokazao svaki element tog krivičnog dela i odgovarajući vid odgovornosti. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 458.

³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 63; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 64. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 5; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 18.

³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 30.

³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 14. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Bagilishema*, par. 13.

³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 14.

sumnju u pogledu njegove krivice. Tužilaštvo mora da dokaže da je, kada se uzmu u obzir činjenične greške pretresnog veća, eliminisana svaka razumna sumnja u krivicu optuženog.³⁹

16. Strana u žalbenom postupku ne može naprosto ponavljati argumente koji nisu prihvaćeni na suđenju, osim ako ne može da pokaže da je odbacivanje tih argumenata od strane pretresnog veća predstavljalo grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog veća.⁴⁰ Žalbeno veće može odmah da odbaci argumente strane u postupku koji ne bi mogli dovesti do poništenja ili preinačenja pobijane presude i njihov meritum se ne mora razmatrati.⁴¹

17. Da bi Žalbeno veće ocenilo argumente strane u žalbenom postupku, strana koja ulaže žalbu mora tačno da navede relevantne stranice transkripta ili paragrafe Prvostepene presude koje osporava.⁴² Pored toga, “Žalbeno vijeće neće detaljno razmatrati argumente koji su nerazumljivi, protivrječni, neodređeni ili koji imaju neke druge formalne i očigledne nedostatke”.⁴³

³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Bagilishema*, par. 13-14. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 14.

⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 6, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Niyitegeka*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 18.

⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 6, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 18.

⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 11; Uputstvo o formalnim uslovima za podnošenje žalbe na presudu, par. 4(b). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 137.

⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 43, 48. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 10.

18. Valja podsetiti da Žalbeno veće poseduje inherentna ovlašćenja da utvrdi koji argumenti zaslužuju detaljno obrazloženo mišljenje u pismenoj formi, kao i da bez detaljnog obrazloženja može da odbaci argumente koji su očigledno neosnovani.⁴⁴

III. ŽALBA TUŽILAŠTVA

19. Dana 7. maja 2008. tužilaštvo je podnelo izmenjenu i dopunjenu Najavu žalbe u kojoj je iznelo četiri žalbena osnova protiv Prvostepene presude. U svom Prvom žalbenom osnovu, ono tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava zato što lica van borbenog stroja nije uključilo u žrtve zločina protiv čovečnosti. Stoga, ono traži od Žalbenog veća da Šljivančaninu i Mrkšiću poništi oslobađajuću presudu prema članu 5 Statuta⁴⁵ i da stoga: (i) Šljivančaninu izrekne osuđujuću presudu za mučenje kao zločin protiv čovečnosti prema članu 5 Statuta⁴⁶ a da (ii) Mrkšiću izrekne osuđujuće presude za ubistvo, mučenje i nehumana dela kao zločine protiv čovečnosti prema članu 5 Statuta.⁴⁷ U svom Drugom žalbenom osnovu ono traži od Žalbenog veća da preinači oslobađajuću presudu Šljivančaninu za ubistvo i da mu izrekne osuđujuću presudu prema članu 3 Statuta za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva 194 zarobljenika ubijena 20. i 21. novembra 1991. godine kod grobnice u blizini Ovčare.⁴⁸ U Trećem i Četvrtom žalbenom osnovu tužilaštvo traži od Žalbenog veća sledeće: (i) da preinači i poveća Šljivančaninovu kaznu kako bi ona na odgovarajući način odrazila težinu njegovog kažnjivog ponašanja;⁴⁹ (ii) preinači i poveća Mrkšićevu kaznu kako bi ona na odgovarajući način odrazila težinu njegovog kažnjivog ponašanja;⁵⁰ i (iii) preinači i poveća Šljivančaninovu i Mrkšićevu kaznu ako se prihvati Prvi i Drugi žalbeni osnov tužilaštva i Žalbeno veće donese nove osuđujuće presude prema članovima 3 i 5 Statuta.⁵¹ U delu o izricanju kazne govori se o žalbi tužilaštva na Šljivančaninovu i Mrkšićevu kaznu.⁵²

⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 11, 13; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 47-48. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 9-10; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 13-14; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 6, 8; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 19.

⁴⁵ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 3-6.

⁴⁶ Najava žalbe tužilaštva, par. 6(i).

⁴⁷ Najava žalbe tužilaštva, par. 6(ii).

⁴⁸ Najava žalbe tužilaštva, par. 8-10. Ako Žalbeno veće odobri prvi žalbeni osnov tužilaštva, ono će tražiti od Žalbenog veća da Šljivančaninu izrekne osuđujuću presudu za ubistvo kao zločin protiv čovečnosti prema članu 5 Statuta (Najava žalbe tužilaštva, par. 11).

⁴⁹ Najava žalbe tužilaštva, par. 13-15.

⁵⁰ Najava žalbe tužilaštva, par. 16-18.

⁵¹ Najava žalbe tužilaštva, par. 7, 12.

⁵² V. dole Deo VI: "Žalbe na kaznu".

A. Prvi žalbeni osnov: oslobađajuća presuda Šljivančaninu i Mrkšiću za zločine prema članu**5 Statuta**

20. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kada je zatražilo da pojedinačne žrtve zločina protiv čovečnosti prema članu 5 Statuta budu civili kako je određeno članom 50 Dopunskog protokola I, čime je isključilo lica van borbenog stroja i stoga pogrešilo izrekavši osuđujuće presude samo za ratne zločine.⁵³ U svom Žalbenom podnesku tužilaštvo tvrdi da je član 5 Statuta primenjiv na lica van borbenog stroja iz sledeća dva razloga: (i) član 5 Statuta ne iziskuje da pojedinačne žrtve budu civili već samo da zločini budu počinjeni u sklopu rasprostranjenog ili sistematskog napada na neko civilno stanovništvo; i (ii) da bi se utvrdilo da li je civilno stanovništvo glavni predmet napada, sve one koji nisu učestvovali u neprijateljstvima, uključujući lica van borbenog stroja, treba smatrati civilima.⁵⁴ Međutim, na statusnoj konferenciji održanoj 16. oktobra 2008. tužilaštvo je obavestilo predsedavajućeg sudiju u ovom predmetu da će, u svetlu nedavno donete Drugostepene presude u predmetu *Martić*, odstupiti od drugog podosnova svog Prvog žalbenog osnova (“greška C. 2”),⁵⁵ odnosno, od navoda da bi sve one koji nisu učestvovali u neprijateljstvima trebalo smatrati civilima.⁵⁶ Ako Prvi žalbeni osnov tužilaštva bude prihvaćen, ono traži od Žalbenog veća da poništi oslobađajuće presude Šljivančaninu i Mrkšiću prema članu 5 Statuta za krivična dela počinjena na Ovčari i, shodno tome, poveća njihove kazne.⁵⁷

21. Mrkšić osporava Prvi žalbeni osnov tužilaštva,⁵⁸ navodi da su zaključci Pretresnog veća u skladu s praksom Žalbenog veća⁵⁹ i da bi bilo “izuzetno opasno” odstupiti od te prakse.⁶⁰ On tvrdi da žrtve zločina protiv čovečnosti moraju da budu civili kao što je definisano u članu 50 Dopunskog protokola I⁶¹ i da se pripadnici oružanih snaga koji nisu naoružani ili ne učestvuju u neprijateljstvima ne mogu smatrati civilima.⁶² On ističe da je civilni status žrtava izuzetno važan element zločina protiv čovečnosti.⁶³

⁵³ Najava žalbe tužilaštva, par. 3; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 12, 25, 62.

⁵⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 6, 13.

⁵⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 37-59.

⁵⁶ Transkript statusne konferencije, 16. oktobar 2008, str. 25: “Tužilaštvo neće pokretati pitanje podosnova (2), to je greška 2 u prvom osnovu. U svetlu nedavno donete odluke u predmetu protiv *Martića*, odustajemo od osnova koji se odnosi na definicije civila koji se javlja u okviru prvog osnova, podosnov (c) u našem podnesku.”

⁵⁷ Najava žalbe tužilaštva, par. 4-7; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 63-66; Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 1, 33.

⁵⁸ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 5.

⁵⁹ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 12.

⁶⁰ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 24.

⁶¹ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 11, 16.

⁶² Mrkšićev podnesak respondenta, par. 16.

⁶³ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 17-19.

22. Šljivančanin osporava argumente tužilaštva kao “neprimeren pokušaj da se proširi delokrug člana 5 Statuta”.⁶⁴ Po njegovom mišljenju, žrtve zločina protiv čovečnosti moraju da budu civili, a ne smeju da budu vojnici, pripadnici grupa otpora, bivši borci koji su položili oružje i/ili borci van borbenog stroja.⁶⁵ On navodi da “na Međunarodnim sudu ne postoji presedan da se za zločin koji je jedino i isključivo usmeren protiv grupe boraca/ratnih zarobljenika neko lice tereti kao za zločin protiv čovečnosti”.⁶⁶ On tvrdi da je u ovom predmetu Pretresno veće ispravno postupilo ne izrekavši osuđujuću presudu za zločine protiv čovečnosti jer nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi zaključio da su zločini na Ovčari bili deo rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo Vukovara.⁶⁷ Ako Žalbeno veće prihvati argumente tužilaštva i poništi oslobađajuću presudu Šljivančaninu po tački 5 Optužnice, Šljivančanin smatra da kaznu od pet godina zatvora koja mu je izrečena ne bi trebalo preinačiti.⁶⁸

1. Da li pojedinačne žrtve zločina protiv čovečnosti moraju da budu civili

23. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je postavilo poseban uslov prema članu 5 Statuta da pojedinačne žrtve moraju da budu civili.⁶⁹ Ono tvrdi da uslov da napad mora da bude usmeren protiv “civilnog stanovništva” prema članu 5 Statuta garantuje da glavni predmet napada ne sme da bude legitimna vojna meta.⁷⁰ Shodno tome, ovaj uslov isključuje mogućnost da se napadi usmereni prvenstveno na vojne ciljeve okvalifikuju kao zločini protiv čovečnosti,⁷¹ ali ne znači da pojedinačne žrtve moraju da budu civili,⁷² pošto takav uslov u vezi s nadležnošću ne postoji.⁷³ Tužilaštvo tvrdi da je jedini uslov taj da zločini budu deo rasprostranjenog ili sistematskog napada usmerenog protiv civilnog stanovništva,⁷⁴ što je Žalbeno veće protumačilo u smislu da zločini protiv čovečnosti moraju da budu počinjeni kao deo rasprostranjenog ili sistematskog napada u kom je civilno stanovništvo glavni predmet napada.⁷⁵ Prema mišljenju tužilaštva, status žrtava jedini je relevantni faktor pri utvrđivanju da li je civilno stanovništvo predmet napada.⁷⁶

⁶⁴ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 22. V. takode Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 23.

⁶⁵ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 119-120. V. takode Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 36; AT. 256.

⁶⁶ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 27.

⁶⁷ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 25-26.

⁶⁸ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 122-125.

⁶⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 14, V. takode Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 12, u kom se poziva na Prvostepenu presudu, par. 462-463.

⁷⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 16. V. takode Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 26.

⁷¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 14.

⁷² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 15-16.

⁷³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 17, 29.

⁷⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 17, u kom se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 85-97; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 248, 271; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 93-100; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 142-146.

⁷⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 17, u kom se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 91.

⁷⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 15, 18-24.

24. Šljivančanin priznaje da neki instrumenti predviđaju da zločini protiv čovečnosti budu počinjeni *kao deo* rasprostranjenog ili sistematskog napada protiv bilo kog civilnog stanovništva.⁷⁷ Međutim, on tvrdi da je iz formulacije člana 5 Statuta jasno da zločini protiv čovečnosti moraju da budu *usmereni* protiv bilo kog civilnog stanovništva,⁷⁸ da je taj uslov sadržan u “gotovo svakom instrumentu koji uključuje zabranu zločina protiv čovečnosti,”⁷⁹ kao i u zakonodavstvima mnogih država vezanim za zločine protiv čovečnosti⁸⁰ i upućuje na to da žrtve moraju da budu civili.⁸¹

25. U delu Prvostepene presude u kom govori o nadležnosti za krivična dela po članu 5 Statuta, Pretresno veće je podsetilo da neko od krivičnih dela navedenih u tom članu može da predstavlja zločin protiv čovečnosti samo ako je počinjeno u oružanom sukobu i da mora biti deo rasprostranjenog ili sistematskog napada protiv nekog civilnog stanovništva.⁸² Ono se zatim konkretno pozabavilo uslovom u vezi s nadležnošću da zločini protiv čovečnosti treba da budu “usmereni protiv bilo kojeg civilnog stanovništva” i pravilno podsetilo na sledeće: (i) da civilno stanovništvo mora biti glavni predmet napada;⁸³ (ii) faktore važne da bi se utvrdilo da li tako usmeren napad uključuje sredstva i metode korišćene tokom napada, status žrtava, njihov broj, diskriminatorni karakter napada, prirodu zločina počinjenih tokom napada, otpor koji je tada pružen napadaču i pitanje u kojoj se meri napadačka sila pridržavala ili je pokušala da se pridržava mera predostrožnosti propisanih ratnim pravom;⁸⁴ i (iii) da civilno stanovništvo treba da bude samo pretežno civilnog karaktera.⁸⁵

26. U sledećem delu, Pretresno veće se onda pozabavilo onim što naziva “ovo[m] bliskim, ali ipak zasebn[im] pravn[im] pitanje[m]” koje se pojavilo u okolnostima predmeta koji rešava, naime, “da li pojam zločina protiv čovečnosti može biti primenjen na krivična dela navedena u članu 5 [Statuta] kad *pojedinacne* žrtve takvih krivičnih dela nisu civili”.⁸⁶ Pretresno veće je zaključilo da žrtve zločina protiv čovečnosti moraju da budu civili:

⁷⁷ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 44, u kom se poziva na član 3 Statuta MKSR i član 2 Statuta Specijalnog suda za Sijera Leone.

⁷⁸ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 40-41.

⁷⁹ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 42, u kom se poziva na član 6(c) Povelje Međunarodnog vojnog suda u Nirnbergu; član II(1)(c) Zakona br. 10 Kontrolnog saveta; član 5(c) Povelje Međunarodnog vojnog suda za Daleki istok; član 7(2)(a) Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda; i član 5.1 Prelazne uprave Ujedinjenih nacija na Istočnom Timoru, pravilo br. 2000/15.

⁸⁰ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 43 (fusnote izostavljene).

⁸¹ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 46. V. takođe Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 55-57.

⁸² Prvostepena presuda, par. 429.

⁸³ Prvostepena presuda, par. 440, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 91.

⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 440, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu, par. 91.

⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 442, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 113 i poziva na član 50(3) Dopunskog protokola I (“Prisustvo među civilnim stanovništvom lica koja nisu obuhvaćena definicijom civila ne lišava stanovništvo njegovog civilnog karaktera.”). V. takođe Prvostepena presuda, par. 443, 458, 562.

⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 443.

[D]a neko krivično delo navedeno u članu 5 čini deo rasprostranjenog ili sistematskog napada protiv civilnog stanovništva nije dovoljna da ono bude okvalifikovano kao zločin protiv čovečnosti. Žrtve takođe moraju biti civili. Prema tome, iako neko krivično delo navedeno u članu 5 čini deo rasprostranjenog ili sistematskog napada protiv civilnog stanovništva, ono ne može biti okvalifikovano kao zločin protiv čovečnosti ako su žrtve necivili.⁸⁷

Time je, pored uslova u vezi s nadležnošću da zločini za koje se lice tereti prema članu 5 Statuta budu usmereni protiv nekog civilnog stanovništva, Pretresno veće odredilo poseban uslov, naime, da pojedinačne žrtve krivičnih dela u osnovi budu civili.

27. Pretresno veće je bilo svesno činjenice da Međunarodni sud još nije odgovorio na pitanje da li pojedinačne žrtve krivičnih dela u osnovi prema članu 5 Statuta moraju da budu civili.⁸⁸ Da bi potkrepilo gorenavedenu konstataciju, Pretresno veće je pokušalo da se pozove na zaključak iz Drugostepene presude u predmetu *Blaškić* da “zločin protiv čovječnosti karakterišu jednako civilni status žrtve kao i njegovi razmjeri odnosno stepen organizovanosti”.⁸⁹ Međutim, kao što je niže u tekstu objašnjeno, taj zaključak ne može da potvrdi konstataciju da krivična dela u osnovi prema članu 5 Statuta mogu da budu počinjena samo protiv civila.

28. Žalbeno veće u predmetu *Blaškić* je prvo konstatovalo da je Pretresno veće “pravilno zaključilo da se zločin protiv čovječnosti odnosi na djela usmjerena protiv civilnog stanovništva”.⁹⁰ Potom se pozabavilo argumentom Tihomira Blaškića da on nikad nije naredio napade usmerene protiv civilnog stanovništva, već da su civilna stradanja bila nesrećna posledica inače legitimne i srazmerne vojne operacije.⁹¹ U tom kontekstu, Žalbeno veće je zaključilo da je Pretresno veće pogrešilo kada je konstatovalo da “specifičnost zločina protiv čovječnosti ne zavisi u prvom redu od statusa žrtve nego od razmjera zločina i organizacije u koju se uklapa”.⁹² Ono je dalje zaključilo da “zločin protiv čovječnosti karakterišu jednako civilni status žrtve kao i njegovi razmjeri odnosno stepen organizovanosti”.⁹³ Zaključak Žalbenog veća se, dakle, odnosio na pitanje da li su napadnuti legitimni vojni ciljevi i nije se bavilo pitanjem da li žrtve krivičnih dela u osnovi prema članu 5 Statuta moraju da budu civili. Shodno tome, zaključak Žalbenog veća treba shvatiti samo kao odraz uslova u vezi s nadležnošću iz člana 5 Statuta da zločini protiv čovečnosti moraju biti počinjeni kao deo rasprostranjenog napada na civilno stanovništvo.⁹⁴ On se ne može tumačiti u smislu da krivična

⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 463.

⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 462: “Veće je svesno činjenice da se od Međunarodnog suda u njegovoj dosadašnjoj praksi još nije tražilo da odgovori na pitanje da li pojedinačne žrtve zločina protiv čovečnosti moraju biti civili”.

⁸⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 107, na koju se poziva u paragrafu 462 Prvostepene presude.

⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 107.

⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 103.

⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 107, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 208.

⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 107.

⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, Deo IV(A)(2).

dela u osnovi prema članu 5 Statuta mogu biti počinjena samo nad civilima, kao što je to učinilo Pretresno veće u ovom predmetu.

29. Žalbeno veće je nedavno potvrdilo da se “[n]ičim u tekstu člana 5 Statuta, ni u pravnim izvorima na koje se Žalbeno veće ranije pozvalo, ne traži [...] da pojedinačne žrtve zločina protiv čovečnosti budu civili”.⁹⁵ Pored toga, ono je zauzelo stav da, u skladu s međunarodnim običajnim pravom, lica van borbenog stroja takođe mogu da budu žrtve zločina protiv čovečnosti, pod uslovom da su ispunjeni svi drugi potrebni uslovi.⁹⁶

30. To ne znači da je na osnovu člana 5 Statuta civilni status žrtava nevažan. U stvari, status žrtava je jedan od faktora koji se može proceniti prilikom utvrđivanja da li je ispunjen uslov u vezi s nadležnošću da civilno stanovništvo mora da bude glavni predmet napada,⁹⁷ zajedno sa, između ostalog, sredstvima i metodima korišćenim tokom napada, brojem žrtava, diskriminatornim karakterom napada, prirodom zločina počinjenih tokom napada, otporom koji je tada pružen napadaču i pitanjem u kojoj meri se napadačka sila pridržavala ili je pokušala da se pridržava mera predostrožnosti propisanih ratnim pravom.⁹⁸

31. Osim toga, činjenica da stanovništvo navedeno u opštem delu člana 5 Statuta mora da bude “civilno” ne podrazumeva da je ono moralo biti sastavljeno isključivo od civila. Status žrtava je stoga takođe relevantan pri utvrđivanju da li je stanovništvo protiv kog je napad usmeren civilno. U predmetu *Kordić i Čerkez*, Žalbeno veće je konstatovalo sledeće:

Civilno stanovništvo obuhvata sve osobe koje su civili, a prisustvo među civilnim stanovništvom osoba koje ne potpadaju pod definiciju civila ne lišava to stanovništvo civilnog karaktera.⁹⁹

U predmetu *Blaškić* Žalbeno veće je, pozivajući se na Komentar MKCK na član 50 Dopunskog protokola I,¹⁰⁰ iznelo sledeći stav: “da bi se odredilo da li prisustvo vojnika među civilnim

⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 307. V. takođe par. 303-306, 308. U predmetu *Martić*, Žalbeno veće je izreklo osuđujuće presude za zločine protiv lica van borbenog stroja, imajući u vidu da su ona bila žrtve rasprostranjenog i sistematskog napada protiv civilnog stanovništva i da su ispunjeni svi elementi krivičnih dela (v. Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 318-319, 346, 355).

⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 311, 313.

⁹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 92: “Žalbeno vijeće je uvjeren da je Pretresno vijeće ispravno definisalo i identifikovalo napadnuto “stanovništvo”, te da je ispravno interpretiralo izraz “usmjeren protiv” kao formulaciju kojom se zahtijeva da civilno stanovništvo, žrtva napada, mora predstavljati primarni, a ne uzgredni cilj napada.”

⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 91.

⁹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 50. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 136.

¹⁰⁰ Komentar MKCK uz član 50 Dopunskih protokola, par. 1922: “[U] ratnim uslovima je neizbežno da se pojedinci koji spadaju u kategoriju boraca izmešaju s civilnim stanovništvom, na primer, kad vojnici na odsustvu posećuju svoje porodice. Međutim, ako se ne radi o redovnim jedinicama i prilično velikom broju vojnika, to ni na koji način ne menja civilni karakter tog stanovništva”.

stanovništvom lišava civilno stanovništvo njegovog civilnog karaktera, mora se utvrditi broj vojnika te da li su na odsustvu”.¹⁰¹

32. Shodno tome, iako su civilni status žrtava, broj civila i udeo civila u civilnom stanovništvu faktori relevantni za utvrđivanje da li je ispunjen opšti deo uslova navedenog u članu 5 Statuta da napad mora biti usmeren protiv “civilnog stanovništva”, ne postoji uslov niti je element zločina protiv čovečnosti da žrtve krivičnih dela u osnovi moraju da budu “civilni”.

33. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće zaključuje da je Pretresno veće u paragrafima 462 i 463 Prvostepene presude pogrešilo u primeni prava kada je zaključilo da, za svrhe člana 5 Statuta, žrtve krivičnog dela u osnovi moraju da budu civilni i, shodno tome, pogrešno postavilo dodatni uslov na osnovu člana 5 Statuta.

34. Pošto je zaključilo da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava, Žalbeno veće će sada razmotriti da li ova greška obesnažuje Prvostepenu presudu.

2. Da li se zločini počinjeni na Ovčari mogu okvalifikovati kao zločini protiv čovečnosti

35. Posle odluke tužilaštva da se ne bavi drugim podosnovom iz svog Prvog žalbenog osnova,¹⁰² ostaje neosporan zaključak Pretresnog veća koji se odnosi na to da izraz “civilni” iz člana 5 Statuta treba tumačiti u skladu sa članom 50 Dopunskog protokola I i da, shodno tome, ne obuhvata borce ili lica van borbenog stroja.¹⁰³ Taj zaključak se, između ostalog, zasniva na čvrsto uvreženoj praksi Žalbenog veća,¹⁰⁴ ponovljenoj u Drugostepenoj presudi u predmetu *Martić*,¹⁰⁵ da pojam “civil” u smislu člana 5 Statuta isključuje lica van borbenog stroja. U predmetu *Blaškić*, Žalbeno veće je zaključilo sledeće:

Član 50 Dopunskog protokola I uz Ženevske konvencije sadrži definiciju civila i civilnog stanovništva i odredbe u tom članu mogu se u velikoj mjeri smatrati izrazom običajnog prava.¹⁰⁶

Iz člana 50 Dopunskog protokola I, kad se čita u kombinaciji sa članom 4A Ženevske konvencije III, proizlazi da pripadnici vojnih snaga i pripadnici milicija ili dobrovoljačkih jedinica koje čine dio takvih oružanih snaga ne mogu polagati pravo na civilni status.¹⁰⁷

¹⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 115. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 137.

¹⁰² V. gore par. 20.

¹⁰³ Prvostepena presuda, par. 461.

¹⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 451-453, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 110, 113-114; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 97; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 144, fusnota 437.

¹⁰⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 292-295.

¹⁰⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 110.

¹⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 113.

U predmetu *Kordić i Čerkez* Žalbena veće je zaključilo da se za “član 50 Dopunskog protokola I, koji sadrži definiciju civila i civilnog stanovništva, može smatrati da u velikoj mjeri odražava običajno pravo”.¹⁰⁸ U predmetu *Galić* Žalbena veće je ponovilo da “i osobe *hors de combat*, međutim, ostaju pripadnici oružanih snaga jedne od strana u sukobu, te se stoga kategorišu po definiciji iz člana 4(A)(1) Ženevske konvencije III: kao takve, one nisu civili u smislu člana 50, stav 1, Dopunskog protokola I”.¹⁰⁹ Pojam “civil”, u smislu u kom je to navedeno u članu 5 Statuta, definisan je gorenavedenim odredbama prava oružanog sukoba.¹¹⁰ Dok se u članu 3 Statuta predviđa da za status žrtve može da bude relevantna njena situacija u vreme izvršenja krivičnog dela,¹¹¹ pojam “civil” na osnovu člana 5 Statuta, kako je ispravno napomenulo Pretresno veće,¹¹² nije određen položajem žrtava u vreme činjenja krivičnog dela u osnovi.¹¹³

36. U skladu s ovom praksom i u svetlu činjenica u predmetu, Pretresno veće je zaključilo da su žrtve bile pretežno necivili.¹¹⁴ Međutim, Žalbena veće je zaključilo da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kada je zaključilo da, za svrhe člana 5 Statuta, žrtve krivičnog dela u osnovi moraju da budu civili, pa je, shodno tome, pogrešno postavilo dodatni uslov na osnovu člana 5 Statuta. Prema tome, Žalbena veće mora da utvrdi da li ta greška može da obesnaži Prvostepenu presudu. U tu svrhu i u svetlu zaključka iz Drugostepene presude u predmetu *Martić* da “[u] skladu sa članom 5

¹⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 97.

¹⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, fusnota 437.

¹¹⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 91: “U onoj mjeri u kojoj su navodni zločini protiv čovječnosti počinjeni tokom oružanog sukoba, ratno pravo daje pouzdano mjerilo, na osnovi kojeg Vijeće može procijeniti prirodu napada i legalnost počinjenih djela”. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 96.

¹¹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 178: “[D]a bi se dokazalo postojanje kršenja zajedničkog člana 3 na osnovu člana 3 Statuta, pretresno veće mora se uveriti van razumne sumnje da žrtva krivičnog dela kojim se optuženi tereti nije učestvovala u ratnim aktivnostima koje po svojoj prirodi ili svrsi imaju za cilj da prouzrokuju stvarnu štetu ljudstvu ili tehnici neprijateljevih oružanih snaga. To se mora ispitati u svakom pojedinačnom slučaju, uzimajući u obzir okolnosti žrtve u vreme izvršenja navodnog krivičnog dela.” (fusnota izostavljena).

¹¹² Prvostepena presuda, par. 455.

¹¹³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 114, u kojoj je Žalbena veće preinačilo zaključak Pretresnog veća da posebna situacija žrtve u trenutku počinjenja zločina mora da se uzme u obzir prilikom utvrđivanja njenog civilnog statusa. Pozivajući se na komentar MKCK na član 43 Dopunskog protokola da “[c]ivil koji pripada oružanoj organizaciji, [...] postaje pripadnik vojske i borac sve vrijeme trajanja neprijateljstava” (Komentar MKCK, str. 515, par. 1676), Žalbena veće je zaključilo sledeće: “[P]osebna situacija žrtve u trenutku počinjenja zločina nužno ne određuje njen civilni ili necivilni status. Ako je on doista pripadnik oružane organizacije, činjenica da nije naoružan ili da ne učestvuje u borbi u trenutku počinjenja zločina ne daje mu civilni status.” V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 421: “Žalbena vijeće podsjeća da se, za vrijeme oružanog sukoba, vojnici smatraju borcima sve do demobilizacije bez obzira na to da li učestvuju u borbama, odnosno sve dok su pod oružjem”; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 292-295.

¹¹⁴ Prvostepena presuda, par. 481. Pretresno veće je zaključilo da dokazi upućuju na to da se od 194 lica koja su u Optužnici navedena kao ona za koja se optuženi terete jer su bila žrtve ubistva na Ovčari u večernjim i noćnim satima između 20. i 21. novembra 1991, za 181 se znalo da su aktivni pripadnici hrvatskih snaga u Vukovaru. Pretresno veće je zaključilo da su dokazi ukazali na to da su većina tih muškaraca (i dve žene) bili pripadnici ili rezervisti ZNG (87), kao da je tu bio i znatan broj pripadnika HV (30) i hrvatskog MUP (17); bilo je i nekoliko pripadnika hrvatskih zaštitnih snaga Vukovara (9) i nekoliko pripadnika hrvatske paravojne formacije HOS (Hrvatske oslobodilačke snage); što se tiče preostalih devet žrtava, Pretresno veće je prihvatilo dokaze o njihovom vojnom učešću; osim toga, tu je bilo i 13 lica za koja, na osnovu iznesenih dokaza, nije utvrđena nikakva vojna aktivnost za koju se znalo. (Prvostepena presuda, par. 479).

Statuta, lice van borbenog stroja može, dakle, biti žrtva dela koje predstavlja zločin protiv čovečnosti, pod uslovom da su ispunjeni svi drugi nužni uslovi, konkretno, da to delo čini deo rasprostranjenog ili sistematskog napada protiv bilo kog civilnog stanovništva”,¹¹⁵ Žalbena veće će oceniti da li su u ovom predmetu ispunjeni svi drugi potrebni uslovi za izricanje osuđujuće presude za zločine protiv čovečnosti.

37. Ocenjujući da li su ispunjeni uslovi u vezi s nadležnošću navedeni u članu 5 Statuta, Pretresno veće je zaključilo da je postojao rasprostranjeni i sistematski napad na civilno stanovništvo Vukovara,¹¹⁶ a onda je pogrešno počelo da ispituje da li je ispunjen dodatni uslov koji je postavilo da žrtve krivičnih dela u osnovi moraju da budu civili.¹¹⁷ Kao što je gore navedeno, Pretresno veće je zaključilo da su žrtve pretežno bile necivili¹¹⁸ i, shodno tome, da “nisu ispunjeni preduslovi u vezi s nadležnošću iz člana 5 Statuta”.¹¹⁹ Zbog te greške u primeni prava, Pretresno veće, dakle, nije sprovelo relevantnu istragu u vezi s uslovima navedenim u članu 5 Statuta, a posebno nije pokušalo da utvrdi da li je postojao neksus između zločina počinjenih na Ovčari i rasprostranjenog i sistematskog napada protiv civilnog stanovništva Vukovara. Na žalbenom pretresu strane u postupku su pozvane da razmotre dokaze iz spisa prvostepenog postupka koji se odnose na sledeće: (i) uslov rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo, naročito u vezi s događajima u Vukovaru; i (ii) neksus između dela optuženog i takvog napada.¹²⁰ Iz dole navedenih razloga i u svetlu dokaza pred Pretresnim većem,¹²¹ Žalbena veće smatra da ne postoji takav neksus i da se krivična dela počinjena na Ovčari ne mogu okvalifikovati kao zločini protiv čovečnosti.

38. Pretresno veće je zaključilo da “u vreme na koje se odnosi Optužnica, u stvari, nije postojala samo vojna operacija protiv hrvatskih snaga u Vukovaru i njegovoj okolini, nego i rasprostranjeni i sistematski napad JNA i drugih srpskih snaga usmeren protiv hrvatskog i drugog nesrpskog stanovništva na širem vukovarskom području”.¹²² Tužilaštvo tvrdi da je postojao rasprostranjeni i sistematski napad na civilno stanovništvo Vukovara i neksus između krivičnih dela počinjenih na Ovčari i takvog napada.¹²³ Ono tvrdi da je, pošto su nehumana dela, mučenje i ubistvo zatvorenika na Ovčari izvršeni u sklopu rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo

¹¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 313.

¹¹⁶ Prvostepena presuda, par. 472.

¹¹⁷ Prvostepena presuda, Deo VII(B)(2)(b): “Status žrtava krivičnih dela za koja se optuženi terete u Optužnici”.

¹¹⁸ Prvostepena presuda, par. 481.

¹¹⁹ Prvostepena presuda, par. 482.

¹²⁰ Dodatak Nalogu o rasporedu za žalbeni pretres, 12. decembar 2008, pitanje 1, str. 1.

¹²¹ V. gore Deo II: “Standard preispitivanja u žalbenom postupku”, par. 12.

¹²² Prvostepena presuda, par. 472.

¹²³ AT. 238, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 17-59, 465-472.

Vukovara,¹²⁴ ispunjen uslov za izricanje osuđujuće presude na osnovu člana 5 Statuta i da je “irelevantno” da li su pojedinačne žrtve bile civili.¹²⁵ Ono navodi da su krivična dela počinjena nad zatvorenicima bila deo “stalnog i nemilosrdnog napada na Vukovar i njegove građane” i da su bila njegov “neumoljiv deo”.¹²⁶

39. Mrkšić odgovara da žrtve u ovom predmetu nisu bile civili.¹²⁷ On smatra da su dokazi u prvostepenom postupku pokazali da je trijaža žrtava izvršena na osnovu njihove pripadnosti hrvatskim snagama ili zato što je postojala sumnja da su počinili ratne zločine i krivična dela.¹²⁸ Pored toga, Mrkšić tvrdi da ne može da postoji neksus između krivičnih dela počinjenih na Ovčari i rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo Vukovara zato što je taj napad okončan 18. novembra 1991.¹²⁹

40. Šljivančanin odgovara da je argument tužilaštva da su krivična dela za koja se tereti u Optužnici zločini protiv čovečnosti, bez obzira na to da li su nastradali u napadu bili civili, jer su izvršena u sklopu rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo Vukovara, “neodrživ” jer bi to značilo da bi ubijanje boraca – bez obzira na to da li je zakonito ili ne – za vreme napada usmerenog protiv nekog vojnog cilja moglo biti okvalifikovano kao zločin protiv čovečnosti.¹³⁰ Pored toga, Šljivančanin tvrdi da uslov da dela optuženog moraju biti deo rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo podrazumeva da takva dela moraju biti “po [svojoj] prirodi ili posledicama [...] objektivno deo napada”,¹³¹ moraju biti u dovoljnoj meri povezana sa napadom,¹³² i ne mogu biti izolovana dela.¹³³ Prema njegovom mišljenju, zaključak Pretresnog veća da su počiniooci krivičnih dela na Ovčari “postupali znajući ili verujući da [...] su žrtve bile ratni zarobljenici, a ne civili”¹³⁴ i “u uverenju da su njihova dela usmerena protiv pripadnika hrvatskih snaga”¹³⁵ podrazumeva da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi zaključio da su počiniooci morali znati da su njihova dela deo napada na civilno stanovništvo

¹²⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 25, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 472. V. takode Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 69.

¹²⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 25, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 480. V. takode Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 22.

¹²⁶ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 3. V. takode AT. 238.

¹²⁷ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 13.

¹²⁸ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 26-32, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 477-480. V. takode Mrkšićev podnesak respondenta, par. 34-37, 40, 44-46, 50-51. V. takode AT. 245-246, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 480-481.

¹²⁹ AT. 242-244, 246, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 55, 465, 472, 474, 476.

¹³⁰ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 86-88. V. takode Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 121.

¹³¹ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 93, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Kumarac i drugi*, par. 99 i fusnota 117. V. takode Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 96, 99; AT. 261-262, 268-269.

¹³² Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 94.

¹³³ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 95.

¹³⁴ Prvostepena presuda, par. 480.

¹³⁵ Prvostepena presuda, par. 481.

Vukovara.¹³⁶ Šljivančanin takođe tvrdi da krivična dela počinjena na Ovčari 20. novembra 1991. ne mogu da budu deo rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo Vukovara jer je taj napad okončan 18. novembra 1991.¹³⁷

41. Žalbena veće podseća da, kada je ispunjen uslov rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo, mora postojati i neksus između dela optuženog i samog napada. Žalbena veće smatra da, kao što je tužilaštvo ispravno konstatovalo,¹³⁸ uslov da dela optuženog moraju da budu deo “napada” na civilno stanovništvo ne iziskuje da ona moraju biti počinjena usred tog napada: krivično delo koje je počinjeno pre ili posle glavnog napada na civilno stanovništvo ili je njegovo počinjenje bilo prostorno udaljeno može i dalje da predstavlja deo tog napada, ako za to postoji dovoljna veza.¹³⁹ Prema tome, činjenica da su krivična dela na Ovčari počinjena posle rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo Vukovara ne može sama po sebi da bude presudna prilikom utvrđivanja da li je ispunjen uslov postojanja neksusa. Traženi neksus se sastoji od sledeća dva elementa:

(i) počinjenje dela koje je po svojoj prirodi ili posledicama objektivno deo napada; zajedno s činjenicom da

(ii) optuženi zna da postoji napad na civilno stanovništvo i da je njegovo delo deo tog napada.¹⁴⁰

Prema tome, da bi optuženi bio proglašen krivim za zločine protiv čovečnosti, mora se dokazati da su njegova dela vezana za rasprostranjen ili sistematski napad na civilno stanovništvo i da je on znao da su njegova dela vezana za taj napad. S tim u vezi, svaki slučaj se ocenjuje posebno. Na primer, nakon što se razmotri kontekst i okolnosti u kojima je delo počinjeno, moguće je da delo bude toliko prostorno udaljeno od napada da je nemoguće utvrditi neksus (takozvano “izolovano delo”), te ono stoga ne može da bude okvalifikovano kao zločin protiv čovečnosti.¹⁴¹

42. Pretresno veće u ovom predmetu, pošto je pregledalo dokaze koji su mu predočeni, zaključilo je da su počiniooci zločina nad zatvorenicima na Ovčari izabrali te pojedince na osnovu njihovog učešća u hrvatskim oružanim snagama. Pretresno veće je zaključilo sledeće:

¹³⁶ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 100. V. takođe AT. 269-272, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 480-481.

¹³⁷ AT. 263-268, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 130-144, 157, 189, 199, 422, 465, 466, 468, 470, 472.

¹³⁸ AT. 301.

¹³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 100.

¹⁴⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 248, 251, 271; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 99. Za *mens rea* za zločine protiv čovečnosti, v. Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 102-103.

¹⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 100. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 101.

Iako je moguće da je među 194 lica za koja je utvrđeno da su u Optužnici navedena kao žrtve ubistva bio i manji broj civila, prema zaključku Veća, lica koja su između 20. i 21. novembra 1991. godine nad zarobljenicima na Ovčari počinila krivična dela za koja se optuženi terete u Optužnici *postupala su u uverenju da su njihova dela usmerena protiv pripadnika hrvatskih snaga*.¹⁴²

Žalbeno veće se slaže s ocenom koju je Pretresno veće dalo dokazima u spisu prvostepenog postupka. Krivična dela na Ovčari bila su usmerena protiv konkretno odabrane grupe pojedinaca,¹⁴³ žrtve zločina bile su odabrane na osnovu svog navodnog učešća u hrvatskim oružanim snagama¹⁴⁴ i sa njima se kao takvima “postupalo drugačije nego s civilnim stanovništvom”.¹⁴⁵ Argumenti tužilaštva da su zločini izvršeni dva dana posle pada Vukovara, da se Ovčara nalazila na geografskom području napada na Vukovar, da su počinioci zločina na Ovčari takođe učestvovali u napadu na civilno stanovništvo u Vukovaru i da su počinioci zločina “gajili intenzivan animozitet prema onima koje su smatrali neprijateljskim snagama”,¹⁴⁶ ne dovode u pitanje zaključke Pretresnog veća, koje strane u postupku nisu osporile, da su počinioci zločina na Ovčari postupali sa svešću da su njihova dela usmerena protiv pripadnika hrvatskih oružanih snaga. Činjenica da su tako postupali isključuje postojanje namere da njihova dela budu deo napada na civilno stanovništvo Vukovara i time njihova dela postaju toliko udaljena od napada da je nemoguće utvrditi postojanje nekusa.

43. Žalbeno veće zaključuje da uslov postojanja nekusa između delâ optuženih i samog napada nije utvrđen i da, u nedostatku nekusa potrebnog na osnovu člana 5 Statuta između zločina počinjenih nad zatvorenicima na Ovčari i rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo Vukovara, počinjena krivična dela ne mogu biti okvalifikovana kao zločini protiv čovečnosti. Shodno tome, iako je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava tako što je dodalo uslov da žrtve krivičnih dela u osnovi prema članu 5 Statuta moraju da budu civili, Žalbeno veće se slaže sa stavom Pretresnog veća – iako iz drugačijih razloga – da “nisu ispunjeni preduslovi u vezi s nadležnošću iz člana 5 Statuta”.¹⁴⁷

44. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće prihvata Prvi žalbeni osnov tužilaštva u delu u kom se tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kada je zaključilo da, za svrhe člana 5 Statuta, žrtve zločina protiv čovečnosti moraju da budu civili, čime se isključuje mogućnost da lica van borbenog stroja budu žrtve zločina protiv čovečnosti. Žalbeno veće odbija Prvi žalbeni osnov

¹⁴² Prvostepena presuda, par. 481. V. takode Prvostepena presuda, par. 207.

¹⁴³ Prvostepena presuda, par. 474.

¹⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 475.

¹⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 476.

¹⁴⁶ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 26, 39-40. V. takode AT. 238-241, 302.

¹⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 482.

tužilaštva u svim drugim aspektima i potvrđuje oslobađajuće presude Šljivančaninu i Mrkšiću na osnovu člana 5 Statuta.

B. Drugi žalbeni osnov: Šljivančaninova odgovornost za pomaganje i podržavanje ubistva

1. Uvod

45. Pretresno veće je zaključilo da su 194 lica navedena u Prilogu Prvostepenoj presudi odvedena iz vukovarske bolnice na Ovčaru, gde su ih pripadnici srpskih snaga zlostavljali i kasnije pogubili.¹⁴⁸ Ono je zaključilo da je 20. novembra 1991. Šljivančanin imao komandna ovlašćenja (koja je na njega preneo Mrkšić) nad vojnom policijom koja je učestvovala u evakuaciji ratnih zarobljenika iz bolnice i njihovom čuvanju u autobusima u kasarni JNA i na Ovčari.¹⁴⁹ Pretresno veće je dalje zaključilo da Šljivančanin ne snosi odgovornost na osnovu člana 7(1) Statuta za izdavanje naređenja za počinjenje nijednog zločina ustanovljenog u ovom predmetu,¹⁵⁰ ili na osnovu člana 7(3) Statuta za propust da spreči počinjenje zločina ili da kazni počinioce.¹⁵¹ Pretresno veće je zaključilo da je Šljivančaninu, kada su se svi pripadnici vojne policije JNA povukli s Ovčare u skladu s Mrkšićevim naređenjem, nužno prestala odgovornost za obezbeđivanje ratnih zarobljenika.¹⁵² Shodno tome, ono je zaključilo da Šljivančanin nije odgovoran za ubistva koja su počinili pripadnici TO i paravojnih snaga posle povlačenja pripadnika vojne policije JNA s Ovčare.¹⁵³

46. U svom Drugom žalbenom osnovu tužilaštvo tvrdi da je "Pretresno veće u paragrafima 674 i 715 [Prvostepene presude] pogrešilo u primeni prava kada nije zaključilo da je Veselin Šljivančanin odgovoran za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva 194 zarobljenika koji su ubijeni kod grobnice nedaleko od Ovčare u večernjim i noćnim časovima 20/21. novembra 1991".¹⁵⁴ Tužilaštvo smatra da je ova konstatacija posledica pogrešnih pravnih i činjeničnih zaključaka i, shodno tome, osporava paragrafe 668, 669, 672, 673 i 691 Prvostepene presude.¹⁵⁵ Ono traži od Žalbenog veća da Šljivančaninu izrekne osuđujuću presudu na osnovu člana 3 Statuta za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva 194 zatvorenika ubijena nedaleko od Ovčare u večernjim i noćnim časovima 20/21. novembra 1991.¹⁵⁶ i, u slučaju da se njegov Prvi žalbeni osnov prihvati,

¹⁴⁸ V. Prilog Prvostepenoj presudi.

¹⁴⁹ V. Prvostepena presuda, par. 397, 400, 659, 667.

¹⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 654.

¹⁵¹ Prvostepena presuda, par. 676.

¹⁵² Prvostepena presuda, par. 673.

¹⁵³ Prvostepena presuda, par. 674, 715.

¹⁵⁴ Najava žalbe tužilaštva, par. 8.

¹⁵⁵ Najava žalbe tužilaštva, par. 8; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 79.

¹⁵⁶ Najava žalbe tužilaštva, par. 10.

da Šljivančaninu izrekne osuđujuću presudu na osnovu člana 5 Statuta za ubistvo kao zločin protiv čovečnosti¹⁵⁷ i poveća mu kaznu na 30 godina zatvora.¹⁵⁸

47. Tužilaštvo tvrdi da je oslobađajuća presuda koja je izrečena Šljivančaninu zasnovana na sledeće dve greške: (a) propustu Pretresnog veća da zaključi da je Šljivančanin u vreme obilaska Ovčare znao da će pripadnici TO i paravojnih snaga najverovatnije ubiti zatvorenike;¹⁵⁹ i (b) pogrešnom zaključku Pretresnog veća da je Šljivančaninova zakonska obaveza prema zatvorenici prestala povlačenjem poslednjeg pripadnika JNA s Ovčare u skladu s Mrkšićevim naređenjem.¹⁶⁰

48. Šljivančanin odgovara da bi taj žalbeni osnov trebalo da bude odbijen zato što tužilaštvo nije pokazalo nikakvu primetnu grešku Pretresnog veća, zato što u žalbenom postupku samo ponavlja argumente koji nisu prihvaćeni na suđenju i postavlja neprihvatljiv zahtev da procenu dokaza Pretresnog veća zameni svojom.¹⁶¹

49. Na početku, Žalbeno veće podseća da za izricanje osuđujuće presude za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva nečinjenjem moraju, u najmanju ruku, da budu ispunjeni svi osnovni elementi pomaganja i podržavanja.¹⁶² U tom pogledu, Žalbeno veće u predmetu *Orić* podsetilo je na to da “nečinjenje u pravom smislu riječi može dovesti do individualne krivične odgovornosti na osnovu člana 7(1) Statuta kada postoji zakonska obaveza da se djeluje”.¹⁶³ Shodno tome, uslov postojanja *actus reus* pomaganja i podržavanja nečinjenjem ispunjen je kada se utvrdi da je propust da se ispuni zakonska obaveza pomogao, ohrabrio ili pružio moralnu podršku počinjenju krivičnog dela i imao značajan uticaj na počinjenje tog krivičnog dela.¹⁶⁴ Žalbeno veće podseća da pomaganje i podržavanje nečinjenjem implicitno iziskuje da optuženi ima mogućnost za činjenje, odnosno da su optuženom na raspolaganju stajala sredstva kojima je mogao da ispuni

¹⁵⁷ Najava žalbe tužilaštva, par. 11.

¹⁵⁸ Najava žalbe tužilaštva, par. 12; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 152.

¹⁵⁹ Najava žalbe tužilaštva, par. 8(i); Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 79(a), gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 672; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 85. V. takode AT. 213.

¹⁶⁰ Najava žalbe tužilaštva, par. 8(ii); Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 79(b), gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 668, 673, 691; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 109, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 668, 673, 691. Tužilaštvo ističe da je “Pretresno veće zaključilo da je to povlačenje izvršeno najkasnije do 21:00 čas 20. novembra 1991”. Žalbeni podnesak tužilaštva, fusnota 200, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 294. V. takode AT. 214-15.

¹⁶¹ V. Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 142-144, 280, 289. Šljivančanin upućuje i na argument, koji je razradio u svom Žalbenom podnesku da se pomaganje i podržavanje nečinjenjem ne priznaje kao vid odgovornosti što bi, kako on tvrdi, ako bude prihvaćeno, bilo značajno za potvrdu njegove oslobađajuće presude za ubistvo ratnih zarobljenika na Ovčari: Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 133-135, 145-168.

¹⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43.

¹⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Brdanin*, par. 274; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 175; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 334, 370; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 663.

¹⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 482; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 85.

svoju obavezu.¹⁶⁵ Istovremeno, potrebna *mens rea* za pomaganje i podržavanje nečinjenjem je da “[p]omagač i podržavatelj mora znati da njegov propust pomaže u počinjenju krivičnog djela glavnog počinioca i mora biti svjestan osnovnih obilježja krivičnog djela koje je, konačno, počinio glavni počinitelj”.¹⁶⁶ Kao što je Žalbeno veće zaključilo u predmetu *Simić*,

nije nužno da pomagač i podržavalac zna bilo za konkretno krivično djelo koje je bilo namjeravano ili za ono koje je doista i počinjeno. Ako je svjestan da će neko od više krivičnih djela vjerovatno biti počinjeno, a onda se jedno od tih krivičnih djela i počinio, on je namjeravao da olakša počinjenje tog krivičnog djela i kriv je kao pomagač i podržavalac.¹⁶⁷

Pored toga, Žalbeno veće podseća da je za preinačenje oslobađajuće presude u žalbenom postupku potrebno da tužilaštvo pokaže da je eliminisana svaka razumna sumnja u krivicu optuženog.¹⁶⁸

50. Iako Žalbeno veće uviđa da razmatranje elemenata *actus reus* nekog krivičnog dela logički prethodi razmatranju *mens rea*, Žalbeno veće u ovom predmetu sledi redosled argumenata kako ih je izložilo tužilaštvo, te će se, prema tome, prvo pozabaviti argumentima u vezi sa Šljivančaninom *mens rea* za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva.

2. Šljivančaninova *mens rea* za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva

51. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da Šljivančanin nije imao *mens rea* za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva,¹⁶⁹ pošto nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo da zaključi da je Šljivančanin razumno smatrao da pripadnici TO i paravojnih snaga neće ubiti zatvorenike zbog prisustva pripadnika JNA na Ovčari.¹⁷⁰ U prilog svojoj tvrdnji tužilaštvo navodi da je Šljivančanin imao konkretno znanje o ubilačkim sklonostima pripadnika TO i paravojnih snaga, koji su dejstvovali u Vukovaru, prema hrvatskim zarobljenicima,¹⁷¹ zbog toga što je bio upoznat sa sledećim: (i) zločinima (uključujući ubistvo) koje su pripadnici TO i paravojnih snaga počinili pre 19. novembra 1991;¹⁷² (ii) zločinima počinjenim u “Veleprometu” 19. novembra 1991;¹⁷³ (iii) zločinima počinjenim u kasarni JNA u jutarnjim časovima 20. novembra

¹⁶⁵ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 335.

¹⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43 (fusnote izostavljene).

¹⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 86, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 50. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 122.

¹⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Bagilishema*, par. 13-14. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Štrugar*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 14.

¹⁶⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 104. V. takođe AT. 215.

¹⁷⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 85, 98-100, 104. V. takođe AT. 292.

¹⁷¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 89.

¹⁷² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 86.

¹⁷³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 87-92; V. takođe Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 48-51. V. takođe AT. 293-294.

1991¹⁷⁴ i (iv) zločinima počinjenim na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.¹⁷⁵ Prema rečima tužilaštva, to “saznanja koja je stekao [bila] su sama po sebi dovoljna da se utvrdi [Šljivančaninova] *mens rea* za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva”,¹⁷⁶ čak i pre nego što je saznao za naređenje za povlačenje snaga JNA.

52. Tužilaštvo dalje tvrdi da je on postao još svesniji verovatnoće da će ubistvo biti izvršeno kada je saznao da je Mrkšić naredio povlačenje JNA s Ovčare u noći 20. novembra 1991.¹⁷⁷ U tom pogledu, tužilaštvo tvrdi da je jedini razuman zaključak izveden iz svih dokaza taj da je Šljivančanin saznao za Mrkšićevo naređenje o povlačenju kada se uveče vratio na komandno mesto u Negoslavcima.¹⁷⁸

53. Šljivančanin odgovara da tužilaštvo samo pokušava da tumačenje dokaza Pretresnog veća zameni svojim a da pritom ne navodi приметnu grešku.¹⁷⁹ On tvrdi da pitanje relevantno za njegovu *mens rea* nisu njegova ranija saznanja u vezi sa sklonošću pripadnika TO i paravojnih snaga da čine krivična dela, već ranije ponašanje pripadnika JNA prema ratnim zarobljenicima.¹⁸⁰ U tom pogledu, on tvrdi da pripadnici JNA nisu čuvali hrvatske ratne zarobljenike ubijene u “Veleprometu”¹⁸¹ i da su oni, kada je JNA preuzela kontrolu, sprečili pripadnike paravojnih snaga da čine zločine nad zatvorenima.¹⁸² Isto tako, on ističe da ni pripadnici paravojnih snaga ni TO nisu zlostavljali ratne zarobljenike u autobusima koji su bili pod kontrolom JNA na Ovčari.¹⁸³

54. Što se tiče njegovih navodnih saznanja o zločinima počinjenim u kasarni JNA i na Ovčari 20. novembra 1991, Šljivančanin poriče da je bio prisutan u kasarni JNA kada su pripadnici TO i paravojnih snaga zlostavljali zatvorenike,¹⁸⁴ kao i na Ovčari kasnije tog poslepodneva.¹⁸⁵ On tvrdi da čak i da konstatacije Pretresnog veća u vezi s njegovim prisustvom u kasarni JNA i Ovčari budu potvrđene, one bi i dalje bile nedovoljne da se izvede zaključak da je on bio svedok zlostavljanja, jer je on tamo mogao da bude tek po okončanju incidenata ispred autobusa.¹⁸⁶ On tvrdi da, na

¹⁷⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 93, 94, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 217, 220, 372, 374, 375, 666. V. takode Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 53-59.

¹⁷⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 95-96, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 234-235, 663, 667. V. takode Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 63-68.

¹⁷⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 101. V. takode AT. 216-219.

¹⁷⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 101-103. V. takode Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 60-62, 92; AT. 225.

¹⁷⁸ AT. 219-223, 294-295.

¹⁷⁹ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 186. V. takode AT. 274.

¹⁸⁰ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 183-184.

¹⁸¹ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 174-175, 188-190, 192-198.

¹⁸² Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 190, 194. V. takode AT. 279.

¹⁸³ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 205. V. takode AT. 280-281.

¹⁸⁴ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 176-177, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 372. V. takode Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 200; AT. 277.

¹⁸⁵ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 218. V. takode Šljivančaninova najava žalbe, par. 7; AT. 277.

¹⁸⁶ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 201-203, 217-228.

osnovu činjenica koje se odnose na predmet, jedino što se moglo zaključiti iz toga što je ranije znao za incidente zlostavljanja jeste to da je morao biti svestan činjenice da su bar neki pripadnici TO i paravojskih snaga bili kadri da ubiju. Međutim, Šljivančanin tvrdi da je, uzimajući u obzir prisustvo pripadnika JNA, objektivno imao razloga da veruje da pripadnici TO i paravojskih snaga neće pribeći ubijanju.¹⁸⁷

55. Na kraju, Šljivančanin tvrdi da nije znao da je Mrkšić naredio preostalim pripadnicima obezbeđenja JNA da se povuku s Ovčare,¹⁸⁸ niti je Pretresno veće izvelo ijedan zaključak na osnovu kog bi moglo da utvrdi da je Šljivančanin bio upoznat s tim da će povlačenje biti izvršeno te noći.¹⁸⁹ On ističe da nije relevantno da li je on znao za Mrkšićevo naređenje o povlačenju jer je prestala njegova dužnost da zaštiti zarobljenike na Ovčari.¹⁹⁰

56. U svojoj replici tužilaštvo tvrdi da Šljivančanin prikriva kumulativni učinak svih prethodnih događaja koji su doprineli Šljivančaninovom znanju razdvojivši svaki element znanja o zločinačkom ponašanju pripadnika TO i paravojskih snaga i usredsredivši se na ponašanje pripadnika JNA kao jedinog relevantnog faktora u vezi s *mens rea*.¹⁹¹ Osim toga, tužilaštvo iznosi tvrdnju da prisustvo JNA nije sprečilo zlostavljanje zatvorenika.¹⁹²

(a) Šljivančaninova saznanja pre naređenja o povlačenju vojnika JNA s Ovčare

57. Pretresno veće je zaključilo da je tek posle konačnog povlačenja vojne policije 80. mtrb JNA s Ovčare u večernjim časovima 20. novembra 1991. ubijanje ratnih zatvorenika postalo verovatno i da je, prema tome, moguće da Šljivančanin nije predvideo da će ta ubistva verovatno biti počinjena pre nego što je saznao za konačno povlačenje.¹⁹³ Pri izvođenju tog zaključka Pretresno veće je uzelo u obzir svoje konstatacije da je Šljivančanin bio svestan slučajeva teškog zlostavljanja, uključujući ubijanje ratnih zarobljenika od strane pripadnika TO i paravojskih snaga prethodnih nedelja,¹⁹⁴ a posebno zlostavljanja i ubijanja ratnih zarobljenika od strane pripadnika TO i paravojskih snaga u "Veleprometu" 19. novembra 1991.¹⁹⁵ Pored toga, u pogledu ratnih zarobljenika za koje je Šljivančanin bio odgovoran i koji su 20. novembra 1991. prebačeni na Ovčaru, Pretresno veće je razmotrilo Šljivančaninova saznanja o fizičkom zlostavljanju koje su

¹⁸⁷ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 207, 228, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 672. V. takode AT. 275-276, 278-282.

¹⁸⁸ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 178, 208-210. V. takode AT. 277, 283-287.

¹⁸⁹ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 179. V. takode Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 215.

¹⁹⁰ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 180.

¹⁹¹ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 47.

¹⁹² Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 48-52, 55, 58.

¹⁹³ Prvostepena presuda, par. 672.

¹⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 664-665.

¹⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 666.

ratni zarobljenici u kasarni JNA pretrpeli od pripadnika TO¹⁹⁶ i zaključilo da je on morao biti svedok zlostavljanja ratnih zarobljenika na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.¹⁹⁷

58. Shodno tome, Pretresno veće je razmotrilo učinak svakog pojedinačnog incidenta navedenog u Žalbenom podnesku tužilaštva u vezi s upoznatošću Šljivančanina s bezbednosnom situacijom s kojom su bili suočeni ratni zarobljenici. Tužilaštvo ne pokazuje nikakve greške u vezi s činjeničnim zaključcima koje je o tim događajima utvrdilo Pretresno veće, već se, naprotiv, poziva na te zaključke kako bi pobilo zaključak koji je iz njih izveden i predložilo drugačiji zaključak. Tužilaštvo se pozvalo na te konstatacije kako bi potkrepilo zaključak da je Šljivančanin imao dovoljno saznanja da ispuni uslov postojanja *mens rea* dok je Pretresno veće zaključilo da je moguće da upoznatost sa bezbednosnom situacijom s kojom su bili suočeni ratni zarobljenici, zasnovana na saznanjima koja je stekao o tim incidentima zlostavljanja, nije imala za posledicu svest o tome da će ti zarobljenici verovatno biti ubijeni, sve dok su pripadnici JNA i dalje tamo.¹⁹⁸

59. Kada je zaključivalo da saznanja o tim ranijim incidentima nisu dovoljna da bi se utvrdilo da je Šljivančanin bio svesan da će ratni zarobljenici verovatno biti ubijeni, Pretresno veće nije zanemarilo činjenicu da su mere zaštite koje su preduzeli vojnici JNA bile “privremene i nedovoljne”.¹⁹⁹ U stvari, propust vojnika JNA da adekvatno zaštite ratne zarobljenike bio je osnov za osuđujuću presudu koja je Šljivančaninu izrečena za krivično delo mučenja.²⁰⁰ Ipak, Pretresno veće je zaključilo sledeće: “jasno je da su vojni policajci JNA koji su bili u autobusima, a kasnije i oni koji su odstranili pripadnike TO i paravojnih snaga iz kasarne, sprečavali da se [želje pripadnika TO i paravojnih snaga da počine zločine čija je priroda opisana u Optužnici] sprovedu u delo, iako to nisu činili besprekorno”.²⁰¹ Na osnovu datih okolnosti Pretresno veće nije nerazumno zaključilo da će vojnici JNA, dokle god tamo i dalje budu prisutni, verovatno nastaviti da deluju kao dovoljno značajan interventni element da bi sprečili da zlostavljanje od strane pripadnika TO i paravojnih snaga ne preraste iz fizičkog maltretiranja u ubijanje, uprkos propustu da u potpunosti spreče zlostavljanje. Stoga, Pretresno veće nije nerazumno zaključilo da je Šljivančanin “objektivno imao razloga da, s obzirom na te okolnosti, poveruje da pripadnici TO i paravojnih snaga po svoj prilici neće pribeći ubijanju”.²⁰²

¹⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 375.

¹⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 663, 672.

¹⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 672, 691.

¹⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 596.

²⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 663-667, 672, 674, 715.

²⁰¹ Prvostepena presuda, par. 594.

²⁰² Prvostepena presuda, par. 672.

60. Shodno tome, Žalbeno veće smatra da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće nerazumno konstatovalo da ne može da zaključi da je, u vreme svoje posete Ovčari, Šljivančanin bio svestan da će ratni zarobljenici verovatno biti ubijeni,²⁰³ što znači da nije posedovao potrebnu *mens rea* za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva sve dok je smatrao da vojnici JNA ostaju na Ovčari. Tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafima 672 i 691 Prvostepene presude zbog čega je došlo do neostvarenja pravde.

(b) Šljivančaninova saznanja posle naređenja o povlačenju vojnika JNA s Ovčare

61. Osvrćući se na argument tužilaštva da je Šljivančanin sticao “sve više” saznanja tokom večeri 20. novembra 1991. kada je saznao za povlačenje JNA,²⁰⁴ Žalbeno veće konstatuje da Pretresno veće nije donelo nikakvu konstataciju ili zaključak u vezi s tim kada je ili da li je Šljivančanin postao svestan naređenja o povlačenju vojnika JNA u noći 20. novembra 1991.²⁰⁵ Pretresno veće je zaključilo da nema “[i]ndikacij[a] o tome da je Veselin Šljivančanin bio u Negoslavcima u vreme kad je Mile Mrkšić prvi put izdao to naređenje. On je o njemu možda obavешten na druge načine, ali to je puko nagađanje”.²⁰⁶ Žalbeno veće podseća na sledeće zaključke iz Prvostepene presude: Šljivančanin nije učestvovao u prenošenju Mrkšićevog naređenja o povlačenju vojnika JNA s Ovčare²⁰⁷ i nije prisustvovao referisanju na komandnom mestu u Negoslavcima 20. novembra 1991;²⁰⁸ po povratku u Negoslavce, Šljivančanin se sastao sa svojim zamenikom majorom Vukašinovićem koji ga je informisao o problemima s pripadnicima TO na Ovčari;²⁰⁹ Šljivančanin se zatim sastao s kapetanom Borisavljevićem, koji ga je obavestio o sednici “vlade” SAO;²¹⁰ na kraju, Šljivančanin se sastao s Mrkšićem i Panićem.²¹¹ Nema neposrednih dokaza o tome da su Vukašinović ili Borisavljević znali za povlačenje u vreme kad su se sastali sa Šljivančaninom ili da su o tome razgovarali.²¹² Isto tako, nema neposrednih dokaza o tome da je Šljivančanin bio obavешten o povlačenju za vreme sastanka s Mrkšićem i Panićem²¹³ iako su razgovarali o “pitanju bolnice”.²¹⁴

62. Međutim, u vezi sa sastankom s Miletom Mrkšićem u noći 20. novembra 1991, Šljivančanin je dao sledeći iskaz: “Ja sam otišao kod Mrkšića da mu kažem to što sam ja vidio u bolnici i šta je

²⁰³ V. Prvostepena presuda, par. 672, 691.

²⁰⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 101-103.

²⁰⁵ V. Prvostepena presuda, par. 387-389, 672, 691.

²⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 661.

²⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 285.

²⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 387.

²⁰⁹ V. Prvostepena presuda, par. 388; Veselin Šljivančanin, T. 13663; Ljubiša Vukašinović, T. 15046.

²¹⁰ V. Prvostepena presuda, par. 389; Veselin Šljivančanin, T. 13663-13665.

²¹¹ V. Prvostepena presuda, par. 389; Veselin Šljivančanin, T. 13665-13666, 13983-13990.

²¹² V. Prvostepena presuda, par. 388-389; Veselin Šljivančanin, T. 13663-13665; Ljubiša Vukašinović, T. 15046.

²¹³ V. Prvostepena presuda, par. 389; Veselin Šljivančanin, T. 13665-13666, 13983-13990.

²¹⁴ Veselin Šljivančanin, T. 13665. V. takode Veselin Šljivančanin, T. 13983-13988.

dešavano tog dana u bolnici i da vidim koji su dalje, dalji zadaci i obaveze”.²¹⁵ Pošto se Šljivančanin raspitivao o svojim predstojećim dužnostima, a Mrkšić je na njega preneo odgovornost za bezbednost ratnih zarobljenika, jedini razuman zaključak koji se može izvući jeste da je Mrkšić morao reći Šljivančaninu da je povukao obezbeđenje JNA nad ratnim zarobljenicima koji su držani na Ovčari, pa time i Šljivančaninovu odgovornost za ratne zarobljenike. Žalbeno veće stoga konstatuje da je Šljivančanin saznao za povlačenje vojnika JNA za vreme sastanka s Mrkšićem u noći 20. novembra 1991. Pošto je zaključak Pretresnog veća bio da Šljivančanin, zbog toga što je znao da su tamo prisutni vojnici JNA, nije mogao zaključiti da će ratni zarobljenici verovatno biti pobijeni,²¹⁶ jedino što se razumno može zaključiti jeste da je Šljivančanin, pošto je saznao za naređenje o povlačenju snaga, morao shvatiti da će ratni zarobljenici na Ovčari verovatno biti pobijeni.

63. Isto tako, znajući da će ratni zarobljenici ostavljeni pod nadzorom pripadnika TO i paravojnih snaga verovatno biti pobijeni, Šljivančanin je takođe morao shvatiti da će, s obzirom na njegovu odgovornost za ratne zarobljenike, njegov propust da preduzme mere u cilju daljeg obezbeđenja ratnih zarobljenika predstavljati pomaganje pripadnicima TO i paravojnih snaga u izvršenju ubistva. Iz tog razloga, Žalbeno veće konstatuje da je jedini razuman zaključak taj da je Šljivančanin, pošto je od Mrkšića na sastanku u noći 20. novembra 1991. saznao za naređenje o povlačenju vojnika JNA, morao biti svestan činjenice da će pripadnici TO i paravojnih snaga verovatno pobiti ratne zarobljenike i da će, ako on ne bude ništa preduzeo u vezi s tim, njegov propust pomoći ubistvu zatvorenika. Prema tome, Žalbeno veće smatra da je kod Šljivančanina stvorena *mens rea* za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva. Niže u tekstu biće reči o tome da li su ispunjeni elementi *actus reus* za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva.

3. Šljivančaninova zakonska obaveza prema zatvorenicima

64. Pretresno veće je Šljivančaninu izreklo oslobađajuću presudu za krivično delo ubistva ratnih zarobljenika na Ovčari u noći 20. novembra 1991. na osnovu toga što je njegova odgovornost za dobrobit i bezbednost ratnih zarobljenika prestala s povlačenjem poslednjih vojnika JNA s Ovčare.²¹⁷ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je odredilo vremenski okvir Šljivančaninove zakonske obaveze.²¹⁸ U tom pogledu, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je Šljivančaninova zakonska obaveza prema ratnim zarobljenicima prestala sa povlačenjem vojnika JNA s Ovčare; ono tvrdi je Šljivančanin prema međunarodnom

²¹⁵ Veselin Šljivančanin, T. 13983.

²¹⁶ Prvostepena presuda, par. 672.

²¹⁷ Prvostepena presuda, par. 672-673.

²¹⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 109.

humanitarnom pravu imao trajnu zakonsku obavezu i nakon što je Mrkšić izdao naređenje o povlačenju vojnika JNA.²¹⁹ Da bi potkrepilo ovaj argument, tužilaštvo u svojim pismenim podnescima tvrdi da su u relevantno vreme njegove važeće obaveze prema ratnim zarobljenicima proizlazile iz sledeća tri izvora: (i) njegove obaveze na osnovu zakona i običaja ratovanja;²²⁰ (ii) njegove obaveze na osnovu njegovog položaja načelnika organa bezbednosti;²²¹ i (iii) njegove obaveze na osnovu konkretnog ovlašćenja koje je na njega preneo Mrkšić.²²² Međutim, na žalbenom pretresu tužilaštvo je priznalo da Šljivančanin na osnovu svog položaja načelnika organa bezbednosti nije imao nikakvu konkretnu obavezu pružanja zaštite ratnim zarobljenicima²²³ i ukazalo na to da je moguće da je konkretno ovlašćenje koje je na Šljivančanina preneo Mrkšić takođe prestalo nakon što je Mrkšić izdao naređenje o povlačenju.²²⁴

65. Šljivančanin odgovara da nije imao trajnih zakonskih obaveza na osnovu zakona i običaja ratovanja jer obaveza zaštite i humanog postupanja prema ratnim zarobljenicima postaje zakonska obaveza agenta relevantne države samo onda ako mu je konkretno data od strane sile ili države koja drži ratne zarobljenike u skladu sa Ženevskom konvencijom III.²²⁵ U tom pogledu, on tvrdi da Mrkšić na njega nije preneo nikakvu odgovornost ili dužnost da štiti zarobljenike koji su držani na Ovčari.²²⁶ U svom Podnesku respondenta on navodi da je, ako je stvarno imao zakonsku obavezu da zaštititi zatvorenike koji su držani na Ovčari,²²⁷ ta obaveza prestala sa povlačenjem vojnika JNA, kao što je i zaključilo Pretresno veće²²⁸; međutim, na žalbenom pretresu on je izneo tvrdnju da je svaka obaveza shodno ovlašćenju koje je na njega preneo Mrkšić prestala kada su ratni zarobljenici prebačeni na Ovčaru umesto da su nastavili za Sremsku Mitrovicu, kao i da nije bio obavešten o promeni plana.²²⁹ Osim toga, on tvrdi da, u nedostatku konkretne odgovornosti koja bi mu bila poverena, njegove funkcije kao načelnika bezbednosti nisu obuhvatale nikakvu posebnu dužnost u vezi sa zaštitom ratnih zarobljenika.²³⁰ Na kraju, on tvrdi da tužilaštvo nije pokazalo nikakvu

²¹⁹ Najava žalbe tužilaštva, par. 8(ii); Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 112, 117, 119. V. takode AT. 226, 228-236.

²²⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 111-119, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 153, 189, 620, 668-670, 673, 691; dokazni predmet br. P396, "Propisi o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ, 1988"; članovi 5 i 13 Ženevske konvencije III; Komentar MKCK, str. 74.

²²¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 120-123, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 62, 114, 118, 122, 125, 129, 397, 668, 669.

²²² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 124-129, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 391-394, 396, 397, 400, 667-669, 672, 673, 691.

²²³ AT. 101-102, 153, 200, 230.

²²⁴ AT. 231.

²²⁵ V. Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 234(a), 240-245, gde se poziva na članove 12 i 13 Ženevske konvencije III.

²²⁶ V. Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 236, 268-273.

²²⁷ V. Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 245-246.

²²⁸ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 247.

²²⁹ AT. 288-289.

²³⁰ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 235. V. takode Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 255-265, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 116, 119, 124, 125, 148, 272, 275, 281, 302; dokazni predmet br. P107, "Pravila službe organa bezbednosti u oružanim snagama SFRJ, 1984"; dokazni predmet br. D371, "Operativni dnevnik 80. mtbr", beleška za 18. novembar 1991. u 14:20 i u 16:00 časova; dokazni predmet br. P582, "Uputstvo o metodama i

primetnu grešku u tome kako je Pretresno veće odredilo vremenski okvir obaveze koju je, prema navodima, imao prema zarobljenicima.²³¹

66. U replici tužilaštvo tvrdi sledeće: (i) prema Ženevskoj konvenciji III, vojna lica koja postupaju kao agenti države, preuzimaju individualnu odgovornost za kršenja međunarodnog humanitarnog prava, pri čemu nije potrebno “konkretno prenošenje ovlašćenja”;²³² (ii) Šljivančanin pogrešno prikazuje zaključke Pretresnog veća o vojnoj policiji i organima bezbednosti i ničim ne potkrepljuje tvrdnje koje je izneo u vezi sa svojim funkcijama načelnika bezbednosti;²³³ i (iii) Šljivančanin greši kada traži da se zaključci Pretresnog veća u vezi s ovlašćenjem koje je preneto na njega ograniče na pojedinačne konkretne zadatke umesto na opštu odgovornost za evakuaciju bolnice u Vukovaru.²³⁴

67. Tvrdnja tužilaštva da su postojala tri izvora obaveza iz kojih proizlazi Šljivančaninova odgovornost da zaštiti ratne zarobljenike našla je odraza u sledećem zaključku Prvostepene presude:

Šljivančanin je bio obavezan da postupa po zakonima i običajima ratovanja i, kao organ bezbednosti, takođe je imao zadatak da primenjuje neke od tih zakona, bar kad je reč o bezbednosti ratnih zarobljenika pod nadzorom JNA, pri čemu je imao i konkretna naređenja Mileta Mrkšića u vezi s bezbednošću zarobljenika.²³⁵

Iako je Pretresno veće navelo da su postojala tri izvora obaveze koja je važila za Šljivančanina u pogledu ratnih zarobljenika, prilikom utvrđivanja da li je on bio obavezan da zaštiti ratne zarobljenike nakon što je izdato naređenje za povlačenje vojnika JNA, Pretresno veće se samo pozvalo na činjenicu da je za njega prestala da važi obaveza proizišla iz odgovornosti koju je na njega preneo Mrkšić.²³⁶ Pošto je konstatovalo da je obaveza koja je na njega preneti prestala da važi, Pretresno veće nije dalje razmatralo da li su tim naređenjem takođe ukinuti drugi izvori obaveze ili su mu oni i dalje nametali odgovornost za zaštitu ratnih zarobljenika.

sredstvima rada organa bezbednosti JNA, 1986”; dokazni predmet br. D868, “Ekspertski izveštaj odbrane, Petar Vuga”, str. 21-24; Jovan Šušić, T. 14891. V. takode AT. 153, 200.

²³¹ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 276.

²³² Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 71-72, 76-77.

²³³ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 78-80. Kao što je konstatovano gore u tekstu, na žalbenom pretresu tužilaštvo je priznalo da Šljivančanin nije imao posebnu obavezu da zaštiti ratne zarobljenike na osnovu svog položaja načelnika organa bezbednosti: AT. 101-102, 153, 200, 230.

²³⁴ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 81-84.

²³⁵ Prvostepena presuda, par. 669. V. takode Prvostepena presuda, par. 668: “Veselin Šljivančanin je imao dužnost da zaštiti ratne zarobljenike koji su odvedeni iz vukovarske bolnice. Dužnost zaštite ratnih zarobljenika su mu nalogali zakoni i običaji ratovanja. Ona je takođe bila deo njegovih nadležnosti kao organa bezbednosti OG Jug. Pored toga, dokazi pokazuju da je od odvođenja ratnih zarobljenika iz bolnice do te noći, kad su povučeni stražari JNA koji su ih obezbeđivali, Veselin Šljivančanin bio odgovoran za njihovo obezbeđenje, što je podrazumevalo i njihovu zaštitu i sprečavanje bekstva. Tu odgovornost mu je poverio Mile Mrkšić u vezi s operacijom odvođenja osumnjičenih za ratne zločine iz bolnice.” (fusnote izostavljene).

²³⁶ Prvostepena presuda, par. 673.

68. Tužilaštvo ne želi da osporava zaključak Pretresnog veća o izvorima obaveze koja je važila za Šljivančanina u pogledu ratnih zarobljenika; naprotiv, ono se na njega oslanja da bi potkrepilo svoju tvrdnju da je Šljivančanin imao trajnu zakonsku obavezu da zaštiti ratne zarobljenike tokom celog poslepodneva, večeri i noći između 20. i 21. novembra 1991.²³⁷ Zapravo, suština argumenta tužilaštva je u tome da ta obaveza nije prestala posle izdavanja naređenja o povlačenju vojnika JNA. Prema tome, Žalbeno veće ne treba ponovo da ispituje postojanje izvora obaveze. Umesto toga, ono će razmotriti da li je Pretresno veće pogrešilo kada je konstatovalo da je Šljivančaninova dužnost da zaštiti ratne zarobljenike prestala Mrkšićevim naređenjem o povlačenju ili da li je bilo koji izvor obaveze koji je navelo Pretresno veće Šljivančaninu nametnuo trajnu odgovornost za obezbeđenje ratnih zarobljenika nakon što je izdato naređenje o povlačenju vojnika JNA s Ovčare.

69. Žalbeno veće napominje da Pretresno veće nije donelo zaključak o tome da li je oružani sukob u opštini Vukovar u relevantnom periodu bio međunarodnog ili nemeđunarodnog karaktera.²³⁸ Međutim, čak i u kontekstu unutrašnjeg oružanog sukoba, odredbe Ženevske konvencije III primenjuju se kada su se strane u sukobu sporazumele da će se Konvencija primenjivati.²³⁹ U vezi s tim, Žalbeno veće podseća na uputstva koja je PMEZ izdao svojim posmatračima o sprovođenju Zagrebačkog sporazuma u kojima se navodi da na ratne zarobljenike treba primenjivati Ženevske konvencije.²⁴⁰ U naređenju izdatom 18. novembra 1991. general-potpukovnik Života Panić je naložio jedinicama JNA na vukovarskom području, uključujući i OG Jug, da se pridržavaju svih aspekata Ženevske konvencije III.²⁴¹ Osim toga, pukovnik Nebojša Pavković je posmatrača PMEZ obavestio o uputstvima generala Rašete da pripadnici hrvatskih snaga neće biti evakuisani s ostatkom humanitarnog konvoja, već će ostati kao ratni zarobljenici i da će se na njih primenjivati Ženevske konvencije.²⁴² Žalbeno veće smatra da, iako se u Zagrebačkom sporazumu ne pominje primena Ženevske konvencije III na hrvatske snage u vukovarskoj bolnici,²⁴³ ti dokumenti pružaju dovoljno dokaza za zaključak da je JNA pristala da se pripadnici hrvatskih snaga smatraju ratnim zarobljenicima i da na njih treba primenjivati Ženevske konvencije III.²⁴⁴

²³⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 111-129.

²³⁸ Prvostepena presuda, par. 422, 457.

²³⁹ Ženevska konvencija III, član 2: "Ako jedna od Sila u sukobu nije učesnik u ovoj Konvenciji, Sile učesnice u Konvenciji ipak će ostati vezane njome u svojim međusobnim odnosima. One će pored toga biti vezane Konvencijom prema toj Sili, ako ta Sila prihvata i primenjuje njene odredbe." V. takođe član 3: "Strane u sukobu će se truditi, s druge strane, da stave na snagu putem posebnih sporazuma jedan deo ili sve ostale odredbe ove Konvencije."

²⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 144, gde se poziva na dokazni predmet br. P315, "Telefaks upućen PMEZ-u u kojem se ćeliji daje zaduženje u vezi sa Zagrebačkim sporazumom, 19. novembar 1991".

²⁴¹ Prvostepena presuda, par. 581, gde se poziva na dokazni predmet br. P415, "Naređenje 1. VO, 18. novembar 1991".

²⁴² Prvostepena presuda, par. 582, gde se poziva na dokazni predmet br. D333, "Izveštaj PMEZ, Evakuacija bolnice - Vukovar, 19. novembar 1991".

²⁴³ Dokazni predmet br. P40, "Zagrebački sporazum, 18. novembar 1991".

²⁴⁴ V. takođe Prvostepena presuda, par. 139, 189.

70. Osim toga, Žalbeno veće podseća na zaključak iz Drugostepene presude u predmetu *Krnojelac* da su “Ženevske konvencije priznate kao izraz međunarodnog običajnog prava”.²⁴⁵ Konkretno, opšte je poznato da je Zajednički član 3 Ženevskih konvencija, koji se primenjuje i na međunarodne i na nemeđunarodne oružane sukobe, deo međunarodnog običajnog prava i, shodno tome, obavezuje sve strane u sukobu.²⁴⁶ U Zajednički član 3 ugrađena je zabrana svakog nasilja nad životom i nad licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usled bolesti, rana, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog uzroka. Žalbeno veće smatra da Zajednički član 3 Ženevskih konvencija odražava isti duh obaveze da se zaštite pripadnici oružanih snaga koji su položili oružje i koji su lišeni slobode u smislu posebne zaštite koja se pruža ratnim zarobljenicima u Ženevskoj konvenciji III u celini, a naročito u njenom članu 13,²⁴⁷ koji predviđa sledeće:

Svaki čin ili nedozvoljeno propuštanje od strane Sile koja ih drži a koji prouzrokuje smrt, ili dovodi u ozbiljnu opasnost zdravlje ratnog zarobljenika koji se nalazi u njenoj vlasti zabranjen je i biće smatran kao teška povreda ove Konvencije.. [...]

Ratni zarobljenici se isto tako moraju u svako doba zaštićavati naročito protiv svakog akta nasilja ili zastrašivanja, protiv uvreda i javne radoznalosti.

71. Osnovni princip da se sa ratnim zarobljenicima mora postupati čovečno i da se oni moraju zaštititi od fizičkog i duševnog bola ugrađen u Ženevsku konvenciju III, koja je neukidiva,²⁴⁸ primenjuje se čim padnu pod vlast neprijatelja pa do njihovog konačnog oslobođenja i repatriranja.²⁴⁹ Prema tome, on nameće obavezu svakom agentu zaduženom za zaštitu ili nadzor nad

²⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 220. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 112-113: “Neosporno je da Ženevske konvencije pripadaju ovoj kategoriji univerzalnih multilateralnih ugovora koji izražavaju pravila prihvaćena i priznata od strane cijele međunarodne zajednice. Učešće u Ženevskim konvencijama je gotovo univerzalno” (fusnota izostavljena); Izveštaj Generalnog sekretara u skladu s paragrafom 2 Rezolucije Savjeta bezbednosti 808 (1993), S/25704, 3. maj 1993, par. 35: “Dio međunarodnog humanitarnog prava iz konvencija koja je van svake sumnje postao dijelom međunarodnog običajnog prava jeste pravo koje se primenjuje u oružanim sukobima, a sadržano je u Ženevskim konvencijama o zaštiti žrtava rata od 12. avgusta 1949. [...]”.

²⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 68; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 138-139, 147; Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 89, 98. V. takode *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Meritumi, Presuda, I.C.J. Reports 1986, par. 218: “Član 3 koji je zajednički za sve četiri Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. definiše određena pravila koja treba primenjivati u oružanim sukobima nemeđunarodnog karaktera. Nema sumnje da, u slučaju međunarodnih oružanih sukoba, ta pravila takode predstavljaju minimalan aršin, uz složenija pravila koja se takode trebaju primenjivati na međunarodne sukobe; radi se o pravilima koja, prema mišljenju Suda, odražavaju ono što je sud 1949. godine nazvao ‘elementarnim obzirima čovečnosti’”.

²⁴⁷ Up. Komentar MKCK uz član 3 Ženevske konvencije III gde se upoređuju članovi 3 i 13, str. 39-40.

²⁴⁸ Član 13 Ženevske konvencije III predviđa da se “[s] ratnim zarobljenicima se mora u svako doba postupati čovečno”. Ovaj princip čovečnog postupanja primenjuje se ne samo na fizički nego i na duševni integritet (v. član 13 Ženevske konvencije III, par. 2 i komentar na njega, str. 141: “Koncept čovečnog postupanja pre svega uključuje izostanak svakog vida telesnog kažnjavanja. [...] Zaštita obuhvata i moralne vrednosti, kao što je moralna nezavisnost zarobljenika (zaštita od zastrašivanja) i njegovu čast (zaštita protiv uvreda i javne radoznalosti). Istovetan tekst je sadržan u članu 2 Konvencije koja se odnosi na postupanje sa ratnim zarobljenicima (Ženeva, 27. juli 1929). V. takode član 4 Haškog pravilnika (Pravilnik o zakonima i običajima rata na kopnu u prilogu Haške konvencije IV od 18. oktobra 1907). Haški pravilnik nesumnjivo predstavlja deo međunarodnog običajnog prava (v. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 92).

²⁴⁹ V. član 5 Ženevske konvencije III.

ratnim zarobljenicima da obezbedi da njihovo prebacivanje pod nadzor drugog agenta ne umanjuje zaštitu na koju ti zarobljenici imaju pravo. Ova obaveza uvrežena je do te mere da je sadržana i u članu 46 Ženevske konvencije III,²⁵⁰ koja se primenjuje kada Sila koja drži ratne zarobljenike premešta te zarobljenike na drugo mesto, kao i u paragrafima 2 i 3 člana 12 Ženevske konvencije III²⁵¹ koja se primenjuje na premeštanje ratnih zarobljenika drugoj Visokoj strani ugovornici. Žalbeno veće podseća da je, uz JNA, TO bio jedan od dva konstitutivna elementa oružanih snaga bivše Jugoslavije i da su oba bila potčinjena Vrhovnom savetu odbrane.²⁵² Shodno tome, vojna policija 80. mtbr JNA trebalo je da se uveri da će pripadnici TO biti voljni i u stanju da primene principe ugrađene u Ženevsku konvenciju III pre nego što im je prepustila nadzor nad ratnim zarobljenicima.

72. Iako dužnost da zaštiti ratne zarobljenike pre svega leži na Sili koja drži zarobljenike, ona ne isključuje individualnu odgovornost. Prvi paragraf člana 12 Ženevske konvencije III odgovornost za ratne zarobljenike jasno poverava Sili koja drži zarobljenike; međutim, u njemu se takođe navodi da je to “[n]ezavisno od individualnih odgovornosti koje mogu postojati”. U Komentaru MKCK objašnjeno je da je “[s]vako kršenje prava morao počiniti neki pojedinac ili više pojedinaca i obično su oni ti koji moraju odgovarati za svoje postupke”.²⁵³ Osim toga, u Propisima JNA se izričito navodi da je “[I]lično odgovoran za povredu pravila ratnog prava svaki pojedinac – vojno ili civilno lice – koje izvrši tu povredu ili naredi da se ona izvrši”.²⁵⁴ Tužilaštvo tvrdi da “[p]rema tome, pripadnici oružanih snaga ‘preuzimaju’ te međunarodne obaveze u odnosu na ratne zarobljenike. Nema dodatnog zahteva za ‘konkretno prenošenje’ ovlašćenja kako to tvrdi Šljivančanin.”²⁵⁵ Žalbeno veće se slaže s tom tvrdnjom.

73. Žalbeno veće stoga konstatuje da se Ženevskom konvencijom III na sve agente Sile koja drži ratne zarobljenike, a pod čiji su nadzor došli ti ratni zarobljenici prenosi obaveza njihove zaštite na osnovu položaja tih agenata. Nije potrebno nikakvo dodatno konkretno prenošenje odgovornosti na agente u pogledu ratnih zarobljenika. Žalbeno veće smatra da su svi agenti države, koji se nađu u poziciji da imaju nadzor nad ratnim zarobljenicima, dužni da zaštite te zarobljenike bez obzira na to da li im je odgovornost prenesena izričitim delegiranjem, na primer, putem

²⁵⁰ V. član 46 Ženevske konvencije III, koja predviđa da za vreme premeštanja ratnih zarobljenika s jedne na drugo mesto, “[sila koja drži ratne zarobljenike] će preduzeti sve mere predostrožnosti [...] kako bi osigurala njihovu bezbednost za vreme prevoza”.

²⁵¹ V. član 12 Ženevske konvencije III, koji predviđa sledeće: “Sila koja drži ratne zarobljenike može ih predati samo Sili koja je učesnik ove Konvencije i pošto se Sila koja ih drži uveri da je Sila u pitanju voljna i u stanju da primenjuje Konvenciju. Kada su ratni zarobljenici na taj način predati, odgovornost za primenu Konvencije pada na Silu koja je pristala da ih primi za vreme za koje su joj oni povereni.”

²⁵² V. Prvostepena presuda, par. 83-84.

²⁵³ Komentar MKCK uz Ženevsku konvenciju III, član 12, str. 128.

²⁵⁴ Dokazni predmet br. P396, “Propisi o primeni međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ”, član 20.

²⁵⁵ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 72.

zakonskih propisa ili naređenja nadređenog, ili je proizašla iz situacije u kojoj se agent države našao u poziciji da ima *de facto* nadzor nad ratnim zarobljenicima zato što su mu se, na primer, oni predali.

74. Prema tome, Žalbeno veće smatra da je Šljivančanin imao obavezu da zaštiti ratne zarobljenike koji su držani na Ovčari i da je njegova odgovornost obuhvatala dužnost da spreči da se nadzor nad ratnim zarobljenicima prenese na bilo koga drugog pre nego što se prethodno uveri da im niko neće nauditi. Mrkšićevo naređenje o povlačenju vojnika JNA nije ga razrešilo dužnosti koje je imao kao oficir JNA. U tom svojstvu, Šljivančanin je ostao agent Sile koja drži ratne zarobljenike i, bio je, prema tome, i dalje vezan Ženevskom konvencijom III da ne prebacuje ratne zarobljenike drugom agentu koji im ne bi garantovao bezbednost.

75. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je Šljivančaninova obaveza da zaštiti ratne zarobljenike na osnovu zakona i običaja ratovanja prestala Mrkšićevim naređenjem o povlačenju. Zaključivši da je Šljivančanin bio pod trajnom obavezom da zaštiti ratne zarobljenike na Ovčari i da je imao potrebnu *mens rea* za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva, Žalbeno veće će razmotriti da li je Šljivančaninovo nečinjenje suštinski doprinelo ubistvu ratnih zarobljenika.

4. Da li je Šljivančaninovo nečinjenje značajno doprinelo ubistvu

76. Tužilaštvo tvrdi da Pretresno veće nije razmotrilo da li je Šljivančaninovo nečinjenje, pre ili posle povlačenja vojnika JNA, značajno doprinelo ubistvu ratnih zarobljenika na Ovčari.²⁵⁶ Da bi potkrepilo svoju tvrdnju, tužilaštvo navodi da je Pretresno veće propustilo da uzme u obzir dodatne mere koje je Šljivančanin mogao da preduzme tokom poslepodneva, večeri i noći 20. novembra 1991, koristeći svoja široka ovlašćenja i nadležnost da zaštiti zarobljenike.²⁵⁷ Tvrdnje tužilaštva podeljene su u dve kategorije: mere koje je Šljivančanin mogao da preduzme tokom poslepodneva i večeri²⁵⁸ i dodatne mere koje je mogao da preduzme tokom noći, kada je saznao da se vojnici JNA povlače.²⁵⁹ Tužilaštvo zaključuje da je Šljivančaninov propust da preduzme mere u skladu sa

²⁵⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 131.

²⁵⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 132-134.

²⁵⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 137. Prema rečima tužilaštva, Šljivančanin je tokom poslepodneva i večeri 20. novembra 1991. mogao da: (i) naredi da se zatvorenci s Ovčare sklone na bezbedno mesto daleko od pripadnika TO i paravojnih snaga; (ii) odstrani pripadnike TO i paravojnih snaga s Ovčare; (iii) da prati status zarobljenika i da se pobrine za njihovu bezbednost u slučaju dojava o bezbednosnim problemima; (iv) izvesti Mrkšića o okrutnom ponašanju pripadnika TO i paravojnih snaga tokom poslepodneva i da ga ubedi da preduzme mere da ih zaštiti.

²⁵⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 138. Prema rečima tužilaštva, tokom noći 20. novembra 1991. Šljivančanin je mogao da: (i) se pobrine da zarobljenici ne ostanu pod nadzorom neprijateljski nastrojene, razuzdane i nestabilne grupe koja je pokazala da nije voljna da ih zaštiti; (ii) pokuša da ubedi Mrkšića da pripadnicima TO ne dozvoli pristup i preuzimanje kontrole nad zarobljenicima; (iii) skrene Mrkšiću pažnju na veliku opasnost od povrede i smrti koja pretila zarobljenicima u slučaju povlačenja snaga JNA; (iv) izvesti o situaciji generala Vasiljevića, načelnika Uprave za bezbednost u Saveznom sekretarijatu za narodnu odbranu.

njegovom obavezom da zaštiti zarobljenike značajno doprineo ubistvima zarobljenika koja su izvršili pripadnici TO i paravojsnih snaga.²⁶⁰

77. Šljivančanin odgovara sledeće: (i) tužilaštvo u žalbenom postupku samo ponavlja argumente koji nisu usvojeni u prvostepenom postupku i nije pokazalo nikakvu grešku Pretresnog veća;²⁶¹ (ii) njegov propust da zaštiti zarobljenike od zlostavljanja u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991. nije mogao doprineti kasnijim ubistvima pošto su ta ubistva postala verovatna tek posle Mrkšićevog naređenja o povlačenju i sve eventualne dodatne bezbednosne mere bile bi ukinute nakon povlačenja vojnika JNA;²⁶² (iii) tvrdnja tužilaštva da je Šljivančanin mogao da smanji verovatnoću da će ubistva biti izvršena nije odgovarajući kriterijum;²⁶³ (iv) konstatacija Pretresnog veća da ono nije moglo da zaključi da je on podstrekavao ili dao prećutno odobrenje pripadnicima TO i paravojsnih snaga da izvrše ubistva bila je ispravna;²⁶⁴ (v) on nije znao za Mrkšićevo naređenje o povlačenju niti da je ono preneseno,²⁶⁵ te da ni u kom slučaju ne može da “snosi krivičnu odgovornost za pomaganje i podržavanje samo na osnovu nečinjenja, zato što se nije usprotivio zakonitim naređenjima svog komandanta”;²⁶⁶ i (vi) on nije bio svestan da će propust da preduzme mere da zaštiti zarobljenike za koji se tereti u značajnoj meri doprineti njihovim ubistvima jer on, u vreme posete Ovčari, nije znao da će oni verovatno biti ubijeni.²⁶⁷

78. U svojoj replici tužilaštvo tvrdi da (i) ni činjenica da su drugi oficiri JNA preduzeli mere da zaustave zlostavljanje zatvorenika, kao ni činjenica da je Šljivančanin verovatno tek kasnije saznao za neodgovarajuće mere bezbednosti na Ovčari ne opravdavaju njegov propust da zaštiti zarobljenike;²⁶⁸ (ii) Šljivančanin je mogao da predvidi da će zlostavljanje zarobljenika u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991. preći u ubijanje²⁶⁹ i, shodno tome, pošto je saznao za Mrkšićevo naređenje o povlačenju, postao je još više svestan verovatnoće da će ubistva biti izvršena.²⁷⁰

79. Žalbeno veće je već konstatovalo da je Pretresno veće razumno moglo da zaključi da Šljivančanin, u vreme kada je bio u obilasku Ovčare, možda nije mogao da predvidi da će ratni

²⁶⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 139-143, 148. V. takođe Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 89, 91-93.

²⁶¹ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 280.

²⁶² Šljivančaninov podnesak respondenta Brief, par. 281. V. takođe Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 287-298.

²⁶³ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 282.

²⁶⁴ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 283, 299, 300, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 671.

²⁶⁵ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 284, 301-302.

²⁶⁶ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 284.

²⁶⁷ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 285, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 672; vidi i Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 304-305.

²⁶⁸ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 87-88.

²⁶⁹ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 89.

²⁷⁰ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 92. V. takođe Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 60-62.

zarobljenici biti ubijeni.²⁷¹ Zbog toga Šljivančanin nije imao potrebnu *mens rea* u pogledu pomaganja i podržavanja krivičnog dela ubistva u periodu pre nego što je saznao za naređenje o povlačenju snaga i ne može mu se izreći osuđujuća presuda za činjenje ili nečinjenje u tom periodu.²⁷² Prema tome, Žalbena veće ne treba da razmatra da li je Šljivančaninov propust da preduzme dalje mere zaštite ratnih zarobljenika u poslepodnevnim i večernjim časovima 20. novembra 1991. značajno uticao na ubistva koja su usledila te noći. Bez obzira na to, Žalbena veće konstatuje da, iako se Pretresno veće možda nije pozabavilo dodatnim merama koje je Šljivančanin mogao da preduzme kako bi zaštitio ratne zarobljenike navedene u podnescima tužilaštva,²⁷³ ono jeste razmotrilo niz radnji koje je Šljivančanin mogao da izvrši, ali je to propustio, zaključivši da je njegovo nečinjenje značajno uticalo na počinjenje krivičnih dela mučenja i okrutnog postupanja na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.²⁷⁴

80. Što se tiče perioda nakon Mrkšićevog naređenja o povlačenju poslednjih vojnika JNA s Ovčare uveče 20. novembra 1991, Žalbena veće podseća da je zaključilo da je Šljivančanin imao trajnu obavezu prema ratnim zarobljenicima na osnovu međunarodnog humanitarnog prava,²⁷⁵ kao i da je jedini razuman zaključak na osnovu raspoloživih dokaza taj da je Šljivančanin saznao za naređenje o povlačenju na sastanku s Mrkšićem po svom povratku u Negotlavce u noći 20. novembra 1991.²⁷⁶ U svetlu tih zaključaka, Žalbena veće će se osvrnuti na pitanje da li je Šljivančaninovo nečinjenje nakon što je saznao za naređenje o povlačenju vojnika JNA s Ovčare značajno uticalo na ubistva ratnih zarobljenika koja su izvršili pripadnici TO i paravojsnih snaga.

81. Imajući na umu da se osnovni elementi vida odgovornosti za pomaganje i podržavanje primenjuju bez obzira na to da li se za taj oblik odgovornosti tereti kao za "nečinjenje",²⁷⁷ Žalbena veće podseća da se *actus reus* pomaganja i podržavanja sastoji od činjenja ili nečinjenja²⁷⁸ kojim se pomaže, ohrabruje ili pruža moralna podrška počinjenju nekog konkretnog krivičnog dela i koje ima značajan uticaj na počinjenje krivičnog dela.²⁷⁹ Nije potreban dokaz o postojanju uzročno-posledične veze između ponašanja pomagača i podržavaoca i počinjenja krivičnog dela ili dokaz da

²⁷¹ V. gore par. 60.

²⁷² V. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 47.

²⁷³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 137.

²⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 670.

²⁷⁵ V. gore par. 74.

²⁷⁶ V. gore par. 62.

²⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43. V. gore par. 49.

²⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 482; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 370; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 47.

²⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 482; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 127; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 117; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 85; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 370, fusnota 740; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 45, 48; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 102; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 352; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229.

je takvo ponašanje bilo uslov koji je prethodio počinjenju krivičnog dela.²⁸⁰ *Actus reus* pomaganja i podržavanja u krivičnom delu može se izvršiti pre, tokom ili nakon počinjenja glavnog krivičnog dela, a mesto na kojem se *actus reus* izvrši ne mora biti mesto samog počinjenja glavnog krivičnog dela.²⁸¹ Shodno tome, da bi utvrdilo da li je Šljivančanin posedovao potreban *actus reus* za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva, Žalbeno veće mora da se uveri van svake razumne sumnje da je tužilaštvo dokazalo da je Šljivančanin svojim nečinjenjem značajno doprineo njihovom ubijanju²⁸² i da je, kada se uzmu u obzir greške Pretresnog veća, otklonjena svaka razumna sumnja u vezi sa Šljivančaninovom krivicom.²⁸³

(a) Šljivančaninova mogućnost činjenja

82. Žalbeno veće dalje podseća da pomaganje i podržavanje nečinjenjem implicitno nameće uslov prema kom je optuženi mogao da nešto uradi, ali da je to propustio.²⁸⁴ Da bi utvrdilo da li je Šljivančanin bio u mogućnosti da nešto uradi, ali je to propustio, Žalbeno veće mora da se uveri van razumne sumnje da je tužilaštvo predočilo dovoljno dokaza o tome koja sredstva je Šljivančanin imao na raspolaganju da ispuni svoju trajnu obavezu prema ratnim zarobljenicima.²⁸⁵ Da bi se to utvrdilo, potrebno je ukratko navesti neke detalje o strukturi snaga JNA na koje se odnosilo naređenje o povlačenju, kako bi se procenio delokrug Šljivančaninovih ovlašćenja nad dotičnim snagama.

(i) Vojna policija 80. mtbr JNA

83. Pripadnici TO i paravojskih snaga izvršili su ubistva ratnih zarobljenika nakon što je Mrkšić odlučio da JNA prepusti nadzor nad ratnim zarobljenicima izdavanjem naređenja o povlačenju vojne policije 80. mtbr JNA s Ovčare.²⁸⁶ Osamdesetu mtbr JNA (koja se pominje i kao Kragujevačka brigada) činili su jedan tenkovski bataljon, tri pešadijska bataljona, jedan pozadinski bataljon, jedan inženjerijski bataljon, jedna četa vojne policije i jedan divizion lake artiljerije PVO.²⁸⁷ U vreme na koje se odnosi Optužnica komandant 80. mtbr bio je potpukovnik Milorad

²⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 48.

²⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 48.

²⁸² Up. Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 321.

²⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Bagilishema*, par. 13-14. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 13.

²⁸⁴ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 335. V. takode dole par. 154.

²⁸⁵ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 335. (Gde je Žalbeno veće takode zauzelo stav da tužilaštvo nije navelo koje mogućnosti su bile na raspolaganju Bagambiki da ispuni svoje obaveze u skladu s nacionalnim pravom Ruande).

²⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 673.

²⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 74.

Vojnović, a kapetan Dragi Vukosavljević bio je načelnik organa bezbednosti 80. mtbr.²⁸⁸ Kapetan Dragan Vezmarović bio je komandir čete vojne policije 80. mtbr.²⁸⁹ Dok je bila stacionirana u zoni odgovornosti OG Jug, 80. mtbr je zajedno sa svojim sastavnim jedinicama i svim drugim jedinicama koje su služile u toj zoni odgovornosti potpadala pod Mrkšićevu *de jure* i punu efektivnu komandu.²⁹⁰

(ii) Šljivančaninova ovlašćenja kao organa bezbednosti OG Jug

84. Sve vreme na koje se odnosi Optužnica Šljivančanin je bio načelnik organa bezbednosti Gmtbr i OG Jug.²⁹¹ Njegov zamenik bio je major Ljubiša Vukašinović.²⁹² Glavna dužnost Gmtbr bila je da osigura bezbednost političkog i vojnog rukovodstva bivše Jugoslavije,²⁹³ a svrha organa bezbednosti bila je izvršavanje kontraobaveštajnih zadataka.²⁹⁴ U skladu s vojnom hijerarhijom utvrđenom na osnovu Pravila službe organa bezbednosti u oružanim snagama SFRJ, od organa bezbednosti jedinica potčinjenih OG Jug, koje su uključivale 80. mtbr, zahtevalo se da podnose izveštaje Šljivančaninu kao organu bezbednosti OG Jug.²⁹⁵

85. Pretresno veće je zaključilo da je zaštita ratnih zarobljenika “takođe bila deo [Šljivančaninovih] nadležnosti kao organa bezbednosti OG Jug”.²⁹⁶ Ono dalje objašnjava da je on “kao organ bezbednosti, takođe [...] imao zadatak da primenjuje neke od [zakona i običaja ratovanja], bar kad je reč o bezbednosti ratnih zarobljenika pod nadzorom JNA [...]”.²⁹⁷ Međutim, u svojim ranijim zaključcima o komandnoj strukturi srpskih snaga koje su učestvovala u vukovarskoj operaciji, Pretresno veće je konstatovalo da je odgovornost za obezbeđenje ratnih zarobljenika snosila vojna policija.²⁹⁸ Ono je zaključilo da su “osnovne funkcije organa bezbednosti bile u oblasti kontraobaveštajne aktivnosti, za koju su imali isključivu i prevashodnu odgovornost, dok su u oblasti otkrivanja i sprečavanja krivičnih dela učestvovali zajedno s vojnom policijom i drugim organima.”²⁹⁹ U svojoj raspravi o mandatu organa bezbednosti, Pretresno veće nigde ne pominje da organ bezbednosti snosi ikakvu konkretnu odgovornost za zaštitu ratnih zarobljenika.³⁰⁰ Štaviše, u

²⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 75.

²⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 75.

²⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 70, 74, 77.

²⁹¹ Prvostepena presuda, par. 62.

²⁹² Prvostepena presuda, par. 62.

²⁹³ Prvostepena presuda, par. 61.

²⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 129.

²⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 129 gde se poziva na pravilo 18 Pravila službe organa bezbednosti u oružanim snagama SFRJ. V. P107, “Pravilo službe organa bezbednosti u oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1984”.

²⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 668.

²⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 669.

²⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 114.

²⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 115.

³⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 115.

Pravilima službe organa bezbednosti u oružanim snagama SFRJ koja su u vreme na koje se odnosi Optužnica bila na snazi ne pominju se ratni zarobljenici,³⁰¹ dok se u Uputstvu o metodama i sredstvima rada organa bezbednosti JNA ratni zarobljenici pominju samo u kontekstu mogućih izvora podataka za kontraobaveštajni rad organa bezbednosti.³⁰²

86. Kontrola koju su organi bezbednosti mogli da vrše nad vojnom policijom bila je ograničena na područja specijalnosti i nadležnosti organa bezbednosti (drugim rečima, područje kontraobaveštajnog rada).³⁰³ U odsustvu nekih konkretnih ovlašćenja komandanta, organ bezbednosti je vojnom policijom rukovodio jedino na područjima njene nadležnosti i specijalnosti. Prema tome, u odsustvu nekog konkretnog ovlašćenja komandanta, Šljivančanin, na osnovu svoje službene dužnosti organa bezbednosti OG, nije bio konkretno odgovoran za ratne zarobljenike. Žalbeno veće napominje da strane u postupku to više ne osporavaju.³⁰⁴

87. U svetlu gorenavedenog, Šljivančaninova ovlašćenja nad vojnom policijom 80. mtbr bila su ograničena zbog mandata organa bezbednosti OG Jug. To dodatno potvrđuje sledeća konstatacija Pretresnog veća:

[j]asno je da komandant relevantne vojne jedinice ima komandu nad vojnom policijom i da, u krajnjoj liniji, naređenja komandanta, ako on odluči da ih izda, jesu ta koja vojna policija mora da izvrši. Zavisno od takvih eventualnih naređenja komandanta, međutim, po pravilu 13, organ bezbednosti "rukovodi vojnom policijom" i odgovoran je kako za borbenu gotovost vojne policije, tako i za izvršenje njenih zadataka.³⁰⁵

88. Štaviše, u okviru svojih zaključaka o potčinjenosti organa bezbednosti, Pretresno veće je prihvatilo da, iako je mogao da organizuje, usmerava, usklađuje i kontroliše rad organa bezbednosti jedinica potčinjenih OG Jug, uključujući 80. mtbr, Šljivančanin nad njima nije imao stvarna komandna ovlašćenja kao organ bezbednosti OG Jug.³⁰⁶ U tom pogledu, Žalbeno veće prima na znanje član 16 Pravila službe organa bezbednosti koji glasi:

³⁰¹ Dokazni predmet br. P107, "Pravilo službe organa bezbednosti u oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1984". Ovo je istaknuto u Izveštaju veštaka Petra Vuge gde se navodi "Pravilo službe organa bezbednosti u oružanim snagama ne propisuje druge zadatke i obaveze OB u OS u vezi sa ratnim zarobljenicima" (dokazni predmet br. D868, "Ekspertski izveštaj odbrane, Petar Vuga", stavka 2.2, str. 12).

³⁰² Dokazni predmet br. P582, "Uputstvo o metodama i sredstvima rada organa bezbednosti JNA, 1986". Na sličan način se u Pravilniku o nadležnostima komande korpusa kopnene vojske u miru u članu 29 koji govori o organu bezbednosti ne pominju ratni zarobljenici: dokazni predmet br. P580, "Pravilnik o nadležnostima komande korpusa kopnene vojske u miru, SFRJ, 1990", str. 30.

³⁰³ Dokazni predmet br. P107, "Pravilo službe organa bezbednosti u oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1984", pravilo 23, V. takođe pravilo 7(d); dokazni predmet br. D435, "Pravilo službe vojne policije oružanih snaga SFRJ, 1985", pravilo 13.

³⁰⁴ AT. 101-102, 153, 200, 230.

³⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 122. V. takođe Prvostepena presuda, par. 125.

³⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 129. Žalbeno veće konstatuje da se tužilaštvo oslonilo na ovaj zaključak kako bi potkrepilo svoj argument da je ovlašćenja u pogledu konkretnog obezbeđenja i premeštanja ratnih zarobljenika imao Mrkšić. V. AT. 100-102.

Organ bezbednosti je neposredno potčinjen starešini komande, jedinice, ustanove ili štaba oružanih snaga u čijem se formacijskom sastavu nalazi i za svoj rad odgovoran je tom starešini [...].³⁰⁷

89. U svojstvu organa bezbednosti, Šljivančanin je “mogao da izdaje naređenja u vezi s pripadnicima vojne policije OG Jug, pod uslovom da se ona ne kose s eventualnim naređenjima starešina jedinica kojima su ti pripadnici vojne policije bili podređeni”.³⁰⁸ Međutim, to je ocenjeno irelevantnim kada je Pretresno veće procenjivalo Šljivančaninovu ulogu u evakuaciji, jer on u predmetno vreme nije postupao u svojstvu organa bezbednosti tako da je bio ograničen ovlašćenjima koja proizlaze iz te dužnosti.³⁰⁹ Stoga je Pretresno veće dodatno zaključilo da je Šljivančanin raspolagao nadležnošću i ovlašćenjima koje mu je Mrkšić poverio kako bi izvršio evakuaciju bolnice i, kao takav, imao je *de jure* ovlašćenja u odnosu na dotične snage vojne policije JNA iz sastava OG Jug.³¹⁰ Shodno tome, Mrkšićevo naređenje, kojim su okončane sve konkretne obaveze prenesene u vezi s bezbednošću ratnih zarobljenika,³¹¹ takođe bi ukinulo ovlašćenje i nadležnost koje je Šljivančanin u svojstvu organa bezbednosti imao nad vojnom policijom 80. mtbr.

90. U svetlu gorenavedenog, jasno je da je, s obzirom na ograničena ovlašćenja koja je Šljivančanin imao nad vojnom policijom 80. mtbr JNA, možda bila ograničena i njegova mogućnost činjenja u cilju izvršenja trajne obaveze zaštite ratnih zarobljenika u skladu sa zakonima i običajima ratovanja. Žalbeno veće će se sada pozabaviti procenom Šljivančaninove stvarne mogućnosti da, protivno Mrkšićevim uputstvima, zabrani vojnoj policiji da se povuče i tako ispuni svoju dužnost prema ratnim zarobljenicima, uprkos gorepomenutim razmatranjima u vezi s njegovim ovlašćenjem i nadležnošću nad dotičnim snagama.

³⁰⁷ Dokazni predmet br. P107, “Pravilo službe organa bezbednosti u oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1984”.

³⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 397.

³⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 397.

³¹⁰ Prvostepena presuda, par. 397.

³¹¹ Tužilaštvo je priznalo da je obaveza konkretno prenetna Šljivančaninu za “kontrolu i nadzor nad ratnim zarobljenicima” prestala povlačenjem snaga JNA s Ovčare. AT. 231.

(iii) Šljivančaninova de jure ovlašćenja

91. Žalbeno veće uzima u obzir konstataciju Pretresnog veća da je “Veselin Šljivančanin od Mileta Mrkšića dobio privremena *de jure* ovlašćenja za preduzimanje svih mera nužnih za izvršavanje tog zadatka [evakuacija bolnice, uključujući trijažu i identifikovanje osumnjičenih za ratne zločine koji su izvedeni iz bolnice 20. novembra 1991. godine, te njihov prevoz i obezbeđenje, kao i evakuacija civila] i *de jure* nadležnost za izdavanje naređenja snagama koje su za taj zadatak angažovane, a koje su, što je ovde relevantno, uključivale vojnu policiju.”³¹² Pretresno veće je do ovog zaključka došlo pošto je razmotrilo svedočenje kapetana Vukosavljevića o tome da je, prema članu 6 Pravilnika o nadležnostima komande korpusa kopnene vojske u miru, starešina mogao da prenese svoja ovlašćenja na organ bezbednosti u neku konkretnu svrhu.³¹³

92. Međutim, Žalbeno veće podseća i na to da je Pretresno veće takođe zaključilo da *de jure* ovlašćenje organa bezbednosti nad vojnom policijom nije obuhvatalo ovlašćenje da, u krajnjoj liniji, komanduje njima, već ovlašćenje koje “može u određenim okolnostima da poprimi oblik režima rada po kojem komandant može legitimno da prepusti organu bezbednosti rutinsko upravljanje i rukovođenje vojnom policijom u vezi s nekim konkretnim zadatkom koji je poveren organu bezbednosti”.³¹⁴ Zato bi Mrkšićevo naređenje o povlačenju vojnika JNA kojim je prestala odgovornost koja je prenesena Šljivančaninu³¹⁵ takođe ukinulo Šljivančaninovo *de jure* ovlašćenje nad vojnom policijom. Osim toga, Žalbeno veće podseća da je, čak i da to ovlašćenje nije prestalo Mrkšićevim naređenjem, Pretresno veće zaključilo da “organu bezbednosti [nije bila uskraćena] *de jure* mogućnost da izdaje naređenja vojnoj policiji, s tim da je uvek prvenstvo pripadalo ovlašćenju komandanta te jedinice”.³¹⁶ Stoga bi, u skladu s Pravilom službe organa bezbednosti, Mrkšićevo naređenje o povlačenju vojne policije 80. mtbr JNA s Ovčare imalo prednost nad naređenjem Šljivančanina istim snagama da ostanu tamo gde jesu ili da se pozovu pojačanja.

93. S druge strane, Žalbeno veće smatra da bi pripadnici vojne policije angažovani na Ovčari, čak i da Šljivančanin više nije imao *de jure* ovlašćenja nad njima a da im je naredio da se ne povuku, verovatno poslušali njegovo naređenje da ostanu tamo, budući da mu je prvobitno bilo dato

³¹² Prvostepena presuda, par. 400.

³¹³ Prvostepena presuda, par. 399. Žalbeno veće konstatuje da je iz člana 6 Pravilnika o nadležnostima komande korpusa kopnene vojske u miru jasno da je Mrkšić mogao da prenese odgovornost na Šljivančanina: “Komandant može da ovlasti određene starešine komande da komanduju jedinicama i ustanovama roda-službe, s tim što komandant dalje snosi odgovornost za stanje tih jedinica, odnosno za rad starešina na koje je preneo deo svojih prava.” (Dokazni predmet br. P580, “Pravilnik o nadležnostima komande korpusa kopnene vojske u miru, SFRJ, 1990”).

³¹⁴ Prvostepena presuda, par. 122.

³¹⁵ Prvostepena presuda, par. 673.

³¹⁶ Prvostepena presuda, par. 125. V. takođe Prvostepena presuda, par. 122.

ovlašćenje za celokupnu evakuaciju vukovarske bolnice i poverena odgovornost za zaštitu ratnih zarobljenika. Konkretno, Šljivančanin je mogao da informiše vojnu policiju raspoređenu na Ovčari da se Mrkšićevim naređenjem krši imperativna obaveza zaštite ratnih zarobljenika koja proizlazi iz zakona i običaja ratovanja, što to naređenje, prema tome, čini protivzakonitim.

94. U stvari, izdavanjem naređenja vojnoj policiji 80. mtrb protivnog Mrkšićevom naređenju, Šljivančanin bi izašao iz delokruga svog *de jure* ovlašćenja, koje je praktično ukinuto Mrkšićevim naređenjem o povlačenju.³¹⁷ Uprkos tome, protivzakonitost Mrkšićevog naređenja je iziskivala od Šljivančanina da to uradi. Da bi dodatno potkrepilo svoj zaključak, Žalbeno veće podseća na analizu iz Prvostepene presude u predmetu *Čelebići* kojom se sugeriša da, u kontekstu sprečavanja počinjenja ratnog zločina, starešina može da postupi van strogih ograničenja svog *de jure* ovlašćenja:

Isto tako, zaključak u predmetu *Visoka komanda* da se komandant može smatrati krivično odgovornim za to što nije spriječio izvršenje protivzakonitog naređenja koje su izdali njegovi nadređeni, a koje je izdano njegovim podređenima mimo njega, pokazuje da se pravno ovlašćenje za upravljanje postupcima podređenih ne smatra apsolutnim preduslovom za nametanje komandne odgovornosti. Slično tome, može se smatrati da zaključak u predmetu *Toyoda*, gdje je sud odbacio navodnu važnost onoga što je nazvao “teoretskom” podjelom između operativne i administrativne vlasti, ide u prilog gledištu da su komandanti obavezni da preduzmu mjere kako bi spriječili da vojska pod njihovom komandom počinu ratne zločine uprkos nepostojanju formalnih ovlašćenja za to. Oficir koji ima samo operativna, a ne i administrativna ovlašćenja nema formalnih ovlašćenja da preduzme administrativne mjere da bi održao disciplinu, no po mišljenju suda u predmetu *Toyoda*, “[o]dgovornost za disciplinu u situaciji sa kojom se suočava trupni komandant ne može se, po mišljenju aktivnih vojnih lica, nametnuti nikome osim njemu”.³¹⁸

Iako je Pretresno veće u predmetu *Čelebići* o tome raspravljalo u kontekstu odgovornosti nadređenog, Žalbeno veće smatra da je princip da se od starešine može da zatraži da, u okviru svoje mogućnosti činjenja, prekorači svoje *de jure* ovlašćenje i postupi suprotno protivzakonitom naređenju jednako primenjiv i u ovom predmetu.

95. Ovaj princip sadržan je u članu 21 vojnog pravilnika JNA, u kojem se navodi da je vojni starešina odgovoran ne samo za povrede pravila ratnog prava svojih potčinjenih, već i kada “druge jedinice ili pojedinci pripremaju izvršenje takvih povreda, pa u vreme kada je još bilo moguće sprečiti njihovo izvršenje ne preduzme mere da se te povrede spreče”.³¹⁹ U stvari, kada mu je tužilaštvo na suđenju postavilo pitanje o tome koji je delokrug ove odredbe, Šljivančanin je

³¹⁷ V. gore par. 90-92.

³¹⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 373 (fusnote izostavljene). V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 195.

³¹⁹ Dokazni predmet br. P396, “Propisi o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ, 1988”, član 21. V. takode AT. 235.

odgovorio da ona podrazumeva da je “[o]ficir [...] obavezan da interveniše odmah čim sazna da postoji ikakva sumnja”.³²⁰

96. Da je preko Šljivančanina saznala za protivzakonitost Mrkšićevog naređenja, vojna policija na Ovčari bi verovatno postupila po Šljivančaninovom naređenju da ostane tamo gde je. Najzad, za razliku od pripadnika TO i paravojnih snaga kojima je, opšte uzev, nedostajala vojna disciplina i jako rukovodstvo i koji su gajili intenzivan animozitet prema neprijatelju, “JNA je, u celini posmatrano, bila disciplinovana vojna sila s jakim rukovodstvom, koja je shvatala pravne odgovornosti JNA u odnosu na ratne zarobljenike”.³²¹ Prema tome, Žalbeno veće smatra da je Šljivančaninu stajala na raspolaganju mogućnost da obavesti pripadnike vojne policije 80. mtbr koji su se nalazili na Ovčari o protivzakonitoj prirodi Mrkšićevog naređenja i da pokuša da ih natera da ostanu.

97. Da bi se njegovi argumenti usvojili, tužilaštvo “mora pokazati da je [Šljivančaninovo] nečinjenje značajno uticalo na krivično delo u smislu da bi verovatnoća zločina bila znatno manja da je [Šljivančanin] delovao”.³²² U tom pogledu, Žalbeno veće smatra da bi ubistva ratnih zarobljenika bila znatno manje verovatna da je Šljivančanin naterao pripadnike vojne policije 80. mtbr da ostanu na Ovčari, pošto je povlačenje tih snaga “imalo neposredan i direktan uticaj na počinjenje zločina”.³²³ Ovaj zaključak dodatno potvrđuje sledeća konstatacija Pretresnog veća. Prvo, Pretresno veće je bilo mišljenja da je prisustvo stražara JNA na Ovčari tog dana donekle sputavalo (mada neujednačeno i ne uvek efikasno) mržnju i želju pripadnika TO i paravojnih snaga da izvrše odmazdu nad ratnim zarobljenicima i utvrdilo da “[n]akon povlačenja stražara JNA više nije bilo ničeg što bi ih sputavalo”.³²⁴ Osim toga, Pretresno veće je zaključilo da su tek nakon konačnog povlačenja vojne policije 80. mtbr s Ovčare, koje je omogućilo pripadnicima TO i paravojnih snaga neometan pristup ratnim zarobljenicima koji su ostali pod njihovom kontrolom, ubistva postala verovatna.³²⁵ Iz toga sledi zaključak da su snage JNA, sve dok su bile prisutne,

³²⁰ Veselin Šljivančanin, T. 13758-13759: “P. Pogledajmo ključni deo ili suštinu člana 21. Ono kaže u vezi s planiranjem izvršenja takvih povreda: ‘...pa u vreme kada je još bilo moguće sprečiti njihovo izvršenje.’ Pretpostavljam da to znači da ako je krivično delo počelo i postoji odgovornost da se spreči nastavak tog krivičnog dela, član 21 stavlja dužnost na tog vojnog starešinu da interveniše. To je istina, zar ne? O. Oficir je obavezan da interveniše odmah čim sazna da postoji ikakva sumnja.

³²¹ Prvostepena presuda, par. 620.

³²² AT. 169.

³²³ Prvostepena presuda, par. 620.

³²⁴ Prvostepena presuda, par. 620.

³²⁵ Prvostepena presuda, par. 672.

verovatno mogle da drže pripadnike TO i paravojnih snaga pod kontrolom³²⁶ i spreče da zlostavljanje ratnih zarobljenika preraste u ubistva.³²⁷

98. Što se tiče ostalih sredstava koja su Šljivančaninu stajala na raspolaganju da ispuni svoju obavezu prema ratnim zarobljenicima, na raspravi po žalbi tužilaštvo je priznalo sledeće: “bilo koje mere, bilo koja ovlašćenja koja su mu eventualno stajala na raspolaganju mogla su da izmene, da donekle promene, uzimajući u obzir da tada više nije – u trenutku izdavanja naređenja [o povlačenju], on više nije postupao prema konkretnom ovlašćenju koje mu je preneo Mrkšić sa svim dodatnim ovlašćenjima i nadležnostima”.³²⁸ Međutim, tužilaštvo je iznelo dalju tvrdnju da je Šljivančanin trebalo, u najmanju ruku, da putem komandnog lanca direktno izvesti generala Vasiljevića u SSNO o verovatnoći da će doći do ubistava ako se snage JNA povuku, a zarobljenici ostave pod isključivim nadzorom ove osvetnički nastrojene grupe ljudi ili je mogao da ubedi Mrkšića da povuče naređenje o povlačenju vojnika JNA.³²⁹ Žalbena veće se slaže s tom tvrdnjom. Da su njegovi pokušaji da ubedi Mrkšića propali, Šljivančanin je, kada je telefonirao u Beograd da bi stupio u kontakt s generalom Vasiljevićem,³³⁰ mogao od generala zatražiti pomoć u vezi s ovim pitanjem.

99. Žalbena veće je zaključilo da je Šljivančanin imao mogućnost da izvesti pripadnike vojne policije 80. mtbr koji su se nalazili na Ovčari o protivzakonitoj prirodi Mrkšićevog naređenja i da zatraži od njih da ostanu.³³¹ Shodno tome, Žalbena veće smatra da je ispunjen uslov prema kom je

³²⁶ V. AT. 73, 87.

³²⁷ Žalbena veće prima na znanje tvrdnju odbrane u smislu da: “[V]ojna policija 80. brigade je bila taj tampon u čijem prisustvu pripadnici TO nisu mogli da ugroze živote zatvorenika tog popodneva”. AT. 275.

³²⁸ AT. 234.

³²⁹ AT. 234-235.

³³⁰ Prvostepena presuda, par. 389. Prema prikazu Pretresnog veća, Šljivančanin je “telefonom stupio u kontakt s generalom Vasiljevićem ili dežurnim pukovnikom u Beogradu i razgovarao o dokumentima prikupljenim u skloništu ZNG”.

³³¹ To je princip međunarodnog humanitarnog prava da su potčinjeni dužni da se ne pridržavaju očito protivzakonitih naređenja ili naređenja za koja su znali da su protivzakonita. V. predmet *Hostage (Sjedinjene Države protiv Wilhelma Lista i drugih, Trials of War Criminals*, tom XI, str. 1236): “[O]pšte pravilo je da su pripadnici oružanih snaga dužni da se pridržavaju samo zakonitih naređenja svojih starešina i da ne mogu da izbegnu krivičnu odgovornost pridržavajući se zapovesti kojom se krši međunarodno pravo i vredaju osnovna načela pravde”. V. takode Presuda o kazni u predmetu *Erdemović* 1996, par. 18 (“Iako optuženi nije osporavao protuzakoniti karakter naređenja koje je navodno dobio, Vijeće podsjeća da citirana sudska praksa predviđa da bi se u tom slučaju obavezni posluš morao pretvoriti u obavezni neposluš.”), fusnota 12 Sudenje kontra-admiralu Nisuke Masudi i četvorici drugih pripadnika Japanske carske mornarice, predmet Atol Jaluit, Vojna komisija SAD, Vojno-pomorska baza SAD, ostrvo Kvajalein, atol Kvajalein, Maršalska ostrva, 7-13. decembar 1945, predmet br. 6, *L.R.T.W.C.*, tom I, str. 74-76, str. 79-80. V. takode Sudenje Wilhelmu Listu i drugima, Vojni sud SAD, Nirnberg, od 8. jula 1947. do 19. februara 1948, *L.R.T.W.C.*, predmet br. 47, tom VIII, str. 50-52 [...]); Presuda o kazni u predmetu *Mrda*, par. 67 (“Što se tiče postupanja prema naređenjima nadređenih, član 7(4) Statuta navodi da se ‘[č]injenica da je optužena osoba postupala prema naređenju vlade ili nadređenog [...] može uzeti u obzir kao osnov za ublažavanje kazne ako Međunarodi sud utvrdi da je to u interesu pravde.’ [...] [n]aređenja su bila toliko očito protivpravna da je Darko Mrda morao biti svjestan da se njima krše elementarni zakoni ratovanja i imperativi čovječnog postupanja. Činjenica da je on takva naređenja izvršavao umjesto da djeluje na vlastitu inicijativu ne zavređuje ublažavanje kazne.”).

Šljivančanin bio u mogućnosti da deluje, ali je to propustio, što je element *actus reus* za pomaganje i podržavanje nečinjenjem.

100. Žalbeno veće takođe konstatuje da bi pripadnici vojne policije, da je Šljivančanin uspeo da obezbedi njihov povratak na Ovčaru, verovatno uspele da ponovo uspostave kontrolu nad hangarom na Ovčari i nad ratnim zarobljenicima koji su tamo držani. Da su ratni zarobljenici ponovo došli pod zaštitu vojne policije, verovatnoća da će biti ubijeni znatno bi se smanjila. Stoga Žalbeno veće konstatuje da je Šljivančaninov propust da postupi u skladu s obavezom koju je imao na osnovu zakona i običaja ratovanja značajno doprineo ubistvu ratnih zarobljenika.

5. Zaključak

101. Žalbeno veće podseća da je utvrdilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvući na osnovu dokaza taj da je Šljivančanin saznao za naređenje o povlačenju na sastanku s Mrkšićem po povratku u Negoslavce u noći 20. novembra 1991. Osim toga, Žalbeno veće se slaže s tvrdnjom tužilaštva da je Šljivančanin znao da su pripadnici TO i paravojnih snaga u stanju da ubiju i da, ako ne budu preduzete nikakve mere, “postoji realna verovatnoća da će nasilje eskalirati kao što se noć ranije desilo u ‘Veleprometu’ i da će pripadnici TO i paravojnih snaga u potpunosti uspeti da se osvete i pobiju [ratne] zarobljenike”.³³² Shodno tome, Šljivančanin je znao da će posle povlačenja vojne policije verovatno biti počinjena ubistva ratnih zarobljenika i da svojim nečinjenjem pomaže pripadnicima TO i paravojnih snaga.

102. Osim toga, Žalbeno veće je zaključilo da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je Šljivančaninova obaveza da zaštiti ratne zarobljenike prestala kada je Mrkšić izdao naređenje o povlačenju vojne policije 80. mtrb s Ovčare. Na kraju, ono je zaključilo da je Šljivančaninov propust da postupi u skladu sa svojom obavezom značajno doprineo ubijanju ratnih zarobljenika.

103. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno veće zaključuje, s tim da sudija Pocar i sudija Vaz iznose suprotno mišljenje, da su ispunjeni svi uslovi za izricanje osuđujuće presude za pomaganje i podržavanje nečinjenjem u krivičnom delu ubistva i da se uverilo van razumne sumnje da je tužilaštvo pokazalo da je, kada se uzmu u obzir greške Pretresnog veća, eliminisana svaka razumna sumnja u vezi sa Šljivančaninovou krivicom. Iz tog razloga, Žalbeno veće, s čijim se zaključkom sudija Vaz ne slaže, ukida oslobađajuću presudu Pretresnog veća i, u skladu sa članovima 3 i 7(1) Statuta, proglašava Šljivančanina krivim po tački 4 Optužnice za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu ubistva 194 pojedinca navedena u Prilogu Prvostepenoj presudi, pri čemu sudija Pocar i sudija Vaz iznose suprotno mišljenje.

³³² V. AT. 218-219.

IV. ŠLJIVANČANINOVA ŽALBA

104. Dana 28. avgusta 2008. Šljivančanin je podneo izmenjenu i dopunjenu Najavu žalbe u kojoj je izneo šest žalbenih osnova protiv Prvostepene presude i zatražio od Žalbenog veća da poništi Prvostepenu presudu i da ga oslobodi krivice po tački 7 Optužnice (mučenje kao kršenje zakona i običaja ratovanja prema članu 3 Statuta)³³³ ili, alternativno, smanji kaznu od pet godina zatvora koju mu je izreklo Pretresno veće.³³⁴ U svom Prvom žalbenom osnovu Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je on 20. novembra 1991. bio prisutan na Ovčari.³³⁵ U Drugom žalbenom osnovu Šljivančanin navodi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava i u utvrđivanju činjeničnog stanja kada se oslonilo na pomaganje i podržavanje nečinjenjem.³³⁶ Šljivančanin u svom Trećem žalbenom osnovu tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je on bio zadužen za evakuaciju vukovarske bolnice i da je, stoga, imao zakonsku obavezu prema ratnim zarobljenicima na Ovčari.³³⁷ U svom Četvrtom žalbenom osnovu Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je konstatovalo da je on morao biti očevidac zlostavljanja ratnih zarobljenika na Ovčari.³³⁸ Šljivančanin u Petom žalbenom osnovu tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je njegov propust značajno doprineo počinjenju zločina i da je on morao biti svestan da će svojim nečinjenjem pomoći u počinjenju zločina.³³⁹ Na kraju, u svom Šestom žalbenom osnovu, o kom će više reči biti u delu koji se odnosi na odmeravanje kazne,³⁴⁰ on tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada mu je izreklo preterano strogu kaznu.³⁴¹

A. Prvi žalbeni osnov: Šljivančaninovo prisustvo na Ovčari 20. novembra 1991.

105. Šljivančanin u svom Prvom žalbenom osnovu navodi da je Pretresno veće pogrešilo u paragrafima od 377 do 386 Prvostepene presude kada je zaključilo da je on bio na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.³⁴² On tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada: (1) se isključivo oslonilo na iskaz svedoka P009 koji je “u mnogim pogledima poništen”;³⁴³ (2) nije razmotrilo dokaze o tome da je to poslepodne bio negde drugde;³⁴⁴ (3) nije valjano razmotrilo iskaz

³³³ Šljivančaninova najava žalbe, par. 36.

³³⁴ Šljivančaninova najava žalbe, par. 38.

³³⁵ Šljivančaninova najava žalbe, par. 7-12.

³³⁶ Šljivančaninova najava žalbe, par. 13-16.

³³⁷ Šljivančaninova najava žalbe, par. 17-22.

³³⁸ Šljivančaninova najava žalbe, par. 23-27.

³³⁹ Šljivančaninova najava žalbe, par. 28-30.

³⁴⁰ V. dole Deo VI: “Žalbe na kaznu”.

³⁴¹ Šljivančaninova najava žalbe, par. 31-35.

³⁴² Šljivančaninova najava žalbe, par. 7; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 7, 19.

³⁴³ Šljivančaninova najava žalbe, par. 7 (A).

³⁴⁴ Šljivančaninova najava žalbe, par. 7 (B).

svedokâ P014, Vojnovića i Panića;³⁴⁵ i (4) nije razmotrilo iskaze drugih svedoka koji su govorili suprotno.³⁴⁶ On tvrdi da ga je Pretresno veće osudilo po tački 7 Optužnice isključivo na osnovu toga što je u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991. bio na Ovčari i da, ako Žalbena veće prihvati da je bio negde drugde, ono stoga neće moći da ga proglasi odgovornim za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu mučenja ratnih zarobljenika u hangaru na Ovčari tog dana.³⁴⁷

106. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće valjano ocenilo dokaze koje je imalo pred sobom, da je iznelo obrazloženo mišljenje kojim je potkrepilo svoju analizu i da bi “trebalo odbaciti Šljivančaninov pokušaj da ubedi Žalbena veće da ponovo [utvrdi težinu] tih dokaza”.³⁴⁸ Ono tvrdi da Šljivančanin nije dokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi zaključio da je on 20. novembra 1991. bio na Ovčari i da se Pretresno veće pozabavilo ne samo suštinskom verodostojnošću i pouzdanošću svedoka P009 već je njegovo svedočenje ocenilo u odnosu na sve dokaze.³⁴⁹ Tužilaštvo dalje tvrdi da Šljivančanin delimično ponavlja argumente koje je već izneo u prvostepenom postupku,³⁵⁰ zamenjuje tumačenje dokaza sopstvenim tumačenjem³⁵¹ ili naprosto tvrdi da je Pretresno veće zanemarilo relevantne dokaze.³⁵²

1. Pretresno veće se oslonilo na iskaz svedoka P009

107. Šljivančanin tvrdi da se Pretresno veće isključivo oslonilo na iskaz svedoka P009,³⁵³ a taj iskaz je “poništen”.³⁵⁴ On ističe da Pretresno veće: (a) nije razmotrilo iskaz svedoka Hajdara Dodaja; (b) da je pogrešilo kada je zaključilo da je identifikacija Šljivančanina od strane svedoka P009 pouzdanija, pošto ga je taj svedok više puta “ranije video”; i (c) nije razmotrilo verodostojnost svedoka P009 i njegove motive za svedočenje, koji su umanjili pouzdanost njegovog iskaza.³⁵⁵

(a) Pretresno veće navodno nije razmotrilo iskaz svedoka Hajdara Dodaja

108. Šljivančanin tvrdi da Pretresno veće nije ocenilo težinu iskaza svedoka P009 u odnosu na težinu iskaza svedoka Hajdara Dodaja,³⁵⁶ koji je bio na Ovčari u isto vreme i na istom mestu kao i

³⁴⁵ Šljivančaninova najava žalbe, par. 7 (C).

³⁴⁶ Šljivančaninova najava žalbe, par. 7 (D). V. takode AT. 126-127.

³⁴⁷ Šljivančaninova najava žalbe, par. 8-12.

³⁴⁸ Tužiočev podnesak respondenta, par. 9. V. takode Tužiočev podnesak respondenta, par. 12, 16.

³⁴⁹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 11.

³⁵⁰ Tužiočev podnesak respondenta, par. 14, gde se poziva na Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 58-59, 139-151.

³⁵¹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 14, gde se poziva na Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 112-120, 160-165.

³⁵² Tužiočev podnesak respondenta, par. 15, gde se poziva na Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 55-56, 69, 75-86, 99-110, 152-156, 158, 160-164, 175, 180-181.

³⁵³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 42, 50.

³⁵⁴ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 50, 62.

³⁵⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 62.

³⁵⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 64, 127, 129-130. V. takode Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 3; AT. 132-133, 207-209.

svedok P009 i koji je posvedočio da Šljivančanin nije bio tamo.³⁵⁷ On tvrdi da bi Pretresno veće, da je pažljivo razmotrilo svedočenje svedoka Hajdara Dodaja, moralo razumno posumnjati u to da li je Šljivančanin bio na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.³⁵⁸ Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće razmotrilo svedočenje svedoka Hajdara Dodaja o Šljivančaninovom prisustvu, mada ne u odnosu na svedočenje svedoka P009, i da stoga Šljivančaninov argument nema osnova.³⁵⁹

109. Žalbeno veće smatra da je Pretresno veće valjano razmotrilo iskaz svedoka Hajdara Dodaja pre nego što je zaključilo da je Šljivančanin bio na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.³⁶⁰ Konkretno, ono je uzelo u obzir da je on u svom svedočenju rekao da nije video Šljivančanina na Ovčari tog dana.³⁶¹ Pogrešan je Šljivančaninov argument da je Pretresno veće zaključilo da je iskaz svedoka Hajdara Dodaja “uverljivi” i da se, prema tome, trebalo više osloniti na njega ne samo u odnosu na svedočenje svedoka Zlatka Zlogdeđe, već i u odnosu na iskaz svedoka P009.³⁶² Pretresno veće je bilo upoznato s tim da je određeni broj svedoka dovedenih autobusima iz bolnice u kasarnu, među kojima i Hajdar Dodaj, posvedočio da nije video Šljivančanina u kasarni 20. novembra 1991.³⁶³ Međutim, Pretresno veće je zaključilo da, uzimajući u obzir da su pripadnici TO i paravojnih snaga koji su se vrzmali oko autobusa pretili, verbalno zlostavljali i maltretirali zarobljenike u autobusima, “zarobljenici koji su držani u autobusima nisu baš bili u poziciji da primete svakoga ko se u jednom trenu našao blizu autobusa”.³⁶⁴ Iz gorenavedenog se vidi da je Pretresno veće valjano razmotrilo iskaz svedoka Hajdara Dodaja o Šljivančaninovom prisustvu na Ovčari. Međutim, Pretresno veće je apsolutno moglo da se u okviru svojih diskrecionih ovlašćenja osloni na iskaz svedoka P009 umesto na svedočenje svedoka Hajdara Dodaja. Osim toga, Šljivančaninova tvrdnja da je svedok Hajdar Dodaj bio u boljem položaju od svedoka P009 da posmatra situaciju na Ovčari³⁶⁵ nije potkrepljena i u suprotnosti je s dokazima pred Pretresnim većem. Jedini Šljivančaninov argument u ovom pogledu jeste da je svedok Hajdar Dodaj “stajao odmah pored autobusa”.³⁶⁶ Međutim, kao što tužilaštvo ispravno napominje,³⁶⁷

³⁵⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 65. V. takođe Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 77, 79.

³⁵⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 80.

³⁵⁹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 18-19. V. takođe AT. 188-190.

³⁶⁰ V. Prvostepena presuda, par. 384, 386.

³⁶¹ Prvostepena presuda, par. 384, fusnota 1537, gde se poziva na Hajdara Dodaja, T. 5664.

³⁶² Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 74, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 386, fusnota 1537. V. takođe Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 2-4.

³⁶³ Prvostepena presuda, par. 369.

³⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 369.

³⁶⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 78.

³⁶⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 78.

³⁶⁷ Tužiočev podnesak respondenta, par. 21-22.

svedok P009 je prišao dovoljno blizu Šljivančaninu da bi ga pozdravio.³⁶⁸ Iz tih razloga, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

(b) Zaključak Pretresnog veća da je iskaz svedoka P009 da je prepoznao Šljivančanina pouzdaniji pošto ga je taj svedok više puta “ranije video”

110. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je iskaz svedoka P009 da je prepoznao Šljivančanina na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991. pouzdaniji pošto ga je više puta “ranije video”.³⁶⁹ On tvrdi da je to zato što svedok P009 nije video Šljivančanina u vukovarskoj bolnici 19. novembra 1991.³⁷⁰ ili u kasarni JNA 20. novembra 1991.³⁷¹ Tužilaštvo odgovara da zaključci Pretresnog veća nisu bili nerazumni i da bi stoga Šljivančaninove argumente trebalo odbiti.³⁷²

111. Žalbeno veće konstatuje da Šljivančaninovi argumenti ne pokazuju da “Pretresno veće nije na odgovarajući način razmotrilo i utvrdilo težinu svedočenja svedoka P009”.³⁷³ Svedok P009 je svedočio o tome da je 20. novembra 1991. video jednog oficira JNA u kasarni JNA, koga je kasnije prepoznao kao Šljivančanina. Svedok P009 je posvedočio da je prepoznao Šljivančanina iako ga je prethodnog dana video samo na nekoliko minuta ispred bolnice, jer je Šljivančanin “na njega ostavio ‘snažan utisak’”.³⁷⁴ Svedok P009 je nekoliko dana kasnije, dok je gledao emisiju informativnog programa, shvatio da je oficir koga je video ispred bolnice i na drugim mestima bio Šljivančanin.³⁷⁵ Pretresno veće je konstatovalo da Šljivančaninovo svedočenje potvrđuje da je u poslepodnevnim časovima 19. novembra 1991. godine bio ispred bolnice.³⁷⁶ Šljivančanin tvrdi da Pretresno veće, iako je prihvatilo njegovo svedočenje o tome kada je bio u vukovarskoj bolnici, “nije izvuklo ispravan zaključak da ga [svedok P009], prema tome, *nije* mogao videti [tamo] tog dana”.³⁷⁷ Ovaj argument je neodrživ pošto “ne postoji opšte pravilo o dokazivanju koje bi zabranjivalo djelomično usvajanje izjave svjedoka ako za to postoji opravdan razlog”.³⁷⁸ Što se tiče toga da je svedok P009 “video” Šljivančanina u kasarni JNA 20. novembra 1991, svedok P009 je posvedočio da je video Šljivančanina kako stoji na petnaestak metara od autobusa u kojem su bili zarobljenici iz bolnice i razgovara s najmanje dvojicom oficira JNA. Nakon što je svedok P009 u jednom od autobusa primetio jednog čoveka koga je poznavao, prišao je oficirima JNA (među

³⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 377, fusnota 1517, gde se poziva na svedoka P009, T. 6165, 6284.

³⁶⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 62, 82. V. takode AT. 126.

³⁷⁰ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 83-91.

³⁷¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 92-115.

³⁷² Tužiočev podnesak respondenta, par. 23.

³⁷³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 88.

³⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 367.

³⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 367.

³⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 367 gde se poziva na Šljivančanina, T. 13585-13587.

³⁷⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 89.

³⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 228.

kojima je bio Šljivančanin) da zatraži odobrenje da uđe u taj autobus. Ušao je u autobus i razgovarao sa svojim poznanikom, a onda izašao, ponovo prišao oficirima da vidi može li se šta uraditi da se taj čovek pusti; u oba navrata je stajao jako blizu Šljivančanina.³⁷⁹ U ovom kontekstu, Pretresno veće se oslonilo na snažan utisak koji je Šljivančanin ostavio na svedoka P009 i Šljivančaninov upečatljiv izgled (na osnovu čega se svedok P009 setio niza detalja u vezi sa Šljivančaninovima izgledom).³⁸⁰ Pretresno veće je zaključilo sledeće:

[i]dentifikacija Veselina Šljivančanina pouzdanija je utoliko što je optuženog video i ranije i što je on na P009 ostavio snažan utisak koji, prema oceni Veća, u potpunosti odgovara nesumnjivo upečatljivoj fizičkoj građi, držanju i nastupu optuženog.³⁸¹

Iz toga sledi da u okviru diskrecionog ovlašćenja Pretresnog veća jeste bilo da na taj način oceni činjenicu da je svedok P009 Šljivančanina više puta “ranije video”, i da, uzevši njegovo svedočenje u celini, razmotri da li je svedok pouzdan.³⁸² Prvostepena presuda pokazuje da je Pretresno veće pažljivo razmotrilo iskaze svedokâ Hadjara Dodaja, svedoka P030, svedoka P031, potpukovnika Panića, majora Vukašinovića, kapetana Šušića, svedoka P014, Dragutina Berghofera i potpukovnika Vojnovića kada je prihvatilo iskaz svedoka P009 da je 20. novembra 1991. na Ovčari video Šljivančanina.³⁸³ Žalbeno veće stoga konstatuje da Šljivančanin nije pokazao da je Pretresno veće u paragrafu 383 Prvostepene presude na bilo koji način pogrešno utvrdilo činjenično stanje i da je to dovelo do neostvarenja pravde. Shodno tome, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

(c) Pretresno veće navodno nije razmotrilo verodostojnost i motivaciju svedoka P009 zbog čega je bila umanjena pouzdanost njegovog iskaza

(i) Pouzdanost opisa Šljivančanina koji je dao svedok P009

112. Šljivančanin osporava pouzdanost iskaza u kom ga svedok P009 opisuje kao “visokog oficira u maskirnoj uniformi s titovkom i brkovima”³⁸⁴ pošto taj opis tačno odgovara njegovom izgledu 20. novembra 1991. na video-snimcima koji su godinama emitovani u medijima, a koje je video svedok P009 i drugi svedoci,³⁸⁵ pa je, prema tome, “[s]vaki prosečan gledalac mogao, na osnovu tog video snimka, ‘tačno i jasno’ da opiše [njegov] izgled”, kao što je to uradio i svedok P009.³⁸⁶ On smatra da dokazi na osnovu kojih se vrši identifikacija ne bi smeli da ostave mesta

³⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 368.

³⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 367.

³⁸¹ Prvostepena presuda, par. 383.

³⁸² Up. Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 498.

³⁸³ V. Prvostepena presuda, par. 369-383.

³⁸⁴ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 119, gde se poziva na svedoka P009, T. 6141.

³⁸⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 123.

³⁸⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 124.

sumnji u pogledu pouzdanosti, kao i da je svedok P009, da bi otklonio svaku sumnju, trebalo da bude u stanju da iznese dodatne pojedinosti kako bi potkrepio opis koji je dao, što on nije uradio.³⁸⁷

113. Tužilaštvo odgovara da je iskaz svedoka P009 u kom opisuje Šljivančanina pouzdan: Pretresno veće je razumno zaključilo da je snažan utisak koji je Šljivančanin ostavio na svedoka povećao njegovu sposobnost da zapamti niz pojedinosti u vezi sa Šljivančaninovima izgledom,³⁸⁸ i da se taj opis u potpunosti podudara s opisom Šljivančanina koji su dali drugi svedoci, a koji i sâm Šljivančanin smatra pouzdanim.³⁸⁹ Osim toga, tužilaštvo odgovara da će taj argument, ako bude prihvaćen, značiti da “nijedan svedok koji je izložen medijima neće moći da identifikuje nijednog optuženog koji je dovoljno poznat da bude prisutan u medijima”.³⁹⁰

114. Pretresno veće je zaključilo da se “[u]očljivosti [Šljivančanina] može zahvaliti što je svedok P009 mogao da se seti više pojedinosti u vezi s njegovim izgledom, kao što su maskirna uniforma, titovka i brkovi, što se podudara s opisom Veselina Šljivančanina koji su dali drugi svedoci i njegovim snimcima iz tog vremena”.³⁹¹ Opis Šljivančanina koji je dao svedok P009 potkrepljen je i iskazima drugih svedoka, što priznaje i sâm Šljivančanin.³⁹² Činjenica da su svedok P009 i drugi svedoci videli Šljivančanina na video-snimcima, sama po sebi, ne može dovesti u pitanje procenu Pretresnog veća o pouzdanosti njihovih opisa Šljivančaninovog izgleda ili verodostojnosti njihovog svedočenja. Shodno tome, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

(ii) Verodostojnost svedoka P009

115. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće “pogrešilo kada nije uzelo u obzir eventualne motive [s]vedoka P009 za svedočenje”.³⁹³ On tvrdi da je svedok P009 imao “jake razloge da tvrdi da je Veselin Šljivančanin bio aktivan učesnik u događajima koji su se odigrali na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991”,³⁹⁴ uključujući i to da je svedok P009 “lično i neposredno učestvovao u nekima od tih događaja koji su se odigrali pre i za vreme obuhvaćeno Optužnicom”.³⁹⁵ Šljivančanin dalje ističe da nije moguće potvrditi tvrdnju svedoka P009 da je on tog dana bio na Ovčari da pomogne onima koji su bili u autobusima jer su oni koji bi mogli o tome da svedoče mrtvi,³⁹⁶ i da se njegov prikaz onog što se desilo na Ovčari tog dana u potpunosti

³⁸⁷ Šljivančaninova žalbeni podnesak, par. 125.

³⁸⁸ Tužiochev podnesak respondenta, par. 45.

³⁸⁹ Tužiochev podnesak respondenta, par. 46-47.

³⁹⁰ Tužiochev podnesak respondenta, par. 48.

³⁹¹ Prvostepena presuda, par. 367, gde se poziva na svedoka P009, T. 6122-6123.

³⁹² Šljivančaninova žalbeni podnesak, par. 119.

³⁹³ Šljivančaninova žalbeni podnesak, par. 145.

³⁹⁴ Šljivančaninova žalbeni podnesak, par. 144. V. takođe Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 32.

³⁹⁵ Šljivančaninova žalbeni podnesak, par. 135. V. takođe Šljivančaninova žalbeni podnesak, par. 141, u kom Šljivančanin tvrdi da je svedok P009 bio “u velikoj meri uključen u događaje obuhvaćene Optužnicom”.

³⁹⁶ Šljivančaninova žalbeni podnesak, par. 136. V. takođe Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 32(d).

razlikuje od svedočenja drugih svedoka tužilaštva i nekih zaključaka Pretresnog veća.³⁹⁷ Tužilaštvo odgovara da “nema dokaza da je [svedok P009] počinio ijedno krivično delo opisano u Optužnici”.³⁹⁸

116. Žalbeno veće konstatuje da Šljivančanin samo ponavlja argumente navedene u njegovom Završnom pretresnom podnesku.³⁹⁹ Neki od tih ranije iznesenih argumenata su i sledeći: da svedočenje svedoka P009 “savršeno odgovara i njemu i njegovom statusu”,⁴⁰⁰ da su “mrtvi svi oni koji bi mogli da potvrde njegovu priču o prisilnom regrutovanju [i njegovom] slučajnom pojavljivanju na svim mestima gde je on bio 19. i 20.11.1991”,⁴⁰¹ kao i da se ono “u potpunosti razlikuje od svedočenja svih drugih svedoka koji su svedočili o istom periodu”.⁴⁰² Žalbeno veće podseća da podnosilac žalbe ne može da očekuje da će njegova žalba biti usvojena tako što će samo ponavljati ili se pozivati na argumente koji nisu usvojeni u prvostepenom postupku,⁴⁰³ ukoliko ne dokaže da je odbijanje tih argumenata od strane Pretresnog veća dovelo do greške koja opravdava intervenciju Žalbenog veća.⁴⁰⁴ Šljivančanin u ovom slučaju nije uspeo to da dokaže. Shodno tome, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

2. Navodna greška Pretresnog veća da razmotri dokaze o tome da on nije bio na Ovčari

117. Šljivančanin tvrdi da Pretresno veće nije razmotrilo dokaze da je on 20. novembra 1991. bio na nekom drugom mestu, a ne na Ovčari.⁴⁰⁵ On tvrdi da Pretresno veće nije uporedilo sledeće dokaze kada je utvrđivalo težinu njegovog svedočenja:⁴⁰⁶ (i) da ga je *Sky News* intervjuisao između 13:00 i 14:00 časova;⁴⁰⁷ (ii) da njegovo svedočenje,⁴⁰⁸ iskazi svedoka tužilaštva⁴⁰⁹ i činjenica da je bio zadužen za evakuaciju⁴¹⁰ dokazuju da je on bio u vukovarskoj bolnici kada je konvoj sa

³⁹⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 137.

³⁹⁸ Tužiočev podnesak respondenta, par. 54.

³⁹⁹ Šljivančaninov završni pretresni podnesak, par. 690-707.

⁴⁰⁰ Šljivančaninov završni pretresni podnesak, par. 700.

⁴⁰¹ Šljivančaninov završni pretresni podnesak, par. 697.

⁴⁰² Šljivančaninov završni pretresni podnesak, par. 693.

⁴⁰³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 395; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 6.

⁴⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 6, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Niyitegeka*, par. 9. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 18.

⁴⁰⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 56, 148. V. takođe AT. 127.

⁴⁰⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 148, 153.

⁴⁰⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 151, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 214.

⁴⁰⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 149, gde se poziva na T.13568.

⁴⁰⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 151, gde se poziva na Irineja Bučka, T. 2932-2933; Mara Bučko, T. 2797-2798; P012, T. 3663. V. takođe AT. 137-138.

⁴¹⁰ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 152.

ranjenicima, bolesnicima i bolničkim osobljem krenuo za Sremsku Mitrovicu; i (iii) da je Pretresno veće zaključilo da je konvoj napustio bolnicu oko 14:00-14:30 časova.⁴¹¹

118. Tužilaštvo odgovara da Šljivančaninovi argumenti nisu osnovani i da bi trebalo da budu odbijeni.⁴¹² Osim toga, ono odgovara da su u Prvostepenoj presudi uzeti u obzir dokazi na koje se pozvao Šljivančanin i dodaje da je, uzimajući u obzir malu udaljenost između ta dva mesta, Šljivančanin i te kako mogao da bude u vukovarskoj bolnici kada je konvoj otišao oko 14:00-14:30 časova, a zatim na Ovčari oko 14:30-15:00 časova.⁴¹³

119. Žalbeno veće konstatuje da je činjenica da je *Sky News* intervjuisao Šljivančanina pre nego što je konvoj napustio bolnicu irelevantna. Žalbeno veće takođe konstatuje da Šljivančaninovi argumenti da dokazi pred Pretresnim većem pokazuju da je on bio u bolnici kada je konvoj otišao ne dokazuju da je Pretresno veće pogrešilo zato što je prihvatilo svedočenje svedoka P009 da je 20. novembra 1991. video Šljivančanina na Ovčari niti da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je Šljivančanin “oko 14:30 ili 15:00 časova bio na Ovčari”.⁴¹⁴ Prvo, Šljivančaninovi argumenti ne pokazuju da Pretresno veće nije razmotrilo druge relevantne dokaze kada je utvrđivalo težinu njegovog svedočenja.⁴¹⁵ Štaviše, kao što tvrdi Šljivančanin, Pretresno veće je zaključilo da je konvoj napustio bolnicu oko 14:00-14:30 časova.⁴¹⁶ Ono je takođe zaključilo sledeće: (i) da je Šljivančanin rukovodio procesom evakuacije drugih ljudi iz bolnice, to jest, žena i dece, starijih ljudi i bolničkog osoblja i njihovih porodica; (ii) da je Šljivančanin razgovarao s jednim predstavnikom MKCK, nakon čega su obojica dala intervju ekipi *Sky News*; (iii) da je sazvao konferenciju za štampu na kojoj je novinarima govorio o aktuelnim događajima; i (iv) da je “[b]io u bolnici kad je konvoj s civilima otišao, oko 14:00 ili 14:30 časova”.⁴¹⁷ Drugo, u sklopu dokaza na koje se on, kako tvrdi, poziva u svom Žalbenom podnesku, Šljivančanin upućuje na dokazni predmet br. P341, izveštaj PMEZ o evakuaciji vukovarske bolnice koji se odnosi na period od 19. do 22. novembra, u kojem se, kako on tvrdi, u vezi s odlaskom konvoja 20. novembra 1991, navodi sledeće: “otišli oko 16:00: časova [iz bolnice]”.⁴¹⁸ Međutim, napomena “otišli oko 16:00: časova [iz bolnice]” ne odnosi se na konvoj nego na posmatrača PMEZ.⁴¹⁹ Stoga Šljivančaninov argument navodi na pogrešan zaključak. Osim toga, Šljivančaninovi argumenti ne pokazuju da nije bilo moguće da on iz vukovarske bolnice ode u 14:00-14:30 časova i stigne na Ovčaru oko 14:30-

⁴¹¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 150, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 213.

⁴¹² Tužiočev podnesak respondenta, par. 58.

⁴¹³ Tužiočev podnesak respondenta, par. 59-60. V. takođe AT. 183-184.

⁴¹⁴ Prvostepena presuda, par. 383.

⁴¹⁵ V. Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 148.

⁴¹⁶ V. Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 150; Prvostepena presuda, par. 213.

⁴¹⁷ Prvostepena presuda, par. 376.

⁴¹⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 150.

⁴¹⁹ Dokazni predmet br. P341, “Izveštaj o evakuaciji vukovarske bolnice, od 19. do 22. novembra 1991, sačinio dr Schou, PMEZ”, str. 1. V. Prvostepena presuda, par. 212.

15:00 časova. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće konstatuje da Šljivančanin nije pokazao da je u paragrafu 383 Prvostepene presude Pretresno veće napravilo ikakvu činjeničnu grešku koja je dovela do neostvarenja pravde. Shodno tome, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

3. Navodni propust Pretresnog veća da valjano razmotri svedočenje svedoka P014, Vojnovića i Panića

120. Šljivančanin tvrdi da Pretresno veće nije valjano razmotrilo svedočenje svedoka P014, Vojnovića i Panića,⁴²⁰ koji su u svojim iskazima rekli da ga nisu videli na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.⁴²¹ Konkretno, on tvrdi da zaključak Pretresnog veća da je svedok P014 video svedoke Panića i Vojnovića kako razgovaraju jedan s drugim pobija njegov zaključak da svedok P014 nije bio prisutan kada je svedok P009 rekao da je to poslepodne video Šljivančanina.⁴²² Stoga, on tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da svedočenje svedoka P014 nije dovelo u pitanje svedočenje svedoka P009.⁴²³

121. Tužilaštvo odgovara da Šljivančanin samo ponavlja argumente koje je izneo u prvostepenom postupku,⁴²⁴ da je Pretresno veće valjano ocenilo svedočenje svedoka P014, Vojnovića i Panića⁴²⁵ i da njihovo svedočenje ne dovodi u pitanje činjenicu da je svedok P009 video Šljivančanina na Ovčari.⁴²⁶

122. Žalbeno veće konstatuje da je Šljivančanin na suđenju osporio to što su svedoci P014, Vojnović i Panić, koji su bili prisutni na Ovčari kada je svedok P009 video Šljivančanina, posvedočili da ga nisu videli, te da, prema tome, Pretresno veće nije moglo da donese drugačiji zaključak.⁴²⁷ Dakle, on je već na suđenju tvrdio da bi Pretresno veće trebalo da njihovo svedočenje proceni u odnosu na svedočenje svedoka P009. Međutim, on se ne služi istim argumentima koje je izneo u prvostepenom postupku, već pokušava da pokaže neke protivrečnosti u zaključcima Pretresnog veća, a naročito da Pretresno veće nije moglo razumno da zaključi da svedok P014 nije bio prisutan kada je svedok P009 video Šljivančanina. U tom pogledu, Žalbeno veće podseća na sledeće zaključke Pretresnog veća u vezi sa hronologijom događaja do trenutka kada je svedok P009 rekao u svom svedočenju da je video Šljivančanina:

⁴²⁰ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 58, 155. V. takode Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 36-37.

⁴²¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 156-158. V. takode AT. 130-131.

⁴²² Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 159, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 381.

⁴²³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 160.

⁴²⁴ Tužiočev podnesak respondenta, par. 14, fusnota 27.

⁴²⁵ Tužiočev podnesak respondenta, par. 62, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 254, 256-262, 378, 380-381, 383.

⁴²⁶ Tužiočev podnesak respondenta, par. 65-66.

⁴²⁷ Šljivančaninov završni pretresni podnesak, par. 702-707.

- autobusi su stigli na Ovčaru između 13:30 i 14:30 časova;⁴²⁸
- Šljivančanin je viđen na Ovčari oko 14:30-15:00 časova dok su ljudi još iskrcavani iz autobusa;⁴²⁹
- svedok Vojnović je posvedočio da je na Ovčaru stigao oko 14:00-14:30 časova, kad su ratni zarobljenici prolazili kroz špalir formiran ispred hangara, i tu je ostao barem do 17:00 časova;⁴³⁰
- svedok Panić je posvedočio da je na Ovčaru stigao oko 15:00 časova, nakon što su ljudi iskrcani iz autobusa, zadržao se 15-20 minuta ispred hangara i porazgovarao sa svedokom Vojnovićem;⁴³¹ svedok Panić je posvedočio da nije video Šljivančanina na Ovčari;⁴³² i
- svedok P014 je posvedočio da je bio na Ovčari dok su zarobljenici prolazili kroz špalir ispred hangara, zadržao se tamo 15-20 minuta dok su ljudi iskrcavani iz autobusa i vratio se tek oko 17:00 časova, rekavši da nije video Šljivančanina.⁴³³

123. Iz toga sledi da su ljudi iz autobusa bili potpuno iskrcani oko 15:00 časova. Shodno tome, svedok P014 je morao biti na Ovčari od otprilike 14:40 do 15:00 časova. Svedok P009 je u svom iskazu rekao da je video kako ratne zarobljenike iskrcavaju iz autobusa i odvođe u hangar (na osnovu toga, Pretresno veće je onda zaključilo da je on morao stići na Ovčaru pri kraju procesa odvođenja ratnih zarobljenika u hangar), zatim je na petnaestak minuta otišao iza hangara, a nakon toga je video Šljivančanina.⁴³⁴ Iz toga proizlazi da je svedok P009 morao videti Šljivančanina oko 15:00-15:30 časova, kada je svedok P014 već otišao ili je odlazio s Ovčare. Dakle, razuman presuditelj o činjenicama je mogao da zaključi, kao što je to uradilo Pretresno veće, da svedok P014 nije bio prisutan kada je svedok P009 video Šljivančanina.⁴³⁵

124. Međutim, Šljivančanin tvrdi da je svedok P014 zapravo bio na Ovčari “i pošto” su ljudi iskrcani iz autobusa,⁴³⁶ što bi bilo u suprotnosti sa zaključkom Pretresnog veća. Da bi potkrepio svoj argument, on se poziva na prihvaćeno svedočenje svedoka P014 da je video svedoke

⁴²⁸ Prvostepena presuda, par. 234.

⁴²⁹ Prvostepena presuda, par. 257, 383.

⁴³⁰ Prvostepena presuda, par. 378.

⁴³¹ Prvostepena presuda, par. 258.

⁴³² Prvostepena presuda, par. 380.

⁴³³ Prvostepena presuda, par. 254, 268, 381.

⁴³⁴ Prvostepena presuda, par. 377.

⁴³⁵ Prvostepena presuda, par. 381.

⁴³⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 159. Relevantni delovi paragrafa 159 redigovani su u javnoj verziji Šljivančaninovog žalbenog podneska. Međutim, Žalbeno veće smatra da ti delovi ne otkrivaju identitet dotičnog svedoka i ne obelodanjuju nijednu osjetljivu informaciju.

Vojnovića i Panića kako razgovaraju,⁴³⁷ što je, uzimajući u obzir svedočenje svedoka Panića da je stigao nakon što su ljudi iskrcani iz autobusa, jedino moglo da znači da je taj razgovor vođen posle 15:00 časova i da je, dakle, svedok P014 još uvek bio na Ovčari posle 15:00 časova kada je svedok P009 video Šljivančanina. Iako bi takav argument stvarno mogao da dovede u pitanje zaključak Pretresnog veća da svedok P014 “nije bio tamo kad je svedok P009, prema svojoj tvrdnji, video Šljivančanina”,⁴³⁸ on zanemaruje činjenicu da Pretresno veće nije prihvatilo ovaj deo svedočenja svedoka Panića. Naprotiv, Pretresno veće je zaključilo da, što se tiče vremena kada je svedok Panić stigao na Ovčaru, “[n]eki iskazi ukazuju na to [...] da je potpukovnik Panić došao ranije nego što je naveo u svom iskazu”,⁴³⁹ i da je “moguće da je zlostavljanje koje je potpukovnik Panić video van hangara bilo većih razmera nego što je naveo u svom iskazu, što bi značilo da njegov iskaz u tom pogledu nije bio sasvim iskren, bez sumnje iz ličnog interesa”.⁴⁴⁰ Stoga, Pretresno veće je zauzelo stav da je moguće da je svedok Panić bio na Ovčari pre 15:00 časova i nije isključilo mogućnost da je vodio razgovor sa svedokom Vojnovićem desno od špalira dok su ljudi još uvek iskrcavani iz autobusa.⁴⁴¹ Shodno tome, Šljivančanin nije dokazao da Pretresno veće nije razumno zaključilo da svedok P014 nije bio prisutan kada je svedok P009 video Šljivančanina, kao ni to da je Pretresno veće pogrešilo kada je konstatovalo da svedočenje svedoka P014 nije dovelo u pitanje iskaz svedoka P009.

125. Osim toga, Žalbeno veće ističe da, iako je moguće da stvarno ima nedoslednosti u samim svedočenjima svedoka ili među iskazima iznetim pred Pretresnim većem, te nedoslednosti, same po sebi, ne iziskuju od Pretresnog veća koje postupa razložno da iskaze odbaci kao neprihvatljive.⁴⁴² U ovom predmetu, Pretresno veće je konstatovalo da “[u] prikazima činjeničnog stanja koji su dati u ovim iskazima postoje očigledne razlike” i da ih “[n]ije moguće sve [...] rešiti”.⁴⁴³ Pretresno veće nije zanemarilo nedoslednosti s kojima se suočilo; naprotiv, njegov zaključak da je svedok P009 video Šljivančanina na Ovčari zasnovan je na svim dokazima koje je imalo pred sobom, uključujući i svedočenje svedoka Vojnovića,⁴⁴⁴ Panića,⁴⁴⁵ i P014.⁴⁴⁶ U svetlu gorenavedenog, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

⁴³⁷ Prvostepena presuda, par. 254.

⁴³⁸ Prvostepena presuda, par. 381.

⁴³⁹ Prvostepena presuda, par. 261.

⁴⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 262.

⁴⁴¹ Prvostepena presuda, par. 254.

⁴⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 95, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 31.

⁴⁴³ Prvostepena presuda, par. 259.

⁴⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 378.

⁴⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 380.

⁴⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 381.

4. Pretrerno veće nije razmotrilo protivdokaze

126. Šljivančanin tvrdi da Pretresno veće nije razmotrilo svedočenje nekoliko svedoka koji su u relevantno vreme bili na Ovčari.⁴⁴⁷ On tvrdi sledeće: (i) da je nekoliko ratnih zarobljenika u svom svedočenju reklo da on nije bio na Ovčari, ali je Pretresno veće razmotrilo svedočenja samo dvojice njih, dok su drugi (svedok P031, svedok P011, Čakalić, Karlović) takođe bili tamo u relevantno vreme i dali podrobna i pouzdana svedočenja;⁴⁴⁸ (ii) da je Pretresno veće zanemarilo iskaz svedoka P022, vojnika JNA koji je učestvovao u premlaćivanju i koji je poznavao Šljivančanina, ali nije pomenuo da ga je video kada je navodio koji oficiri JNA su bili ispred hangara;⁴⁴⁹ i (iii) da je Pretresno veće zanemarilo svedočenje P017 koji je bio ispred hangara kada su ljudi iskrcavani iz autobusa, ali nije video Šljivančanina.⁴⁵⁰

127. Tužilaštvo odgovara da Pretresno veće ne mora da se pozove na iskaz svakog svedoka koji je u sudskom spisu i da Šljivančanin nije pokazao zašto nijedan presuditelj o činjenicama na osnovu svih dokaza ne bi mogao zaključiti da je bio na Ovčari.⁴⁵¹ Ono tvrdi da činjenica da su svedoci koje Šljivančanin pominje u svom svedočenju rekli da ga nisu videli na Ovčari ne dovodi u pitanje to što se Veće oslonilo na iskaz svedoka P009 da je u nekoliko navrata video Šljivančanina.⁴⁵²

128. Što se tiče svedočenja ratnih zarobljenika koji su 20. novembra 1991. bili na Ovčari, tačno je, kako navodi Šljivančanin, da se u Prvostepenoj presudi izričito pominje samo to da svedočenja svedoka P030 i Berghofera nisu nužno u suprotnosti s iskazom svedoka P009, pošto je ocenjeno da, “s obzirom na okolnosti, oni nisu bili u mogućnosti da primete sve oficire JNA ispred hangara”.⁴⁵³ Međutim, Žalbeno veće podseća da, iako se od pretresnog veća traži da pri utvrđivanju dokazne vrednosti dokaza razmotri nedoslednosti, kao i svako eventualno objašnjenje tih nedoslednosti,⁴⁵⁴ ono ne mora pojedinačno da ih razmotri u prvostepenoj presudi.⁴⁵⁵ Prema tome, činjenica da Pretresno veće u paragrafu 382 Prvostepene presude nije izričito navelo da iskazi svedoka P031, svedoka P011, Čakalića i Karlovića da nisu videli Šljivančanin dok su bili na Ovčari, sama po sebi ne pokazuje da je Pretresno veće zanemarilo njihova svedočenja. Isto obrazloženje važi i za iskaze svedoka P017 i svedoka P022. Štaviše, što se tiče svedoka P022, Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće izričito navelo da ima rezerve prema njegovom svedočenju i da nije ubeđeno da

⁴⁴⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 60, 161.

⁴⁴⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 162-165. V. takođe AT. 126, 128-130, 134-136.

⁴⁴⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 166, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 353. V. takođe AT. 210.

⁴⁵⁰ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 167. Žalbeno veće konstatuje da je paragraf 167 redigovan u javnoj verziji Šljivančaninovog žalbenog podneska. Međutim, Žalbeno veće smatra da ti delovi ne otkrivaju identitet rečenog svedoka i ne obelodanjuju nijednu osetljivu informaciju.

⁴⁵¹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 68.

⁴⁵² Tužiočev podnesak respondenta, par. 73.

⁴⁵³ Prvostepena presuda, par. 382.

⁴⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 96.

⁴⁵⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 58.

treba da se osloni samo na njega⁴⁵⁶ “u onom delu gde svedok identifikuje druge kao učesnike događaja na Ovčari, ako ta identifikacija nije potvrđena nezavisnim dokazima koje Veće prihvata”,⁴⁵⁷ kao i da je, nakon temeljnog ispitivanja, zaključilo da će i ostale delove iskaza svedoka P022 uzimati s velikim oprezom.⁴⁵⁸ U svakom slučaju, činjenica da u tekstu Prvostepene presude Pretresno veće jeste pomenulo iskaze koje su ratni zarobljenici⁴⁵⁹ i svedoci P017 i P022⁴⁶⁰ predočili u vezi s događajima na Ovčari toga dana, pokazuje da ono nije ignorisalo njihova svedočenja. Shodno tome, odbijaju se Šljivančaninovi argumenti da Pretresno veće nije razmotrilo iskaze da on nije bio na Ovčari u posledodnevrim časovima 20. novembra 1991.

5. Zaključak

129. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće konstatuje da Šljivančanin nije pokazao da je u paragrafima od 377 do 386 Prvostepene presude Pretresno veće na bilo koji način pogrešilo u primeni prava ili utvrđivanju činjeničnog stanja. Prema tome, Šljivančanin nije pokazao da je Pretresno veće nerazumno zaključilo da je u posledodnevrim časovima 20. novembra 1991. on bio na Ovčari. Shodno tome, Šljivančaninov Prvi žalbeni osnov odbija se u celosti.

B. Drugi žalbeni osnov: Šljivančaninova osuđujuća presuda za pomaganje i podržavanje

130. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće napravilo pravnu i činjeničnu grešku kada mu je izreklo osuđujuću osudu po tački 7 Optužnice za pomaganje i podržavanje nečinjenjem u krivičnom delu mučenja ratnih zarobljenika na Ovčari. On tvrdi sledeće: (1) da pomaganje i podržavanje nečinjenjem nije vid odgovornosti koji spada u nadležnost Međunarodnog suda;⁴⁶¹ (2) da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je on bio obavešten o tome da se tužilaštvo poziva na taj vid odgovornosti;⁴⁶² i (3) da je Pretresno veće pogrešilo kada je definisalo osnovne elemente ovog vida odgovornosti i da nije razmotrilo određene elemente.⁴⁶³ Ako Žalbeno veće zaključi da pomaganje i podržavanje nečinjenjem ne spada u nadležnost Međunarodnog suda, Šljivančanin traži od Veća da poništi osuđujuću presudu koja mu je izrečena.⁴⁶⁴ Alternativno, Šljivančanin traži od Žalbenog veća da ili poništi osuđujuću presudu⁴⁶⁵ ili naloži ponavljanje postupka na osnovu toga što on nije bio obavešten o tome da se tužilaštvo poziva na taj vid odgovornosti.⁴⁶⁶ Ako ono

⁴⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 102.

⁴⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 348.

⁴⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 348. V. takode Prvostepena presuda, par. 346-347, 349.

⁴⁵⁹ V., između ostalog, Prvostepena presuda, par. 186, 232, 237, 242-244, 297, 597.

⁴⁶⁰ V., Prvostepena presuda, par. 240-241, odnosno 600; par. 287-288, 294, 342-364, 529.

⁴⁶¹ Šljivančaninova najava žalbe, par. 13(A); Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 176-177. V. also AT. 139.

⁴⁶² Šljivančaninova najava žalbe, par. 13(B); Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 222-238.

⁴⁶³ Šljivančaninova najava žalbe, par. 13(C); Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 239-249.

⁴⁶⁴ Šljivančaninova najava žalbe, par. 14, 36; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 250, 509.

⁴⁶⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 221, 510; Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 57.

⁴⁶⁶ Šljivančaninova najava žalbe, par. 15, 37; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 251, 510.

zaključiti da je on bio obavešten o tome da se tužilaštvo u svojoj argumentaciji oslanja na pomaganje i podržavanje nečinjenjem, on traži od Žalbenog veća da navede tačne elemente pomaganja i podržavanja nečinjenjem i primeni ih na činjenice u njegovom predmetu.⁴⁶⁷

131. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće Šljivančaninu ispravno izreklo osuđujuću presudu za pomaganje i podržavanje nečinjenjem u krivičnom delu mučenja ratnih zarobljenika na Ovčari.⁴⁶⁸ Ono tvrdi da praksa i ovog Međunarodnog suda i MKCR idu u prilog zaključku Pretresnog veća da je pomaganje i podržavanje nečinjenjem priznat vid odgovornosti prema članu 7(1) Statuta.⁴⁶⁹ Osim toga, ono takođe tvrdi da je Pretresno veće ispravno zaključilo da je Šljivančanin bio obavešten o ovom vidu odgovornosti⁴⁷⁰ i da Šljivančanin ne uspeva da dokaže da mu je s tim u vezi naneta ikakva šteta.⁴⁷¹ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće ispravno navelo potrebne elemente ovog vida odgovornosti i valjano ih primenilo na činjenice.⁴⁷²

1. Nadležnost Međunarodnog suda za pomaganje i podržavanje nečinjenjem

132. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada mu je izreklo osuđujuću presudu na osnovu člana 7(1) Statuta prema vidu odgovornosti za pomaganje i podržavanje nečinjenjem, te da bi, prema tome, njegova osuđujuća presuda trebalo da bude poništena.⁴⁷³ On tvrdi da je njegova osuđujuća presuda za pomaganje i podržavanje nečinjenjem “prva” pred Međunarodnim sudom⁴⁷⁴ i da Žalbeno veće nije nikad detaljno navelo uslove za osuđujuću presudu zbog nečinjenja,⁴⁷⁵ niti je ukazalo na to da li nečinjenje može da bude osnov za individualnu krivičnu odgovornost prema tom vidu odgovornosti.⁴⁷⁶ Prema njegovom mišljenju, pomaganje i podržavanje nečinjenjem nije sadržano u Statutu Međunarodnog suda i nije bilo priznato kao norma međunarodnog običajnog prava u novembru 1991, tako da se osuđujućom presudom koja mu je izrečena prema tom vidu odgovornosti krši načelo legaliteta.⁴⁷⁷

⁴⁶⁷ Šljivančaninova najava žalbe, par. 16; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 252.

⁴⁶⁸ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 2, 4.

⁴⁶⁹ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 6, 15, 22.

⁴⁷⁰ Tužiočev podnesak respondenta, par. 77-79.

⁴⁷¹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 80-82.

⁴⁷² Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 23. V. takode AT. 168.

⁴⁷³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 177-178, 221; Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 57.

⁴⁷⁴ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 176, 198; Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 12, 19.

⁴⁷⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 176, 192.

⁴⁷⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 176, 192-196; Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 12-19.

⁴⁷⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 199-221. V. takode AT. 139-145, 203-207. Na žalbenom pretresu, Šljivančanin je istakao razliku između nečinjenja glavnog počinioca, nečinjenja nadređenog prema članu 7(3) Statuta i pomaganja i podržavanja ohrabrenjem i davanjem moralne podrške koje, tvrdi on, spadaju u nadležnost Međunarodnog suda, ali se razlikuju od pomaganja i podržavanja nečinjenjem.

133. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće ispravno zaključilo da pomaganje i podržavanje nečinjenjem spada u nadležnost Međunarodnog suda.⁴⁷⁸ Ono tvrdi da praksa Međunarodnog suda i MKSR ide u prilog zaključku Pretresnog veća da je pomaganje i podržavanje nečinjenjem obuhvaćeno članom 7(1) Statuta.⁴⁷⁹

134. Žalbeno veće podseća da, iako individualna krivična odgovornost, opšte uzev, podrazumeva počinjenje stvarnog čina, taj uslov nije apsolutan.⁴⁸⁰ Konkretno, Žalbeno veće je ranije utvrdilo da “nečinjenje u pravom smislu riječi može dovesti do individualne krivične odgovornosti na osnovu člana 7(1) Statuta kada postoji zakonska obaveza da se djeluje”.⁴⁸¹ Štaviše, Žalbeno veće je uvek konstatovalo da, u okolnostima datog predmeta, *actus reus* pomaganja i podržavanja može da bude počinjen nečinjenjem.⁴⁸²

135. Shodno tome, Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće ispravno razmotrilo pomaganje i podržavanje nečinjenjem kao priznati vid odgovornosti u nadležnosti Međunarodnog suda.⁴⁸³

2. Da li je Šljivančanin obavešten o tome da se tužilaštvo pozvalo na pomaganje i podržavanje nečinjenjem

136. Šljivančanin tvrdi da nije bio obavešten o tome da tužilaštvo namerava da se pozove na pomaganje i podržavanje nečinjenjem, što je u suprotnosti s njegovim pravom da bude obavešten o optužbama protiv njega na osnovu člana 21(4)(a) Statuta.⁴⁸⁴ On tvrdi da taj vid odgovornosti nije pomenut u Optužnici i da ga je prvi put pomenulo tužilaštvo u svom Završnom pretresnom podnesku.⁴⁸⁵ On tvrdi da je “nečinjenje”, kada se pominje u Optužnici, generalizovano⁴⁸⁶ i da se ili odnosi na kažnjivo nečinjenje na osnovu člana 7(1) Statuta koje mu, u svakom slučaju, nije stavljeno na teret⁴⁸⁷ ili na njegovu odgovornost nadređenog za koju se tereti na osnovu člana 7(3) Statuta.⁴⁸⁸ Šljivančanin takođe tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je analiziralo taj vid odgovornosti⁴⁸⁹ umesto da odbije da ga razmotri na osnovu nedovoljne obaveštenosti odbrane, kao

⁴⁷⁸ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 6, 10.

⁴⁷⁹ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 4-10, 15-17.

⁴⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 663.

⁴⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 274; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 175; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, fusnota 259; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 47-48, 663, fusnota 1385; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 188; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 334, 370.

⁴⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 47. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 482; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 370.

⁴⁸³ Prvostepena presuda, par. 553, 662.

⁴⁸⁴ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 222-223.

⁴⁸⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 226, 235.

⁴⁸⁶ Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 40.

⁴⁸⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 232-233.

⁴⁸⁸ Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 39.

⁴⁸⁹ Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 41-42.

što je to uradilo Žalbeno veće u predmetu *Brđanin*.⁴⁹⁰ On tvrdi da mu je time što nije bio obavješten naneta šteta, pošto bi, da je znao da tužilaštvo namerava da se pozove na taj vid odgovornosti, osporio nadležnost Međunarodnog suda za njegovu primenu i drugačije pristupio svedocima tužilaštva.⁴⁹¹

137. Tužilaštvo tvrdi da je, iako pomaganje i podržavanje nečinjenjem nije predstavljalo njegovu glavnu teoriju odgovornosti,⁴⁹² Šljivančanin o njoj bio dovoljno obavješten, pošto Optužnica sadrži sve relevantne pojedinosti, uključujući pravno relevantne činjenice koje su u osnovi optužbi, obavezu koja može da se primeni na Šljivančanina, pravno relevantne činjenice u vezi s povredom te obaveze, kao i pravne posledice te povrede.⁴⁹³ Ono takođe tvrdi da je Šljivančanin tokom celog suđenja o tome bio dodatno obavještan putem podnesaka.⁴⁹⁴ Tužilaštvo smatra da Šljivančanin greši zato što se oslanja na predmet *Brđanin*, pošto je u ovom predmetu, za razliku od predmeta *Brđanin*, Pretresno veće navelo vid odgovornosti na osnovu kog je Šljivančaninu izrečena osuđujuća presuda, kao i elemente te odgovornosti, i zaključilo da je on o tome bio obavješten.⁴⁹⁵ Na kraju, tužilaštvo tvrdi da Šljivančanin nije dokazao da mu je naneta šteta, pošto nije prigovorilo na navodnu neobavještenost sve do ove kasne faze u postupku⁴⁹⁶ i nije pokazao da bi stvarno drugačije pristupio svedocima na suđenju.⁴⁹⁷

138. Žalbeno veće podseća da se, prilikom razmatranja pitanja da li je podnosilac žalbe bio jasno i pravovremeno obavješten, optužnica mora razmotriti u celini.⁴⁹⁸ Iako bi bilo poželjno da se u svakoj pojedinačnoj tački tačno i izričito navede priroda odgovornosti koja se optuženom stavlja na teret,⁴⁹⁹ čak i onda kada to nije slučaj, optuženi je u drugim paragrafima optužnice mogao biti jasno i pravovremeno obavješten o navedenom obliku odgovornosti.⁵⁰⁰ Kada je Žalbeno veće u predmetu *Gacumbitsi* rešavalo o pitanju da li je podnosilac žalbe optužnicom jasno i pravovremeno obavješten

⁴⁹⁰ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 228-231, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 274-275; Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 41-42.

⁴⁹¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 234-236; Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 45-46.

⁴⁹² Tužiočev podnesak respondenta, par. 79.

⁴⁹³ Tužiočev podnesak respondenta, par. 77, 79.

⁴⁹⁴ Tužiočev podnesak respondenta, par. 77, fusnote 246-248, gde se upućuje na Pretpretresni podnesak, Uvodnu reč i Završni pretresni podnesak tužilaštva.

⁴⁹⁵ Tužiočev podnesak respondenta, par. 78.

⁴⁹⁶ Tužiočev podnesak respondenta, par. 80.

⁴⁹⁷ Tužiočev podnesak respondenta, par. 81.

⁴⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 123.

⁴⁹⁹ Žalbeno veće podseća da je tužilaštvo u više navrata upozoreno da ne pribegava praksi da u svojim optužnicama jednostavno preformuliše član 7(1) Statuta ako namerava da se osloni na sve vidove odgovornosti sadržane u njemu; kada tužilaštvo namerava da se osloni na sve vidove odgovornosti iz člana 7(1) Statuta, u optužnici moraju da se izenesu sve pravno relevantne činjenice za svaki od tih vidova odgovornosti (Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 21, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Semanza*, par. 357; Drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana*, par. 473; Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 228; Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 138; Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 29).

⁵⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 122, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Semanza*, par. 259; Drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana*, par. 473; Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, fusnota 319.

o tome da se tereti za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva, ono je zaključilo da je pominjanje pomaganja i podržavanja u uvodu relevantne tačke – naime, citiranje člana 6(1) Statuta MKCR u kojem se kaže da je optuženi, svojim delima, planirao, podsticao, naređivao, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje nekog od krivičnih dela za koje se tereti – zajedno s navodima o pravno relevantnim činjenicama dovoljnim da potkrepe osuđujuću presudu na osnovu tog vida odgovornosti, bilo dovoljno da se podnosilac žalbe obavesti o tome da se tereti za pomaganje i podržavanje krivičnog dela ubistva.⁵⁰¹

139. U ovom predmetu, Žalbeno veće konstatuje da je, u skladu s paragrafom 4 Optužnice, Šljivančanin optužen na osnovu člana 7(1) Statuta da je “pom[agao] i podržava[o] na druge načine” krivična dela za koja se tereti. U Optužnici se, između ostalog, navodi da je Šljivančanin “dozvolio” vojnicima JNA pod svojom komandom da predaju zatočenike drugim srpskim snagama koje su fizički počinile zločine za koje tereti ova optužnica⁵⁰² i da je, i dalje u svojstvu lica nadležnog za operaciju evakuacije, bio “lično prisutan na poljoprivrednom dobru Ovčara 20. novembra 1991, kada su vršena krivična dela za koja tereti ova optužnica”.⁵⁰³ U Optužnici se dalje navodi da je “sve vreme na koje se odnosi ova optužnica [...] Šljivančanin bi[o] duž[an] da se pridrž[va] zakona i običaja kojima se reguliše način vođenja oružanih sukoba”.⁵⁰⁴ Osim toga, navodi se da je Šljivančanin bio obavezan da se pridržava konkretnih zakona i propisa kojima se uređivao komandni lanac i obavezivali oficiri JNA i njihovi podređeni da se pridržavaju ratnog prava.⁵⁰⁵

140. Osim toga, u opštem paragrafu u kom su iznete optužbe iz tačaka od 5 do 8 Optužnice, navodi se da je Šljivančanin “pom[agao] i podržava[o] na druge načine” zatvaranje na poljoprivrednom dobru Ovčara približno tri stotine zatočenika, koji su bili podvrgnuti raznim oblicima zlostavljanja, uključujući premlaćivanje ispred zgrade poljoprivrednog dobra,⁵⁰⁶ kao i da je “navedenim činjenjem i nečinjenjem” Šljivančanin, između ostalog, počinio mučenje kao kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo po članu 3 i članovima 7(1) i 7(3) Statuta.⁵⁰⁷

141. Žalbeno veće konstatuje da je u gorepomenutim paragrafima Optužnice uz dovoljno pojedinosti opisana priroda optužbi protiv Šljivančanina što se tiče pomaganja i podržavanja nečinjenjem u krivičnom delu zlostavljanja ratnih zarobljenika na Ovčari i da je, shodno tome,

⁵⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 123.

⁵⁰² Optužnica, par. 11(g).

⁵⁰³ Optužnica, par. 11(h).

⁵⁰⁴ Optužnica, par. 22. Osim toga, u Optužnici se navodi da je, u svojstvu starešine JNA, Šljivančanin imao *de facto* i *de jure* kontrolu nad srpskim snagama, pripadnicima TO i paravojnim jedinicama koje su neposredno učestvovala u, između ostalog, prebacivanju zatočenika na poljoprivredno dobro Ovčara, gde su bili zlostavljani (v. Optužnica, par. 17, 18).

⁵⁰⁵ Optužnica, par. 20.

⁵⁰⁶ Optužnica, par. 46.

⁵⁰⁷ Optužnica, par. 48, tačka 7 (naglasak dodat).

Šljivančanin bio dovoljno obavešten o tome da je to jedan od vidova odgovornosti na koji tužilaštvo namerava da se osloni.

142. Osim toga, u pogledu pitanja nanošenja štete, Žalbeno veće konstatuje da, u slučaju kada podnosilac žalbe pitanje manjkavosti optužnice pokrene tek u žalbenom postupku, on snosi teret dokazivanja da je njegova mogućnost da pripremi odbranu bila značajno ugrožena⁵⁰⁸ i da generalizovani navodi o nanošenju štete neće biti dovoljni.⁵⁰⁹ Ovaj princip je, naravno, podložan inherentnoj nadležnosti Žalbenog veća da pravično postupa u ovom predmetu.⁵¹⁰

143. U ovom predmetu, Šljivančanin vrlo šturo govori o tome kako je njegova odbrana bila značajno ugrožena, izuzev opšte tvrdnje da bi on, da je znao da tužilaštvo namerava da se osloni na taj vid odgovornosti, primenio drugačiji pristup izvođenju svojih dokaza, pošto bi: (i) podneo zahtev kojim osporava nadležnost ovog Međunarodnog suda da razmatra ovaj vid odgovornosti na osnovu toga što on nije deo međunarodnog običajnog prava; i (ii) drugačije pristupio svedocima tužilaštva, tako što bi određene svedoke ispitivao o ulozi i dužnostima Mrkšića kao komandanta OG Jug, a onim svedocima koji su na Ovčari bili u relevantno vreme postavljao pitanja o njihovim ulogama i odgovornostima.⁵¹¹

144. Žalbeno veće konstatuje da Šljivančanin nije pružio konkretne informacije kojima bi pokazao da je njegova odbrana bila značajno ugrožena zbog navodne neobaveštenosti. Na primer, on je osporio da Međunarodni sud ima nadležnost za ovaj vid odgovornosti i stoga je iskoristio mogućnost da odlučuje o tom pitanju. Osim toga, on nije naveo konkretne svedoke kojima bi drugačije pristupio, konkretna pitanja koja im je mogao postaviti ili tačno naveo kako bi se njegov pristup predmetu razlikovao od pristupa koji je on, u stvarnosti, i primenio. U svetlu gorenavedenog, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

3. Da li je Pretresno veće pogrešilo u definisanju elemenata za pomaganje i podržavanje nečinjenjem

145. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kada je utvrđivalo osnovne elemente pomaganja i podržavanja nečinjenjem.⁵¹² On tvrdi da elementi pomaganja i podržavanja koje je utvrdilo Pretresno veće u ovom predmetu nisu primereni ovom "jedinственom" obliku

⁵⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 327, 368. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Muvunyi*, par. 123; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 51; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 200.

⁵⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 368.

⁵¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 327, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 31; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 200.

⁵¹¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 234-236; Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 45-46.

⁵¹² Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 242-243, 252.

odgovornosti koji proizlazi iz nečinjenja.⁵¹³ Konkretno, on tvrdi da Pretresno veće nije uzelo u obzir sledeće: (i) dužnost činjenja propisuje se nekim pravilom krivičnog prava;⁵¹⁴ (ii) mora postojati “sposobnost činjenja”;⁵¹⁵ (iii) mora postojati, u najmanju ruku, povećani stepen “konkretnog uticaja”;⁵¹⁶ i (iv) svest o tome da će se ponašanjem omogućiti počinjenje krivičnog dela ne može se smatrati “jednostavnim saznanjem”.⁵¹⁷ Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće ispravno utvrdilo elemente pomaganja i podržavanja nečinjenjem i da su oni u skladu s elementima pomaganja i podržavanja koje je Žalbeno veće ranije navelo.⁵¹⁸

(a) Preliminarno pitanje

146. Kao što Šljivančanin tvrdi,⁵¹⁹ Žalbeno veće nije nikad detaljno izložilo elemente osuđujuće presude za nečinjenje.⁵²⁰ U predmetu *Orić*, Žalbeno veće je razmotrilo zaključak Pretresnog veća

⁵¹³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 244, 247.

⁵¹⁴ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 245, 247(a); Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 41, 42.

⁵¹⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 245, 247(b). V. takode Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 43.

⁵¹⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 245, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Orić*, par. 41; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 664. V. takode Šljivančaninov žalbeni podnesak par. 247(d); Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 46-50.

⁵¹⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 245, 247(e); Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 34-39. Šljivančanin u svom drugom žalbenom osnovu takode tvrdi da je, ako Žalbeno veće zaključi da je Pretresno veće ispravno utvrdilo elemente pomaganja i podržavanja nečinjenjem, ono pogrešilo zato što ih je primenilo na činjenice u predmetu (Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 249). Međutim, on ne pokušava da potkrepi ovaj argument u svom drugom žalbenom osnovu. Jedini konkretni argumenti koje navodi u vezi s tim navedeni su u njegovom petom žalbenom osnovu: v. dole Deo IV(E): “Da li su ispunjeni elementi pomaganja i podržavanja u krivičnom delu mučenja ratnih zarobljenika na Ovčari”. V. Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 211-212, 214.

⁵¹⁸ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 23.

⁵¹⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 192.

⁵²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Simić*, par. 85, fusnota 259; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 47. Žalbeno veće konstatuje da je u paragrafu 554 Prvostepene presude u ovom predmetu navedeno da je Žalbeno veće u Drugostepenoj presudi u predmetu *Blaškić* zaključilo da je, iako to nije eksplicitno navedeno, Tihomir Blaškić očigledno proglašen krivim za pomaganje i podržavanje nečinjenjem u krivičnom delu nečovečnog postupanja prema zatočenicima zbog toga što su korišćeni kao živi štit. Pretresno veće u ovom predmetu došlo je do ovog zaključka rezonojući da, uzimajući u obzir da se Tihomir Blaškić u optužnici protiv njega tereti za sve oblike odgovornosti iz člana 7(1) Statuta i da su svi oni, izuzev pomaganja i podržavanja, izričito odbijeni ili nisu uopšte uzimani u obzir, Žalbeno veće je moralo izreći osuđujuću presudu za pomaganje i podržavanje pošto je to bio jedini preostali vid odgovornosti. Takvo shvatanje Drugostepene presude u predmetu *Blaškić* je pogrešno. Žalbeno veće bi, u cilju boljeg razumevanja, želelo da istakne da Žalbeno veće u predmetu *Blaškić* nije izreklo osuđujuću presudu Tihomiru Blaškiću za pomaganje i podržavanje nečinjenjem u vezi sa krivičnim delom nečovečnog postupanja prema zatočenicima. Žalbeno veće u predmetu *Blaškić* potvrdilo je osuđujuću presudu Tihomiru Blaškiću po tački 19 Optužnice na osnovu člana 7(1) Statuta za nečovečno postupanje prema zatočenicima zbog toga što su korišćeni kao živi štit (teška povreda sankcionisana članom 2(b) Statuta). Donoseći ovu odluku, Žalbeno veće u predmetu *Blaškić* je podsetilo na to da se u Optužnici protiv njega navodi da je svojim činjenjem i nečinjenjem izvršio tešku povredu sankcionisanu članovima 2(b), 7(1) i 7(3) (nečovečno postupanje) Statuta Međunarodnog suda; iznelo pravnu definiciju nečovečnog postupanja prema članu 2 Statuta; konstatovalo da je zaključak Pretresnog veća da je on znao da su zatočenički korišćeni kao živi štit bio takav da ga je mogao doneti razuman presuditelj o činjenicama; i konstatovalo da je njegov propust da spreči neprekidno korišćenje zatočenika kao živog štita, zbog čega su zaštićene osobe ostale i dalje izložene opasnosti koje je on bio svestan, predstavljao njegov namerni propust. Žalbeno veće u predmetu *Blaškić* konstatovalo je da su ispunjeni elementi koji čine nečovečno postupanje pošto je učinjen namerni, a ne slučajni propust da se postara za zaštićene osobe kojim je naneta teška duševna povreda i koji predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo. U nedostatku dokaza da je Tihomir Blaškić stvarno izdao naređenje za korišćenje živog štita, Žalbeno veće je zaključilo da je njegova krivična odgovornost adekvatno definisana kao propust na osnovu člana 7(1), kako ga je Optužnica i teretila i proglasilo ga krivim na osnovu člana 7(1) Statuta za nečovečno postupanje prema zatočenicima počinjeno putem njihovog korišćenja kao živog štita.

kako bi utvrdilo da li je Atif Krdžić, potčinjeni Naseru Oriću, proglašen odgovornim za pomaganje i podržavanje nečinjenjem.⁵²¹ Ono je zaključilo da takva odluka nije doneta zato što Pretresno veće nije rešilo pitanje da li potčinjeni Nasera Orića snosi krivičnu odgovornost.⁵²² U tom kontekstu, s obzirom na vid odgovornosti pomaganja i podržavanja nečinjenjem, Žalbeno veće je zaključilo sledeće:

ponašanje prekršitelja trebalo bi u najmanju ruku zadovoljiti osnovna obilježja pomaganja i podržavanja. Prema tome, propust mora biti usmjeren na pomaganje, ohrabrenje ili davanje moralne podrške počinjenju krivičnog djela i imati znatan uticaj na počinjenje krivičnog djela (*actus reus*). Pomagač i podržavatelj mora znati da njegov propust pomaže u počinjenju krivičnog djela glavnog počinioaca i mora biti svjestan osnovnih obilježja krivičnog djela koje je, konačno, počinio glavni počinilac (*mens rea*).⁵²³

Shodno tome, Žalbeno veće u predmetu *Orić* prihvatilo je da se primenjuju osnovni elementi pomaganja i podržavanja, bez obzira na to da li se ovaj oblik odgovornosti stavlja na teret kao “propust”. Uslovi postojanja *mens rea* i *actus reus* za pomaganje i podržavanje nečinjenjem isti su kao i za pomaganje i podržavanje stvarnim činjenjem.⁵²⁴ Ključno pitanje koje treba utvrditi jeste da li je, na osnovu konkretnih činjenica u nekom predmetu, utvrđeno da je propust da ispuni zakonsku obavezu pomogao, ohrabrio ili dao moralnu podršku počinjenju krivičnog dela i na njega imao značajan uticaj. Konkretno, pitanje da li neki propust predstavlja “znatan doprinos” počinjenju krivičnog dela zahteva istragu zasnovanu na činjenicama.⁵²⁵

Kako je konstatovalo Pretresno veće u ovom predmetu, Žalbeno veće u predmetu *Blaškić* zaista je ostavilo otvorenu mogućnost da, u okolnostima datog predmeta, nečinjenje može da predstavlja *actus reus* pomaganja i podržavanja. Ovu konstataciju treba tumačiti u kontekstu činjenica koje se odnose na taj predmet. U svojoj žalbi, Tihomir Blaškić je izneo tvrdnju da je Pretresno veće pogrešno primenilo standard objektivne odgovornosti kako bi ga proglasilo krivim kao pomagača i podržavaoca. Pošto je zaključilo da je Pretresno veće ispravno definisalo uslove za *mens rea* i *actus reus*, Žalbeno veće u predmetu *Blaškić* je konstatovalo da je Pretresno veće delimično bilo u pravu, a delimično pogrešilo prilikom definisanja pravnih uslova za pomaganje i podržavanje. Upravo u kontekstu analize definisanja *actus reus* za pomaganje i podržavanje koju je izvršilo Pretresno veće (koji je, prema mišljenju Pretresnog veća, moguće izvršiti propustom, pod uslovom da je njegovo nečinjenje imalo odlučujući uticaj na počinjenje krivičnog dela i da je bio povezan s potrebnom *mens rea*) Žalbeno veće u predmetu *Blaškić* je konstatovalo da u okolnostima datog predmeta neki propust može da predstavlja *actus reus* pomaganja i podržavanja. Osim toga, Žalbeno veće u predmetu *Blaškić* konstatovalo je da Pretresno veće nije proglasilo Tihomira Blaškića odgovornim za pomaganje i podržavanje predmetnih krivičnih dela; ocenilo je da se o tom obliku učešća nedovoljno raspravljalo tokom žalbenog postupka; zaključilo da ovaj oblik učešća nije u dovoljnoj meri obuhvaćen Optužnicom; i odbilo da dalje razmatra taj oblik učešća. V. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 43-52, 660, 665, 666, 668, 670, Dispozitiv, str. 258.

⁵²¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43-46.

⁵²² V. Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 47.

⁵²³ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 482; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 85, 86; Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 56; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 127; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 162.

⁵²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 47 (“Žalbeno vijeće ostavlja otvorenom mogućnost da u okolnostima nekog određenog predmeta nečinjenje može predstavljati *actus reus* pomaganja i podržavanja”).

⁵²⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 134 (“Žalbeno vijeće primjećuje da pitanje da li neko djelo predstavlja znatan doprinos krivičnom djelu zahtijeva istragu zasnovanu na činjenicama”). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Muwunyi*, par. 80.

147. Žalbena veće će se sada pozabaviti Šljivančaninovima tvrdnjama da Pretresno veće nije valjano utvrdilo određene elemente pomaganja i podržavanja nečinjenjem u ovom predmetu.

(b) Priroda zakonske obaveze

148. Šljivančanin tvrdi da obaveza činenja, koja predstavlja osnov odgovornosti za nečinjenje, mora proisticati iz nekog pravila krivičnog zakona i ne može se smatrati opštom obavezom.⁵²⁶ On tvrdi da je ovo pitanje od posebnog značaja za njegovu odbranu, u svetlu njegove tvrdnje da on nije imao konkretnu obavezu koja proizlazi iz krivičnog zakona da zaštiti ratne zarobljenike na Ovčari 20. novembra 1991.⁵²⁷

149. Tužilaštvo odgovara da ostaje otvoreno pitanje da li obaveza činenja mora da bude zasnovana na krivičnom pravu ili može biti zasnovana na opštoj obavezi.⁵²⁸ Međutim, ono tvrdi da u kontekstu ovog predmeta nije potrebno da Žalbena veće odlučuje o tom pitanju, pošto se iz zaključaka Pretresnog veća jasno vidi da je Šljivančaninova obaveza činenja proistekla iz krivičnog prava u smislu da je povreda te obaveze dovela do individualne krivične odgovornosti na osnovu člana 7(1) Statuta.⁵²⁹ Ono tvrdi da je zaključak Pretresnog veća u skladu s praksom Međunarodnog suda, koja uvažava da se kršenje obaveze činenja na osnovu zakona i običaja ratovanja smatra krivičnim delom prema međunarodnom i nacionalnom pravu.⁵³⁰

150. Žalbena veće konstatuje da se Pretresno veće uverilo da je Šljivančaninova obaveza da zaštiti ratne zarobljenike proizlazila iz zakona i običaja ratovanja.⁵³¹ Konkretno, Pretresno veće se pozvalo na član 13 Ženevske konvencije III u kojem se, između ostalog, predviđa da je zabranjen svaki nedozvoljeni propust od strane Sile koja ih drži koji prouzrokuje smrt ili dovede u ozbiljnu opasnost zdravlje ratnog zarobljenika,⁵³² kao i na propise same JNA o primeni pravila ratovanja, u skladu s kojima je svaki pojedinac odgovoran za primenu tih propisa, uključujući čovečno postupanje prema ratnim zarobljenicima.⁵³³ Osim toga, Pretresno veće je uzelo u obzir da je Šljivančaninova dužnost da zaštiti ratne zarobljenike bila deo njegovih nadležnosti kao organa

⁵²⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 245, 247(a); Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 41.

⁵²⁷ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 42.

⁵²⁸ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 25-26.

⁵²⁹ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 27. V. takođe AT. 168.

⁵³⁰ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 27, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, fusnota 1384.

⁵³¹ Prvostepena presuda, par. 668-669.

⁵³² V. Prvostepena presuda, par. 668, fusnota 2157, gde se poziva na član 13 Ženevske konvencije III; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 663, fusnota 1384.

⁵³³ V. Prvostepena presuda, par. 668 fusnota 2157, gde se poziva na dokazni predmet br. P396, "Propisi o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ, 1988".

bezbednosti OG Jug, kao i da je proizlazila iz ovlašćenja koja mu je poverio Mrkšić u vezi s odvođenjem lica osumnjičenih za ratne zločine iz bolnice.⁵³⁴ Prema mišljenju Pretresnog veća:

[i]z toga sledi da njegovo nečinjenje, tj. to što tokom posete Ovčari ili neposredno nakon nje, nije preduzeo neophodne mere da spreči dalje činjenje zločina nad ratnim zarobljenicima koje su štitali zakoni i običaji ratovanja, predstavlja kršenje njegove zakonske obaveze. Kao što je rečeno ranije, propust da se izvrši zakonska obaveza takve vrste može da povlači krivičnu odgovornost na osnovu člana 7(1) Statuta.⁵³⁵

151. Žalbeno veće podseća da je ranije prihvatilo da je individualna krivična odgovornost posledica kršenja obaveze činjenja koju propisuju zakoni i običaji ratovanja.⁵³⁶ Žalbeno veće podseća i na to da su obavezu da zaštiti ratne zarobljenike Šljivančaninu nametali zakoni i običaji ratovanja.⁵³⁷ Shodno tome, Žalbeno veće konstatuje da Šljivančaninova individualna krivična odgovornost proizlazi iz kršenja te obaveze. Prema tome, nije potrebno da Žalbeno veće dalje razmatra pitanje da li obaveza činjenja, koja je deo osnova za pomaganje i podržavanje nečinjenjem, mora proisticati iz normi krivičnog prava.

152. U svetlu gorenavedenog, Šljivančaninov argument se odbija.

(c) Sposobnost činjenja

153. Šljivančanin smatra da Pretresno veće nije razmotrilo njegovu stvarnu mogućnost da preduzme potrebne i razumne mere kako bi izvršio svoju dužnost da zaštiti ratne zarobljenike na Ovčari.⁵³⁸ On tvrdi da, bez obzira na sva ovlašćenja koja mu je navodno poverio Mrkšić, čak i da je bio prisutan na Ovčari, on naređenja nije mogao da izda direktno načelniku štaba OG Jug ili određenim komandantima 80. mtbr, što bi bilo neophodno da bi se zaštitili zarobljenici.⁵³⁹ Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće bilo u pravu kada je zaključilo da je Šljivančanin imao stvarnu mogućnost činjenja⁵⁴⁰ i da taj zaključak potkrepljuju drugi zaključci Pretresnog veća da je JNA bila u stanju da kontroliše pripadnike TO i paravojnih snaga, a da je posebno Šljivančanin bio ovlašćen da angažuje onoliko pripadnika vojne policije koliko mu je bilo potrebno da se zarobljenici zaštite i da im se obezbedi siguran prolaz.⁵⁴¹

⁵³⁴ Prvostepena presuda, par. 668.

⁵³⁵ Prvostepena presuda, par. 669.

⁵³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 663, fusnota 1384.

⁵³⁷ V. gore Deo III.(B)(3).

⁵³⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 245, 247(b); Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 43.

⁵³⁹ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 45.

⁵⁴⁰ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 28, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 667, 670. V. takode AT. 168.

⁵⁴¹ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 28, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 396, 400. V. takode AT. 168.

154. Žalbeno veće konstatuje da je obavezan uslov za pomaganje i podržavanje nečinjenjem to da je optuženi imao mogućnost činenja, ili drugim rečima, da su optuženom bila na raspolaganju sredstva kojima je mogao da izvrši tu dužnost.⁵⁴² U ovom predmetu, Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće detaljno razmotrilo mogućnosti koje su Šljivančaninu stajale na raspolaganju da bi izvršio svoju dužnost.⁵⁴³ Shodno tome, Šljivančaninov argument da nije mogao da izda naređenja načelniku štaba OG Jug ili komandantu 80. mtbr bez prethodnog obraćanja komandantu brigade koji je bio tamo,⁵⁴⁴ ne potkrepljuje njegovu tvrdnju da Pretresno veće nije uzelo u obzir njegovu stvarnu mogućnost da preduzme potrebne i razumne mere da izvrši svoju dužnost i zaštiti ratne zarobljenike na Ovčari. Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

(d) Uslov postojanja “konkretnog uticaja”

155. Oslanjajući se na presude Žalbenog veća u predmetima *Orić* i *Blaškić*, Šljivančanin tvrdi da, pomaganje i podržavanje nečinjenjem, u najmanju ruku zahteva viši stepen “konkretnog uticaja”.⁵⁴⁵ On tvrdi da se time omogućuje objektivni standard za utvrđivanje da li je njegovo nečinjenje imalo “značajan uticaj” na zlostavljanje zarobljenika⁵⁴⁶ i da se takav doprinos mora razmotriti iz perspektive počinilaca krivičnog dela, a ne samog nečinjenja.⁵⁴⁷ Osim toga, izgleda da Šljivančanin takođe tvrdi da nečinjenje ima “odlučujući uticaj” na počinjenje krivičnog dela,⁵⁴⁸ ali to pitanje ne razrađuje. Tužilaštvo odgovara da nema naznaka da je standard “konkretnog uticaja,” u stvari, imalo veći od “značajnog uticaja” koji predstavlja ispravan standard⁵⁴⁹ i da je Šljivančanin pogrešio oslonivši se na predmet *Orić*, pošto je u tom predmetu Žalbeno veće koristilo izraz “konkretni uticaj” u kontekstu svog zaključka da pomaganje i podržavanje nečinjenjem zahteva više od proste međuzavisnosti nečinjenja i krivičnih dela.⁵⁵⁰ Da bi se dokazalo da je nečinjenje imalo značajan uticaj na krivično delo, po mišljenju tužilaštva, mora se pokazati da je verovatnoća da bi se krivično delo desilo da je optuženi delovao znatno manja.⁵⁵¹

156. Žalbeno veće podseća da je u predmetu *Orić* zaključilo da *actus reus* “počinjenja nečinjenjem zahtijeva viši stepen “konkretnog uticaja”,⁵⁵² za razliku od *actus reus* pomaganja i

⁵⁴² Up. Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 335.

⁵⁴³ Prvostepena presuda, par. 667, 670.

⁵⁴⁴ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 45. V. dole par. 201.

⁵⁴⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 245, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Orić*, par. 41, Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 664. V. takođe Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 46-50; AT. 145-146.

⁵⁴⁶ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 46-47.

⁵⁴⁷ AT. 147.

⁵⁴⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 247(d).

⁵⁴⁹ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 29.

⁵⁵⁰ *Ibid.*

⁵⁵¹ AT. 169.

⁵⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 41, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 664.

podržavanja nečinjenjem, pošto ovaj potonji zahteva da je nečinjenje imalo “značajan uticaj” na počinjenje krivičnog dela.⁵⁵³ Žalbeno veće smatra da je Šljivančaninov pokušaj da spoji uslov postojanja značajnog doprinosa s pojmom povećanog stepena uticaja bez osnova⁵⁵⁴ i konstatuje da sam Šljivančanin ne iznosi nikakve dodatne argumente u prilog svojoj tvrdnji u vezi s ovim pitanjem, izuzev neodređene izjave da su “objektivni kriterijumi” za procenu “značajnog doprinosa” opravdani zbog konkretnih činjenica u predmetu.⁵⁵⁵ Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

(e) Mens rea za pomaganje i podržavanje nečinjenjem

157. Šljivančanin tvrdi da “pomaganje i podržavanje zahteva namerno činjenje od strane optuženog, koje je uporedivo samo s kažnjivim nečinjenjem, a taj koncept izlazi iz okvira osnovnih elemenata pomaganja i podržavanja kako ih definiše Žalbeno veće”.⁵⁵⁶ On tvrdi da, pošto bi nečinjenje moralo da bude “konkretno usmereno na pomaganje, ohrabrivanje i davanje moralne podrške”⁵⁵⁷ počinjenju krivičnog dela, “samo namerni propust da se izvrši dužnost, koji podrazumeva kažnjivu nameru optuženog, može da dovede do individualne krivične odgovornosti u skladu sa članom 7(1) Statuta”.⁵⁵⁸ U tom pogledu, Šljivančanin smatra da “samo saznanje” da određeno ponašanje omogućava počinjenje krivičnog dela nije dovoljno da bi se utvrdilo pomaganje i podržavanje nečinjenjem⁵⁵⁹ i da primenjivi kriterijum *mens rea*, u najmanju ruku, uključuje dokaz van razumne sumnje da je on svesno odlučio da ništa ne čini, što se svodi na pristanak.⁵⁶⁰ On tvrdi da propust Pretresnog veća da utvrdi da je njegovo nečinjenje bilo hotimično i namerno odgovara zaključku o postojanju objektivne odgovornosti.⁵⁶¹

⁵⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 482; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 85.

⁵⁵⁴ Žalbeno veće ističe da upućivanje na izraz “konkretni uticaj” u predmetu *Orić* (Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 41) treba tumačiti u kontekstu ocene Žalbenog veća u predmetu *Blaškić* u smislu da je stepen “konkretnog uticaja” nadređenog na krivično delo u kom učestvuju njegovi potčinjeni (naime, vreme kada se dešava propust nadređenog u odnosu na ostvarivanja krivičnog dela) moguć “element po kojem se razlikuju modaliteti odgovornosti definisani članovima 7(1) i 7(3) Statuta” pošto, ako se propust nadređenog da spreči krivično delo dogodio u trenutku kada se “krivično djelo već počelo ostvarivati ili se upravo ostvaruje, njegova odgovornost će proizlaziti i po članu 7(1) Statuta”. (Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 664).

⁵⁵⁵ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 47, 48.

⁵⁵⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 212.

⁵⁵⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 211, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Orić*, par. 43. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 482.

⁵⁵⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 214.

⁵⁵⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 245.

⁵⁶⁰ V. Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 53. Šljivančanin takode tvrdi da je Pretresno trebalo da primeni sledeće dodatne kriterijume: (i) da je on bio svestan svoje mogućnosti činjenja; (ii) da je on bio svestan osnovnih elemenata krivičnog dela koje je na kraju počinio glavni izvršilac; i (iii) da je znao da će činjenje sprečiti počinjenje krivičnog dela (v. Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 247(e)).

⁵⁶¹ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 52.

158. Tužilaštvo odgovara da Šljivančanin pokušava da podigne element svesti pomaganja i podržavanja na nivo neke vrste posebne namere, što je Žalbeno veće već izričito odbilo.⁵⁶² Tužilaštvo tvrdi da je ispravan kriterijum znanje u smislu “svesti o verovatnoći” da će krivično delo biti počinjeno i da će činjenje ili nečinjenje pomoći ili omogućiti počinjenje krivičnog dela,⁵⁶³ kao i da bi, u svakom slučaju, činjenice kako ih je utvrdilo Pretresno veće ispunile kriterijume koje on iznosi.⁵⁶⁴

159. Žalbeno veće smatra da Šljivančanin pogrešno shvata standard *mens rea* koji se primenjuje na pomaganje i podržavanje. Činjenica da “propust mora biti usmjeren na pomaganje, ohrabrenje ili davanje moralne podrške počinjenju krivičnog djela” predstavlja obeležje *actus reus*, a ne *mens rea* pomaganja i podržavanja.⁵⁶⁵ Osim toga, Žalbeno veće je potvrdilo da “konkretna usmjerenost” nije suštinski element *actus reus* pomaganja i podržavanja.⁵⁶⁶ Ono ponavlja svoj zaključak da je potrebna *mens rea* za pomaganje i podržavanje nečinjenjem sledeća: (1) da je pomagač i podržavalac svestan toga da svojim nečinjenjem pomaže u počinjenju konkretnog krivičnog dela glavnog izvršioca; i (2) da je svestan bitnih obeležja krivičnog dela koje je u krajnjoj liniji počinio glavni izvršilac.⁵⁶⁷ Iako nije nužno da pomagač i podržavalac zna za konkretno krivično delo koje je bilo nameravano i koje je stvarno i počinjeno, ako je svestan da će neko od više krivičnih dela verovatno da bude počinjeno, a onda se jedno od tih krivičnih dela i poćini, on je nameravao da omogući poćinjenje tog krivičnog dela i kriv je kao pomagač i podržavalac.⁵⁶⁸ Žalbeno veće takođe podseća da je ranije odbacilo viši zahtev za *mens rea* pomaganja i podržavanja, naime, tvrdnju da pomagač i podržavalac mora imati nameru da pomogne ili, u najmanju ruku, biti svestan da će ta pomoć biti moguća i predvidljiva posledica njegovog ponašanja.⁵⁶⁹ Shodno tome, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

4. Zaključak

160. U svetlu gorenavedenog, Šljivančaninov Drugi žalbeni osnov se u celosti odbija.

⁵⁶² Tužioćev dopunski podnesak respondenta, par. 13, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 49. V. takođe Tužioćev dopunski podnesak respondenta, par. 12, 14.

⁵⁶³ Tužioćev dopunski podnesak respondenta, par. 31. V. takođe AT. 169, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Ndindabahizi*, par. 122.

⁵⁶⁴ Tužioćev dopunski podnesak respondenta, par. 33. V. takođe AT. 172.

⁵⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43.

⁵⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189; V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić* par. 188.

⁵⁶⁷ V. gore par. 146.

⁵⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 86, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 50. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 482; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 122; Prvostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 246.

⁵⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 49, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 102. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 222.

C. Treći žalbeni osnov: Šljivančaninova zakonska obaveza da zaštiti ratne zarobljenike na Ovčari na osnovu njegove odgovornosti za evakuaciju vukovarske bolnice

161. Pretresno veće je Šljivančaninu izreklo osuđujuću presudu za pomaganje i podržavanje u zločinu mučenja više od 200 ratnih zarobljenika koji su držani na Ovčari 20. novembra 1991.⁵⁷⁰ Pri donošenju ovog zaključka Pretresno veće je konstatovalo da je Šljivančanin imao obavezu da zaštiti ratne zarobljenike na osnovu svoje odgovornosti za evakuaciju vukovarske bolnice i da njegov propust da spreči počinjenje zločina nad ratnim zarobljenicima predstavlja kršenje te obaveze.⁵⁷¹

162. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da ga je Mrkšić zadužio za evakuaciju vukovarske bolnice i time mu poverio zakonsku obavezu da zaštiti ratne zarobljenike na Ovčari.⁵⁷² On tvrdi da je Pretresno veće napravilo sledeće greške: (1) Pretresno veće je pogrešilo kada je zaključilo da je on u svom svedočenju rekao da mu je Mrkšić naredio da se pobrine za prevoz ratnih zarobljenika iz bolnice u zatvor u Sremskoj Mitrovici;⁵⁷³ (2) Pretresno veće je pogrešilo kada je zaključilo da je 19. novembra 1991. Mrkšić saopštio da mu je poverio evakuaciju bolnice i ovlastio ga da u tu svrhu angažuje vojnu policiju;⁵⁷⁴ (3) Pretresno veće je pogrešilo kada je zaključilo da je on bio zadužen za evakuaciju vukovarske bolnice, a to je u stvari bila odgovornost pukovnika Pavkovića;⁵⁷⁵ (4) Pretresno veće je pogrešilo kada je zaključilo da je on učestvovao u prebacivanju ratnih zarobljenika iz kasarne JNA na Ovčaru;⁵⁷⁶ i (5) Pretresno veće je pogrešilo zato što je pogrešno okarakterisalo iskaz svedoka Vujića i oslonilo se na svedočenje drugih očevidaca koji nisu upoznati sa strukturom JNA, kada je zaključilo da je on bio zadužen za evakuaciju vukovarske bolnice.⁵⁷⁷ On tvrdi da, ako nije bio zadužen za evakuaciju vukovarske bolnice i nije imao zakonsku obavezu da zaštiti ratne zarobljenike na Ovčari, nema ni kažnjivog nečinjenja s njegove strane, pa stoga traži od Žalbenog veća da ga oslobodi krivice po tački 7 Optužnice.⁵⁷⁸

163. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog veća da je Mrkšić Šljivančaninu poverio odgovornost za evakuaciju vukovarske bolnice i obezbeđenje ratnih zarobljenika tokom njihovog prebacivanja, bio jedini razuman zaključak koji se iz dokaza mogao izvući.⁵⁷⁹ Ono smatra da

⁵⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 674, 689, 715.

⁵⁷¹ Prvostepena presuda, par. 669. V. takode Prvostepena presuda, par. 391, 668, 670.

⁵⁷² Šljivančaninova najava žalbe, par. 17; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 257-259, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 400. V. takode AT. 148-150, 200-201.

⁵⁷³ Šljivančaninova najava žalbe, par. 17(a).

⁵⁷⁴ Šljivančaninova najava žalbe, par. 17(b).

⁵⁷⁵ Šljivančaninova najava žalbe, par. 17(c).

⁵⁷⁶ Šljivančaninova najava žalbe, par. 17(d).

⁵⁷⁷ Šljivančaninova najava žalbe, par. 17(e).

⁵⁷⁸ Šljivančaninova najava žalbe, par. 21-22.

⁵⁷⁹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 86, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 390-396, 400-401, 659. V. takode AT. 175-181.

Šljivančanin veštački raščlanjuje dokaze, neke od njih pogrešno navodi i ne pokazuje kako navodne greške obesnažuju Prvostepenu presudu.⁵⁸⁰

1. Da li je Šljivančanin u svom svedočenju naveo da mu je Mrkšić rekao da se postara za prevoz ratnih zarobljenika za Sremsku Mitrovicu

164. Šljivančanin osporava zaključak Pretresnog veća da je u svom svedočenju naveo da mu je “Mile Mrkšić rekao da se postara da osumnjičeni za ratne zločine budu iz bolnice prebačeni u zatvor u Sremskoj Mitrovici”.⁵⁸¹ On tvrdi sledeće: (a) da on u svom svedočenju nije rekao da je bio zadužen za prevoz ratnih zarobljenika u Sremsku Mitrovicu i da je, prema tome, Pretresno veće netačno ocenilo njegovu ulogu u evakuaciji;⁵⁸² i (b) njegovi oficiri bezbednosti potvrdili su njegov opis delokruga njegovih zadataka u vezi s evakuacijom.⁵⁸³

(a) Ocena Šljivančaninovog svedočenja od strane Pretresnog veća

165. U svom svedočenju Šljivančanin je dvaput govorio o zadacima u vezi s vukovarskom bolnicom koje mu je Mrkšić poverio:

[Mrkšić mi] je dao zadatak da moram obezbediti potpunu bezbednost da se prvo iz bolnice izvedu svi oni koji su osumnjičeni da su počinili krivičnih dela, da bi se prebacili u zatvor u Sremsku Mitrovicu, da za transport takvih lica javim se pomoćniku za pozadinu, da mu je već naređeno da odredi autobuse.⁵⁸⁴

Mrkšić je odmah, još 18. novembra, na sastanku, kako sam rekao, da svi oni u koje se sumnja da su počinili krivična dela ili su se predali kao takvi sami, vode se u zatvor u Sremsku Mitrovicu. A civili mogu da idu na dva pravca. Jedan pravac u Crveni krst u Šid, drugi pravac na dogovoreno mesto prihvata na granice Republike Hrvatske. I bila je ona kategorija lica koji želi da ostanu i dalje da žive u Vukovaru, da ih niko ne smije terati, niti dirati, koji imaju mogućnost da nastave dalje život.⁵⁸⁵

Tačno je, kako to konstatuje tužilaštvo,⁵⁸⁶ da je Šljivančanin pomenuo prevoz zarobljenika u Sremsku Mitrovicu oba puta. Međutim, kao što Šljivančanin replicira,⁵⁸⁷ samo znanje o odredištu nužno ne ukazuje na to da je on bio zadužen za njihov prevoz. Prema tome, Šljivančaninovo

⁵⁸⁰ Tužiočev podnesak respondenta, par. 87.

⁵⁸¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 284, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 391.

⁵⁸² Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 261-263, 285-287.

⁵⁸³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 288(a), gde se poziva na Mladena Karana, T. 15554-15556; Borčeta Karanfilova, T. 15423-15424; Ljubišu Vukašinovića, T. 15007. Osim toga, Šljivančanin u ovom žalbenom podnosu navodi da se Pretresno veće nije moglo osloniti na njegovo prisustvo u bolnici da bi potkrepilo svoj zaključak da ga je Mrkšić zadužio za evakuaciju bolnice (Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 288(b)) i činjenicu da je držao sastanak s bolničkim osobljem dok su zarobljenici izvođeni iz bolnice (Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 288(c)). Međutim, Žalbeno veće konstatuje da, iako ti zaključci možda nisu sami po sebi dovoljni da bi se utvrdilo da je Šljivančanin bio zadužen za evakuaciju, Pretresno veće se nije oslonilo samo na njih već na niz zaključaka o kojima se raspravlja u ovom žalbenom osnovu. Shodno tome, ti argumenti se odbijaju.

⁵⁸⁴ Veselin Šljivančanin, T. 13597.

⁵⁸⁵ Veselin Šljivančanin, T. 13621.

⁵⁸⁶ Tužiočev podnesak respondenta, par. 88-91.

⁵⁸⁷ Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 51-52.

svedočenje je, samo po sebi, dvosmisleno: iako njegove izjave ne isključuju tu mogućnost, on ni u jednom slučaju nije izričito rekao da je bio odgovoran za prevoz ratnih zarobljenika.

166. Shodno tome, Žalbena veće prihvata Šljivančaninov argument da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da mu je “Mrkšić naložio da obezbedi da osumnjičeni za ratne zločine budu iz bolnice prebačeni u zatvor u Sremskoj Mitrovici”.⁵⁸⁸ Međutim, iako Pretresno veće nije moglo da se osloni na Šljivančaninovo svedočenje samo po sebi da bi zaključilo da je Mrkšić na njega preneo ovlašćenje za evakuaciju vukovarske bolnice, Žalbena veće napominje da se Pretresno veće oslanjalo i na druge dokaze. Prema tome, Žalbena veće će oceniti učinak greške Pretresnog veća pošto se pozabavi Šljivančaninovima prigovorima na ovaj dokaz iznesenim u njegovom drugim žalbenim podosnovima.

(b) Da li su Šljivančaninovi oficiri bezbednosti potvrdili njegov opis delokruga zadataka koje je imao u vezi s evakuacijom

167. U prilog svojoj tvrdnji da ga Mrkšić nije zadužio za celokupnu evakuaciju vukovarske bolnice, već mu je dao samo zasebne zadatke, Šljivančanin tvrdi da su njegovi oficiri bezbednosti potvrdili njegov opis delokruga njegovih zadataka u vezi s evakuacijom.⁵⁸⁹ Međutim, suprotno njegovim tvrdnjama, svedočenja nekih njegovih oficira pre potvrđuju nego pobijaju zaključak da je on bio odgovoran za evakuaciju i prevoz ratnih zarobljenika iz vukovarske bolnice. Kako je zaključilo Pretresno veće,⁵⁹⁰ Šljivančanin je uveče 19. novembra 1991. godine održao referisanje za svoje podređene tokom kog im je poverio razna zaduženja kako bi izvršili evakuaciju vukovarske bolnice.⁵⁹¹ Jedno od tih zaduženja povereno majoru Vukašinoviću bilo je organizacija autobusa i prevoza odabranih zatvorenika iz bolnice u kasarnu JNA, a odatle u Sremsku Mitrovicu.⁵⁹² Zbog toga nije bilo nerazumno što je Pretresno veće zaključilo da je Mrkšić Šljivančaninu preneo ovlašćenje ne samo da se postara za bezbednost i trijažu ratnih zarobljenika u vukovarskoj bolnici, već da mu je poverio evakuaciju ratnih zarobljenika u širem smislu, uključujući i njihov prevoz. Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

⁵⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 390.

⁵⁸⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 288(a), gde se poziva na Mladena Karana, T. 15554-15556; Borčeta Karanfilova, T. 15423-15424; Ljubišu Vukašinovića, T. 15007.

⁵⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 192.

⁵⁹¹ V. Mladen Karan, T. 15632-15633; Borče Karanfilov, T. 15453-15454.

⁵⁹² Prvostepena presuda, par. 192. V. takođe Ljubiša Vukašinović, T. 15007-15008; Mladen Karan, T. 15555-15556, 15633.

2. Da li je Mrkšić saopštio da je Šljivančanin zadužen za evakuaciju vukovarske bolnice na redovnom referisanju 19. novembra 1991. u 18.00 časova

168. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je u paragrafima 192 i 396 Prvostepene presude zaključilo da je Mrkšić na redovnom referisanju OG Jug 19. novembra 1991. u 18:00 časova saopštio da je Šljivančaninu poverio evakuaciju bolnice i ovlastio ga da u tu svrhu angažuje pripadnike vojne policije.⁵⁹³ Da bi potkrepio tu tvrdnju, on navodi da je Pretresno veće pogrešilo iz sledećih razloga: (a) nije uzelo u obzir to što svedoci Paunović, Sušić, Trifunović, Lešanović i Gluščević, koji su bili prisutni na referisanju, nisu potvrdili da je Mrkšić dao takvo saopštenje;⁵⁹⁴ (b) zaključilo je da izjava koju je svedok Panić dao istražiteljima tužilaštva tačno odražava smisao onoga što je Mrkšić rekao na referisanju;⁵⁹⁵ i (c) zaključilo je da je nalog koji je za vreme referisanja Mrkšić izdao kapetanu Paunoviću da pripadnike vojne policije pod svojom komandom stavi na raspolaganje za obezbeđenje autobusa učvrstio zaključak Pretresnog veća da je Mrkšić ovlastio Šljivančanina da angažuje pripadnike vojne policije za obezbeđenje zarobljenika.⁵⁹⁶

169. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće valjano razmotrilo dokaze lica koja su prisustvovala referisanju 19. novembra 1991. u 18:00 časova i da njihova svedočenja ne potkrepljuju Šljivančaninovu tvrdnju.⁵⁹⁷ Što se tiče prikaza referisanja koji je dao svedok Panić, tužilaštvo tvrdi sledeće: (i) Pretresno veće nije pogrešilo kada se oslonilo na njegovo svedočenje;⁵⁹⁸ (ii) Pretresno veće nije pogrešilo u svom obrazloženju zašto je prihvatilo njegovu pismenu izjavu ni u razlozima iz kojih ju je tako ocenilo za vreme njegovog svedočenja;⁵⁹⁹ (iii) njegovi izveštaji Mrkšiću od 20. novembra 1991. ne dovode u pitanje činjenicu da je Šljivančanin bio zadužen za evakuaciju bolnice i bezbednost zarobljenika;⁶⁰⁰ i (iv) Mrkšićeva opšta komandna uloga u evakuaciji ne negira Šljivančaninovu odgovornost.⁶⁰¹ Na kraju, tužilaštvo tvrdi da Pretresno veće nije pogrešilo kada je zaključilo da je izričit nalog koji je Mrkšić dao kapetanu Paunoviću potkrepio

⁵⁹³ Šljivančaninova najava žalbe, par. 17(b); Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 264, 290-332.

⁵⁹⁴ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 265, 290-300; Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 56-57.

⁵⁹⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 266, 301-319, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 396; Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 58-61. Osim toga, Šljivančanin tvrdi da je činjenica da je Pretresno veće konstatovalo da je svedok Panić podnosio izveštaj Mrkšiću, a ne Šljivančaninu o nizu pitanja koja se odnose na evakuaciju ratnih zarobljenika ukazuje na to da Šljivančanin nije bio zadužen za evakuaciju (Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 316-318). Međutim, činjenica da je Panić podnosio izveštaj Mrkšiću o određenim pitanjima ne isključuje mogućnost da je na Šljivančanina bila prenetna odgovornost za evakuaciju i prevoz ratnih zarobljenika. Stoga se njegov argument odbija.

⁵⁹⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 267, 320-331, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 192, 396, 401, fusnote 1563, 1581.

⁵⁹⁷ Tužiočev podnesak respondenta, par. 98-101, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 127, 153, 192-193, 260, 263, 314, 317, 396, 401.

⁵⁹⁸ Tužiočev podnesak respondenta, par. 104.

⁵⁹⁹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 104-110.

⁶⁰⁰ Tužiočev podnesak respondenta, par. 111-112.

⁶⁰¹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 113-114.

njegov zaključak da je Mrkšić ovlastio Šljivančanina da angažuje vojnu policiju da obezbedi ratne zarobljenike.⁶⁰²

(a) Pretresno veće navodno nije uzelo u obzir svedočenja koja ne potkrepljuju njegov zaključak

170. Što se tiče Šljivančaninovog argumenta da Pretresno veće pri donošenju odluke o tome da je Mrkšić odgovornost za evakuaciju preneo na Šljivančanina, nije razmotrilo relevantna svedočenja svedoka koji su prisustvovali referisanju 19. novembra 1991. u 18:00 časova,⁶⁰³ Žalbena veće konstatuje da, iako je Pretresno veće odlučilo da se pri donošenju zaključka osloni na iskaz svedoka Panića, ono jeste navelo da je uzelo u obzir i to da “nijedan drugi svedok, pripadnik JNA, koji je prisustvovao referisanju nije u svom iskazu pomenuo da je Mile Mrkšić tom prilikom tako nešto rekao”.⁶⁰⁴ Osim toga, Žalbena veće konstatuje da, iako svedoci Gluščević, Vojnović, Trifunović i Šušić u svojim svedočenjima nisu rekli da je Mrkšić odgovornost za evakuaciju vukovarske bolnice preneo na Šljivančanina, oni nisu isključili tu mogućnost. Na primer, svedok Trifunović dao je sledeći iskaz:

Nemam saznanje da li je [Šljivančanin] dobio takve obaveze i zadatke u vezi evakuacije. Mislim, jasno je da su ti organi, između ostalog, namenjeni za te poslove. Toliko.

Nije imao, kao što sam rekao, nije imao pravo komandovanja jedinicama vojne policije. Ako je i bilo nekog komandovanja i izvršavanja naređenja sigurno je bilo u duhu odluke komandanta, a i na osnovu njegovog izuzetno velikog autoriteta sa kojim je raspolagao.⁶⁰⁵

Stoga, Pretresno veće nije propustilo da uzme u obzir njihova svedočenja, uključujući i činjenicu da oni nisu rekli da je Mrkšić saopštio da je Šljivančanin zadužen za evakuaciju vukovarske bolnice; naprotiv, ono je odlučilo da se osloni na iskaz svedoka Panića o tom referisanju. Stoga, Šljivančanin nije dokazao da je Pretresno veće zanemarilo relevantne dokaze, niti pokazao zašto nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu tih dokaza, ne bi došao do istog zaključka do kog je došlo Pretresno veće.⁶⁰⁶ Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

(b) Promena iskaza svedoka Panića

171. Žalbena veće će se sada pozabaviti Šljivančaninovim argumentom da je Pretresno veće pogrešilo zato što se oslonilo na pisanu izjavu koju je svedok Panić dao tužilaštvu umesto na iskaz

⁶⁰² Tužiočev podnesak respondenta, par. 116-120.

⁶⁰³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 265, 290-300; Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 56-57.

⁶⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 396.

⁶⁰⁵ Radoje Trifunović, T. 8187-8188.

⁶⁰⁶ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 24. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 24, 74.

koji je dao *viva voce*.⁶⁰⁷ U svojoj pisanoj izjavi svedok Panić je rekao da je Mrkšić naredio Šljivančaninu da preuzme odgovornost za evakuaciju vukovarske bolnice i ovlastio ga da angažuje vojnu policiju kako bi obezbedio siguran prolaz ratnih zarobljenika. Međutim, u svom iskazu *viva voce* on je izjavio da je pukovnik Pavković bio zadužen za ukupnu evakuaciju vukovarske bolnice, a da je Šljivančanin bio zadužen za razdvajanje ratnih zarobljenika od civila u bolnici.⁶⁰⁸ Pretresno veće je prihvatilo promenu iskaza svedoka Panića kao pokušaj da “svoj iskaz uskladi s, kako je to nazvao, dokumentima, s kojima se u međuvremenu upoznao i koji su mu, prema njegovim rečima, pomogli da uvidi da je Veselinu Šljivančaninu u svojoj izjavi pripisao izvesna ovlašćenja koja on u relevantno vreme nije imao”.⁶⁰⁹ Šljivančanin navodi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je svedok Panić promenio svoj iskaz koji je zasnovao na pregledu vojnih pravila, a Panić je svoju raniju izjavu promenio na osnovu “dokumenata i pisanih izjava [...] koje se odnose na događaje od 20. novembra 1991”.⁶¹⁰

172. Žalbeno veće konstatuje da iz svedočenja svedoka Panića nije sasvim jasno na koje dokumente je mislio navodeći ih kao osnov za promenu svog iskaza. Pomenuo je pravila,⁶¹¹ ali se pozvao i na dokument koji je izdala Komanda 1. vojne oblasti i Kabinet saveznog sekretara za narodnu odbranu u kojem se govori o učešću pukovnika Pavkovića.⁶¹² Kada ga je tužilaštvo unakrsno ispitivalo u vezi s ovim dokumentom, svedok Panić je izjavio sledeće:

P. Kažete da je na osnovu ovog dokumenta pukovnik Pavković postavljen da rukovodi evakuacijom? Poznat mi je dokument kojim se on šalje u Gardijsku motorizovanu brigadu, ali da ponovim, da li posedujete ikakav dokument komande JNA na osnovu kog se pukovnik Pavković zadužuje ili mu se naređuje da preuzme nadležnost ili komandu nad tom evakuacijom? Niko na ovom Sudu nije nikada video takav dokument. Da li Vi imate takav dokument?

O. Ja ga nemam u svom vlasništvu, ali ja sam video jedan dokument u kome piše o angažovanju Pavkovića, koji će pregovarati, koji će prihvatiti, koji će odvesti. I, uostalom, ima ga i na onim snimcima, [...], ali to je posebna tema sad. Ja trenutno nemam taj dokument ovde.

P. Pitanje njegovog komandovanja, gospodine. Već ste napomenuli da je ovaj paragraf u vašoj izjavi tačan, da ste bili prisutni kada je pukovnik Mrkšić zadužio majora Šljivančanina da rukovodi evakuacijom. Vi ne posedujete nikakav dokument pukovnika Mrkšića u kom se navodi da je pukovnik Pavković bio zadužen za evakuaciju, je li tako?

O. Nemam takav dokument.⁶¹³

⁶⁰⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 266, 301-319, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 396; Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 58-61.

⁶⁰⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 266, 303.

⁶⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 396.

⁶¹⁰ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 309. V. takođe Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 308.

⁶¹¹ Miodrag Panić, T. 14297.

⁶¹² Miodrag Panić, T. 14495-14496.

⁶¹³ Miodrag Panić, T. 14495-14496.

Žalbeno veće uzima u obzir Šljivančaninov argument da “[p]odsećanje na događaje koji su se odigrali davno u prošlosti putem iznošenja relevantnih, autentičnih dokumenata [...] može da poveća verodostojnost svedoka”.⁶¹⁴ Međutim, Žalbeno veće konstatuje da, ako je Šljivančanin smatrao da je priroda dokumenata koje je svedok Panić pregledao pripremajući se za svoje svedočenje bila ključna za odluku Pretresnog veća da prihvati *viva voce* iskaz svedoka Panića umesto njegove pisane izjave, Šljivančanin je na suđenju trebalo da jasno navede na koje se dokazne predmete oslanja. On to nije uradio. U svojoj Replici na podnesak respondenta Šljivančanin ističe da “tužilaštvo nije u pravu kada tvrdi da [njegova odbrana] nije navela dokumente koji su Paniću pokazani za vreme pripreme njegovog svedočenja”⁶¹⁵ i tvrdi da je “[P]anić u svom iskaz potvrdio da mu je odbrana tokom priprema pokazala desetak dokumenata (uključujući izveštaje PMEZ)”.⁶¹⁶ Uprkos tome, Žalbeno veće primećuje da je iz transkripata sa suđenja jasno da ni tužilaštvo ni Pretresno veće nisu bili obavešteni o tome na koje se tačno dokumente odbrana oslonila tokom pripremnog razgovora s ovim svedokom.⁶¹⁷ Kada mu je odbrana postavila pitanje o tome ko je bio zadužen za evakuaciju vukovarske bolnice, svedok Panić je odgovorio “[d]a krenemo od ovog normativnog. Pukovnik Pavković je obavio sve pregovore, znači, sporazume, dogovore, pregovore”.⁶¹⁸ Osim toga, nakon što je pregledalo dokaze⁶¹⁹ na osnovu kojih Šljivančanin tvrdi da je svedok Panić “zaključio da je pukovnik Pavković bio zadužen za evakuaciju”,⁶²⁰ Žalbeno veće konstatuje da ovi dokazi ne potkrepljuju tvrdnju da je “u stvari, za evakuaciju bio zadužen pukovnik Pavković”, a ne Šljivančanin.⁶²¹ Pored toga, Žalbeno veće konstatuje da Šljivančanin nije pokazao kako bi priroda dokumenata koje je svedok Panić pregledao

⁶¹⁴ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 312.

⁶¹⁵ Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 58.

⁶¹⁶ Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 59, gde se poziva na dokazne predmete 320-333, 335.

⁶¹⁷ Nakon što je za vreme ispitivanja odbrane svedok Panić odgovorio da je pukovnik Pavković obavio sve pregovore, sporazume i razgovore u vezi s evakuacijom, zastupnici tužilaštva su uložili prigovor pošto u rezimeu beležaka s pripreme svedoka koje je tužilaštvu dostavila odbrana nije pomenuto učešće pukovnika Pavkovića u evakuaciji (Miodrag Panić, T. 14297-14299). Odbrana je odgovorila da njena dužnost nije da daje takve informacije (Miodrag Panić, T. 14298). V. takođe Miodrag Panić T. 14298-14303 (razmena mišljenja između branioca i predsedavajućeg sudije Pretresnog veća o ovom pitanju).

⁶¹⁸ Miodrag Panić, T. 14297.

⁶¹⁹ V. dokazni predmet br. P320, “Izveštaj PMEZ, Humanitarni kovoji iz vukovarske bolnice, 22. novembar 1991”; dokazni predmet br. P321, “Izveštaj PMEZ, Humanitarna operacija u Vukovaru, 20-22. novembar 1991”; dokazni predmet br. P322, “Izveštaj PMEZ, Ky-V-10, Sažetak dnevnog izveštaja, 20. novembar 1991”; dokazni predmet br. P323, “Izveštaj PMEZ, Ky-V-5, Tim EZ razgovara s dr Bosanac”; dokazni predmet br. D324, “Izveštaj PMEZ, Ky-I-16, Izveštaj o referendumu, 13. oktobar 1991”; dokazni predmet br. D325, “Aktivnosti Posmatračke misije Evropske zajednice na području Iloka, 19. oktobar 1991”; dokazni predmet br. D326, “Izveštaj PMEZ, Ky-I-14, Izveštaj o poseti Iloku, 19. oktobar 1991”; dokazni predmet br. D327, “Izveštaj br. 832-85/115 Komande 1. vojne oblasti, 19. oktobar 1991”; dokazni predmet br. D328, “Izveštaj br. 832-85/95 Komande 1. vojne oblasti, 30. septembar 1991”; dokazni predmet br. D329, “Izveštaj br. 832-85/114 Komande 1. vojne oblasti, 18. oktobar 1991”; dokazni predmet br. D332, “Izveštaj br. 832-86/145 Komande 1. vojne oblasti, 23. novembar 1991”; dokazni predmet br. D333, “Izveštaj PMEZ, Evakuacija bolnice - Vukovar, 19. novembar 1991”; dokazni predmet br. D335, “Video-snimak Borsingera i Pavkovića”.

⁶²⁰ Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 59.

⁶²¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 266.

pre nego što je dao svoj iskaz eventualno uticala na to da Pretresno veće da prednost pisanoj izjavi svedoka Panića umesto njegovom *viva voce* iskazu. Shodno tome, Šljivančanin argument se odbija.

(c) Mrkšićev nalog kapetanu Paunoviću da vojnu policiju stavi na raspolaganje Šljivančaninu

173. Pretresno veće je konstatovalo da je zaključak da je Šljivančanin bio ovlašćen da angažuje vojnu policiju dodatno potkrepljen time što je “Mile Mrkšić na tom sastanku [...] kapetanu Paunoviću, koji je bio prisutan, izdao izričit nalog da pripadnike vojne policije pod svojom komandom stavi na raspolaganje za obezbeđenje autobusa”.⁶²² Da bi došlo do ovog zaključka Pretresno veće se isključivo oslonilo na iskaz svedoka Panića.⁶²³ Šljivančanin osporava taj zaključak, tvrdeći da je Pretresno veće pogrešilo kada se isključivo oslonilo na raniju pisanu izjavu svedoka Panića,⁶²⁴ posebno u svetlu činjenice da je, prema rečima Šljivančanina, svedok Paunović, koji je bio komandant vojne policije, rekao da nije bio prepotčinjen nikome za vreme obezbeđenja autobusa.⁶²⁵ Žalbena veće podseća da je već zaključilo da je Pretresno veće razumno postupilo kada se oslonilo na raniju izjavu svedoka Panića. Osim toga, Žalbena veće konstatuje da je Pretresno veće uzelo u obzir iskaz kapetana Paunovića da mu Šljivančanin nikad nije izdao neko naređenje, ali nije prihvatilo da je njegov iskaz pouzdan jer je bio u suprotnosti sa Šljivančaninovima iskazom.⁶²⁶ Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

3. Da li je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je za evakuaciju vukovarske bolnice bio zadužen Šljivančanin, a ne pukovnik Pavković

174. Šljivančanin tvrdi da Pretresno veće, da nije propustilo da uzme u obzir određene dokumente JNA i PMEZ, ne bi moglo zaključiti van razumne sumnje da je on bio odgovoran za evakuaciju vukovarske bolnice, već bi zaključilo da je to bila odgovornost pukovnika Pavkovića.⁶²⁷ Tužilaštvo odgovara da Šljivančanin nije pokazao neku primetnu grešku i da je Pretresno veće

⁶²² Prvostepena presuda, par. 396.

⁶²³ V. Prvostepena presuda, fusnota 1563.

⁶²⁴ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 320, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 396, fusnota 1563.

⁶²⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 324, gde se poziva na Radoja Paunovića, T. 14167.

⁶²⁶ Prvostepena presuda, par. 401.

⁶²⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 270-272, 333-343, gde se poziva na dokumente JNA (dokazni predmet br. P401, “Ratni dnevnik Gardijske motorizovane brigade”; P404, “Naređenje o angažovanju starešina iz Kabineta SSNO u Gmtbr, 29. septembar 1991”; P419, “Mrkšićevo naređenje br. 439-1, 20. novembar 1991”; P421, “Redovni borbeni izveštaj br. 457-1, potpisao Mrkšić, 20. novembar 1991”) i dokumenti PMEZ (dokazni predmet br. D125, “Deo video-snimka pregovora na Mitnici”; P316, “Izveštaj PMEZ o pregovorima s Cunninghamom”; P320, “Izveštaj PMEZ, Humanitarni konvoj iz vukovarske bolnice”; P321, “Izveštaj PMEZ, Humanitarna operacija u Vukovaru”; D333, “Izveštaj PMEZ, Evakuacija bolnice - Vukovar”; D335, “Video-snimak Borsingera i Pavkovića”; D336, “Transkript dokaznog predmeta br. D335”; P344, “Beleške svedoka Kypra, novembar-decembar 1991”). V. takode Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 66-70.

valjano razmotrilo dokazne predmete JNA i PMEZ kada je razmatralo uloge Šljivančanina i pukovnika Pavkovića za vreme operacije.⁶²⁸

175. Žalbeno veće konstatuje da se, tokom diskusije i donošenja zaključaka o događajima od 18. do 20. novembra 1991. i o ulozi i odgovornosti Šljivančanina i pukovnika Pavkovića, Pretresno veće pozvalo na i razmotrilo sve dokazne predmete JNA⁶²⁹ i PMEZ⁶³⁰ koje je Šljivančanin naveo u svom žalbenom podosnovu, izuzev dokaznog predmeta br. D125. Dokazni predmet br. D125 je video-insert s pregovora na Mitnici, korišćen na suđenju da bi se pokazalo da je pukovnik Pavković učestvovao na pregovorima.⁶³¹ Iako Pretresno veće nije posebno uputilo na ovaj dokazni predmet, ono jeste konstatovalo da je pukovnik Pavković učestvovao na pregovorima o predaji na Mitnici⁶³² i kroz celu Prvostepenu presudu raspravljalo o njegovoj ulozi u operacijama.⁶³³ Stoga, Šljivančanin nije pokazao da Pretresno veće nije uzelo u obzir gorenavedene dokazne predmete, niti zašto ijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi, na osnovu ovih dokaza, mogao da dođe do istog zaključka do kog je došlo Pretresno veće u vezi s ulogom pukovnika Pavkovića.⁶³⁴ Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

4. Da li je Šljivančanin bio uključen u prebacivanje ratnih zarobljenika iz kasarne JNA na Ovčaru

176. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je u paragrafu 659 Prvostepene presude zaključilo da je on bio uključen u prebacivanje ratnih zarobljenika iz kasarne JNA na Ovčaru.⁶³⁵ On tvrdi da u njihovom prebacivanju nije učestvovao, što pokazuje da nije bio odgovoran za celokupnu evakuaciju Ovčare.⁶³⁶ Osim toga, on tvrdi da činjenica da nije učestvovao

⁶²⁸ Tužiočev podnesak respondenta, par. 122-128.

⁶²⁹ Dokazni predmet br. P401, "Ratni dnevnik Gardijske motorizovane brigade" (v. Prvostepena presuda, fusnote 138-139, 239, 241, 248, 264, 364, 486, 493, 521, 576, 1291); dokazni predmet br. P419, "Mrkšićevo naređenje br. 439-1, 20. novembar 1991" (v. Prvostepena presuda, par. 197, 295, fusnote 260, 290); dokazni predmet br. P421, "Redovni borbeni izveštaj br. 457-1, potpisao Mrkšić, 20. novembar 1991" (v. Prvostepena presuda, fusnote 290-291, 712, 1625).

⁶³⁰ Dokazni predmet br. P316, "Izveštaj PMEZ o pregovorima s Cunninghamom" (v. Prvostepena presuda, fusnote 453, 455, 459, 460, 1987, 1988); dokazni predmet br. P320, "Izveštaj PMEZ o humanitarnom konvoju iz vukovarske bolnice" (v. Prvostepena presuda, fusnote 164, 797, 807, 829); dokazni predmet br. P321, "Izveštaj PMEZ, Humanitarna operacija u Vukovaru" (v. Prvostepena presuda, fusnota 817); dokazni predmet br. D333, "Izveštaj PMEZ, Evakuacija bolnice - Vukovar" (v. Prvostepena presuda, fusnote 458, 462, 479, 803, 1988, 2010); dokazni predmet br. D335, "Video-snimak Borsingera i Pavkovića" (v. Prvostepena presuda, fusnota 804); dokazni predmet br. D336, "Transkript dokaznog predmeta br. D335" (v. Prvostepena presuda, fusnote 803, 804); dokazni predmet br. P344, "Beleške svedoka Kypra, novembar-decembar 1991" (v. Prvostepena presuda, fusnote 432, 434, 435, 437, 439, 440, 453, 454, 457, 459, 464-466, 570, 576, 1987); dokazni predmet br. P401, "Ratni dnevnik Gardijske motorizovane brigade" (v. Prvostepena presuda, fusnote 138-139, 239, 241, 248, 264, 364, 486, 493, 521, 576, 1291); dokazni predmet br. P404, "Naređenje o angažovanju starešina iz Kabineta SSNO u Gmtbr, 29. septembar 1991" (v. Prvostepena presuda, fusnote 192, 225).

⁶³¹ Van Lynden, T. 3215.

⁶³² Prvostepena presuda, par. 146.

⁶³³ V. Prvostepena presuda, par. 62, 139, 146, 151, 209, 366, 476, 575, 578, 582, 586, 602.

⁶³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 24. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 24, 74.

⁶³⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 276-278, 344-365; Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 71-80. V. takode AT. 149-150.

⁶³⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 278.

u prebacivanju ukazuje na to da je, čak i da je bio zadužen za evakuaciju Ovčare, njegova odgovornost prestala kada ga “nisu upoznali” s planovima vezanim za odredište ratnih zarobljenika.⁶³⁷ Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog veća bili ispravni.⁶³⁸

177. Zaključak Pretresnog veća da je Šljivančanin učestvovao u prebacivanju ratnih zarobljenika iz kasarne JNA na Ovčaru zasnovan je na: (i) Šljivančaninovoj poseti kasarni JNA za vreme dok su autobusi sa zarobljenicima bili tamo;⁶³⁹ (ii) njegovoj daljoj kontroli nad zarobljenicima u kasarni, koja se vidi iz toga što su zarobljenici s njegovog spiska izvedeni iz autobusa i vraćeni u bolnicu;⁶⁴⁰ (iii) odgovornosti i ovlašćenjima koja mu je Mrkšić dodelio kako bi rukovodio postupkom odabira i prevoza ratnih zarobljenika iz bolnice;⁶⁴¹ (iv) ovlašćenju koje mu je Mrkšić izričito dao da po svom nahođenju koristi vojnu policiju OG Jug;⁶⁴² (v) činjenici da su pripadnici vojne policije 2. bataljona VP gmtbr obezbeđivali zarobljenike do dolaska na Ovčaru, gde su pripadnici vojne policije 80. mtbr, kojima je hitno naređeno da idu na Ovčaru, bili spremni da obezbeđuju zarobljenike po njihovom dolasku;⁶⁴³ (vi) ličnoj umešanosti Šljivančaninovog zamenika majora Vukašinića u prevoženje zarobljenika na Ovčaru;⁶⁴⁴ i (vii) tome što je Šljivančanin bio prisutan na Ovčari oko sat vremena od dolaska ratnih zarobljenika.⁶⁴⁵ Žalbeno veće konstatuje da Šljivančaninovi argumenti⁶⁴⁶ ne pokazuju da pri donošenju svog zaključka, Pretresno veće nije razmotrilo sve dokaze ili da te dokaze nije valjano ocenilo.⁶⁴⁷

178. Štaviše, iako je Pretresno veće zaključilo da je “[n]aređenje da se autobusi s ratnim zarobljenicima pošalju iz kasarne JNA u Vukovaru na Ovčaru [...] takođe omogućilo činjenje zločina koji su tog dana počinjeni na Ovčari”,⁶⁴⁸ Žalbeno veće konstatuje da se zaključak Pretresnog veća da je Šljivančanin bio odgovaran za evakuaciju i prevoz ratnih zarobljenika iz vukovarske bolnice u Sremsku Mitrovicu ne zasniva isključivo na zaključku da je on bio umešan u prebacivanje ratnih zarobljenika iz kasarne JNA na Ovčaru.⁶⁴⁹ Osim toga, Žalbeno veće odbacuje Šljivančaninovu tvrdnju da je time što nije bio obavešten o promeni odredišta ratnih zarobljenika, prestala njegova obaveza da zaštiti ratne zarobljenike. Shodno tome, Šljivančanin nije pokazao da Pretresno veće, da nije izvelo zaključak da je Šljivančanin učestvovao u prebacivanju ratnih

⁶³⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 363. V. takode AT. 201.

⁶³⁸ Tužiočev podnesak respondenta, par. 129-144.

⁶³⁹ Prvostepena presuda, par. 659. V. takode Prvostepena presuda, par. 219, 223.

⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 659. V. takode Prvostepena presuda, par. 221, 224.

⁶⁴¹ Prvostepena presuda, par. 659. V. takode Prvostepena presuda, par. 217, 221, 224, 400.

⁶⁴² Prvostepena presuda, par. 659. V. takode Prvostepena presuda, par. 125, 397, 400.

⁶⁴³ Prvostepena presuda, par. 659.

⁶⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 659. V. takode Prvostepena presuda, par. 192, 198, 208, 255.

⁶⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 659. V. takode Prvostepena presuda, par. 372.

⁶⁴⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 347-365.

⁶⁴⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 276-277.

⁶⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 659.

⁶⁴⁹ V. Prvostepena presuda, par. 390-401.

zarobljenika iz kasarne JNA na Ovčaru, ne bi zaključilo da je Šljivančanin imao trajnu odgovornost za celokupnu evakuaciju ratnih zarobljenika iz vukovarske bolnice.⁶⁵⁰ Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

5. Da li je Šljivančanin rukovodio operacijom evakuacije u vukovarskoj bolnici

179. Šljivančanin osporava zaključak Pretresnog veća u paragrafu 401 Prvostepene presude da ga je određeni broj svedoka 20. novembra 1991. video kako rukovodi operacijom evakuacije u vukovarskoj bolnici. On tvrdi da jedan broj očevidaca nije pouzdan jer “nije upoznat sa strukturom JNA”⁶⁵¹ i upućuje na iskaz svedoka Trifunovića da je to što se Šljivančanin pojavio u medijima sa predstavnicima MKCK moglo da stvori utisak da je on imao više odgovornosti nego što je u stvarnosti imao.⁶⁵² Šljivančanin dalje tvrdi da je Pretresno veće pogrešno okarakterisalo iskaz svedoka Vujića.⁶⁵³ Šljivančanin tvrdi da je umesto što se oslonilo na iskaz tih svedoka, Pretresno veće trebalo da se osloni na svedočenje svedoka Paunovića i Šušića koji su u svom svedočenju rekli da im on nije izdavao naređenja.⁶⁵⁴

180. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće valjano razmotrilo svedočenja očevidaca koja su u skladu sa zaključkom Pretresnog veća i potkrepljuju ga.⁶⁵⁵ Ono dalje tvrdi da svedočenje svedoka Trifunovića ne negira te iskaze pošto on 20. novembra 1991. nije bio u bolnici,⁶⁵⁶ a činjenica da je Mrkšić imao ukupnu komandu ne isključuje Šljivančaninovu odgovornost za evakuaciju.⁶⁵⁷

(a) Svedočenja očevidaca koji su bili u vukovarskoj bolnici

181. Iako Žalbena veće priznaje da je moguće da civili nisu detaljno poznavali hijerarhiju i strukturu JNA, ono smatra da se time nužno ne negira njihova sposobnost da, u načelu, primete nekoga ko je odavao utisak da je zadužen da upravlja evakuacijom bolnice. Osim toga, Žalbena veće konstatuje da se Pretresno veće nije oslonilo isključivo na te svedoke pri donošenju svog zaključka da je Šljivančanin bio zadužen za evakuaciju vukovarske bolnice. Kao što je gore navedeno,⁶⁵⁸ ono se takođe oslonilo na svedočenja u vezi s referisanjima i sastancima JNA na

⁶⁵⁰ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 16-17; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 21-22; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 37.

⁶⁵¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 367.

⁶⁵² Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 367; Radoje Trifunović, T. 8349-8350. V. takođe Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 83.

⁶⁵³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 368-372. V. takođe Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 84.

⁶⁵⁴ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 373-378. V. takođe Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 85-91.

⁶⁵⁵ Tužiočev podnesak respondenta, par. 145-153.

⁶⁵⁶ Tužiočev podnesak respondenta, par. 149.

⁶⁵⁷ Tužiočev podnesak respondenta, par. 154-155.

⁶⁵⁸ V. gore par. 167, 170.

kojima je raspravljano o operaciji i odgovornostima. Kao takva, svedočenja očevidaca iz vukovarske bolnice više služe kao potkrepljujući dokazi nego kao isključivi osnov za zaključak Pretresnog veća da je Šljivančanin bio zadužen za evakuaciju i bezbednost vukovarske bolnice. Osim toga, Žalbena veće ne smatra da je potvrda svedoka Trifunovića, da je to što se Šljivančanin pojavio pred predstavnicima medija stvorilo utisak da Šljivančanin ima veći značaj od onog koji je zapravo imao, negira svedočenja očevidaca koji su ga videli kako izdaje uputstva u bolnici. Žalbena veće stoga konstatuje da Šljivančanin nije pokazao primetnu grešku u tome što se Pretresno veće oslonilo na očevidce iz vukovarske bolnice. Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

(b) Procena iskaza svedoka Vujića koju je dalo Pretresno veće

182. U vezi sa Šljivančaninovim tvrdnjama da je Pretresno veće pogrešno okarakterisalo svedočenje pukovnika Vujića, Žalbena veće konstatuje da diskusija Pretresnog veća o iskazu svedoka Vujića⁶⁵⁹ jasno i tačno odražava njegovo svedočenje.⁶⁶⁰ Suprotno Šljivančaninovo tvrdnji, Pretresno veće nije zaključilo da je svedok Vujić u svom svedočenju govorio o tome da je Šljivančanin naredio dvojici oficira vojne policije da budu pratnja svedoku Vujiću, već je to zaključilo iz svedočenja svedoka Vujića. Pretresno veće je na sledeći način saželo iskaz svedoka Vujića:

Pukovnik Vujić je izjavio da su pripadnici vojne policije koji su ujutro 20. novembra 1991. godine stražarili u bolnici bili pod komandom Veselina Šljivančanina. Prilikom unakrsnog ispitivanja, on je uporno tvrdio da je Veselin Šljivančanin u bolnici bio prisutan i u svojstvu organa bezbednosti i u svojstvu komandanta jedinice vojne policije. Rekao je da je od Veselina Šljivančanina tražio da mu dodeli dvojicu vojnika kao pratnju prilikom obilaska bolnice. Nakon toga, jedan starešina vojne policije doveo je dvojicu oficira vojne policije. Veselin Šljivančanin je, po svemu sudeći, toj dvojici oficira vojne policije izdao naređenje da budu pratnja pukovniku Vujiću.⁶⁶¹

Osim toga, iako svedok Vujić nije bio deo OG Jug, on je bio pripadnik JNA⁶⁶² i verovatno je bio u stanju da, posmatrajući, shvati ko ostavlja utisak da rukovodi operacijom, iako možda nije bio upoznat s pojedinostima operacije. Zbog toga, Pretresno veće nije nerazumno prihvatilo svedočenje svedoka Vujića da je on imao utisak da je Šljivančanin bio i komandant vojne policije i organ bezbednosti.⁶⁶³ Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

(c) Svedočenje svedoka Paunovića i Šušića da su primili naređenja od Mrkšića

183. U vezi sa Šljivančaninovim argumentom da je Pretresno veće trebalo da se osloni na svedočenje svedoka Paunovića i Šušića da nikad nisu dobili naređenja od Šljivančanina, već da im

⁶⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 401.

⁶⁶⁰ Bogdan Vujić, T. 4534-4535, 4799.

⁶⁶¹ Prvostepena presuda, par. 401 (fusnote izostavljene).

⁶⁶² Bogdan Vujić, T. 4478-4480.

⁶⁶³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 372.

ih je izdavao Mrkšić,⁶⁶⁴ Žalbena veće konstatuje da je Pretresno veće razmotrilo iskaz svedoka Paunovića, ali ga nije prihvatilo jer je bio u suprotnosti sa svedočenjem samog Šljivančanina⁶⁶⁵ i smatra da Šljivančanin ne pokazuje zašto bi taj zaključak trebalo preinačiti. Osim toga, Žalbena veće podseća da je Pretresno veće temeljno razmotrilo svedočenje svedoka Šušića, uključujući i razloge iz kojih je svedok Šušić podneo izveštaj Mrkšiću.⁶⁶⁶ Međutim, Žalbena veće ne smatra da činjenica da je svedok Šušić naređenja primao isključivo od Mrkšića ukazuje na to da Šljivančanin nije bio zadužen za evakuaciju bolnice.⁶⁶⁷ Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

6. Zaključak

184. Žalbena veće podseća da se, premda je zaključilo da je Pretresno veće pogrešno okarakterisalo Šljivančaninovo svedočenje o tome da li mu je Mrkšić rekao da obezbedi prevoz ratnih zarobljenika za Sremsku Mitrovicu,⁶⁶⁸ Pretresno veće nije oslonilo samo na to svedočenje kada je izvodilo zaključak da je Mrkšić Šljivančaninu preneo ovlašćenje za evakuaciju vukovarske bolnice.⁶⁶⁹ Konkretno, Žalbena veće je odbilo sledeće Šljivančaninove argumente: (i) da je Pretresno veće nerazumno zaključilo da je Mrkšić na redovnom referisanju OG Jug u 18:00 časova 19. novembra 1991. saopštio da je zadužio Šljivančanina za evakuaciju vukovarske bolnice i ovlastio ga da u tu svrhu angažuje vojnu policiju;⁶⁷⁰ (ii) da je Pretresno veće zanemarilo dokazne predmete JNA i PMEZ koji, kako tvrdi Šljivančanin, pokazuju da je pukovnik Pavković, a ne Šljivančanin, bio zadužen za evakuaciju;⁶⁷¹ (iii) da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je Šljivančanin učestvovao u prevozu ratnih zarobljenika iz kasarne JNA na Ovčaru;⁶⁷² i (iv) da je Pretresno veće pogrešilo kada je došlo do zaključka da je Šljivančaninovo ponašanje u vukovarskoj bolnici potkrepilo njegov zaključak da je Šljivančanin odgovoran za evakuaciju ratnih zarobljenika zato što se oslonilo na svedočenja očevidaca i svedoka Vujića koji su 20. novembra 1991. bili u vukovarskoj bolnici.⁶⁷³

185. U svetlu gorenavedenog, Žalbena veće konstatuje da je Pretresno veće, na osnovu ukupnih dokaza koji su mu predloženi, moglo razumno zaključiti da je Šljivančanin imao dužnost da zaštiti

⁶⁶⁴ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 289, 373-377.

⁶⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 401.

⁶⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 298-300.

⁶⁶⁷ Isto tako, Žalbena veće ne smatra da činjenica da svedoci Vujić i Glušćević u svojim svedočenjima nisu rekli da su dobili naređenja od Šljivančanina ukazuje na to da Šljivančanin nije bio zadužen za evakuaciju (v. Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 289).

⁶⁶⁸ V. gore par. 166.

⁶⁶⁹ V. gore par. 167.

⁶⁷⁰ V. gore par. 170-173.

⁶⁷¹ V. gore par. 175.

⁶⁷² V. gore par. 177.

⁶⁷³ V. gore par. 181-182.

ratne zarobljenike iz vukovarske bolnice na osnovu odgovornosti koju je na njega preneo Mrkšić. Shodno tome, Šljivančaninov Treći žalbeni osnov se odbija u celosti.

D. Četvrti žalbeni osnov: da li je Šljivančanin bio svedok zlostavljanja ratnih zarobljenika na Ovčari

186. Šljivančanin se oslanja na iskaz svedoka P009 i iskaze drugih svedoka kako bi osporio zaključak Pretresnog veća da je morao biti očevidac zlostavljanja ratnih zarobljenika na Ovčari.⁶⁷⁴ Osim toga, on tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da nije preduzeo potrebne mere da zaustavi zlostavljanje ratnih zarobljenika⁶⁷⁵ i traži od Žalbenog veća da poništi odluku Pretresnog veća i da ga oslobodi krivice po tački 7 Optužnice.⁶⁷⁶

187. Tužilaštvo odgovara da dokazi pred Pretresnim većem pokazuju da zaključak koji je Šljivančanin osporio nije bio nerazuman.⁶⁷⁷ Ono takođe tvrdi da, čak ako u stvarnosti i nije bio svedok zlostavljanja, situacija na Ovčari, kao i činjenica da je Šljivančanin bio svestan ozbiljne pretnje koju su predstavljali pripadnici TO i paravojnih snaga koji su imali slobodan pristup zarobljenicima, može samo da vodi zaključku da je on znao da će zarobljenici verovatno biti zlostavljani.⁶⁷⁸

1. Svedočenje svedoka P009

188. Šljivančanin tvrdi da je jedini dokaz njegovog prisustva na Ovčari bilo svedočenje svedoka P009 i da ono potkrepljuje njegovu tvrdnju da je on stigao tek pošto su autobusi otišli, a svi zarobljenici već ušli u hangar.⁶⁷⁹ On tvrdi da Pretresno veće, da je uzelo u obzir svedočenje svedoka P009 u celini i svoj sopstveni zaključak u vezi s redosledom događaja kako ih je izneo svedok P009, ne bi moglo da zaključi van razumne sumnje da je Šljivančanin bio očevidac zlostavljanja ispred hangara na Ovčari.⁶⁸⁰ Osim toga, Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće trebalo da uzme u obzir da bi, prema svedočenju svedoka P009, Šljivančanin mogao da stigne na Ovčaru tek pošto su autobusi otišli a zarobljenici već ušli u hangar i da svedok P009 nije mogao tačno da potvrdi koliko dugo je Šljivančanin bio na Ovčari.⁶⁸¹

⁶⁷⁴ Šljivančaninova najava žalbe, par. 23; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 394-402.

⁶⁷⁵ Šljivančaninova najava žalbe, par. 24-25; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 389-390, 406-407.

⁶⁷⁶ Šljivančaninova najava žalbe, par. 26-27; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 406-409.

⁶⁷⁷ Tužiočev podnesak respondentu, par. 158, 177. V. takođe AT. 182-194.

⁶⁷⁸ Tužiočev podnesak respondentu, par. 159, 177. V. takođe AT. 191.

⁶⁷⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 386-387, 394-399; Šljivančaninova replika na podnesak respondentu, par. 92. V. takođe AT. 155-156.

⁶⁸⁰ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 397, 402; Šljivančaninova replika na podnesak respondentu, par. 92-93, 96.

⁶⁸¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 386, 397-398, 401-402.

189. Tužilaštvo odgovara da su zaključci u vezi s hronologijom događaja bili razumni⁶⁸² i da činjenica da Pretresno veće nije donelo nikakav zaključak u vezi s tim koliko dugo je Šljivančanin tačno bio na Ovčari ne čini nerazumnim zaključke Pretresnog veća o tom pitanju pošto je, u svakom slučaju, Šljivančanin tamo trebalo da bude samo kratko vreme da bi bio očevidac zlostavljanja.⁶⁸³

190. Žalbeno veće podseća na svoj zaključak u vezi sa Šljivančaninovima Prvim žalbenim osnovom da on nije pokazao da je Pretresno veće u paragrafu 383 Prvostepene presude - gde je zaključilo da je on bio na Ovčari oko 14:30 ili 15:00 časova - napravilo ikakvu grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog koje je došlo do neostvarenja pravde.⁶⁸⁴ Ono podseća i na svoj zaključak u okviru istog žalbenog osnova da su autobusi bili potpuno ispražnjeni otprilike u 15:00 časova i da je svedok P009 morao videti Šljivančanina oko 15:00-15:30 časova.⁶⁸⁵ U okviru ovog žalbenog osnova, Šljivančanin u suštini tvrdi da činjenica da ga je svedok P009 video tek pošto su autobusi ispražnjeni ukazuje na to da je on stigao na Ovčaru posle toga. Međutim, Žalbeno veće ne vidi kako činjenica da je svedok P009 video Šljivančanina tek pošto su autobusi ispražnjeni dovodi u pitanje zaključak Pretresnog veća da je Šljivančanin morao biti na Ovčari oko 14:30-15:00 časova, kada su “po zaključku Veća, ratni zarobljenici i dalje iskrcavani i prisiljavani da prolaze kroz špalir ka hangaru”.⁶⁸⁶ Žalbeno veće dalje konstatuje da je iz objašnjenja Pretresnog veća jasno⁶⁸⁷ da ono nije zaključilo da je Šljivančanin bio prisutan tokom celog procesa prebacivanja ratnih zarobljenika iz autobusa do hangara, već da se uverilo da je Šljivančanin bio na Ovčari u nekoj fazi tog procesa. Prema tome, Žalbeno veće konstatuje da to što svedok P009 nije mogao tačno da potvrdi koliko dugo je Šljivančanin bio na Ovčari ne obesnažuje zaključak Pretresnog veća u vezi s hronologijom događaja, kao ni njegov zaključak da je Šljivančanin bio prisutan na Ovčari u relevantnom periodu i očevidac zlostavljanja zatvorenika. Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

2. Svedočenje drugih svedoka

191. Da bi potkrepio svoj argument da nije bio na Ovčari kada su zarobljenici prolazili kroz špalir, Šljivančanin upućuje na svedočenje svedoka Dragutina Berghofera, Emila Čakalića, svedoka P030, P031 i Hajdara Dodaja da ga nisu videli ispred hangara na Ovčari.⁶⁸⁸ Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće valjano razmotrilo svedočenja tih svedoka.⁶⁸⁹

⁶⁸² Tužiočev podnesak respondenta, par. 163-164, 167. V. takode AT. 183-185.

⁶⁸³ Tužiočev podnesak respondenta, par. 168.

⁶⁸⁴ V. gore par. 111.

⁶⁸⁵ V. gore par. 123.

⁶⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 663.

⁶⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 663.

⁶⁸⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 403-405.

⁶⁸⁹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 172-176. V. takode AT. 186-191.

192. Žalbeno veće podseća na svoje ranije zaključke koji se odnose na Šljivančaninov Prvi žalbeni osnov da je Pretresno veće razmotrilo iskaze tih svedoka kada je zaključilo da je Šljivančanin bio prisutan na Ovčari 20. novembra 1991. u poslepodnevnim časovima.⁶⁹⁰ Žalbeno veće je konkretno zaključilo sledeće: (i) da je Pretresno veće valjano primenilo svoje diskreciono ovlašćenje kada se oslonilo na svedočenje svedoka P009, a ne svedoka Hajdara Dodaja, u pogledu Šljivančaninovog prisustva na Ovčari;⁶⁹¹ (ii) da je pažljivo razmotrilo iskaze svedoka P030, svedoka P031, Hajdara Dodaja i Dragutina Berghofera pre nego što je prihvatilo svedočenje svedoka P009 da je video Šljivančanina na Ovčari;⁶⁹² i (iii) da je razmotrilo svedočenje svedoka P031 i Emila Čakalića da nisu videli Šljivančanina na Ovčari.⁶⁹³ U okviru ovog žalbenog osnova Šljivančanin ne pokušava da dodatno potkrepi argumente iz svog Prvog žalbenog osnova. Shodno tome, Šljivančaninov argument se odbija.

3. Zaključak

193. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće konstatuje da Šljivančanin nije pokazao da je nerazuman zaključak Pretresnog veća da je on bio na Ovčari u vreme kada su pripadnici TO i paravojnih snaga teško zlostavljali ratne zarobljenike i da je morao biti očevidac zlostavljanja. On nije pokazao da je Pretresno veće u paragrafu 663 Prvostepene presude pogrešilo u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog čega je došlo do neostvarenja pravde.⁶⁹⁴ Shodno tome, Šljivančaninov Četvrti žalbeni osnov se odbija u celosti.

E. Peti žalbeni osnov: da li su ispunjeni elementi pomaganja i podržavanja u krivičnom delu mučenja ratnih zarobljenika na Ovčari

194. Pretresno veće je zaključilo da je Šljivančaninov propust da postupi u skladu sa svojom obavezom da se postara za obezbeđenje ratnih zarobljenika iz vukovarske bolnice značajno uticalo na počinjenje krivičnog dela okrutnog postupanja i mučenja na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.⁶⁹⁵ Ono je takođe ustanovilo da je on znao da pripadnici TO i paravojnih snaga zlostavljaju ratne zatvorenike i zaključilo da je morao biti svestan toga da je propustom da izda jasna uputstva prisutnim vojnim policajcima ili da dovede druge vojne policajce kao ispomoć olakšalo počinjenje tih zločina.⁶⁹⁶ Shodno tome, Pretresno veće je Šljivančanina proglasilo krivim

⁶⁹⁰ V. gore par. 129.

⁶⁹¹ V. gore par. 109.

⁶⁹² V. gore par. 111.

⁶⁹³ V. gore par. 128.

⁶⁹⁴ Šljivančaninova najava žalbe, par. 23.

⁶⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 670.

⁶⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 670.

za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu mučenja ratnih zarobljenika u hangaru na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.⁶⁹⁷

195. Šljivančanin tvrdi da elementi pomaganja i podržavanja nisu ispunjeni zbog sledećeg: (1) Pretresno veće je pogrešilo kada je zaključilo da je njegov propust značajno uticao na počinjenje zločina na Ovčari; (2) Pretresno veće je pogrešilo kada je zaključilo da je on morao biti svestan da će njegov propust da izda jasna uputstva vojnim policajcima ili da im dovede druge policajce kao ispomoć pomoći u počinjenju tih zločina; i (3) Pretresno veće je pogrešilo kada je zaključilo da je on bio obavešten o tome da su izvršena dela slična onima koja su počinjena na Ovčari.⁶⁹⁸ Shodno tome, on traži od Žalbenog veća da ga oslobodi krivice po tački 7 Optužnice.⁶⁹⁹

196. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće valjano utvrdilo da su ispunjeni *actus reus* i *mens rea* za pomaganje i podržavanje nečinjenjem.⁷⁰⁰ Ono smatra da Šljivančanin pogrešno shvata važeći standard značajnog doprinosa⁷⁰¹ i pogrešno tumači relevantne činjenične zaključke Pretresnog veća da je bio svestan svog doprinosa počinjenju zločina.⁷⁰² Ono takođe tvrdi da su zaključci Pretresnog veća u vezi sa Šljivančaninovu upoznatošću s ranijim zločinima i sa sklonošću počinitelja da povrede ratne zarobljenike relevantni za njegovu *mens rea*.⁷⁰³ Tužilaštvo zaključuje da Šljivančanin nije pokazao da su zaključci Pretresnog veća o elementima pomaganja i podržavanja nečinjenjem nerazumni.⁷⁰⁴

1. Da li je Šljivančaninovo nečinjenje značajno uticalo na činjenje zločina

197. Šljivančanin tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi zaključio da je njegov propust da preduzme mere da zaštiti ratne zarobljenike koji su držani na Ovčari značajno uticao na počinjenje zločina nad njima.⁷⁰⁵ On smatra da je Pretresno veće pogrešilo kada je izvelo taj zaključak jer nije uzelo u obzir da su na Ovčari bili oficiri koji su imali stvarnu mogućnost i bili u boljem položaju od njega da preduzmu mere i zaustave zlostavljanje ratnih zarobljenika, a imali su i razloga da tako postupe.⁷⁰⁶ Šljivančanin posebno ističe potpukovnika Milorada Vojnovića,⁷⁰⁷ ali pominje i potpukovnika Miodraga Panića,⁷⁰⁸ kapetana Dragana Vezmarovića⁷⁰⁹ i kapetana Dragog

⁶⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 674, 715.

⁶⁹⁸ Šljivančaninova najava žalbe, par. 28; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 466. V. takode AT. 157-160.

⁶⁹⁹ Šljivančaninova najava žalbe, par. 30; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 467.

⁷⁰⁰ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 37-38. V. takode AT. 170-174.

⁷⁰¹ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 37.

⁷⁰² Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 38.

⁷⁰³ Tužiočev podnesak respondenta, par. 179.

⁷⁰⁴ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 39.

⁷⁰⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 410, 413.

⁷⁰⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 411, 424.

⁷⁰⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 412, 425-426, 431-432, 435. V. takode Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 71-72.

⁷⁰⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 427, 435.

Vukosavljevića,⁷¹⁰ kao oficire koji su imali obavezu da preduzmu mere da spreče zlostavljanje ratnih zatvorenika na Ovčari.

198. Tužilaštvo odgovara da Šljivančaninova tvrdnja da njegovo nečinjenje nije značajno uticalo na počinjenje zločina na Ovčari jer su oficiri JNA bili u boljem položaju da deluju počiva na pogrešnom shvatanju prava, jer nije potrebno postojanje uzročno-posledične veze između pomagača i podržavaoca i počinjenja zločina.⁷¹¹ Zapravo, ono tvrdi da utvrđivanje pitanja da li je nečinjenje pomagača i podržavaoca značajno uticalo na počinjenje zločina zahteva istragu zasnovanu na činjenicama.⁷¹² Osim toga, tužilaštvo tvrdi da, bez obzira na eventualne odgovornosti drugih oficira, to ne oslobađa Šljivančanina njegove zakonske obaveze prema ratnim zarobljenicima.⁷¹³ Na osnovu konstatacije Žalbenog veća u predmetu *Blagojević i Jokić*, ono tvrdi da ponašanje optuženog može značajno da utiče na počinjenje zločina čak i ako njegov doprinos ima ograničeniji obim od doprinosa drugih pojedinaca ili subjekata.⁷¹⁴ Tužilaštvo tvrdi da je Šljivančanin imao obavezu i mogućnost da preduzme korake da obezbedi zaštitu ratnih zarobljenika i da je njegovo nečinjenje značajno uticalo na počinjenje zločina na Ovčari.⁷¹⁵

199. Šljivančanin je na žalbenoj raspravi izneo argument da procenu značajnog doprinosa treba izvršiti uzimajući u obzir kakav je bio njegov uticaj na izvršioce.⁷¹⁶ U vezi s tim, Šljivančanin tvrdi da njegovo nečinjenje nije uticalo na počinioce zločina pošto ga oni nisu videli na Ovčari i pošto su znali da situaciju kontrolišu drugi oficiri JNA koji su se nalazili na Ovčari.⁷¹⁷ On tvrdi da nije bio odgovoran za bezbednost ratnih zarobljenika koji su držani na Ovčari i da, u svakom slučaju, to da li je imao ovlašćenje ili mogućnost da deluje nije relevantno za pitanje da li je njegovo nečinjenje značajno uticalo na počinjenje zločina.⁷¹⁸ Osim toga, on tvrdi da ne postoje dokazi da bi bilo koja mera koju je, prema mišljenju Pretresnog veća i tužilaštva, on mogao da preduzme sprečila zlostavljanje ratnih zarobljenika.⁷¹⁹ Na kraju, Šljivančanin tvrdi da je to što se tužilaštvo oslonilo na Drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić* kako bi potkrepilo tvrdnju da "njegov propust može značajno da utiče na zlostavljanje zarobljenika čak i tamo gde taj uticaj ima ograničeniji obim

⁷⁰⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 428, 431, 435. V. takođe Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 73.

⁷¹⁰ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 429, 435. V. takođe Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 73.

⁷¹¹ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 40, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 552.

⁷¹² Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 40, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 552-553.

⁷¹³ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 41, 49-51, 53. V. takođe AT. 170-171.

⁷¹⁴ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 50, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 134.

⁷¹⁵ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 42-47. V. takođe AT. 171-172.

⁷¹⁶ AT. 157-158.

⁷¹⁷ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 62-63. V. takođe AT. 157.

⁷¹⁸ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 65.

⁷¹⁹ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 68-69.

od uticaja drugih oficira koji su tamo bili prisutni” pogrešno, pošto se taj predmet bavio aktivnom praktičnom pomoći a ne propustom.⁷²⁰

200. Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće ispravno navelo da utvrđivanje pitanja da li je činjenje ili nečinjenje značajno uticalo na počinjenje zločina zahteva istragu zasnovanu na činjenicama.⁷²¹ Ono podseća na svoju raniju konstataciju da “nije potrebno da radnja pružanja pomoći bude uslov koji prethodi počinjenju krivičnog djela”.⁷²² Osim toga, Žalbeno veće podseća na zaključak iz Drugostepene presude u predmetu *Blagojević i Jokić* da činjenica da je optuženi pružio ograničeniji obim pomoći u počinjenju zločina u odnosu na druge ne isključuje mogućnost da je pomoć optuženog značajno uticala na počinjenje zločina.⁷²³ Žalbeno veće odbija Šljivančaninovu tvrdnju da se taj zaključak ne može primeniti na ovaj predmet zato što se predmet *Blagojević i Jokić* odnosio na činjenje, a ne na nečinjenje.⁷²⁴ Žalbeno veće podseća da je prihvatilo da se osnovni elementi pomaganja i podržavanja primenjuju bez obzira na to da li se za taj oblik odgovornosti tereti kao za “nečinjenje” i konstatovalo da su uslovi za *mens rea* i *actus reus* pomaganja i podržavanja nečinjenjem isti kao za pomaganje i podržavanje stvarnim činom.⁷²⁵ Prema tome, u datom kontekstu Žalbeno veće konstatuje da činjenica da drugi oficiri koji su bili u boljoj prilici od Šljivančanina da obezbede zaštitu zarobljenika na Ovčari takođe nisu ništa preduzeli, sama po sebi, ne poništava uticaj Šljivančaninovog propusta da interveniše i spreči zlostavljanje. Osim toga, Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće detaljno razmotrilo uloge potpukovnika Vojnovića, potpukovnika Panića, kapetana Vezmarovića i kapetana Vukosavljevića u obezbeđivanju ratnih zarobljenika na Ovčari i uzelo u obzir njihova nastojanja i propuste da se postaraju za bezbednost ratnih zarobljenika u hangaru.⁷²⁶

201. Vraćajući se na Šljivančaninovu tvrdnju da on nije bio odgovoran za obezbeđenje ratnih zarobljenika koji su držani na Ovčari⁷²⁷ i da nije dokazano da je on mogao da spreči zlostavljanje ratnih zarobljenika,⁷²⁸ Žalbeno veće podseća da je već utvrdilo da je Šljivančanin imao zakonsku obavezu da zaštititi ratne zarobljenike.⁷²⁹ Osim toga, Žalbeno veće podseća da je podržalo konstataciju Pretresnog veća da je Mrkšić naredio Šljivančaninu da preuzme odgovornost za

⁷²⁰ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 70, gde se poziva na Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 50.

⁷²¹ Prvostepena presuda, par. 552.

⁷²² Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 134 gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Simić*, par. 85 i Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 48.

⁷²³ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 134.

⁷²⁴ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 70.

⁷²⁵ V. gore par. 146. Žalbeno veće podseća da je jedan od uslova pomaganja i podržavanja nečinjenjem i to da optuženi ima mogućnost činjenja ili, drugim rečima, da je optuženi na raspolaganju imao načina da izvrši tu dužnost. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 335.

⁷²⁶ Prvostepena presuda, par. 254-273.

⁷²⁷ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 64.

⁷²⁸ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 68-69.

⁷²⁹ V. gore par. 185.

evakuaciju i ovlastio ga da angažuje onoliko pripadnika vojne policije koliko je potrebno za pratnju ratnih zarobljenika i da se pobrine za njihov bezbedan prolaz.⁷³⁰ Prema tome, Šljivančaninova tvrdnja da on nije mogao izdati instrukcije vojnoj policiji bez obraćanja komandiru čete vojne policije ili 80. mtbr, nije održiva.⁷³¹ Isto tako, njegov argument da bi morao da se obrati Mrkšiću ili drugim oficirima da preduzmu mere⁷³² nije ni tačan uzimajući u obzir konstatacije Pretresnog veća u vezi sa Šljivančaninovim ovlašćenjem i mogućnošću da izdaje naređenja koje nisu osporene,⁷³³ niti može da bude izgovor za propust da preduzme one mere koje su bile moguće. U tom pogledu, Žalbeno veće podseća da se potpukovnik Vojnović obratio komandi 80. mtbr i zatražio pojačanje u ljudstvu i o situaciji na Ovčari izvestio Mrkšića.⁷³⁴ Iako mere koje je preduzeo potpukovnik Vojnović nisu bile u potpunosti uspešne, one ukazuju na to da je i Šljivančanin mogao da preduzme korake da reši bezbednosnu situaciju; međutim, on nije ni pokušao da preduzme bilo kakve mere da pomogne ratnim zarobljenicima.

202. Na kraju, Žalbeno veće odbija Šljivančaninovu tvrdnju da njegov propust da deluje nije mogao značajno uticati na počinjenje zločina uzimajući u obzir da ga počinio 20. novembra 1991. nisu videli na Ovčari ili da nisu znali da je bio tamo, kao i da su iz perspektive vršilaca oficiri JNA koji su se nalazili na Ovčari bili ti koji su mogli uticati na njihovo ponašanje.⁷³⁵ Žalbeno veće podseća na to da je Pretresno veće uzelo u obzir da nijedan počinilac nije video Šljivančanina na Ovčari kada je donelo zaključak da se “ne može zaključiti da su počinio njegovo prisustvo smatrali prećutnim odobravanjem ili podstrekavanjem”.⁷³⁶ Naprotiv, Pretresno veće je konstatovalo da je Šljivančanin značajno doprineo počinjenju zločina nad ratnim zarobljenicima propustivši da preduzme mere da ih spreči kako je gore opisano.⁷³⁷

203. Žalbeno veće konstatuje da Šljivančanin nije pokazao nikakvu grešku u razmatranju Pretresnog veća o tome da li je njegov doprinos značajno uticao na zlostavljanje ratnih zarobljenika na Ovčari. Shodno tome, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

⁷³⁰ V. gore par. 171-172.

⁷³¹ Žalbeno veće podseća da je Šljivančanin u svojstvu organa bezbednosti mogao da izdaje naređenja vojnoj policiji u OG Jug, pod uslovom da se ona ne kose s eventualnim naređenjima starešina jedinice kojima su ti pripadnici vojne policije bili podređeni. Međutim, Pretresno veće je to smatralo nerelevantnim kada je ocenjivalo Šljivančaninovu ulogu u evakuaciji jer u predmetno vreme on nije vršio dužnost organa bezbednosti i, stoga, nije bio ograničen ovlašćenjima vezanim za tu funkciju. Stoga je Pretresno veće takođe konstatovalo da je Šljivančanin raspolagao nadležnošću i ovlašćenjima koja mu je Mrkšić preneo kako bi rukovodio evakuacijom bolnice i u tom svojstvu je imao *de jure* ovlašćenja u vezi sa relevantnim snagama vojne policije JNA iz sastava OG Jug. V. Prvostepena presuda, par. 397. V. takođe gore Deo III.B.4(a)(ii): “Šljivančaninova ovlašćenja kao organa bezbednosti OG Jug”.

⁷³² Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 69

⁷³³ Prvostepena presuda, par. 122, 125, 127.

⁷³⁴ Prvostepena presuda, par. 263.

⁷³⁵ Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 62-63.

⁷³⁶ Prvostepena presuda, par. 671.

⁷³⁷ Prvostepena presuda, par. 670.

2. Da li je Šljivančanin bio svestan da je njegov propust da preduzme dodatne mere za zaštitu ratnih zarobljenika značajno uticao na počinjenje zločina

204. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je on morao biti svestan da je, propustom da izda jasna uputstva vojnoj policiji ili da obezbedi dodatne snage vojne policije da pomognu u obezbeđivanju ratnih zarobljenika koji su držani na Ovčari, omogućio zlostavljanje ratnih zarobljenika.⁷³⁸ Da bi potkrepio svoju tvrdnju on tvrdi da mu vojna policija na Ovčari nije bila potčinjena i da je znao da su potpukovnik Milorad Vojnović i drugi oficiri OG Jug prisutni na Ovčari i da imaju stvarnu sposobnost da preduzmu mere da zaustave zlostavljanje ratnih zarobljenika.⁷³⁹ On tvrdi da je Pretresno veće propustilo da razmotri da je on bio svestan činjenice da su iste snage dva dana ranije uspešno izvršile isti zadatak na istom mestu.⁷⁴⁰ Prema tome, on tvrdi da je, čak i da je otišao na Ovčaru i video da su mere bezbednosti nedovoljne, on mogao jedino da pretpostavi da su drugi oficiri koji su bili tamo sposobni da reše situaciju.⁷⁴¹

205. Tužilaštvo odgovara da je, suprotno Šljivančaninovim tvrdnjama, zbor prethodnog prebacivanja u Sremsku Mitrovicu, Šljivančanin bio svestan opasnosti od neprijateljskog postupanja prema hrvatskim ratnim zarobljenicima koji su držani na Ovčari.⁷⁴² Tužilaštvo takođe tvrdi da je Šljivančanin, zbog napada na kasarnu JNA i onog što je video na Ovčari, morao da shvati da je prebacivanje ratnih zarobljenika iz vukovarske bolnice 20. novembra 1991. ozbiljno dovedeno u pitanje i da, iako je potpukovnik Vojnović imao ovlašćenje da izdaje naređenja vojnoj policiji, on to nije radio toliko efikasno ili uspešno.⁷⁴³ Zbog toga tužilaštvo tvrdi da Šljivančanin nije mogao pomisliti da drugi oficiri koji su bili na Ovčari imaju viša ili efikasnija ovlašćenja ili da ga ovlašćenje tih oficira oslobađa vlastite odgovornosti da deluje.⁷⁴⁴

206. Podsećajući na svoju konstataciju da je Šljivančanin bio na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.⁷⁴⁵ i da je bio očevidac zlostavljanja ratnih zarobljenika,⁷⁴⁶ Žalbena veće konstatuje da, u svetlu činjenice da je Šljivančanin video zlostavljanje ratnih zarobljenika na Ovčari i pored prisustva pripadnika JNA, moralo mu je biti jasno da prisutne starešine i pripadnici JNA nisu mogli ili nisu hteli da spreče premlaćivanja. Činjenica da je slična evakuacija uspešno izvršena dva dana ranije nije mogla ublažiti njegovu zabrinutost s obzirom na konkretan prizor koji

⁷³⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 414, 416, 440. V. takođe AT. 158-159, 211.

⁷³⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 415. V. takođe AT. 211.

⁷⁴⁰ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 436. V. takođe AT. 211.

⁷⁴¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 437, 439. V. takođe Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta, par. 87.

⁷⁴² Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 55, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 665, fusnota 1118.

⁷⁴³ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 56-57, 59.

⁷⁴⁴ Tužiočev dopunski podnesak respondenta, par. 58.

⁷⁴⁵ V. gore par. 129.

⁷⁴⁶ V. gore par. 193.

se odvijao pred njim tog poslepodneva na Ovčari. Bez obzira na ono što su uspeali da postignu tokom prethodne evakuacije, premlaćivanja na Ovčari kojima je bio svedok morala su Šljivančaninu ukazati na to da oficiri ovaj put nemaju sve pod kontrolom. Imajući u vidu da je Žalbeno veće već potvrdilo zaključak u smislu da je na Šljivančanina preneti odgovornost za evakuaciju ratnih zarobljenika iz vukovarske bolnice i da ga je Mrkšić ovlastio da angažuje onoliko pripadnika vojne policije koliko je potrebno da budu u pratnji ratnih zarobljenika i pobrinu se za njihov bezbedan prolaz,⁷⁴⁷ Šljivančanin je morao da zna da je on odgovoran za to da zaštiti ratne zarobljenike i da ima ovlašćenje za preduzimanje mera. Znajući šta je uradio, jedini razuman zaključak je da je znao da će njegov propust da preduzme ikakve mere da zaštiti ratne zarobljenike pomoći pripadnicima TO i paravojnih snaga u zlostavljanju ratnih zarobljenika.

207. Žalbeno veće konstatuje da Šljivančanin nije pokazao da Pretresno veće nije razumno moglo da zaključi da je Šljivančanin bio svestan da je njegovo nečinjenje doprinelo zlostavljanju ratnih zarobljenika koji su držani na Ovčari.⁷⁴⁸ Prema tome, Pretresno veće je slobodno moglo da zaključi da je Šljivančanin imao potrebnu *mens rea* za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu mučenja. Shodno tome, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

3. Da li je Šljivančanin bio obavešten o prethodnim delima sličnim onima koja su počinjena na Ovčari

208. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je bio obavešten o delima sličnim onima koja su počinjena na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.⁷⁴⁹ Da bi to potkrepio, Šljivančanin tvrdi da prethodna upoznatost s drugim slučajevima zlostavljanjima nije primenjiva *mens rea* za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu mučenja, već da se mora dokazati da je optuženi znao da njegovo nečinjenje pomaže u činjenju krivičnog dela glavnog počinioaca.⁷⁵⁰ Međutim, u slučaju da Žalbeno veće zaključi da je prethodna upoznatost relevantna, Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je konstatovalo da ga je pukovnik Vujić obavestio o zlostavljanju i ubijanju koja su pripadnici TO i paravojnih snaga počinili u "Veleprometu" 19. novembra 1991,⁷⁵¹ kao i da je bio u kasarni JNA 20. novembra 1991. i video ili bio obavešten o zlostavljanju ratnih zarobljenika koji su bili tamo.⁷⁵² Shodno tome, Šljivančanin

⁷⁴⁷ V. gore par. 184-185.

⁷⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 670.

⁷⁴⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 417, 419, 444.

⁷⁵⁰ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 442. V. takođe Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 107-109.

⁷⁵¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 418, 443-444, 447-465. V. takođe Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 115-119.

⁷⁵² Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 418, 445. V. takođe Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 92-117; Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 110-114.

smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi zaključio da je on bio svestan činjenice da je omogućio krivična dela počinjena na Ovčari.⁷⁵³

209. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće valjano konstatovalo da primenjiva *mens rea* jeste znanje da će “jedan od niza zločina verovatno biti počinjen, a onda jedan od njih i bude počinjen”.⁷⁵⁴ Štaviše, ono tvrdi da Šljivančaninovo prethodno znanje nije bilo ograničeno na incidente u “Veleprometu” 19. novembra 1991. i kasarni JNA 20. novembra 1991.⁷⁵⁵ Što se tiče njegove upoznatosti s događajima u “Veleprometu” i kasarni JNA, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće razumno zaključilo da je on bio svestan prethodnog zlostavljanja i da je valjano razmotrilo svedočenje svedoka pukovnika Vujića i Branka Korice.⁷⁵⁶

210. Žalbeno veće podseća da je već konstatovalo da je Šljivančanin bio svestan činjenice da je njegov propust da deluje pomogao u zlostavljanju ratnih zarobljenika na osnovu toga što je bio očevidac zlostavljanja na Ovčari u poslepodnevnim časovima 20. novembra 1991.⁷⁵⁷ Stoga, ono je već zaključilo da je Šljivančanin imao potrebno znanje da zadovolji uslov postojanja *mens rea* za pomaganje i podržavanje krivičnog dela mučenja. Shodno tome, nije potrebno razmatrati da li je Šljivančaninova upoznatost s prethodnim sličnim delima doprinela njegovoj svesti o tome da je njegovo nečinjenje pomoglo u zlostavljanju ratnih zarobljenika koji su držani na Ovčari. Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

4. Zaključak

211. Žalbeno veće je zaključilo da je Pretresno veće razumno moglo da zaključi da je Šljivančaninov propust da preduzme mere da zaštiti ratne zarobljenike koji su držani na Ovčari 20. novembra 1991. značajno doprineo njihovom zlostavljanju od strane pripadnika TO i paravojnih snaga. Ono je takođe konstatovalo da je Pretresno veće razumno zaključilo da je Šljivančanin bio svestan da svojim nečinjenjem pomaže počinioćima krivičnih dela. Shodno tome, Žalbeno veće u celosti odbija Šljivančaninov peti žalbeni osnov.

⁷⁵³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 420.

⁷⁵⁴ Tužiočev podnesak respondenta, par. 180, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 556.

⁷⁵⁵ Tužiočev podnesak respondenta, par. 182.

⁷⁵⁶ Tužiočev podnesak respondenta, par. 185-193.

⁷⁵⁷ V. gore par. 206.

V. MRKŠIĆEVA ŽALBA

212. Dana 29. oktobra 2007, Mrkšić je dostavio Najavu žalbe u kojoj navodi jedanaest žalbenih osnova protiv Prvostepene presude i od Žalbenog veća traži da ukine osuđujuće presude koje su mu izrečene na osnovu člana 3 Statuta za pomaganje i podržavanje krivičnih dela ubistva, mučenja i okrutnog postupanja.⁷⁵⁸ U okviru prvih osam žalbenih osnova, Mrkšić osporava brojne zaključke za koje tvrdi da su doneti usled propusta Pretresnog veća da primeni standard dokazivanja van razumne sumnje.⁷⁵⁹ U okviru Devetog žalbenog osnova, on tvrdi da je, usled grešaka navedenih u prethodnih osam žalbenih osnova, Pretresno veće pogrešno primenilo pravo jer mu je izreklo osuđujuću presudu po članu 7(1) Statuta za pomaganje i podržavanje ubistva, mučenja i okrutnog postupanja na osnovu člana 3 Statuta.⁷⁶⁰ U okviru Desetog žalbenog osnova, Mrkšić osporava neke činjenice za koje tvrdi da nisu bile toliko bitne za odluku Pretresnog veća, ali su “značajne za odbranu i položaj JNA”.⁷⁶¹ U okviru Jedanaestog žalbenog osnova, on tvrdi da je Pretresno veće pogrešno ocenilo otežavajuće i olakšavajuće okolnosti kada mu je izreklo kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.⁷⁶² O ovom žalbenom osnovu biće reči u odeljku o odmeravanju kazne.⁷⁶³

A. Preliminarno pitanje

213. Žalbeno veće primećuje da je često imalo teškoća sa razumevanjem Mrkšićevih argumenata. Iako to u određenoj meri može biti posledica teškoća sa prevođenjem, u pitanju je i način na koji su ti argumenti prezentirani i strukturirani. Stoga se, jasnoće radi, u ovoj Presudi prilikom razmatranja Mrkšićevih tvrdnji opširno citira iz Mrkšićevih relevantnih podnesaka. Žalbeno veće je ostatak argumentacije koju je on izneo pokušalo da rezimira što je bolje moglo, onako kako ju je razumelo.

214. Žalbeno veće sa zabrinutošću napominje da se u Mrkšićevom žalbenom podnesku u velikoj meri ponavljaju argumenti koji su ranije izneti u njegovom Završnom pretresnom podnesku, bez jasnog obrazloženja kako oni mogu da potkrepe navod da je Pretresno veće pogrešno primenilo standard dokazivanja van razumne sumnje i da je to dovelo do pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja. Na više mesta u Mrkšićevim podnescima po žalbi doslovno su prepisani neki pasusi iz njegovog Završnog pretresnog podneska. Ovakva praksa je neprihvatljiva; žalba nije prilika za strane u postupku da ponovo iznose svoju argumentaciju⁷⁶⁴ ili “da Žalbeno vijeće ponovno razmatra

⁷⁵⁸ Mrkšićeva najava žalbe, par. 97.

⁷⁵⁹ Mrkšićeva najava žalbe, par. 7, 14-23, 25-34, 39-40, 42, 44, 47, 51, 59, 66, 89.

⁷⁶⁰ Mrkšićeva najava žalbe, Deveti žalbeni osnov (A), par. 84; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 388-442.

⁷⁶¹ Mrkšićeva najava žalbe, par. 87; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 466-492.

⁷⁶² Mrkšićeva najava žalbe, par. 96; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 493-499.

⁷⁶³ V. dole Deo VI: “Žalba na kaznu”.

⁷⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 238.

dokaze i okolnosti [koji su] predloženi Pretresnom vijeću”.⁷⁶⁵ Žalbeno veće naglašava da se podnosilac žalbe ne može nadati da će njegova žalba biti usvojena samo na osnovu ponavljanja ili upućivanja na tvrdnje koje nisu prihvaćene na suđenju,⁷⁶⁶ osim ako nije u stanju da pokaže da je njihovo odbacivanje od strane Pretresnog veća predstavljalo grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog veća.⁷⁶⁷ Prema tome, Žalbeno veće će odbaciti sve tvrdnje u kojima se naprosto ponavljaju argumenti koji su već predloženi Pretresnom veću, ne upuštajući se u objašnjavanje kako bi one mogle potkrepiti navod o pogrešnoj primeni prava koja obesnažuje Prvostepenu presudu⁷⁶⁸ ili o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju koje je dovelo do neostvarenja pravde.⁷⁶⁹

B. Standard dokazivanja

215. U okviru svog Prvog, Drugog, Trećeg, Četvrtog, Šestog i Desetog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo standard dokazivanja van razumne sumnje.⁷⁷⁰ Mrkšić tvrdi da se ova pogrešna primena prava sastoji od dve “sekundarne greške”: (1) “[P]retresno veće je pogrešno primenilo standard dokazivanja van razumne sumnje primenujući ga na [jedan] zaseban [deo] dokaza, a ne na ukupno izvedene dokaze koji su relevantni za najvažnije pitanje”;⁷⁷¹ i da je (2) “[P]retresno veće, umesto da primeni standard dokazivanja van razumne sumnje, iskazalo svaku sumnju, uključujući sumnju koja nije zasnovana na logici i zdravom razumu”.⁷⁷²

216. Mrkšić dalje u celoj svojoj žalbi navodi da je Pretresno veće pogrešno primenilo standard dokazivanja van razumne sumnje⁷⁷³ u velikom broju zaključaka.⁷⁷⁴ Mrkšić, na taj način, samo ponavlja tvrdnje koje su već iznete u njegovom Završnom pretresnom podnesku. Žalbeno veće naglašava da to nije dovoljno za ispunjenje uslova u vezi sa standardom preispitivanja po žalbi. S

⁷⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 430, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 837.

⁷⁶⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 395; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 6.

⁷⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 6, gde upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Niyitegeka*, par. 9. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 18.

⁷⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 27.

⁷⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 18.

⁷⁷⁰ V. Mrkšićeva najava žalbe, par. 3-4, 7, 21, 29, 47, 66, 89. V. takođe Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 1, 3, 103, 150, 188, 279, 478, 489. Na žalbenom pretresu Mrkšić je tvrdio da je Pretresno veće “odstupi[lo] od načela utvrđivanja činjenica van razumne sumnje i odluči[lo] da donese zaključke koji su zasnovani na jednoj rečenici koja se pominje u paragrafu 321 [Prvostepene] presude, a radi se sledećoj rečenici: Takvo naređenje je mogao da izda samo Mile Mrkšić”. V. AT. 39.

⁷⁷¹ Mrkšićeva najava žalbe, par. 4. V. takođe Mrkšićeva najava žalbe, par. 3, 8, 9, 21, 29, 30, 36, 39, 42, 44, 47, 51, 59, 62, 66; Mrkšićev žalbeni podnesak, Uvod, str. 6.

⁷⁷² Mrkšićeva najava žalbe, par. 4.

⁷⁷³ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 1, 20, 25, 63, 93, 103, 150, 155, 162, 165, 174, 179, 191, 246, 253, 279, 478, 489.

⁷⁷⁴ Mrkšić se ne slaže sa sledećim paragrafima Prvostepene presude: par. 79-82, 110-113, 139-146, 172-175, 191-197, 205, 225-233, 240-241, 245-305, 314-329, 390-393, 575, 582, 585, 586, 607-623, 625, 630, 632, 634.

tim u vezi, Mrkšićeve tvrdnje su uopštene i praktično predstavljaju pokušaj da se žalbeni postupak pretvori u suđenje *de novo*. Stoga će Žalbeno veće odbaciti pomenute navode.

1. Da li je Pretresno veće primenilo standard dokazivanja van razumne sumnje na jedan zaseban deo dokaza, a ne na ukupno izvedene dokaze

217. Shodno Statutu i Pravilniku, presuditelj o činjenicama treba da iznese obrazloženo mišljenje na osnovu ukupno izvedenih dokaza i bez primenjivanja standarda dokazivanja “van razumne sumnje,” parcijalnim pristupom.⁷⁷⁵ Razmatranja Pretresnog veća u vezi s ocenom dokaza ne ukazuju ni na kakav pogrešan pristup u tom pogledu; naprotiv, ona pokazuju da je Pretresno veće razmotrilo ukupno izvedene dokaze, ne izolujući nijednu pojedinačnu stavku.⁷⁷⁶ Pretresno veće je u pogledu svake od tačaka koje se optuženom stavljaju na teret u Optužnici utvrđivalo da li se, na osnovu *ukupno* izvedenih dokaza, van razumne sumnje uverilo da je dokazan svaki element nekog krivičnog dela za koje se optuženi tereti u Optužnici, uključujući svaki oblik odgovornosti.⁷⁷⁷

U tom smislu, Pretresno veće je konstatovalo sledeće:

[V]eće je u odnosu na neka pitanja moralo da izvede jedan ili više zaključaka iz činjenica utvrđenih dokazima. Kada je, u takvim slučajevima, iz tih činjenica bilo razumno moguće izvesti više od jednog zaključka, Veće se potrudilo da razmotri da li se neki od zaključaka koji se razumno mogao izvesti iz tih činjenica možda ne podudara s krivicom optuženih. U takvom slučaju, teret i kriterijum dokazivanja iziskuju da se u odnosu na tu tačku donese oslobađajuća presuda.⁷⁷⁸

Mrkšić nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo u primeni traženog standarda na “zasebne” delove dokaza ili na pojedinačne dokaze, svakog za sebe. Žalbeno veće podseća da je Mrkšić obavezan da navede konkretan zaključak Pretresnog veća za koji smatra da predstavlja pogrešnu primenu prava, da iznese argumente u prilog svojoj tvrdnji i obrazloži zašto ta greška obesnažuje presudu Pretresnog veća.⁷⁷⁹ Žalbeno veće konstatuje da Mrkšić to nije učinio. Ovaj navod se stoga odbija.

2. Da li je Pretresno veće primenilo standard koji predstavlja dokazivanje van svake sumnje

218. Mrkšićev drugi navod u vezi s primenom standarda dokazivanja jeste da je “[P]retresno veće, umesto da primeni standard dokazivanja van razumne sumnje, izrazilo svaku sumnju, uključujući sumnju koja nije zasnovana na logici i zdravom razumu”.⁷⁸⁰ Ovaj navod iznet je u

⁷⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 128.

⁷⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 11-16.

⁷⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 11 (naglasak dodat).

⁷⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 11, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 458.

⁷⁷⁹ V. gore par. 11.

⁷⁸⁰ Mrkšićeva najava žalbe, par. 4; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 3.

okviru Prvog i Drugog žalbenog osnova u Mrkšićevoj najavi žalbe,⁷⁸¹ ali se u njegovom Žalbenom podnesku pominje samo dva puta, u uvodnim napomenama i u okviru Prvog žalbenog osnova.⁷⁸²

219. Žalbeno veće konstatuje da su Mrkšićeve tvrdnje u vezi s navedenim pitanjem nejasne i nepotkrepljene dokazima. Međutim, jasnoće radi, Žalbeno veće će izneti sledeća zapažanja.

220. Po mišljenju Žalbenog veća, ovaj navod ukazuje na neshvatanje standarda dokazivanja van razumne sumnje. Primena tog standarda vezana je za princip ugrađen u pravilo 87(A) Pravilnika kojim je propisano da krivica mora da bude dokazana van razumne sumnje.⁷⁸³ Ovaj standard dokazivanja na suđenju propisuje da pretresno veće može nekog optuženog proglasiti krivim za krivično delo samo ukoliko je tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo svaki element tog krivičnog dela i tog vida odgovornosti, kao i svaku činjenicu bez koje se ne može izreći osuđujuća presuda.⁷⁸⁴ Formulacija “van razumne sumnje” podrazumeva da se dokazima utvrđuje neko konkretno pitanje i da uopšte nije sporno da li je moguća ikakva druga razumna alternativa. To ne znači da se mora utvrditi da ne postoji ni najmanja sumnja u pogledu krivice optuženog. Kriterijum za utvrđivanje dokaza van razumne sumnje je da “dokaz mora biti takav da isključuje ne svaku hipotezu ili mogućnost nevinosti, nego svaku vjerovatnu ili racionalnu hipotezu koja se može izvesti iz dokaza, osim one o krivici”.⁷⁸⁵ Standard dokazivanja van razumne sumnje iziskuje da se instanca koja utvrđuje činjenice uveri da dokazi nemaju nikakvog drugog razumnog objašnjenja osim krivice optuženog.⁷⁸⁶

221. Da je Pretresno veće u ovom predmetu gajilo ikakvu *razumnu* sumnju o Mrkšićevoj krivici, ono mu ne bi moglo legitimno izreći osuđujuću presudu. Jasno je da to ovde nije bio slučaj. Što se tiče eventualnih sumnji koje “ni[su] zasnovane na logici i zdravom razumu” koje je Pretresno veće moglo imati (a koje Mrkšić nije identifikovao), one ne bi sprečile Pretresno veće da donese zaključak o krivici, budući da ne bi predstavljale pravičnu ili razumnu hipotezu o nevinosti. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno veće konstatuje da je navedena tvrdnja nejasna, nerazumljiva, protivrečna i neprecizna. Pomenuti Mrkšićev navod se, shodno tome, odbija kao neutemeljen.⁷⁸⁷

⁷⁸¹ Mrkšićeva najava žalbe, par. 4, 8, 23 (u okviru svog Drugog žalbenog osnova Mrkšić tvrdi da će ovaj navod biti predmet “detaljnog” objašnjenja u njegovom Žalbenom podnesku).

⁷⁸² Mrkšićev žalbeni podnesak, Uvod, str. 6 i par. 3.

⁷⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 111.

⁷⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 226.

⁷⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 174, gde se poziva na Podnesak tužilaštva kao protivžalioca, par. 3.12. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 183.

⁷⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 61.

⁷⁸⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 43, 48.

222. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće konstatuje da Mrkšić nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo u primeni standarda dokazivanja van razumne sumnje. Pomenuti navod se, shodno tome, odbija.

C. Ocenjivanje dokaza

223. U uvodu u svoju Najavu žalbe, Mrkšić iznosi uopšten navod da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada “nije uzelo u obzir očigledno relevantne dokaze, nije uzelo u obzir ili nije u potpunosti uzelo u obzir sve potkrepljujuće dokaze i kada je pogrešno ocenilo dokaze”.⁷⁸⁸ Ovaj navod se iznosi, eksplicitno, u okviru podosnova (d) Prvog žalbenog osnova,⁷⁸⁹ u okviru Trećeg žalbenog osnova⁷⁹⁰ i Četvrtog žalbenog osnova,⁷⁹¹ kao i, implicitno, u okviru podosnova (a) Mrkšićevog Šestog žalbenog osnova.⁷⁹²

224. Na početku, Žalbeno veće podseća da pretresno veće ne mora da uputi na iskaz svakog svedoka ili na svaki dokaz u spisu prvostepenog postupka. Treba poći od pretpostavke da je pretresno veće ocenilo sve dokaze koji su mu predočeni, ukoliko nema nikakve naznake da je pretresno veće u potpunosti zanemarilo neki dokaz. Pokazatelj mogućeg zanemarivanja može biti to što dokaz koji je očigledno relevantan za zaključke nije obrađen u obrazloženju pretresnog veća, ali svaka nedoslednost koju pretresno veće nije razmotrilo ne čini njegovo mišljenje manjkavim.⁷⁹³ Neargumentovane tvrdnje da Pretresno veće nije razmotrilo relevantne dokaze, bez pokazivanja zašto nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi, na osnovu tih dokaza, mogao izvesti isti zaključak kao Pretresno veće, biće bez razmatranja odbačene.⁷⁹⁴ Upravo u tom kontekstu Žalbeno veće će razmotriti prigovore na konkretne činjenične zaključke u kojima Pretresno veće navodno nije uzelo u obzir očigledno relevantne dokaze.

D. Od Prvog do Desetog žalbenog osnova

1. Prvi žalbeni osnov: navodna greška u pogledu uloge i odgovornosti komande 80. mtbr

225. U okviru svog Prvog žalbenog osnova, Mrkšić osporava paragrafe od 79 do 82, od 110 do 113, od 251 do 294, od 315 do 324, 623, 625 i 630 Prvostepene presude.⁷⁹⁵ On tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni standarda dokazivanja van razumne sumnje te je zato pogrešno ocenilo ulogu i odgovornost 80. mtbr i njene komandne strukture i stoga pogrešno zaključilo da je on

⁷⁸⁸ Mrkšićeva najava žalbe, par. 5; Mrkšićev žalbeni podnesak, Uvod, str. 6.

⁷⁸⁹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 93, 97.

⁷⁹⁰ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 152, 161, 162, 165, 174, 179.

⁷⁹¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 191, 201, 246, 253.

⁷⁹² Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 295.

⁷⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁷⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 24. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 24.

⁷⁹⁵ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 1.

odgovoran za događaje koji su se odigrali na Ovčari 20. novembra 1991.⁷⁹⁶ Mrkšićev Prvi žalbeni osnov sastoji se od pet žalbenih podosnova koji se tiču sledećeg: (i) uloge i odgovornosti 80. mtbr; (ii) potčinjavanja i odgovornosti lokalnih komandanata; (iii) prepotčinjavanja lakog artiljerijskog divizionu Protivvazdušne odbrane (dalje u tekstu: LAD PVO); (iv) pouzdanosti dokumenata 80. mtbr u vezi sa vremenom povlačenja; i (v) spiska imena ratnih zarobljenika koje je preuzela 80. mtbr.⁷⁹⁷

226. Tužilaštvo odgovara da Mrkšićeve tvrdnje: (i) ponavljaju argumente koji su izneti, a nisu prihvaćeni na suđenju; (ii) sadrže uopštene navode koji su nejasni i nisu potkrepljeni konkretnim referencama na Prvostepenu presudu; (iii) ne pokazuju kako su navodne greške Pretresnog veća dovele do neostvarenja pravde; (iv) pogrešno prikazuju zaključke Pretresnog veća u vezi s dokazima; (v) osporavaju činjenične zaključke koji su irelevantni ili na koje se osuđujuća presuda ne oslanja; i (vi) predstavljaju neargumentovane tvrdnje da Pretresno veće nije pridalo dovoljnu težinu određenim dokazima, prazne tvrdnje nepotkrepljene dokazima, odnosno neargumentovane tvrdnje da Pretresno veće nije uzelo u obzir relevantne dokaze. Tužilaštvo, shodno tome, tvrdi da je odbacivanje tih argumenata bez razmatranja opravdano.⁷⁹⁸

227. Mrkšić u Replici navodi da odgovornost za lokalne komandante nije marginalno pitanje budući da ta činjenica pokazuje da je 80. mtbr bila zadužena za čuvanje i obezbeđenje ratnih zarobljenika i da su njeni oficiri bili komandanti područja sa dovoljnim snagama da suzbiju svaku pretnju životima ratnih zarobljenika.⁷⁹⁹

228. Na početku, Žalbeno veće primećuje da se u paragrafima od 9 do 17, 26, od 28 do 31, od 35 do 54, od 56 do 59, od 65 do 70, 72, 73, 75, od 77 do 79, od 83 do 86, 88, 90, 91, 96, 99 i 101 Mrkšićevog žalbenog podneska samo ponavljaju argumenti izneti u paragrafima 16, od 99 do 106, 254, 256, 346, 353, 354, 361, 366, 410, 423, 424, 428, 432, 452, 453, od 473 do 475, 480, 481, od 484 do 487, od 489 do 495, od 497 do 500, od 516 do 519, 523 i 533 Mrkšićevog završnog pretresnog podneska.

229. Kao što je već navedeno, žalbeni postupak nije suđenje *de novo*.⁸⁰⁰ U Mrkšićevim tvrdnjama samo se ponavljaju argumenti koji su već predloženi Pretresnom veću i koje je ono odbacilo, bez jasnog obrazloženja o tome kako oni potkrepljuju navode iznete u okviru Prvog žalbenog osnova. On nije pokazao postojanje bilo kakve potrebe za intervencijom Žalbenog veća. Iz gorenavedenih

⁷⁹⁶ V. Mrkšićeva najava žalbe, par. 7-12.

⁷⁹⁷ Mrkšićeva najava žalbe, par. 14-20; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 25-102.

⁷⁹⁸ V. Tužiočev podnesak respondenta, par. 211-224.

⁷⁹⁹ Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 11; v. takode par. 8-10, 13.

⁸⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13.

razloga, odbijaju se argumenti izneti u okviru paragrafa od 9 do 17, 26, od 28 do 31, od 35 do 54, od 56 do 59, od 65 do 70, 72, 73, 75, od 77 do 79, od 83 do 86, 88, 90, 91, 96, 99 i 101 Mrkšićevog žalbenog podneska koji su navedeni u prilog podosnova od (a) do (d) njegovog Prvog žalbenog osnova. Shodno tome, podosnovi (a), (b) i (c) Mrkšićevog Prvog žalbenog osnova se odbijaju.

230. U okviru podosnova (d) svog Prvog žalbenog osnova, Mrkšić takođe tvrdi da bi “[P]retresno veće, da je primenilo opšteprihvaćene standarde dokazivanja van razumne sumnje i *pravilno sudilo o relevantnim dokazima*, kao što to treba da čini svako razumno pretresno veće, zaključilo [u paragrafima od 234 do 294 Prvostepene presude] da su ove dokumente [dokumentacija 80. mtbr] tačno vodili [oficir] Premović i major Janković”.⁸⁰¹ Žalbeno veće konstatuje da Mrkšić, pošto ne objašnjava kako je to Pretresno veće pogrešno ocenilo dokaze, nije izneo teret dokazivanja koji je bio na njemu.⁸⁰² Shodno tome, podosnov (d) Mrkšićevog Prvog žalbenog osnova se odbija.

231. U okviru podosnova (e) Prvog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da bi Pretresno veće, da nije pogrešilo u paragrafima 267 i 268 Prvostepene presude, donelo sledeći zaključak: (1) da je spisak imena ratnih zarobljenika sastavljen na osnovu naređenja svedoka P014; i (2) da je tokom noći 20. novembra 1991, po naređenju svedoka P014, taj spisak donet potpukovniku Miloradu Vojnoviću (dalje u tekstu: Vojnović), komandantu 80. mtbr, čija jedinica je bila odgovorna za čuvanje ratnih zarobljenika na Ovčari.⁸⁰³

232. Kako je ranije navedeno u ovoj Presudi, strana u postupku koja ulaže žalbu mora ograničiti svoju argumentaciju na pravne greške koje obesnažuju presudu Pretresnog veća i na činjenične greške koje dovode do neostvarenja pravde u smislu člana 25 Statuta.⁸⁰⁴ Žalbeno veće podseća da, sve dok su činjenični zaključci koji potkrepljuju osuđujuću presudu i kaznu utemeljeni, greške vezane za druge činjenične zaključke nemaju nikakvog uticaja na Prvostepenu presudu.⁸⁰⁵ Imajući ovo u vidu, Žalbeno veće smatra da, u okviru podosnova (e) svog Prvog žalbenog osnova, Mrkšić osporava navodno pogrešan činjenični zaključak, a da ne pokazuje na odgovarajući način da je to zaključak na koji se Pretresno veće oslonilo da bi mu izreklo osuđujuću presudu. Shodno tome, on nije izneo teret dokazivanja koji je bio na njemu.⁸⁰⁶

233. Pored toga, Žalbeno veće smatra da, čak ukoliko je spisak ratnih zarobljenika zaista sastavljen na osnovu naređenja svedoka P014 i tek potom upućen u komandu 80. mtbr, ta činjenica ne bi učinila neutemeljenim nijedan drugi zaključak na koji se Pretresno veće oslonilo da bi izreklo

⁸⁰¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 97 (naglasak dodat).

⁸⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 12.

⁸⁰³ Mrkšićeva najava žalbe, par. 20; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 100-102.

⁸⁰⁴ V. gore Deo II: “Standard preispitivanja u žalbenom postupku”.

⁸⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 21.

⁸⁰⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 22. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 69.

osuđujuću presudu Mrkšiću. Konkretno, zaključak da je tokom čitavog perioda na koji se odnosi Optužnica, Mrkšić imao jedinstvenu komandu nad svim snagama u zoni odgovornosti OG Jug, naime, JNA, TO, dobrovoljačkim ili paravojnim snagama⁸⁰⁷ i – kako je ispravno naglasilo tužilaštvo⁸⁰⁸ – 80. mtbr koja je takođe bila podređena OG Jug.⁸⁰⁹ Mrkšić stoga nije obrazložio kako je ta navodna činjenična greška imala ikakvog uticaja na zaključke Pretresnog veća da bi mogla dovesti do neostvarenja pravde.⁸¹⁰ Shodno tome, podosnov (e) Mrkšićevog Prvog žalbenog osnova se odbija.

234. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće Mrkšićev Prvi žalbeni osnov odbija u celosti.

2. Drugi žalbeni osnov: navodne greške u vezi s Mrkšićevom ulogom u evakuaciji vukovarske bolnice

235. U okviru svog Drugog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo u paragrafima od 139 do 146, od 193 do 197, 575, 582 i 586 Prvostepene presude, “pogrešno primenivši standard dokazivanja van razumne sumnje i pogrešno utvrdilo činjenično stanje zato [što] nije zaključilo da su organi bezbednosti bili odgovorni za razdvajanje i [prevoz ratnih zarobljenika] i da je [taj] zadatak [bio] dat preko njihovih bezbednosnih linija iz Uprave bezbednosti i da su [oni] doneli odluke o evakuaciji vukovarske bolnice”.⁸¹¹ Mrkšićev Drugi žalbeni osnov sastoji se od dva žalbena podosnova koja se tiču sledećeg: (a) uloge pukovnika Nebojše Pavkovića u pregovorima o evakuaciji vukovarske bolnice; i (b) uloge Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu (dalje u tekstu: SSNO)⁸¹² i Šljivančanina u evakuaciji vukovarske bolnice.⁸¹³

236. Tužilaštvo odgovara da bi Mrkšićeve argumente u okviru Drugog žalbenog osnova trebalo odbaciti bez razmatranja budući da: (i) zanemaruju relevantne zaključke Pretresnog veća; (ii) predstavljaju neargumentovane tvrdnje da Pretresno veće nije pravilno razmotrilo dokaze; (iii) ne pokazuju kako je navodna činjenična greška u ocenjivanju dokaza dovela do neostvarenja pravde; i (iv) u njima se traži ponovna rasprava o dokazima, a ne pokazuje u čemu se ogleda nerazumnost postupanja Pretresnog veća.⁸¹⁴ Tužilaštvo takođe upućuje na dokaze na koje se Pretresno veće

⁸⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 88.

⁸⁰⁸ Tužiočev podnesak respondenta, par. 224.

⁸⁰⁹ V. Prvostepena presuda, par. 77-82.

⁸¹⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 31.

⁸¹¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 103; Mrkšićeva najava žalbe, par. 21-22.

⁸¹² Duži oblik ovog akronima naveden je u Mrkšićevom žalbenom podnesku ili u priloženom Glosaru. Međutim, taj akronim je korišćen u njegovim završnim pretresnim podnescima. Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 47: “Rukovođenje i komandovanje u oružanim snagama aktivirano je od strane Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu (dalje u tekstu: SSNO)”.

⁸¹³ Mrkšićeva najava žalbe, par. 25-28; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 105-149.

⁸¹⁴ V. Tužiočev podnesak respondenta, par. 225, 227-234, 241.

oslonilo prilikom utvrđivanja Mrkšićeve uloge tokom evakuacije, prevoza i obezbeđivanja ratnih zarobljenika i objašnjava kako dokazi na koje se oslanja Mrkšić zapravo potvrđuju osporavane zaključke.⁸¹⁵

237. Na početku, Žalbeno veće primećuje da se u paragrafima 103, 107, od 109 do 114, 117, 122, 125, 129, od 137 do 140 i 149 Mrkšićevog žalbenog podneska samo ponavljaju argumenti izneti u paragrafima 123, 124, 134, od 138 do 140, od 171 do 175, 699, 808, 810, 812, 813, 815, od 821 do 824, 862 i 875 Mrkšićevog završnog pretresnog podneska.

238. Žalbeno veće konstatuje da Mrkšić ne pruža jasno obrazloženje o tome kako bi gorepomenute tvrdnje, u kojima ponavlja argumente koje je izneo na suđenju i koje je Pretresno veće odbacilo, mogle da potkrepe navode iznete u okviru Drugog žalbenog osnova. Shodno tome, Mrkšić nije pokazao nikakvu potrebu za intervencijom Žalbenog veća. Iz gorenavedenih razloga, tvrdnje iznete u paragrafima 103, 107, od 109 do 114, 117, 122, 125, 129, od 137 do 140 i 149 Mrkšićevog žalbenog podneska odbijaju se.

(a) Navodne greške u vezi s ulogom i odgovornošću pukovnika Nebojše Pavkovića u pregovorima o evakuaciji vukovarske bolnice

239. U okviru podosnova (a) Drugog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi sledeće: “Da Pretresno veće nije pogrešilo u [paragrafima od 139 do 146, 193, 575, 582 i 586 Prvostepene presude] zaključilo bi da je puk. Pavković bio raspoređen u komandu gmtbr kao [nadzorni organ] iz SSNO. U tom svojstvu je u ime SSNO-a učestvovao u sprovođenju sporazuma koji je bio [cilj] sastanaka između članova Vrhovne komande JNA i hrvatske vlade”.⁸¹⁶

240. Žalbeno veće smatra da Pretresno veće nije pogrešilo u primeni standarda dokazivanja van razumne sumnje⁸¹⁷ i odbija više tvrdnji iznetih u okviru Mrkšićevog Drugog žalbenog osnova.⁸¹⁸ Pored toga, kako je ispravno naglasilo tužilaštvo, u tvrdnjama koje je Mrkšić izneo u okviru pomenutog žalbenog osnova zanemaruju se zaključci Pretresnog veća u vezi s njegovom ulogom u pregovorima i evakuaciji vukovarske bolnice.⁸¹⁹ Imajući to u vidu, Žalbeno veće konstatuje da ostali argumenti koji su izneti u okviru podosnova (a) Mrkšićevog Drugog žalbenog osnova⁸²⁰ ne potkrepljuju navod da je Pretresno veće pogrešilo u oceni Mrkšićeve uloge u evakuaciji vukovarske bolnice iz sledećih razloga.

⁸¹⁵ V. Tužiočev podnesak respondenta, par. 226, 228-229, 232-242.

⁸¹⁶ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 105; Mrkšićeva najava žalbe, par. 25.

⁸¹⁷ V. gore par. 222.

⁸¹⁸ V. gore par. 238.

⁸¹⁹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 228-229, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 138, 301-321.

⁸²⁰ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 105-106, 108, 115-116.

241. Mrkšić, u suštini, tvrdi da su za evakuaciju vukovarske bolnice bili odgovorni pukovnik Pavković i SSNO, a ne on. On tvrdi da je Pretresno veće pogrešno zaključilo da je on prisustvovao sastancima sa PMEZ, i pogrešno ocenilo iskaz svedoka Petra Kypra, posmatrača PMEZ.⁸²¹ On dalje tvrdi da su pregovori o evakuaciji u ime Visoke komande u Vukovaru vođeni od strane pukovnika Pavkovića, koji nije bio potčinjen OG Jug.⁸²²

242. Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je on bio “prisutan na sastancima sa [PMEZ]“.⁸²³ Mrkšić ne iznosi nikakvu konkretnu referencu na paragraf u Prvostepenoj presudi u kom je donet ovaj zaključak. Jasno je da se ovde radi o formalnom nedostatku.⁸²⁴ Međutim, budući da se u njegovoj Najavi žalbe i uvodnom pasusu podosnova (a) Drugog žalbenog osnova pominju osporavani paragrafi Prvostepene presude, Žalbeno veće je razumelo da se ovaj prigovor odnosi na paragraf 139 Prvostepene presude.⁸²⁵ Pretresno veće je zaključilo da ne može prihvatiti istinitost Mrkšićevog poricanja da je imao ikakva saznanja o Zagrebačkom sporazumu, s obzirom na karakter tog Sporazuma, i o prisustvu posmatrača MKCK i PMEZ, koji su pokušavali da se probiju do bolnice kako bi sproveli Sporazum, ali su ih u tome sprečili oficiri JNA pod Mrkšićevom komandom.⁸²⁶ Pretresno veće je dalje imalo u vidu da su se posmatrači PMEZ 19. novembra 1991. sastali s Mrkšićem u Negoslavicima kako bi razgovarali o evakuaciji ranjenika iz bolnice i uputilo na one posmatrače PMEZ i oficire iz JNA koji su bili prisutni na tom sastanku.⁸²⁷

243. Mrkšić nije pokazao kako je to Pretresno veće nerazumno postupilo kada je prihvatilo dokaze na koje se oslonilo u paragrafu 139 Prvostepene presude, uključujući svedočenje Petra Kypra. Odbačene su sve tvrdnje koje je izneo u prilog tome budući da se u njima ponavljaju argumenti izneti na suđenju koje je Pretresno veće odbacilo.⁸²⁸ Žalbeno veće stoga zaključuje da Mrkšić nije pokazao da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje i na taj način prouzrokovalo neostvarenje pravde.

244. U svetlu gorenavedenog, podosnov (a) u okviru Mrkšićevog Drugog žalbenog osnova se odbija.

⁸²¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 108.

⁸²² Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 115.

⁸²³ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 108.

⁸²⁴ V. Uputstvo o formalnim uslovima za podnošenje žalbe na presudu, par. 1(c)(iii) i 4(b)(ii). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 10.

⁸²⁵ V. Mrkšićeva najava žalbe, par. 21, 25.

⁸²⁶ Prvostepena presuda, par. 138.

⁸²⁷ Prvostepena presuda, par. 139, gde se poziva na Petra Kypra, T. 6577, 6581, 6596-6597, 6709-6710; dokazni predmet br. P316, “Izveštaj PMEZ o pregovorima s Cunninghamom”; dokazni predmet br. P344, “Beleške svedoka Kypra, novembar-decembar 1991”.

⁸²⁸ V. gore par. 238.

(b) Navodne greške u vezi s ulogom i odgovornošću SSNO i Šljivančanina u evakuaciji vukovarske bolnice

245. U okviru podosnova (b) svog Drugog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da “nije bio zadužen za trijažu i evakuaciju”⁸²⁹ i ističe da bi razumno pretresno veće zaključilo da dokazi pokazuju da je samo pripadnik organa bezbednosti “mogao izdati naređenje za trijažu [ratnih zarobljenika], njihov transport i zatočenje, kao i za njihovo ispitivanje i povlačenje [vojne policije] koja je bila zadužena za njihovu bezbednost i čuvanje”.⁸³⁰

246. Žalbeno veće je konstatovalo da Pretresno veće nije pogrešilo u primeni standarda dokazivanja van razumne sumnje⁸³¹ i odbacilo jedan broj argumenata iznetih u okviru Mrkšićevog Drugog žalbenog osnova.⁸³² S obzirom na to, Žalbeno veće konstatuje da ostali argumenti izneti u okviru podosnova (b) Mrkšićevog Drugog žalbenog osnova⁸³³ ne potkrepljuju navod da je Pretresno veće pogrešilo u ocenjivanju Mrkšićeve uloge u evakuaciji vukovarske bolnice, iz razloga koji su dole navedeni.

247. Žalbeno veće podseća da su neargumentovane tvrdnje da je svedočenje jednog svedoka u suprotnosti sa zaključcima Pretresnog veća nedovoljne⁸³⁴ i zavređuju odbacivanje bez razmatranja.⁸³⁵ U Mrkšićevim argumentima se jednostavno ponavljaju izvesni delovi svedočenja Šljivančanina, Bogdana Vujića, Radoja Trifunovića i Ljubiše Vukašinovića⁸³⁶ i oni ne pokazuju kako su zaključci Pretresnog veća o Mrkšićevoj ulozi u evakuaciji vukovarske bolnice u suprotnosti sa svedočenjima tih svedoka.

248. Prilikom razmatranja priprema za evakuaciju vukovarske bolnice i događaja od 20. novembra 1991, Pretresno veće se oslonilo, između ostalog, na svedočenje svedoka Bogdana Vujića, Radoja Trifunovića i Ljubiše Vukašinovića.⁸³⁷ Navodeći iskaz koji je dao Šljivančanin, Pretresno veće je zaključilo da je Mrkšić naložio Šljivančaninu da obezbedi transport osumnjičenih za ratne zločine iz vukovarske bolnice u zatvor u Sremskoj Mitrovici, a Mrkšićevo naređenje, kako ga je shvatio i sproveo Šljivančanin, bilo je, u stvari, da ukloni sve pripadnike hrvatskih snaga iz bolnice. Naređenje za pripremu i sprovođenje evakuacije 20. novembra 1991. izdato je

⁸²⁹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 144. V. takode Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 21-24, 27.

⁸³⁰ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 119.

⁸³¹ V. gore par. 222.

⁸³² V. gore par. 238.

⁸³³ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 118-119, 123-124, 126-127, 131-136, 141-148.

⁸³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 28.

⁸³⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 23, 70, 243.

⁸³⁶ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 118-121, 123-124, 126-127, 130-136, 141-147.

⁸³⁷ V. Prvostepena presuda, par. 180-403.

Šljivančaninu 19. novembra 1991.⁸³⁸ Na osnovu ovih zaključaka, Pretresno veće je konstatovalo da je Mrkšić naredio Šljivančaninu da izvrši evakuaciju vukovarske bolnice koja je bila skopčana sa evakuacijom civila, ranjenika i bolesnika, i transportovanjem osumnjičenih za ratne zločine u zatvor.⁸³⁹ Žalbeno veće konstatuje da Mrkšić nije izneo argumente kojima bi potkrepio svoju tvrdnju da on nije bio odgovoran za trijažu i evakuaciju. Shodno tome, podosnov (b) Mrkšićevog Drugog žalbenog osnova se odbija.

249. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće Mrkšićev Drugi žalbeni osnov odbija u celosti.

3. Treći žalbeni osnov: navodne greške u vezi s ulogom i odgovornošću oficira u kasarni JNA

250. U okviru svog Trećeg žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafima 295, 305 i od 607 do 610 Prvostepene presude, pogrešno primenivši standard dokazivanja van razumne sumnje i zaključivši da je “[Mrkšić] naredio da konvoj sa [ratnim zarobljenicima] krene iz vukovarske bolnice u vojnu kasarnu i da je, ponovo po Mrkšićevom naređenju, taj konvoj čekao na odluku sa sednice ‘vlade’”.⁸⁴⁰ On takođe tvrdi da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje, “kada [to veće] nije uzelo u obzir očigledno relevantne dokaze, nije uzelo u obzir ili nije u potpunosti uzelo u obzir sve dokaze koji potkrepljuju da je [Šljivančanin], uz saglasnost puk. Vujića naredio da autobusi sa [ratnim zarobljenicima] promene pravac i krenu u kasarnu JNA u Vukovaru.”⁸⁴¹

251. Mrkšićev Treći žalbeni osnov u suštini se sastoji od tri žalbena podosnova⁸⁴² koja se tiču sledećeg: (a) vremena prebacivanja zarobljenika i sednice “vlade” SAO;⁸⁴³ (b) oslanjanja Pretresnog veća na iskaze određenih svedoka; i (c) zaključka Pretresnog veća da je Mrkšić naredio prebacivanje ratnih zarobljenika na Ovčaru.⁸⁴⁴

⁸³⁸ Prvostepena presuda, par. 191.

⁸³⁹ Prvostepena presuda, par. 295.

⁸⁴⁰ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 150. V. takođe Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 155; Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 31-32, 40.

⁸⁴¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 152. V. takođe Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 158, 161; Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 30.

⁸⁴² U Mrkšićevoj najavi žalbe navodi se pet žalbenih podosnova (v. Mrkšićeva najava žalbe, par. 34-46). Međutim, dotični argumenti su u ovoj Presudi iz doleavedenih razloga razvrstani u tri žalbena podosnova. U okviru podosnova (a) Mrkšićevog Trećeg žalbenog osnova, kako je iznet u njegovoj Najavi žalbe (v. Mrkšićeva najava žalbe, par. 34-35), samo se ponavlja glavni navod na kom se zasniva Treći žalbeni osnov. I podosnov (c) i podosnov (d), kako su izneti u njegovoj Najavi žalbe (v. Mrkšićeva najava žalbe, par. 39-43), tiču se ocene Pretresnog veća o pouzdanosti svedoka, pa su stoga zajedno obrađeni.

⁸⁴³ U avgustu 1991, lokalne srpske zajednice donele su deklaraciju o svojoj autonomiji i izrazile nameru da stvore drugu od novih “mini-država” pod vlašću Srba u Hrvatskoj, odnosno, Srpsku Autonomnu Oblast (dalje u tekstu: SAO) Slavonija, Baranja i Zapadni Srem. “Vlada” SAO je formirana u septembru 1991. od strane Srpskog nacionalnog veća Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema. Kao i u Prvostepenoj presudi, u ovoj Presudi koriste se pojmovi: “vlada” ili “vlada 'SAO'”. V. Prvostepena presuda, par. 32, 225.

⁸⁴⁴ Mrkšićeva najava žalbe, par. 34-46; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 155-187.

252. U odgovoru, tužilaštvo tvrdi da bi argumente iznete u okviru Mrkšićevog Trećeg žalbenog osnova trebalo odbaciti zbog toga što su irelevantni, što se u njima pogrešno navode ili zanemaruju relevantni zaključci Pretresnog veća i osporava ocena dokaza od strane Pretresnog veća, a pritom ne pokazuje kako je ona bila nerazumna.⁸⁴⁵ Ono dodaje da to što je Šljivančanin bio odgovoran u pogledu ratnih zarobljenika, ne negira Mrkšićevu odgovornost kao najvišeg starešine na relevantnom području.⁸⁴⁶

253. Na početku, Žalbeno veće primećuje da se u paragrafima 152, 153, 161, 180 i 186 Mrkšićevog žalbenog podneska ponavljaju tvrdnje iznete u paragrafima od 188 do 191 i od 914 do 916 Mrkšićevog završnog pretresnog podneska. Žalbeno veće konstatuje da Mrkšić ne daje jasno obrazloženje o tome kako te tvrdnje, u kojima se ponavljaju argumenti odbačeni na suđenju, potkrepljuju navode iznete u okviru njegovog Trećeg žalbenog osnova. Mrkšić, prema tome, nije pokazao nikakvu potrebu za intervencijom Žalbenog veća. Iz gorenavedenih razloga, argumenti izneti u paragrafima 152, 153, 161, 180 i 186 Mrkšićevog žalbenog podneska odbijaju se.

(a) Navodne greške u vezi s vremenom prebacivanja zarobljenika i sednice “vlade” SAO

254. U okviru podosnova (a) Trećeg žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafima od 225 do 233, 285, od 293 do 305, 585 i 607 Prvostepene presude, “pogrešno primenivši standard dokazivanja van razumne sumnje i [propustivši] da uzme u obzir očigledno relevantne dokaze [...] da uzme u obzir ili potpuno uzme u obzir sve dokaze koji potkrepljuju” tvrdnju da sednica “vlade” SAO u “Veleprometu” nije mogla da počne pre 14:00 časova 20. novembra 1991, kada su autobusi već otišli na poljoprivredno dobro na Ovčari.⁸⁴⁷

255. Na završetku suđenja, Mrkšić je izneo tvrdnju da su, “[p]rema izjavama svih svedoka koji su bili u autobusu, autobusi stigli na Ovčaru između 13:00 i 14:00 časova, a to je bilo pre nego što je sastanak [sednica “vlade” SAO] završen, prema vremenskoj oznaci zabeleženoj na video-snimku iz dvorišta ‘Veleprometa’ i izjavama svedoka koji su prisustvovali tom sastanku”.⁸⁴⁸ Mrkšić ponavlja taj argument u žalbi, oslanjajući se na stop-fotografiju sa slikom Slavka Dokmanovića uzetu iz video-inserta od 20. novembra 1991. u 15:25 časova.⁸⁴⁹ Nije navedena nikakva konkretna referenca ni na jedan drugi dokaz. To nije dovoljno da potkrepi navod da je Pretresno veće zanemarilo

⁸⁴⁵ V. Tužiočev podnesak respondenta, par. 243-257.

⁸⁴⁶ Tužiočev podnesak respondenta, par. 243.

⁸⁴⁷ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 162.

⁸⁴⁸ Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 201.

⁸⁴⁹ Dokazni predmet br. D268, “Stop-fotografija iz video-inserta na kojoj je prikazan Slavko Dokmanović”. V. AT.44.

relevantne dokaze koji potkrepljuju Mrkšićevu tvrdnju da sednica “vlade” održana u “Veleprometu” nije mogla početi pre 14:00 časova 20. novembra 1991.

256. Žalbeno veće napominje da je, kako je to ispravno naglasilo tužilaštvo,⁸⁵⁰ Pretresno veće pažljivo razmotrilo sve protivrečne dokaze u vezi s ovim pitanjem i zaključilo da dokazi u predmetu *Dokmanović*, prema kojima je početak sednice “vlade” SAO bio u 14:00 časova, ne mogu biti prihvaćeni.⁸⁵¹ Ono je stoga zaključilo da je sednica “vlade” SAO “završena pre 13:00 časova, a da je, po svoj prilici, počela oko 11:00 časova i završila se oko 12:00 časova”.⁸⁵² Nema ničeg što bi ukazivalo na to da je Pretresno veće u potpunosti zanemarilo bilo koji konkretan dokaz. Mrkšić ne objašnjava zašto nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu dokaza, ne bi mogao izvesti isti zaključak kao i Pretresno veće.⁸⁵³ On ne obrazlaže kako bi ovaj prigovor uticao na bilo koji konkretan zaključak Pretresnog veća o njegovoj krivičnoj odgovornosti.⁸⁵⁴ Shodno tome, podosnov (a) Mrkšićevog Trećeg žalbenog osnova se odbija.

(b) Navodne greške u vezi s oslanjanjem Pretresnog veća na iskaze nekih svedoka

257. Prilikom razmatranja uloge koju je Mrkšić odigrao u pripremama za evakuaciju vukovarske bolnice i događajima od 20. novembra 1991, Pretresno veće se, pored ostalih dokaza, oslonilo na svedočenje kapetana Jovana Šušića (dalje u tekstu: Šušić), komandanta 1.VP/gmtbr, i potpukovnika Miodraga Panića (dalje u tekstu: Panić), načelnika štaba OG Jug i Mrkšićevog zamenika. U okviru podosnova (b) svog Trećeg žalbenog osnova, Mrkšić osporava to što se Pretresno veća oslonilo na ove dokaze.

(i) Navodne greške u vezi s tim što se Pretresno veće oslonilo na svedočenje svedoka Panića

258. Panić je u svom svedočenju rekao da mu je 20. novembra 1991. Mrkšić preko telefona naložio da prisustvuje, u njegovo ime, sednici “vlade” SAO i prenese učesnicima da je Mrkšić spreman da prihvati i postupi u skladu s njihovom odlukom o tome šta da se radi s ratnim zarobljenicima iz vukovarske bolnice. Panić je postupio u skladu s ovom zapovešću.⁸⁵⁵ Tokom tog istog telefonskog razgovora, Panić je obavestio Mrkšića da je jedan autobus sa zarobljenicima iz vukovarske bolnice parkiran u krugu kasarne, i da pripadnici TO i drugi meštani pokušavaju da

⁸⁵⁰ Tužiočev podnesak respondenta, par. 249.

⁸⁵¹ V. Prvostepena presuda, par. 225-232.

⁸⁵² Prvostepena presuda, par. 233.

⁸⁵³ V. gore par. 224.

⁸⁵⁴ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 41.

⁸⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 296.

priđu autobusu kako bi identifikovali ljude u njemu.⁸⁵⁶ Nakon što se Panić vratio sa sastanka “vlade” u kasarnu, nazvao je Mrkšića, koji je, nakon što je od Panića čuo da je na sastanku “vlade” rečeno da će ratnim zarobljenicima biti suđeno i da će na Ovčari biti zatvor, rekao sledeće: “[d]obro, neka bude kako su odlučili”.⁸⁵⁷ Na osnovu ovog iskaza i svih drugih relevantnih dokaza koji su mu predloženi, Pretresno veće je zaključilo da je, posle telefonskog razgovora s Panićem, Mrkšić doneo barem privremenu odluku o tome šta treba učiniti u vezi s prevozom ratnih zarobljenika koji su bili držani u autobusima već nekoliko sati. Nakon toga, izdato je naređenje da se ratni zarobljenici odvedu na Ovčaru.⁸⁵⁸

259. Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafima od 225 do 233 i od 295 do 305 Prvostepene presude “pogrešno primenivši standard dokazivanja van razumne sumnje i [propustivši] da uzme u obzir očigledno relevantne dokaze [...] da uzme u obzir ili potpuno uzme u obzir sve dokaze koji potkrepljuju činjenicu da [Panić] u svojim ranijim iskazima nije nikada rekao ništa u vezi sa autobusima u kasarni [u] vreme kada je razgovarao sa [Mrkšićem]”.⁸⁵⁹ Konkretno, on osporava to što se Pretresno veće oslanja na Panićevo svedočenje,⁸⁶⁰ tvrdi da on u svojim ranijim izjavama “nije tvrdio ono što Pretresno veće prihvata”⁸⁶¹ i da su svedoci lagali kako bi odgovornost za događaje na Ovčari prebacili na Mrkšića.⁸⁶²

(ii) Navodne greške u vezi s tim što se Pretresno veće oslonilo na svedočenje svedoka Šušića

260. Šušić je u svom svedočenju rekao da ga je 20. novembra 1991. ujutro kapetan Mladen Predojević (dalje u tekstu: Predojević), komandir čete oklopnih vozila 1. VP/gmtbr, koji je bio odgovoran za bezbednost u JNA, obavestio da je imao problema s obezbeđenjem nekih od autobusa koji su u kasarnu JNA stigli iz bolnice u Vukovaru. Nakon što je video da pripadnici TO verbalno napadaju zarobljenike u autobusima i prete im, Šušić je nazvao Mrkšića i rekao mu da su bezbednost i sigurnost zarobljenika ugroženi. Mrkšić mu je naredio da se postara za bezbednost ljudi u autobusima i rekao mu da je u toku sastanak “vlade” Krajine na kom će biti razmotreno pitanje odredišta predviđenog za te ljude.⁸⁶³

⁸⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 297.

⁸⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 305.

⁸⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 305. V. takode Prvostepena presuda, par. 612.

⁸⁵⁹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 165.

⁸⁶⁰ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 167-172.

⁸⁶¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 173, gde se poziva na Miodraga Panića, T.14305.

⁸⁶² Mrkšićev žalbeni podnesak, 172. V. takode AT. 40.

⁸⁶³ Prvostepena presuda, par. 298.

261. Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafima od 298 do 305 Prvostepene presude, pogrešno primenivši “standard dokazivanja van razumne sumnje i [propustivši] da uzme u obzir očigledno relevantne dokaze [...] uzme u obzir ili potpuno uzme u obzir sve dokaze koji potkrepljuju činjenicu da [Šušić] nije imao nikakvog razloga za intervenciju u situaciji kada je načelnik štaba bio u kasarni, kada je major Vukašinović naredio kapetanu Predojeviću da čuva [ratne zarobljenike], a pripadnicima TO da se udalje, kada je major Lukić, komandant kasarne, naredio kapetanu Predojeviću, koji je bio pod njegovom komandom, da obezbedi autobuse. U navedenim okolnostima, nije bilo potrebe da [Šušić] nazove [Mrkšića], kako je zaključilo Pretresno veće”.⁸⁶⁴ Mrkšić tvrdi da se u osporenim zaključcima ne uzimaju u obzir protivrečnosti u Šušićevom iskazu u vezi s njegovim sećanjem na to kako je stupio u kontakt s Mrkšićem, kao ni zaključak Pretresnog veća da Šušićevo podnošenje izveštaja Mrkšiću nije bilo u skladu s formalnim procedurama u komandnom lancu JNA.⁸⁶⁵

(iii) Diskusija

262. Žalbeno veće konstatuje da argumenti koje je Mrkšić izneo u okviru podosnova (b) Trećeg žalbenog osnova iz doleavedenih razloga ne potkrepljuju njegov navod da Pretresno veće nije uzelo u obzir relevantne dokaze.

263. Kao prvo, Žalbeno veće podseća da pretresno veće nije obavezno da detaljno navodi zašto je prihvatilo ili svedočenje iskaz nekog konkretnog svedoka.⁸⁶⁶ S tim u vezi, Mrkšićeva tvrdnja da Pretresno veće “ne objašnjava kako je poklonilo poverenje svedoku Šušiću” počiva na pogrešnim osnovama.⁸⁶⁷ Iako je Pretresno veće, prilikom ocenjivanja dokazne vrednosti dokaza, obavezno da razmotri nedoslednosti i sva druga objašnjenja ponuđena u vezi s njima,⁸⁶⁸ nema potrebe da ih pojedinačno razmatra u Prvostepenoj presudi.⁸⁶⁹ Pored toga, prisustvo nedoslednosti u svedočenjima svedoka ili među njima, samo po sebi, ne iziskuje da razumno pretresno veće te dokaze odbaci kao nerazumne.⁸⁷⁰

264. Drugo, u vezi s ocenjivanjem pouzdanosti dokaza, potkrepljivanje dokaza je jedan od elemenata koji razuman presuditelj o činjenicama prilikom ocenjivanja dokaza može uzeti u obzir. Međutim, potkrepljivanje ne predstavlja ni uslov ni garanciju pouzdanosti. Pitanje da li

⁸⁶⁴ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 174.

⁸⁶⁵ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 175-178.

⁸⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 20.

⁸⁶⁷ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 177.

⁸⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 58; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 96.

⁸⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 58; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 124. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 20

⁸⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 31. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 95.

potkrepljivanje dokaza treba uzeti u obzir pretresno veće rešava po sopstvenom nahođenju.⁸⁷¹ Žalbeno veće konstatuje da Mrkšić ne pokazuje da je ocena Pretresnog veća o pouzdanosti svedoka Panića i Šušića pogrešna. Iz dole navedenih razloga, Mrkšić nije pokazao da je Pretresno veće postupilo nerazumno kada je uzelo u obzir svedočenja svedoka Panića i Šušića.

265. Kako tužilaštvo ispravno naglašava, Pretresno veće je konkretno uzelo u obzir da je Panić izbegavao da pomene stvari koje bi ga mogle dovesti u nepovoljan položaj.⁸⁷² Pretresno veće je smatralo da je Panić, opšte uzevši, i u pogledu većine pitanja, iskren i pouzdan svedok. Ipak, ono je izričito napomenulo da je iskaz ovog svedoka proučilo s velikom pažnjom i razmotrilo ga u svetlu svih drugih dokaza o ovim događajima.⁸⁷³ Ocenjujući pouzdanost ovog svedoka, ono je uzelo u obzir njegovo držanje, događaje za koje je na drugi način utvrđeno da su se desili, kao i držanje onih koji su izneli drugačije prikaze tih događaja.⁸⁷⁴ Stoga je pretresno veće zaključilo da je:

potpukovnik Panić u svom iskazu nastojao da neke aspekte svoje uloge prikaže u povoljnijem svetlu i da izbegne da pomene stvari koje bi se mogle protumačiti kao da je i sam bio odgovoran za kažnjivo ponašanje. Iz tih razloga, iako se potpuno uverilo da treba da prihvati glavninu njegovog iskaza, Veće u vezi s nekim pitanjima ima rezerve, na koje će i ukazati.⁸⁷⁵

Pretresno veće je naglasilo da Panić nije bio iskren kada je govorio o svojim saznanjima o maltretiranju ratnih zarobljenika, kako bi što više ublažio istinu. Ipak, Pretresno veće je bilo u potpunosti uvereno da je, u drugim aspektima, njegov iskaz bio pouzdan i odražavao ono što se desilo tog popodneva kada je Panić podneo izveštaj Mrkšiću⁸⁷⁶ i konstatovalo da bi “Panić, kao načelnik štaba koji podnosi izveštaj svom komandantu, pouzdano preneo šta je video i čuo i naveo svoje razloge za zabrinutost u vezi sa situacijom”.⁸⁷⁷ Pretresno veće je, prilikom ocenjivanja istaknutih nedoslednosti i razmatranja da li je svedok, gledajući njegovo svedočenje u celini, bio pouzdan, a njegov iskaz verodostojan, postupilo u okviru svog diskrecionog ovlašćenja.⁸⁷⁸

266. Što se tiče Šušićevog svedočenja, kako ispravno naglašava tužilaštvo, Pretresno veće je uzelo u obzir Mrkšićeve prigovore u vezi s pouzdanošću ovog svedoka i odbacilo ih.⁸⁷⁹ Pretresno veće je uvažilo činjenicu da je Šušićeva pouzdanost energično osporavana tokom suđenja. Međutim, nakon što je razmotrilo pomenute prigovore, ono je zaključilo da je razumljivo da je

⁸⁷¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 203.

⁸⁷² Tužiočev podnesak respondenta, par. 251, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 297.

⁸⁷³ Prvostepena presuda, par. 297.

⁸⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 297. V. takode argumente u vezi s ovim pitanjem koje je na žalbenom pretresu iznelo tužilaštvo: AT. 80.

⁸⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 297.

⁸⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 308.

⁸⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 309.

⁸⁷⁸ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 498.

⁸⁷⁹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 253. V. takode AT. 80.

nepodudarnost u vezi s tim kako je Šušić stupio u kontakt s Mrkšićem – bilo korišćenjem radio-mikrofona u jednom od vozila parkiranih ispred zgrade kasarne, bilo korišćenjem telefona u toj zgradi – u to vreme predstavljala manje značajno pitanje i da ona, u svakom slučaju, ne ukazuje na to da je iskaz dotičnog svedoka izmišljotina.⁸⁸⁰ Po mišljenju Pretresnog veća, zaključkom da Šušić nije mogao direktno da podnese izveštaj Mrkšiću na osnovu toga što to nije bilo u skladu sa formalnim procedurama u lancu komande JNA zapravo bi se prenaslasi formalne procedure i ne bi bila pridana odgovarajuća težina drugim relevantnim faktorima.⁸⁸¹ Prema tome, nema nikakve naznake da je Pretresno veće, prilikom donošenja osporavanih zaključaka, u potpunosti zanemarilo bilo koji dokaz. Mrkšićevi argumenti ne pokazuju zašto nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi, na osnovu tih dokaza, mogao doći do istog zaključka kao i Pretresno veće.

267. U svetlu gorenavedenog, podosnov (b) Mrkšićevog Trećeg žalbenog osnova se odbija.

(c) Navodne greške u vezi sa zaključkom Pretresnog veća da je Mrkšić naredio prebacivanje ratnih zarobljenika na Ovčaru

268. U okviru podosnova (c) svog Trećeg žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafima od 305 do 307, 612 i 623 Prvostepene presude “pogrešno primenivši standard dokazivanja van razumne sumnje i [propustivši] da uzme u obzir očigledno relevantne dokaze [...] da uzme u obzir ili potpuno uzme u obzir sve dokaze koji potkrepljuju tvrdnju da je, prema ratnom dnevniku 80. MTBR postojala redovna procedura da [ratni zarobljenici], pre Sremske Mitrovice, provedu određeno vreme na Ovčari u svrhu trijaže i selekcije”.⁸⁸²

269. Mrkšićeve tvrdnje u okviru ovog žalbenog podosnova⁸⁸³ su irelevantne i ne potkrepljuju navod da je Pretresno veće, prilikom donošenja zaključka da je on naredio da ratni zarobljenici budu prebačeni na Ovčaru, pogrešilo time što je zanemarilo relevantne dokaze. Kako je ranije napomenuto, Pretresno veće je zaključilo da je, posle telefonskog razgovora s Panićem, Mrkšić doneo barem privremenu odluku o tome šta treba učiniti u vezi s prebacivanjem ratnih zarobljenika koji su satima držani u autobusima.⁸⁸⁴ Nakon toga, izdato je naređenje da se ratni zarobljenici odvedu na Ovčaru.⁸⁸⁵ Pretresno veće je imalo u vidu da ne postoje direktni dokazi ni o kakvom

⁸⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 299.

⁸⁸¹ Prvostepena presuda, par. 300.

⁸⁸² Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 179.

⁸⁸³ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 179, 181-184, 187.

⁸⁸⁴ V. gore par. 258.

⁸⁸⁵ V. Prvostepena presuda, par. 305 (fusnote izostavljene): “Izdato je naređenje da se ratni zarobljenici prevezu na Ovčaru, mesto koje je JNA koristila za držanje ratnih zarobljenika u noći između 18. i 19. novembra 1991. godine, prilikom evakuacije s Mitnice. Međutim, na Ovčaru je istovremeno poslata i vojna policija 80. mtbr kako bi bila spremna za obezbeđenje ratnih zarobljenika po dolasku autobusa. Taj poslednji potez se kosi sa zaključkom da je Mile

naređenju, ali je zaključilo da je jasno da su autobusi sa zarobljenicima krenuli iz kasarne JNA za Ovčaru i stigli tamo između 13:30 i 14:30 časova, a da je vojna policija 80. mtbr otišla na Ovčaru i stigla tamo pre zarobljenika.⁸⁸⁶ Ništa ne ukazuje na to da je Pretresno veće u potpunosti zanemarilo ijedan konkretan dokaz.

270. Suprotno Mrkšićevim argumentima u okviru ovog žalbenog podosnova,⁸⁸⁷ Pretresno veće jeste uvažilo da je odvođenje ratnih zarobljenika na Ovčaru bilo u skladu sa tim kako je JNA postupila sa ratnim zarobljenicima tokom predaje na Mitnici.⁸⁸⁸ Međutim, Pretresno veće je takođe konstatovalo da je 20. novembra 1991, za razliku od 18. novembra 1991, bilo više nego dovoljno vremena da zarobljenici autobusima budu odvezeni u Sremsku Mitrovicu pre mraka, budući da su autobusi stigli na Ovčaru između 13:30 i 14:30 časova; ipak, autobusi su napustili Ovčaru nakon što su ratni zarobljenici bili iskrcani. Ovo je, po njegovom mišljenju, ukazivalo na činjenicu da Mrkšićeva namera onda nije bila da se ratni zarobljenici transportuju u Sremsku Mitrovicu 20. novembra 1991.⁸⁸⁹ Shodno tome, Mrkšić nije pokazao kako je ta navodna činjenična greška imala ikakvog uticaja na zaključke Pretresnog veća, da bi to moglo da predstavlja neostvarenje pravde. Pored toga, Mrkšić nije pokazao ni to da je Pretresno veće napravilo pravnu grešku pogrešno primenivši standard dokazivanja van razumne sumnje.⁸⁹⁰

271. U svetlu gorenavedenog, podosnov (c) Mrkšićevog Trećeg žalbenog osnova se odbija.

272. Žalbeno veće konstatuje da Pretresno veće nije pogrešno primenilo standard dokazivanja van razumne sumnje.⁸⁹¹ Pored toga, nema nikakve naznake da je Pretresno veće u potpunosti zanemarilo ijedan konkretan dokaz.⁸⁹² Mrkšić nije pokazao zašto nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi, na osnovu dokaza, mogao izvesti iste zaključke kao i Pretresno veće u vezi sa Mrkšićevom ulogom u pripremanju evakuacije vukovarske bolnice i u događajima od 20. novembra 1991.⁸⁹³

273. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće Mrkšićev Treći žalbeni osnov odbija u celosti.

Mrkšić već bio doneo odluku da, shodno željama "vlade", ratne zarobljenike izruči TO. U skladu s redovnom procedurom, Mile Mrkšić je pomenuta naređenja svakako izdao preko štaba Komande OG Jug". V. takođe Prvostepena presuda, par. 612.

⁸⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 306.

⁸⁸⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić*, par. 179, 181-184.

⁸⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 612.

⁸⁸⁹ V. Prvostepena presuda, par. 612.

⁸⁹⁰ V. gore par. 222.

⁸⁹¹ *Ibid.*

⁸⁹² V. gore par. 256, 262, 266 i 269.

⁸⁹³ V. Prvostepena presuda, par. 295-322.

4. Četvrti žalbeni osnov: navodne greške u vezi sa sednicom "vlade" SAO

274. U okviru svog Četvrtog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo u paragrafima od 225 do 233, 304, 585 i 586 Prvostepene presude zato što "nije poštovalo standard dokazivanja van razumne sumnje u ocenjivanju dokaza relevantnih za dokazivanje [Mrkšićeve] odgovornosti, kako je ona utvrđena u [Prvostepenoj presudi]".⁸⁹⁴ Mrkšić tvrdi da na sednici "vlade" SAO nije doneta nikakva odluka i da Panić nije mogao preneti da se Mrkšić saglasio "sa odlukama koje je donela 'vlada' kakve god one bile".⁸⁹⁵ Mrkšićev Četvrti žalbeni osnov sastoji se od pet žalbenih podosnova koji se tiču sledećeg: (a) vremena održavanja sednice "vlade" SAO;⁸⁹⁶ (b) Panićevog svedočenja u vezi s njegovom ulogom tokom sednice "vlade" SAO;⁸⁹⁷ (c) svedočenja pukovnika Bogdana Vujića (dalje u tekstu: Vujić), kontraobaveštajnog oficira;⁸⁹⁸ (d) intervjuja koji je Goran Hadžić, predsednik "vlade" SAO dao sredstvima javnog informisanja;⁸⁹⁹ i (e) dokazne vrednosti pridane izjavama svedoka na osnovu pravila 92*bis*.⁹⁰⁰

275. Tužilaštvo odgovara da Mrkšić u svojim tvrdnjama: (i) ne osporava zaključak na kom se zasniva osuđujuća presuda koja mu je izrečena; (ii) da su te tvrdnje nedosledne i irelevantne; (iii) da se u njima ponavljaju argumenti koji su u vezi s iskazima Panića i Vujića izneti na suđenju; i (iv) da se u njima zanemaruju relevantni zaključci, pri čemu su njegovi argumenti nejasni i teško razumljivi.⁹⁰¹ Mrkšić u replici navodi da su događaji vezani za sednicu "vlade" veoma značajni budući da ukazuju na to da su Vujić i Panić izmislili tu priču kako bi odgovornost svalili na njega.⁹⁰² On dodaje da je bilo neophodno da parafrazira neke "činjenice" iz svog Završnog pretresnog podneska kako bi Žalbenom veću predočio "upravo one okvire koji su predočeni"⁹⁰³ Pretresnom veću.

276. Na početku, Žalbeno veće primećuje da se u paragrafima 189, 201, 202, 204, 208, 210, 214, 216, od 218 do 221, od 223 do 226, 228, od 232 do 237, od 239 do 246 i 250 Mrkšićevog žalbenog podneska samo ponavljaju argumenti izneti u paragrafima 195, 197, 577, 582, 605, od 610 do 617, 619, 620, 626, od 629 do 631, 635, od 637 do 639, od 641 do 643, od 646 do 648, 652, 656, 658, 660, 661, 668, 670, 725 i 872 Mrkšićevog završnog pretresnog podneska. Žalbeno veće konstatuje

⁸⁹⁴ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 188.

⁸⁹⁵ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 188.

⁸⁹⁶ Mrkšićeva najava žalbe, par. 51-53; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 191-200.

⁸⁹⁷ Mrkšićeva najava žalbe, par. 54-55; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 201-224.

⁸⁹⁸ Mrkšićeva najava žalbe, par. 56-58; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 225-245.

⁸⁹⁹ Mrkšićeva najava žalbe, par. 59-61; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 246-252.

⁹⁰⁰ Mrkšićeva najava žalbe, par. 62-64; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 253-254.

⁹⁰¹ V. Tužiočev podnesak respondententa, par. 258-267.

⁹⁰² Mrkšićeva replika na podnesak respondententa, par. 45.

⁹⁰³ Mrkšićeva replika na podnesak respondententa, par. 45.

da Mrkšić nije dao jasno obrazloženje o tome kako ovi argumenti, kojima se ponavljaju argumenti odbačeni na suđenju, potkrepljuju tvrdnje iznete u okviru njegovog Četvrtog žalbenog osnova. On nije pokazao da postoji ikakva potreba za intervencijom Žalbenog veća. Iz gorenavedenih razloga, argumenti izneti u paragrafima 189, 201, 202, 204, 208, 210, 214, 216, od 218 do 221, od 223 do 226, 228, od 232 do 237, od 239 do 246 i 250 Mrkšićevog žalbenog podneska odbijaju se.

(a) Navodne greške u vezi s vremenom održavanja sastanka “vlade” SAO

277. U okviru podosnova (a) svog Četvrtog žalbenog osnova, Mrkšić navodi da Pretresno veće nije razmotrilo relevantne dokaze koji potkrepljuju njegovu tvrdnju da sednica “vlade” SAO nije mogla početi pre 14:00 časova 20. novembra 1991.⁹⁰⁴ Žalbeno veće već je odbacilo ovu tvrdnju koja je izneta i u okviru podosnova (a) Mrkšićevog Trećeg žalbenog osnova.⁹⁰⁵ U skladu s tim, podosnov (a) Mrkšićevog Četvrtog žalbenog osnova se odbacuje.

(b) Navodne greške u vezi sa svedočenjem svedoka Panića koje se tiče njegove uloge tokom sednice “vlade” SAO

278. U okviru podosnova (b) Četvrtog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafima od 225 do 233, 258, 262, 285, 296, 298, od 305 do 309, 318, 606 i 702 Prvostepene presude “kada to [Veće] nije uzelo u obzir očigledno relevantne dokaze, nije uzelo u obzir ili nije potpuno uzelo u obzir sve dokaze koji potkrepljuju tvrdnju da je [Panić], kao načelnik štaba [OG Jug], imao obavezu da donosi odluke tokom kontrole i sprovođenja naređenja [komandanata]”.⁹⁰⁶ Po Mrkšićevom mišljenju, Panić je “pokušao da u najvećoj mogućoj meri umanji svoju odgovornost kao načelnika štaba koji je bio prisutan na [različitim] lokacijama, a nije ništa učinio”.⁹⁰⁷

279. Mrkšić u suštini ponovo iznosi tvrdnju da je Panićevo svedočenje nedosledno i protivrečno i osporava pouzdanost ovog svedoka.⁹⁰⁸ Žalbeno veće podseća da su prigovori zbog toga što se Pretresno veće oslonilo na svedočenje svedoka Panića, već razmotreni i odbačeni u okviru Mrkšićevog Trećeg žalbenog osnova.⁹⁰⁹ Pored toga, ono je takođe odbacilo brojne argumente iznete u prilog podosnovu (a) Mrkšićevog Četvrtog žalbenog osnova.⁹¹⁰ U svetlu gorenavedenog, i podosnov (b) Mrkšićevog Četvrtog žalbenog osnova se odbacuje.

⁹⁰⁴ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 191. V. takođe AT. 112-113.

⁹⁰⁵ V. gore par. 256.

⁹⁰⁶ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 201.

⁹⁰⁷ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 201.

⁹⁰⁸ V. gore par. 259.

⁹⁰⁹ V. gore par. 257-267.

⁹¹⁰ V. gore par. 276.

(c) Navodne greške u vezi s tim što se Pretresno veće oslonilo na svedočenje svedoka Vujića

280. Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafima od 169 do 175, od 227 do 229 i 250 Prvostepene presude “u vezi s ulogom i odgovornošću puk. Vujića, koga je general Vasiljević, kao načelnik Uprave bezbednosti, poslao sa zadatkom da izvrši trijažu i prebacivanje [ratnih zarobljenika], naročito onih osumnjičenih za ratne zločine, [u] bezbedan centar za zatočenike”.⁹¹¹ Mrkšić u okviru ovog žalbenog podosnova nije pokazao da je Pretresno veće napravilo bilo kakvu navodnu grešku koja je dovela do neostvarenja pravde. On nije obrazložio kako ovaj prigovor utiče na bilo koji konkretan zaključak Pretresnog veća o njegovoj krivičnoj odgovornosti ili kazni.⁹¹² Pored toga, argumenti koje je Mrkšić izneo u prilog ovom žalbenom podosnovu odbačeni su budući da predstavljaju ponavljanje argumenata koje je izneo na suđenju i ne opravdaju intervenciju Žalbenog veća.⁹¹³ U svetlu gorenavedenog, podosnov (c) Mrkšićevog Četvrtog žalbenog osnova se odbija.

(d) Navodne greške u vezi s intervjuom koji je dao Goran Hadžić

281. U okviru podosnova (d) Četvrtog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće u paragrafima od 295 do 305 Prvostepene presude pogrešno primenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje “budući da nije primenilo standard dokazivanja van razumne sumnje, pošto je pogrešno utvrdilo činjenice propustivši da uzme u obzir relevantne dokaze koji bi mogli da pokažu da je Goran Hadžić dao intervju u 17:00 [časova] 20. [novembra] 1991. u Šidu, koji se nalazi na sat vožnje od Vukovara”.⁹¹⁴ On dodaje da Mrkšić nije mogao doneti “nikakvu odluku, u vreme kada je Goran Hadžić davao intervju, sve do 17:00 [časova], što bi značilo da su [ratni zarobljenici] bili u nadležnosti [‘vlade’]”.⁹¹⁵

282. Prvo, Žalbeno veće podseća da je već odbacilo Mrkšićev navod da je Pretresno veće pogrešilo u primeni standarda dokazivanja van razumne sumnje.⁹¹⁶ Drugo, Žalbeno veće napominje da je vreme davanja intervju Gorana Hadžića bilo deo Mrkšićeve argumenatacije na suđenju⁹¹⁷ i konstatuje da on nije pokazao relevantnost ovog argumenta za zaključke na kojima se zasniva njegova osuđujuća presuda. Budući da nije potkrepio ovaj žalbeni podosnov jasnim argumentima, on nije pokazao nikakvu potrebu za intervencijom Žalbenog veća. Pretresno veće je zaključilo da je intervju u kom je Goran Hadžić, kako se navodi, izjavio da nije bilo nikakvog sporazuma sa vojnim

⁹¹¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 225.

⁹¹² Up. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 41.

⁹¹³ V. gore par. 276.

⁹¹⁴ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 246.

⁹¹⁵ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 252.

⁹¹⁶ V. gore par. 222.

⁹¹⁷ V. Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 195.

vlastima da se hrvatski ratni zarobljenici zatoče u zatočeničkim logorima u okolini Vukovara, održan 20. novembra 1991. u večernjim časovima; ono u svojim zaključcima nije preciziralo tačno vreme.⁹¹⁸ Pretresno veće je konstatovalo da, iako komentari Gorana Hadžića u sredstvima javnog informisanja ukazuju na odlučnost “vlade” SAO da JNA ne odvodi u Sremsku Mitrovicu, u Srbiji, ratne zarobljenike koji su ostali u Vukovaru, dokazi nisu pokazali da je bilo kakav sporazum te vrste postignut ili da je bilo kakva odluka doneta do kraja sednice “vlade” SAO.⁹¹⁹ Pretresno veće se usredsredilo, ne na vreme davanja intervjua, nego na ono što se na kraju desilo u vezi s ratnim zarobljenicima 20. novembra 1991, posle sednice. Pretresno veće je konstatovalo da je to bilo u skladu sa prenetom tvrdnjom Gorana Hadžića o sporazumu sa vojnim vlastima postignutom najkasnije iste večeri da ratni zarobljenici budu zatočeni u okolini Vukovara.⁹²⁰ Stoga je Pretresno veće zaključilo da je to pitanje moralo biti predmet razgovora sa Mrkšićem ili sa njegovim predstavnicima posle sednice “vlade” SAO i čini se da je u izjavi koja se pripisuje Goranu Hadžiću uzet u obzir ovaj razvoj događaja posle sednice “vlade” SAO.⁹²¹ U svetlu gorenavedenog, podosnov (d) Mrkšićevog Četvrtog žalbenog osnova se odbija.

(e) Navodne greške u vezi s dokaznom vrednošću koja je pridata izjavama svedoka na osnovu pravila 92bis

283. Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafima od 225 do 233 Prvostepene presude “pogrešno primenivši standard dokazivanja van razumne sumnje i [propustivši] da uzme u obzir očigledno relevantne dokaze [...] da uzme u obzir ili da potpuno uzme u obzir sve dokaze koji potkrepljuju tvrdnju da [nijedna strana u postupku] nije imala prigovor kada su [izjave svedoka na osnovu pravila 92bis] uvrštavane u spis”.⁹²² Žalbeno veće konstatuje da Mrkšić navedenu tvrdnju nije jasno formulisao niti potkrepio nijednim razumljivim argumentom.⁹²³ Mrkšićev navod je očito neutemeljen.⁹²⁴ Shodno tome, podosnov (e) Mrkšićevog Četvrtog žalbenog osnova se odbacuje.

284. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće Mrkšićev Četvrti žalbeni osnov odbija u celosti.

⁹¹⁸ V. Prvostepena presuda, par. 228-229, 304.

⁹¹⁹ V. Prvostepena presuda, par. 304.

⁹²⁰ V. Prvostepena presuda, par. 229, 304.

⁹²¹ Prvostepena presuda, par. 304.

⁹²² Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 253.

⁹²³ V. Mrkšićeva najava žalbe, par. 63-64; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 253-254; Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 46.

⁹²⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13.

5. Peti žalbeni osnov: navodne greške u vezi s Mrkšićevom odgovornošću i događajima na Ovčari 20. novembra 1991.

285. U okviru svog Petog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje zaključivši da je on bio obavešten o događajima na poljoprivrednom dobru Ovčara pre dnevnog referisanja u Negoslavcima 20. novembra 1991.⁹²⁵ Mrkšićeva Najava žalbe ne sadrži precizne reference na relevantne paragrafe Prvostepene presude na koje se iznosi prigovor.⁹²⁶ U svetlu takvog nepridržavanja formalnih uslova za podnošenje žalbe na presudu,⁹²⁷ ovaj argument se odbacuje.

286. Pošto je odbacilo jedan od navoda iznesenih u okviru Mrkšićevog Petog žalbenog osnova, Žalbeno veće napominje da u svojoj Najavi žalbe Mrkšić takođe tvrdi da nije imao informacije o “tretmanu [ratnih zarobljenika] u hangaru na Ovčari” i ističe da je “Pretresno veće pogrešno primenilo pravo [time što mu je] izreklo osuđujuću presudu za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu mučenja i okrutnog postupanja tokom poslepodneva 20. novembra 1991”.⁹²⁸ Budući da je taj argument od suštinske važnosti za njegovu žalbu, Žalbeno veće će, u interesu pravde, razmotriti da li je ovaj navod potkrepljen drugim prigovorima na činjenične zaključke, iznetim u okviru Mrkšićevog Petog žalbenog osnova, gde su navedene precizne reference na relevantne paragrafe u Prvostepenoj presudi.⁹²⁹ Mrkšić osporava sledeće činjenične zaključke: (a) između 15:30 i 16:00 časova svedok P017 je iskopao jamu koja je kasnije poslužila kao masovna grobnica;⁹³⁰ (b) ubijanje na Ovčari “počelo je posle 21:00 čas i nastavljeno je do ponoći”;⁹³¹ (c) dana 21. novembra 1991, na osnovu naređenja OG Jug, odred TO Vukovara prepotčinjen je

⁹²⁵ Mrkšićeva najava žalbe, par. 65; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 255. V. takođe Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 48.

⁹²⁶ Uputstvo o formalnim uslovima za podnošenje žalbe na presudu (IT/201) od 7. marta 2002. (dalje u tekstu: Uputstvo o formalnim uslovima za podnošenje žalbe na presudu), par. 1(c)(iii), 4(b)(ii). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 10.

⁹²⁷ Uputstvo o formalnim uslovima za podnošenje žalbe na presudu, par. 17.

⁹²⁸ Mrkšićeva najava žalbe, par. 65.

⁹²⁹ Žalbeno veće napominje da, budući da je karakteristika argumenata iznetih u paragrafima 256 i 257 Mrkšićevog žalbenog podneska u vezi s dolaskom autobusa na Ovčaru ta da ni oni nisu u skladu sa formalnim uslovima, ti argumenti nisu uzeti u obzir u ovoj Presudi.

⁹³⁰ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 258-259, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 240-241. Žalbeno veće napominje da je, u javnoj redigovanoj verziji Mrkšićevog žalbenog podneska, referenca na relevantne paragrafe Prvostepene presude redigovana.

⁹³¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 260, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 252. V. takođe Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 261-265; Mrkšićeva replika, par. 51-52.

komandi 80. mtbr;⁹³² i (d) “dolazak [tih] autobusa [na Ovčaru] [bio je] potpuno neočekivan za ppuk. Vojnovića”.⁹³³

287. Tužilaštvo odgovara da bi sve Mrkšićeve tvrdnje u okviru Petog žalbenog osnova trebalo bez razmatranja odbaciti budući da se njima: (i) osporavaju činjenični zaključci na koje se ova osuđujuća presuda ne oslanja; (ii) zanemaruju relevantni činjenični zaključci; (iii) osporava ocena Pretresnog veća o događajima, pri čemu se ne pokazuje kako je ona bila nerazumna; i (iv) osporavaju činjenični zaključci kod kojih je relevantnost činjeničnog zaključka nejasna ili nije objašnjena.⁹³⁴

(a) Navodna greška u vezi sa zaključkom da je svedok P017 iskopao jamu

288. Mrkšić nije pokazao da je ijedna navodna greška Pretresnog veća u vezi s ovim zaključkom dovela do neostvarenja pravde. Mrkšić ne navodi kako bi ovaj prigovor na zaključke o kovanju jame, njenim dimenzijama i lokaciji uticao na bilo koji konkretan zaključak Pretresnog veća o njegovoj krivičnoj odgovornosti.⁹³⁵ Shodno tome, navedeni prigovor se odbacuje.

(b) Navodna greška u vezi s vremenom kada su izvršena ubijanja na Ovčari 20. novembra 1991.

289. Žalbeno veće konstatuje da, kako je to ispravno napomenulo tužilaštvo,⁹³⁶ nijedan od dokaza pomenutih u prilog Mrkšićevom argumentu da su ubijanja morala početi “posle 22:35 ili, tačnije, posle 23:00 časa”⁹³⁷ ne protivreči zaključku Pretresnog veća da je “[u]bijanje [...] počelo posle 21:00 čas i trajalo do [...] kasno posle ponoći”.⁹³⁸ Mrkšić ne pokazuje kako je osporavani zaključak bio nerazuman, niti obrazlaže svoju tvrdnju da je navodno pogrešno utvrđeno činjenično stanje dovelo do neostvarenja pravde. Shodno tome, navedeni prigovor se odbacuje.

(c) Da li je odred TO Vukovara bio prepotčinjen komandi 80. mtbr

290. Pretresno veće je konstatovalo da je 21. novembra 1991, na osnovu naređenja iz komande OG Jug, odred TO Vukovara prepotčinjen komandi 80. mtbr, dok je dobrovoljački odred “Leva Supoderica” prepotčinjen 12. mehanizovanom korpusu.⁹³⁹ Mrkšić osporava ovaj zaključak ne

⁹³² V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 270, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 253. V. takode Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 264, 266-269.

⁹³³ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 271, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 261. V. takode Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 272-274.

⁹³⁴ V. Tužiočev podnesak respondenta, par. 269-278.

⁹³⁵ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 41.

⁹³⁶ Tužiočev podnesak respondenta, par. 274.

⁹³⁷ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 265.

⁹³⁸ Prvostepena presuda, par. 252.

⁹³⁹ Prvostepena presuda, par. 253, se poziva na dokazni predmet br. P422, “Naredenje br. 464-1, potpisano od strane Mrkšića, 21. novembar 1991.” i Radoje Trifunović, T. 8138.

obrazlažući kako je to navodno pogrešno utvrđeno činjenično stanje dovelo do neostvarenja pravde.⁹⁴⁰ On osporava valjanost naređenja na koje se oslonilo Pretresno veće, uglavnom ponavljajući sledeće argumente iznete na suđenju: (a) navodno prepotčinjavanje nije potvrđeno od strane svedoka, pripadnika 80. mtbr, komandanta ili načelnika štaba, ili načelnika bezbednosti; i (b) to naređenje ne samo da je zasnovano na nečemu na čemu ne sme da bude zasnovano, nego se njime jedinice prepotčinjavaju na način koji je u suprotnosti s pravilima i to bez ikakve potrebe.⁹⁴¹ Pored toga, Mrkšićeve tvrdnje ne predstavljaju čak ni pokušaj da se pokaže kako se Pretresno veće oslonilo na taj osporeni zaključak da bi mu izreklo osuđujuću presudu. Ovaj propust predstavlja neuspeh da se iznese teret dokazivanja koji je bio na njemu.⁹⁴² Shodno tome, ovaj prigovor se odbacuje.

(d) Da li je ppuk. Milorad Vojnović bio svestan činjenice da će ratni zarobljenici biti zadržani na Ovčari

291. Bez obzira na to što iskaz ppuk. Milorada Vojnovića, komandanta 80. mtbr, u vezi s njegovim iskustvima na Ovčari 20. novembra 1991. posle podne nije prihvatilo kao načelno pouzdan budući da je on bio odsutan iz svog štaba, Pretresno veće jeste prihvatilo da on u to vreme nije bio svestan činjenice da je njegovoj vojnoj policiji naređeno da ide na Ovčaru. Pretresno veće je takođe zaključilo da on nije bio svestan toga da je 20. novembra 1991. zarobljenike trebalo držati na Ovčari, i zaključilo da je “prema tome, za Vojnovića čitav prizor bio neočekivan”.⁹⁴³ Mrkšić tvrdi da “[t]aj zaključak nije donet u okvirima primene standarda dokazivanja van razumne sumnje”.⁹⁴⁴ Podsećajući da je zaključilo da Pretresno veće nije pogrešilo u primeni standarda dokazivanja van razumne sumnje,⁹⁴⁵ Žalbena veće dalje konstatuje da Mrkšićeve tvrdnje u okviru Petog žalbenog osnova ne potkrepljuju navod da je Pretresno veće u paragrafu 261 Prvostepene presude pogrešilo u primeni standarda dokazivanja van razumne sumnje.⁹⁴⁶ Mrkšić nije pokazao kako je navodna greška u vezi s ovim zaključkom imala bilo kakvog uticaja na zaključke Pretresnog veća, da bi to predstavljalo neostvarenje pravde. Pored toga, Žalbena veće konstatuje da Mrkšić nije ni pokušao da pokaže kako se Pretresno veće, prilikom izricanja osuđujuće presude, oslonilo na taj

⁹⁴⁰ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 41.

⁹⁴¹ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 264, 266-270. V. takođe Mrkšićevu repliku na podnesak respondenta, par. 54; Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 73-76, 226, 241-242, 868, 914.

⁹⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 22.

⁹⁴³ Prvostepena presuda, par. 261.

⁹⁴⁴ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 271.

⁹⁴⁵ V. gore par. 222.

⁹⁴⁶ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 272-278.

zaključak. Ovaj propust predstavlja neuspeh da se iznese teret dokazivanja koji je bio na njemu.⁹⁴⁷ Shodno tome, ovaj prigovor se odbacuje.

292. Žalbeno veće, prema tome, konstatuje da navod da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo time što mu je izreklo osuđujuću presudu za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu mučenja i okrutnog postupanja 20. novembra 1991. popodne⁹⁴⁸ nije potkrepljen nijednim prigovorom na činjenične zaključke iznetim u okviru Mrkšićevog Petog žalbenog osnova.

293. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće Mrkšićev Peti žalbeni osnov odbija u celosti.

6. Šesti žalbeni osnov: navodne greške u vezi sa zaključkom Pretresnog veća da je Mrkšić naredio povlačenje 80. mtbr sa Ovčare

294. U okviru svog Šestog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo u paragrafima od 245 do 253 Prvostepene presude “pogrešno primenivši standard dokazivanja van razumne sumnje [...]. Svako razumno pretresno veće bi utvrdilo da [Mrkšić] nije izdao naređenje za povlačenje vojne policije 80. mtbr sa Ovčare, tako da je to naređenje izdato [nakon što je Mrkšić] krenuo za Beograd te večeri 20. [novembra] 1991”.⁹⁴⁹ Žalbeno veće podseća da Mrkšić u podosnovu (a) svog Prvog žalbenog osnova tvrdi da “nije naredio povlačenje jedinica [vojne policije] 80. mtbr sa poljoprivrednog dobra na Ovčari”.⁹⁵⁰ Ova tvrdnja je odbačena budući da se njome ponavljaju argumenti koji su ranije izneti i odbačeni na suđenju.⁹⁵¹ Međutim, budući da je zaključak da je Mrkšić naredio povlačenje bio od ključne važnosti za utvrđivanje njegove odgovornosti za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu ubistva i stoga je od suštinske važnosti za njegovu žalbu, Žalbeno veće konstatuje da je u interesu pravde da se pozabavi argumentima iznetim u okviru Mrkšićevog Šestog žalbenog osnova u prilog njegovom prigovoru na zaključke Pretresnog veća koji se tiču naređenja za povlačenje. Mrkšićev Šesti žalbeni osnov sastoji se od sledeća četiri žalbena podosnova: (a) grešaka u vezi s vremenom izdavanja naređenja za povlačenje; (b) grešaka u vezi sa zaključkom da je Vojnović dva puta podneo izveštaj Mrkšiću o događajima na Ovčari, prvi put na dnevnom referisanju u OG Jug, a zatim i kasnije, posle referisanja; (c) grešaka u vezi s ulogom kapetana Dragog Vukosavljevića (dalje u tekstu: Vukosavljević) na Ovčari 20.

⁹⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 22.

⁹⁴⁸ Mrkšićeva najava žalbe, par. 65.

⁹⁴⁹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 279; Mrkšićeva najava žalbe, par. 67. Na žalbenom pretresu Mrkšić je izneo tvrdnju da on nije ništa naredio. AT. 50. On je dalje istakao da, “on nije mogao izdati naređenje obezbeđenju da se povuče sa poljoprivrednog dobra na Ovčari, naročito ne preko oficira bezbednosti, kapetana Karanfilova, i onda biti siguran da će sve strukture JNA o tome ćutati”, zato što bi on, da je “to učinio, sledećeg dana morao da bude uhapšen od strane organa bezbednosti čiji je zadatak da otkriva počiniocce ratnih zločina i drugih krivičnih dela”, AT. 52; v. takode AT. 116-117.

⁹⁵⁰ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 26.

⁹⁵¹ V. gore par. 229.

novembra 1991; i (d) grešaka u vezi s ulogom pukovnika Radoja Trifunovića (dalje u tekstu: Trifunović) 20. novembra 1991.⁹⁵²

295. Tužilaštvo odgovara da bi Mrkšićeve argumente trebalo odbiti budući da oni: (i) ne pokazuju kako to zaključak Pretresnog veća nije bio razuman; (ii) pogrešno prikazuju dokaze; (iii) nedopustivo su uopšteni, spekulativni, i u nekim slučajevima, nepotkrepljeni citatima iz spisa; i (iv) zanemaruju relevantne činjenične zaključke i predstavljaju nepotkrepljene tvrdnje da Pretresno veće nije valjano razmotrilo relevantne dokaze ili da se nije oslonilo na jedan dokaz.⁹⁵³

(a) Navodne greške u vezi s vremenom izdavanja naređenja za povlačenje

296. Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno zaključilo da je on izdao naređenje za povlačenje neposredno pre ili neposredno posle redovnog dnevnog referisanja u Negoslavcima 20. novembra 1991.⁹⁵⁴ On tvrdi da bi njegovo naređenje o povlačenju, da je izdato pre referisanja, moralo biti pomenuto u nekom izveštaju podnetom na referisanju, ali da to nije potvrdio nijedan svedok.⁹⁵⁵ On tvrdi da to naređenje nije moglo biti izdato tokom referisanja budući da “to nije potvrdio nijedan svedok tužilaštva i ne može se naći ni u jednom pisanom dokumentu, čak ni u redovnim izveštajima sa referisanja”.⁹⁵⁶ On dalje tvrdi da Pretresno veće nije ocenilo svedočenje svedoka Dušana Jakšića koji je rekao da je otišao “do Mrkšića pre sednice ‘vlade’ u ‘Veleprometu’ i da je Mrkšić kategorički odbio da razgovara [o] predaji [ratnih zarobljenika] civilnim vlastima, kao i da je svedočio da o ovom pitanju nije razgovarano na sednici te ‘vlade’ u ‘Veleprometu’”.⁹⁵⁷ Na žalbenom pretresu, Mrkšić je izjavio da naređenje o povlačenju nije moglo biti izdato posle referisanja “zato što [su] svedoci Gluščević, Šljivančanin i Ćorić [...] zat[vorili] jednu lepezu sastanaka koje je imao Mrkšić [...] u komandi [do odlaska] [...] za Beograd [...] dakle, on nije imao mogućnosti da [...] izda naređenje kapetanu Karanfilovu”.⁹⁵⁸

297. Žalbeno veće podseća da je Pretresno veće zaključilo da je redovno referisanje OG Jug, koje je održano 20. novembra 1991. na komandnom mestu u Negoslavcima, počelo oko 18:00 časova.⁹⁵⁹ Pretresno veće je takođe konstatovalo da je naređenje za povlačenje poslednjih preostalih vojnika JNA sa Ovčare, naime, vojne policije 80. mtbr, Mrkšić izdao *u ranim večernjim časovima* 20. novembra 1991, *nedugo pre ili posle* redovnog referisanja u OG Jug.⁹⁶⁰ Kako je navelo

⁹⁵² Mrkšićeva najava žalbe, par. 69-75; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 289-327.

⁹⁵³ Tužiočev podnesak respondenta, par. 279-304.

⁹⁵⁴ Mrkšićeva najava žalbe, par. 70. V. takode Mrkšićevu repliku na podnesak respondenta, par. 64-65.

⁹⁵⁵ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 289-291. V. takode AT. 54.

⁹⁵⁶ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 293. V. takode Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 292, 294; AT. 54-55, 118-119.

⁹⁵⁷ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 295, gde se poziva na Dušana Jakšića, T. 11920, 11950-11951. V. takode AT. 56.

⁹⁵⁸ AT. 118. V. takode AT. 119.

⁹⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 314.

⁹⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 293 (naglasak dodat).

Pretno veće, Mrkšićevo naređenje za povlačenje preneto je na Ovčaru prvo posredstvom kapetana Borčeta Karanfilova (dalje u tekstu: Karanfilov) iz organa bezbednosti OG Jug, a kasnije posredstvom Vojnovića i Vukosavljevića.⁹⁶¹ Na osnovu Vukosavljevićevog iskaza, Pretresno veće je zaključilo da je naređenje o povlačenju već bilo preneto kapetanu Draganu Vezmaroviću (dalje u tekstu: Vezmarović), komandantu vojne policije 80. mtbr, i da se već izvršavalo kada je Vukosavljević stigao na Ovčaru, što je, prema zaključku Pretresnog veća, bilo oko 20:00 časova.⁹⁶² Pretresno veće je izričito konstatovalo sledeće:

[V]eće na osnovu raspoloživih dokaza ne može da zaključi *kada je* Mile Mrkšić *tačno* izdao naređenje da se obezbedenje JNA, koje je tada pružala 80. mtbr, povuče s Ovčare. I sled događaja i raspoloživi dokazi upućuju na zaključak da je Mile Mrkšić to naređenje izdao nedugo pre, ili možda nedugo posle, večernjeg referisanja.⁹⁶³

298. Žalbeno veće smatra da činjenica da nema nikakvog pismenog traga o tome da je takvo naređenje pomenuto *tokom* referisanja nije u suprotnosti s relevantnim zaključcima Pretresnog veća.

299. Kada je reč o navodnom propustu Pretresnog veća da uzme u obzir svedočenje Dušana Jakšića, Žalbeno veće je konstatovalo da pretresno veće nije obavezno da se u svojoj presudi osvrne na svedočenje svakog svedoka ili na svaki dokaz u sudskom spisu.⁹⁶⁴ Imajući u vidu svoje preliminarne zaključke u vezi s ocenom dokaza od strane Pretresnog veća⁹⁶⁵ i uzimajući u obzir gorenavedene relevantne zaključke Pretresnog veća, Žalbeno veće konstatuje da Mrkšićevi argumenti ne pokazuju zašto nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu ovih dokaza, ne bi mogao izvesti iste zaključke koje je izvelo Pretresno veće u vezi s vremenom izdavanja naređenja za povlačenje poslednjih preostalih vojnika JNA, odnosno, vojne policije 80. mtbr sa Ovčare. Shodno tome, podosnov (a) Mrkšićevog Šestog žalbenog osnova se odbija.

(b) Navodne greške u vezi sa zaključkom da je Vojnović dva puta podnosio izveštaj Mrkšiću o događajima na Ovčari

300. Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da se “posle drugog sastanka, kada su [Vojnović] i Mrkšić kratko prošetali, Vojnović vratio i izdao naređenje Vukosavljeviću da ode na Ovčaru i odatle povuče 80. mtbr”,⁹⁶⁶ budući da takav zaključak ne bi moglo doneti nijedno razumno pretresno veće. U prilog ovoj tvrdnji Mrkšić: (i) osporava Vojnovićevu pouzdanost; (ii) tvrdi da je navodni sastanak sa Mrkšićem posle redovnog referisanja u OG Jug izmišljotina; (iii)

⁹⁶¹ Prvostepena presuda, par. 293.

⁹⁶² V. Prvostepena presuda, par. 276-277, 279.

⁹⁶³ Prvostepena presuda, par. 321 (naglasak dodat).

⁹⁶⁴ V. *Kupreškić i drugi*, Drugostepena presuda, par. 39.

⁹⁶⁵ V. gore par. 224.

⁹⁶⁶ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 297. V. takode Mrkšićevu Najavu žalbe, par. 72.

sugeriše da su Vojnović i Vukosavljević, pre svedočenja, potvrdili da će njihove izjave biti identične; i (iv) tvrdi da je Vojnović imao sastanak sa nekim drugim, a ne sa Mrkšićem.⁹⁶⁷

301. Žalbeno veće podseća da je uvažavanje presuditelja o činjenicama naročito primereno kada se činjenični prigovori odnose na pitanje pouzdanosti svedoka. Presuditelj o činjenicama, u ovom slučaju Pretresno veće, u posebno je povoljnom položaju da oceni pitanja ove vrste s obzirom na to da je imao mogućnost da direktno posmatra držanje svedoka i oceni njegov iskaz u kontekstu celokupnog prvostepenog postupka.⁹⁶⁸ Imajući u vidu svoje ranije zaključke u vezi s ovim pitanjem,⁹⁶⁹ Žalbeno veće konstatuje da Mrkšić nije pokazao da je ocena Pretresnog veća o pouzdanosti pogrešna. Njegovi argumenti ne pokazuju da je Pretresno veće postupilo nerazumno u pogledu Vojnovićevog svedočenja, iz razloga koji su navedeni dole.

302. Prvo, kako to ispravno naglašava tužilaštvo, Mrkšić u prilog svojoj tvrdnji navodi izvesne nedoslednosti koje je Pretresno veće zapravo izričito uzelo u obzir.⁹⁷⁰ Mrkšić tvrdi da bi “[t]rebalo obratiti pažnju na ono o čemu je Vojnović svedočio 1998. kada je njegovo pamćenje bilo svežije i objektivnije”.⁹⁷¹ Međutim, Žalbeno veće napominje da Pretresno veće jeste uočilo da se u službenim beleškama o razgovorima koji su sa Vojnovićem obavljani tokom vojnih istraga sprovedenih u Beogradu 1998. godine u vezi sa događajima u Vukovaru i na Ovčari u novembru 1991. ne pominje da je on 20. novembra podneo Mrkšiću bilo kakav izveštaj o Ovčari.⁹⁷² Pretresno veće nije donosilo nikakav zaključak o tome da li je Vojnovićevo objašnjenje u vezi s odustvom bilo kakve reference na te izveštaje Mrkšiću istinito ili neistinito i konstatovalo je da će zbog toga pristupiti Vojnovićevom iskazu s *krajnjim oprezom*.⁹⁷³ Bez obzira na to, ono je primetilo da je Vojnović, “prilikom svedočenja o tome, ostavljao snažan utisak da o pitanju podnošenja izveštaja Miletu Mrkšiću govori otvoreno i iskreno, koliko mu to sećanje o razgovorima ili istrazi iz 1998. godine dopušta”.⁹⁷⁴

303. U prilog svojoj tvrdnji da je sastanak na kom je Vojnović izvestio Mrkšića o situaciji na Ovčari izmišljotina, Mrkšić se oslanja na svedočenje pukovnika Boriše Gluščevića (dalje u tekstu: Gluščević), Mrkšićevog pomoćnika za pozadinu. Mrkšić tvrdi, ponavljajući argumente koji su ranije pokrenuti na suđenju,⁹⁷⁵ da Gluščevićevo svedočenje isključuje mogućnost da je Vojnović

⁹⁶⁷ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 298-313. V. takode Mrkšićevu repliku na podnesak respondenta, par. 74; AT. 56-57.

⁹⁶⁸ Drugostepena presuda *Ntakirutimana*, par. 178 (citat izostavljen).

⁹⁶⁹ V. gore par. 263-264.

⁹⁷⁰ V. Tužiočev podnesak respondenta, par. 296-299.

⁹⁷¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 298.

⁹⁷² Prvostepena presuda, par. 320.

⁹⁷³ Prvostepena presuda, par. 321 (naglasak dodat).

⁹⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 321 (naglasak dodat).

⁹⁷⁵ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 312-313; Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 871. V. takode AT. 61.

podneo izveštaj Mrkšiću.⁹⁷⁶ Kako je napomenulo Pretresno veće, Gluščević i ppuk. Milovan Lešanović, koji su bili prisutni na redovnom referisanju u OG Jug, u svojim iskazima nisu rekli da su čuli za Vojnovićev izveštaj Mrkšiću, ali nisu ni negirali da se to desilo.⁹⁷⁷ Pretresno veće je takođe razmotrilo Mrkšićevu tvrdnju da se, pošto su Gluščević i Mrkšić ostali i u operativnoj sali komande OG Jug oko 20 minuta posle referisanja, ne može prihvatiti da je došlo do drugog razgovora između Vojnovića i Mrkšića.⁹⁷⁸ Pretresno veće je zaključilo da iz Vojnovićevog iskaza ne proizlazi da je on drugi put razgovarao sa Mrkšićem neposredno posle referisanja, nego da se sa Mrkšićem sastao tek kasnije.⁹⁷⁹ Ovi zaključci pokazuju da je Pretresno veće pažljivo razmotrilo dokaze o sastanku između Mrkšića i Vojnovića posle redovnog referisanja u OG Jug i pouzdanost relevantnih svedoka.

304. Pre nego što donese opšte zaključke o ovom žalbenom podosnovu, Žalbeno veće će najpre razmotriti podosnov (c) Mrkšićevog Šestog žalbenog osnova budući da on pokreće slična pitanja.

(c) Navodne greške u vezi s ulogom Vukosavljevića na Ovčari 20. novembra 1991.

305. Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafima 269, 272, 273, 276, 277, od 279 do 281, 284, 318 i 322 Prvostepene presude prihvativši Vukosavljevićevo svedočenje o njegovim aktivnostima na Ovčari popodne i uveče 20. novembra 1991.⁹⁸⁰ U prilog ovom argumentu on tvrdi da je, kako bi umanjio svoju odgovornost,⁹⁸¹ Vukosavljević lažno svedočio da mu je u hodniku ispred sobe za referisanje Vojnović rekao kako je obavestio Mrkšića o alarmantnoj situaciji na Ovčari, ali da od njega nije dobio odgovor.⁹⁸²

306. Kako je već objašnjeno, budući da je Pretresno veće u jedinstvenoj poziciji da oceni držanje svedoka koji daju iskaze, ukoliko se činjenični prigovori odnose na pitanja pouzdanosti svedoka, uvažavanje presuditelja o činjenicama je naročito primereno.⁹⁸³ Odluci Pretresnog veća da Vukosavljevićev iskaz proglasi pouzdanim, prema tome, treba pristupiti sa znatnim uvažavanjem.⁹⁸⁴ U svetlu gorenavedenog i uzimajući u obzir svoje ranije zaključke o ovom pitanju,⁹⁸⁵ Žalbeno veće konstatuje da Mrkšić nije pokazao da je ocena Pretresnog veća o Vukosavljevićevoj pouzdanosti bila pogrešna. Neargumentovana tvrdnja da je Pretresno veće pogrešilo i pozivanje na niz paragrafa

⁹⁷⁶ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 305. V. takode AT. 59.

⁹⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 317.

⁹⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 319.

⁹⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 319.

⁹⁸⁰ Mrkšićeva najava žalbe, par. 73.

⁹⁸¹ V. AT. 40. Na žalbenom pretresu Mrkšić je tvrdio da je Vukosavljević prikrivao svoju ličnu odgovornost ili odgovornost svojih prijatelja i drugova.

⁹⁸² V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 314, 316, 317, 318.

⁹⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 178, 204.

⁹⁸⁴ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 204.

⁹⁸⁵ V. gore par. 263-264.

iz Prvostepene presude ne predstavljaju valjan argument u žalbenom postupku i nisu dovoljni da pokažu da je Pretresno veće postupilo nerazumno u pogledu Vukosavljevićevog svedočenja, kao i da je pogrešno utvrdilo činjenično stanje što je dovelo do neostvarenja pravde.⁹⁸⁶

(i) Zaključci o žalbenim podosnovima (b) i (c)

307. Pre nego što je detaljno razmotrilo dokaze u vezi s odlukom o povlačenju vojne policije 80. mtbr sa Ovčare,⁹⁸⁷ Pretresno veće je konstatovalo da je posle povratka u Negoslavce sa Ovčare, Vojnović dvaput podneo izveštaj Mrkšiću da su ratni zarobljenici iz bolnice izloženi zlostavljanju i da je bezbednosna situacija na Ovčari teška. Prvo, na redovnom referisanju OG Jug koje je počelo u 18:00 časova, a zatim i kasnije, na sastanku sa Mrkšićem i Vukosavljevićem.⁹⁸⁸ Tokom drugog sastanka, Vojnović je zaključio da Mrkšić smatra da Vojnovićevi ljudi u toj fazi ne bi trebalo da budu na Ovčari; Vojnović se kasnije vratio i naredio Vukosavljeviću da ode na Ovčaru da odatle povuče 80. mtbr.⁹⁸⁹ Ti zaključci, koji su deo prikaza događaja na Ovčari 20. novembra 1991. koji je dalo Pretresno veće, doneti su nakon što je Pretresno veće razmotrilo i analiziralo dokaze u vezi sa sledećim: (i) jutarnjim događajima u vukovarskoj bolnici;⁹⁹⁰ (ii) događajima u vukovarskoj bolnici i njenoj blizini u kasnim prepodnevima i ranim poslepodnevnim satima;⁹⁹¹ (iii) događajima u kasarni JNA u Vukovaru;⁹⁹² (iv) sednici “vlade” SAO⁹⁹³; i (v) događajima na Ovčari.⁹⁹⁴ Na osnovu ove analize, Pretresno veće je zaključilo da se vojna policija 80. mtbr, koja je pružala obezbeđenje na Ovčari, povukla sa Ovčare posle redovnog referisanja u OG Jug u Negoslavcima.⁹⁹⁵ Ono je dalje zaključilo da Vojnovićev iskaz u vezi s njegova dva izveštaja Mrkšiću objašnjava kako je “do [povlačenja] došlo” i u potpunosti je u skladu s tim zaključkom.⁹⁹⁶

308. Kako je navelo Pretresno veće, Vojnović je shvatio da je Mrkšić bio mišljenja da Vojnović i njegovi vojnici ne bi trebalo da budu na Ovčari u toj fazi. Vojnović je takav utisak stekao na osnovu razgovora koji je usledio nakon referisanja, prilikom podnošenja svog drugog izveštaja Mrkšiću. Vojnović je zatim sa komandnog mesta u Negoslavcima izdao naređenje o povlačenju svojih vojnika sa Ovčare i poslao Vukosavljevića da prenese to naređenje.⁹⁹⁷ Po dolasku na Ovčaru, Vukosavljević je utvrdio da su vojnici već bili spremni za povlačenje, što znači da je ranije

⁹⁸⁶ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 500.

⁹⁸⁷ Prvostepena presuda, par 315-322.

⁹⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 275.

⁹⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 275.

⁹⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 199-208.

⁹⁹¹ Prvostepena presuda, par. 209-214.

⁹⁹² Prvostepena presuda, par. 215-224.

⁹⁹³ Prvostepena presuda, par. 225-233.

⁹⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 234-251.

⁹⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 321.

⁹⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 321.

⁹⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 321. V. takode Prvostepena presuda, par. 293.

naređenje da tako postupe stiglo do njih nezavisno od Vojnovićevog naređenja i da je već bilo u procesu sprovođenja.⁹⁹⁸ Ranije naređenje sadržalo je instrukcije koje je Mrkšić poslao na Ovčaru posredstvom Karanfilova.⁹⁹⁹ Nakon što je Karanfilov stigao na Ovčaru i nakon što ga je Vezmarović izvestio o situaciji i preduzetim merama, Karanfilov je Vezmaroviću rekao da je između predstavnika JNA i TO Vukovar održan sastanak i da je dogovoreno da TO treba da preuzme kontrolu nad bezbednošću hangara i zarobljenika. Karanfilov je zatim upoznao komandante TO Vukovar sa Vezmarovićem i rekao mu da su oni od tog trenutka odgovorni za obezbeđenje zarobljenika i da Vezmarović treba da povuče svoju jedinicu. Vezmarović i njegova jedinica zatim su napustili Ovčaru i odvezli se u Negoslavce, dok su Karanfilov i komandanti TO Vukovar ostali na Ovčari.¹⁰⁰⁰ Shodno tome, Pretresno veće je zaključilo da je Mrkšić, pre razgovora s Vojnovićem, znao da je naređenje za povlačenje jedinice vojne policije 80. mtbr upućeno na Ovčaru preko Karanfilova i da je Mrkšić zato bio iznenađen kada je kasnije čuo od Vojnovića da se pomenuta jedinica još uvek nalazi na Ovčari. Stoga je Vojnović, po načinu na koji je Mrkšić izrazio svoje nezadovoljstvo, shvatio da treba da povuče vojnu policiju i uputio Vukosavljevića na Ovčaru kako bi naređenje za povlačenje ponovo preneo dotičnim vojnicima.¹⁰⁰¹ Navedeni prikaz događaja, koji je potvrđen iskazom Vojnovića, Vukosavljevića i Vezmarovića,¹⁰⁰² potkrepljuje zaključak Pretresnog veća da je naređenje za povlačenje vojne policije 80. mtbr sa Ovčare moglo poteći samo od Mrkšića.¹⁰⁰³ Mrkšićevi argumenti ne pokazuju da je ovo zaključak koji ne bi donelo nijedno razumno pretresno veće.¹⁰⁰⁴

309. Iz gorenavedenih razloga, Žalbena veće konstatuje da Mrkšićeve tvrdnje ne pokazuju zašto nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu ovih dokaza, ne bi mogao izvesti iste zaključke kao i Pretresno veće, naime, da je Vojnović dvaput podneo izveštaj Mrkšiću o situaciji na Ovčari, prvo na redovnom referisanju u OG Jug i kasnije na sastanku s Mrkšićem i Vukosavljevićem. Mrkšićevi argumenti ne pokazuju da je Pretresno veće, kada je ocenjivalo ulogu i aktivnosti Vukosavljevića na Ovčari u relevantno vreme, napravilo bilo kakvu činjeničnu grešku

⁹⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 321. V. takode Prvostepena presuda, par. 277, 293.

⁹⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 293, 329.

¹⁰⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 277.

¹⁰⁰¹ Prvostepena presuda, par. 281, 284.

¹⁰⁰² Karanfilov je poricao da je preneo to naređenje Vezmaroviću. Međutim, Pretresno veće nije ubedio njegov prikaz događaja utoliko što je on nastojao da porekne svoju umešanost u prenošenje naređenja za povlačenje Vezmaroviću. Pretresno veće je konstatovalo da je iskaz Vezmarovića u vezi s ovim pitanjem pouzdan. Ono je rezonovalo da, pošto je Vezmarović bio svestan rizika da bude optužen da je povukao svoju jedinicu po svom nahodanju, ne bi bilo razborito s njegove strane da izmišlja priču o umešanosti Karanfilova. Pretresno veće je dalje konstatovalo da bi "[u]verljivije [...] zvučala tvrdnja da je naređenje primio putem redovnog lanca komandovanja, koja bi ujedno uklonila sumnju da je s Ovčare otišao bez naređenja ili odobrenja svog komandanta. Uz to, kad se [Vezmarović] to veće vratio u Negoslavce, morao je čuti za naređenje poslato preko kapetana Vukosavljevića. Uprkos tome, on je u svom svedočenju rekao da mu je naređenje preneo kapetan Karanfilov" (Prvostepena presuda, par. 283). V. takode Prvostepena presuda, par. 278-280, 282.

¹⁰⁰³ V. Prvostepena presuda, par. 321. V. takode AT. 93-99.

¹⁰⁰⁴ Mrkšić osporava ovaj zaključak u okviru podosnova (b) Šestog žalbenog osnova. V. Mrkšićeva najava žalbe, par. 72.

koja je dovela do neostvarenja pravde. Mrkšić nije pokazao da je Pretresno veće u paragrafima 269, 272, 273, od 275 do 277, od 279 do 281, 284, 315, 316, od 318 do 322 i 324 Prvostepene presude napravilo bilo kakvu činjeničnu grešku koja je dovela do neostvarenja pravde.¹⁰⁰⁵ Shodno tome, podosnovi (b) i (c) Mrkšićevog Šestog žalbenog osnova se odbijaju.

(d) Navodne greške u vezi sa ulogom Trifunovića 20. novembra 1991.

310. Mrkšić u svojoj Najavi žalbe tvrdi da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafima 314 i 317 Prvostepene presude kada je prihvatilo Trifunovićev iskaz, kao i kada je u paragrafu 326 Prvostepene presude zaključilo da je Mrkšić u noći 20. novembra 1991. bio na komandnom mestu.¹⁰⁰⁶ U prilog ovoj tvrdnji, on navodi da je Trifunović lažno svedočio¹⁰⁰⁷ i namerno falsifikovao jednu stavku u dokaznom predmetu br. P402,¹⁰⁰⁸ koja pokazuje da je Mrkšić 21. novembra 1991. ujutro krenuo za Beograd¹⁰⁰⁹ i ukazuje na “neistine ovog svedoka koje je uglavnom i nažalost prihvatilo Pretresno veće i koje su potpuno u suprotnosti sa izvedenim dokazima predočenim u delu koji se odnosi na Mrkšićev odlazak za Beograd, koje [nijedan] razuman sud nikada ne bi prihvatio”.¹⁰¹⁰

311. Žalbeno veće napominje da Mrkšić u svom Žalbenom podnesku ne navodi precizne reference na relevantne paragrafe Prvostepene presude koje osporava. To je očigledan formalni nedostatak.¹⁰¹¹ Prelazeći na njegovu Najavu žalbe,¹⁰¹² jedan od zaključaka osporavanih u okviru ovog žalbenog podosnova odnosi se na Trifunovićevo svedočenje “da se dnevno referisanje na komandnom mestu OG [Jug] u Negoslavicima ‘najčešće’ održavalo u 17:00 časova”.¹⁰¹³ Kako je istakao Mrkšić, Pretresno veće se nije oslonilo na ovaj iskaz,¹⁰¹⁴ nego je zaključilo da je “večernje referisanje na komandnom mestu OG [Jug] počelo 20. novembra 1991. oko 18:00 časova”.¹⁰¹⁵ Drugi zaključak koji se osporava u njegovoj Najavi žalbe¹⁰¹⁶ odnosi se na prikaz Trifunovićevog svedočenja od strane Pretresnog veća, naime da se on seća kako je čuo “od nekih oficira u komandi

¹⁰⁰⁵ V. Mrkšićeva najava žalbe, par. 72-73.

¹⁰⁰⁶ Mrkšićeva najava žalbe, par. 74.

¹⁰⁰⁷ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 329-330, 334, 336, 339. V. takode Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 76, 78. Na žalbenom pretresu Mrkšić je tvrdio da Trifunović prikriva svoju odgovornost ili odgovornost svojih drugova i saboraca (v. AT. 40).

¹⁰⁰⁸ Dokazni predmet br. P402, “Evidencija Gardijske motorizovane brigade JNA o primljenim i izdatim narednjima”.

¹⁰⁰⁹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 325. V. takode Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 77; AT. 62.

¹⁰¹⁰ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 339. V. takode AT. 63-64.

¹⁰¹¹ Uputstvo o formalnim uslovima za podnesak žalbe na presudu, par. 1(c)(iii) i 4(b)(ii). V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 10.

¹⁰¹² Mrkšićeva najava žalbe, par. 74.

¹⁰¹³ Prvostepena presuda, par. 314, gde se poziva na Radoja Trifunovića, T. 8229.

¹⁰¹⁴ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 322: “Pretresno veće je verovalo ovom svedoku Trifunoviću, izuzev u pogledu jedne stvari, a to je vreme održavanja redovnih referisanja u OG JUG”.

¹⁰¹⁵ Prvostepena presuda, par. 314.

¹⁰¹⁶ Mrkšićeva najava žalbe, par. 74.

[...] da je Vojnović kasnije to veće došao na komandno mesto kako bi sa Mrkšićem razgovarao o zlostavljanju zarobljenika ‘prethodnih dana’”.¹⁰¹⁷ Mrkšić ne obrazlaže kako ovaj prigovor utiče na bilo koji konkretan zaključak Pretresnog veća u vezi s njegovom krivičnom odgovornošću ili kaznom.¹⁰¹⁸

312. Kada je reč o argumentu vezanom za Mrkšićev odlazak za Beograd, Žalbeno veće napominje da je, nakon što je u kratkim crtama izložilo Trifunovićevo svedočenje, Pretresno veće konstatovalo da “[i]z tog iskaza sledi da je Mile Mrkšić tokom noći između 20. i 21. novembra 1991. godine ostao u Negoslavcima i da nije otputovao u Beograd”.¹⁰¹⁹ Međutim, Pretresno veće je dalje zaključilo da, iako je utvrđeno da je Mrkšić otputovao za Beograd, nije utvrđeno da li je on to učinio u kasnim večernjim časovima 20. novembra 1991. ili u ranim jutarnjim časovima 21. novembra 1991.¹⁰²⁰ Iz toga sledi da Mrkšićevi argumenti adekvatno ne pokazuju da je ovo zaključak na koji se Pretresno veće oslonilo za osuđujuću presudu; ovaj propust predstavlja neuspeh da se iznese teret dokazivanja koji je bio na njemu.¹⁰²¹ Za osuđujuću presudu koja mu je izrečena relevantan je zaključak da je on još uvek bio u Negoslavcima kada je vojnoj policiji 80. mtbr JNA izdao naređenje da povuče obezbeđenje ratnih zarobljenika koji su držani u hangaru na Ovčari¹⁰²² i da je to naređenje, kako je na osnovu predočenih dokaza konstatovalo Pretresno veće, “izdao Mile Mrkšić, i to u ranim večernjim časovima 20. novembra 1991. godine, nedugo pre ili posle redovnog referisanja OG Jug”.¹⁰²³ Pretresno veće je takođe zaključilo da je, na osnovu dokaza, bilo moguće da je Mrkšić iz Negoslavaca otišao putem za Beograd pre nego što se preostalo ljudstvo 80. mtbr zaista povuklo sa Ovčare.¹⁰²⁴

313. Žalbeno veće dalje napominje da se navodom da je Trifunović namerno falsifikovao jednu stavku u dokaznom predmetu br. P402 ponavljaju argumenti izneti na suđenju,¹⁰²⁵ a ne objašnjava zašto je njihovo odbacivanje od strane Pretresnog veća predstavljalo takvu grešku koja bi opravdala intervenciju Žalbenog veća. Shodno tome, ovaj navod se odbija.

314. Žalbeno veće smatra da su preostali argumenti koje je Mrkšić izneo nejasni i ne obrazlažu kako bi na bilo koji od konkretnih zaključaka Pretresnog veća o njegovoj krivičnoj odgovornosti ili kazni uticao njegov prigovor iz tog žalbenog osnova.¹⁰²⁶ Mrkšić ne pokazuje nikakvu grešku u

¹⁰¹⁷ Prvostepena presuda, par. 317.

¹⁰¹⁸ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 41.

¹⁰¹⁹ Prvostepena presuda, par. 326.

¹⁰²⁰ Prvostepena presuda, par. 329.

¹⁰²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 22.

¹⁰²² Prvostepena presuda, par. 329.

¹⁰²³ Prvostepena presuda, par. 293. V. takođe Prvostepena presuda, par. 321.

¹⁰²⁴ Prvostepena presuda, par. 329.

¹⁰²⁵ V. Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 246-247.

¹⁰²⁶ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 41.

utvrđivanju činjeničnog stanja u paragrafima 314, 317 i 326 Prvostepene presude koja je dovela do neostvarenja pravde. Shodno tome, podosnov (d) Mrkšićevog Šestog žalbenog osnova se odbija.

315. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće Mrkšićev Šesti žalbeni osnov odbija u celosti.

7. Sedmi žalbeni osnov: navodne greške u vezi s Mrkšićevim odlaskom u Beograd

316. U okviru svog Sedmog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće u paragrafima od 325 do 329 Prvostepene presude pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je zaključilo da on u Beograd nije otputovao sve do kasnih večernjih časova 20. novembra 1991. ili ranih jutarnjih časova 21. novembra 1991, i ističe da je to dovelo do pogrešnog zaključka da je on naredio povlačenje vojne policije sa Ovčare.¹⁰²⁷ Tužilaštvo odgovara da bi Mrkšićeve argumente trebalo odbaciti budući da ne pokazuju da je zaključak Pretresnog veća bio nerazuman i da zanemaruju dokaze na kojima se zasniva ovaj i drugi relevantni zaključci.¹⁰²⁸

317. Žalbeno veće konstatuje da Mrkšićevi argumenti ne pokazuju da je Pretresno veće u paragrafima od 325 do 329 Prvostepene presude napravilo bilo kakvu činjeničnu grešku koja je dovela do neostvarenja pravde, iz sledećih razloga. U prilog svom Sedmom žalbenom osnovu, Mrkšić ponovo iznosi navod da je Trifunović lažno svedočio i namerno falsifikovao jednu stavku u dokaznom predmetu br. P402 koja pokazuje da je Mrkšić za Beograd otputovao 21. novembra 1991. ujutro.¹⁰²⁹ Žalbeno veće je odbacilo navedenu tvrdnju¹⁰³⁰ i zaključilo da nije pokazano da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafu 326 Prvostepene presude.¹⁰³¹ U prilog svom navodu da je Negoslavce napustio ubrzo posle referisanja 20. novembra 1991, Mrkšić iznosi više tvrdnji u kojima ponavlja argumente iznete na suđenju.¹⁰³² Mrkšić u suštini tvrdi da, budući da je u Beograd otputovao 20. novembra 1991. pre 20:00 časova,¹⁰³³ a kako je do povlačenja poslednjih pripadnika vojne policije JNA koji su čuvali ratne zarobljenike na Ovčari došlo u 22:35 časova,¹⁰³⁴ on nije bio prisutan kada je izdato naređenje za povlačenje vojne policije sa Ovčare, pa je stoga to naređenje morao izdati neko drugi.¹⁰³⁵ Žalbeno veće smatra da je ovaj argument već iznet u okviru prethodnih žalbenih osnova. U suštini, taj isti navod iznet je u okviru Šestog žalbenog osnova, u kom on tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo zbog toga što

¹⁰²⁷ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 340-341; Mrkšićeva najava žalbe, par. 76 (iako on u Najavi žalbe osporava paragraf 324 Prvostepene presude, ovaj paragraf nije osporen u njegovom Žalbenom podnesku). V. takođe Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 79.

¹⁰²⁸ V. Tužiočev podnesak respondenta, par. 305-308.

¹⁰²⁹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 350-353. V. takođe Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 76-78.

¹⁰³⁰ V. gore par. 313.

¹⁰³¹ V. gore par. 314.

¹⁰³² V. Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 218-221.

¹⁰³³ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 342, 345-348. V. takođe Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 357-363; Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 79.

¹⁰³⁴ Mrkšićeva najava žalbe, par. 77; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 342. V. AT. 67-68, 113.

¹⁰³⁵ Mrkšićeva najava žalbe, par. 78. V. takođe Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 342, 344, 354.

nijedno razumno pretresno veće ne bi zaključilo da je Mrkšić izdao naređenje za povlačenje vojne policije sa Ovčare, budući je to naređenje izdato nakon što je Mrkšić 20. novembra 1991. uveče otputovao u Beograd,¹⁰³⁶ kao i u okviru podosnova (a) njegovog Prvog žalbenog osnova u kom se tvrdi da on “nije naredio povlačenje jedinica [vojne policije] 80. mtbr sa poljoprivrednog dobra na Ovčari”.¹⁰³⁷ Žalbeno veće podseća da je već odbilo Mrkšićev Prvi i Šesti žalbeni osnov.¹⁰³⁸

318. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće Mrkšićev Sedmi žalbeni osnov odbija u celosti.

8. Osmi žalbeni osnov: navodne greške u vezi s Mrkšićevom komandom nad OG Jug

319. U okviru svog Osmog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u paragrafima od 82 do 86 Prvostepene presude kada je zaključilo da je komanda OG Jug, koja je bila pod Mrkšićevom nadležnošću, bila odgovorna za područje Vukovara između 8. oktobra i 24. novembra 1991, “kada [je] GMBTR napustila Vukovar”,¹⁰³⁹ i da je u tom periodu komanda OG Jug imala ovlašćenje da imenuje komandanta štaba TO Vukovar.¹⁰⁴⁰ Mrkšićev Osmi žalbeni osnov sastoji se od dva žalbena podosnova koji se tiču sledećeg: (a) zaključka da je Mrkšić bio komandant OG Jug do 24. novembra 1991;¹⁰⁴¹ i (b) zaključka da je Mrkšić imao ovlašćenje da imenuje Miroljuba Vujovića za komandanta TO Vukovar.¹⁰⁴²

320. Tužilaštvo odgovara da bi Mrkšićeve argumente trebalo odbaciti budući da on osporava činjenični zaključak na koji se osuđujuća presuda ne oslanja.¹⁰⁴³ Tužilaštvo tvrdi da Mrkšićev odlazak za Beograd ne utiče na zaključke Pretresnog veća u vezi s pomaganjem i podržavanjem u krivičnim delima okrutnog postupanja i mučenja i da je irelevantno da li je Mrkšić bio u Beogradu kada je naređenje o povlačenju sprovedeno.¹⁰⁴⁴ Mrkšić replicira da je od odlučujuće važnosti to da li je on iz Negoslavaca otišao znatno pre izdavanja naređenja za povlačenje, “ako je takvo naređenje uopšte izdato”.¹⁰⁴⁵

¹⁰³⁶ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 279.

¹⁰³⁷ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 26.

¹⁰³⁸ V. gore par. 229, 234 i 315.

¹⁰³⁹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 365.

¹⁰⁴⁰ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 365. V. takode Mrkšićevu Najavu žalbe, par. 80-81.

¹⁰⁴¹ Mrkšićeva najava žalbe, par. 80-81; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 366-381.

¹⁰⁴² Mrkšićeva najava žalbe, par. 82; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 382-387.

¹⁰⁴³ Tužiočev podnesak respondenta, par. 309-310.

¹⁰⁴⁴ Tužiočev podnesak respondenta, par. 311.

¹⁰⁴⁵ Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 82.

(a) Navodne greške u vezi sa zaključkom da je Mrkšić bio komandant OG Jug do 24. novembra 1991.

321. Mrkšić tvrdi da je “dužnost komandanta obavljao sve do večeri 20. [novembra] 1991, a ne i posle toga”¹⁰⁴⁶ i da je Panić bio komandant štaba do 22. novembra 1991.¹⁰⁴⁷ On dodaje da je “komandi 80. mtbr poveren zadatak da organizuje dalje rukovođenje u Vukovaru i da je, i pre Mrkšićevog povratka iz Beograda, rukovodeća uloga mtbr i [OG Jug] samim tim prestala”.¹⁰⁴⁸ U prilog svojim argumentima, on osporava valjanost dokaznog predmeta br. P422 i poziva se na dokazne predmete br. P425, P426, D780 i D444.¹⁰⁴⁹

322. Žalbeno veće smatra da se u podosnovu (a) Mrkšićevog Osmog žalbenog osnova u suštini ponavljaju argumenti koji su ranije izneti na suđenju i koje je Pretresno veće odbacilo.¹⁰⁵⁰ Budući da nije potkrepio svoje tvrdnje iz podosnova (a) Osmog žalbenog osnova nikakvim jasnim argumentima, Mrkšić, iz razloga koji su dole navedeni, ne pokazuje da njihovo odbacivanje od strane Pretresnog veća predstavlja grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog veća.¹⁰⁵¹ Kao deo svoje analize komandne strukture srpskih snaga uključenih u operacije u Vukovaru, a pre donošenja zaključaka o 80. mtbr,¹⁰⁵² Pretresno veće je najpre razmotrilo strukturu OG Jug.¹⁰⁵³ Ono je konstatovalo da su sve jedinice koje su služile u zoni odgovornosti OG Jug došle pod *de jure* i punu efektivnu komandu Mrkšića i komande gmtbr.¹⁰⁵⁴ Pretresno veće je konstatovalo da je OG Jug do 15. novembra 1991. već imala neposrednu komandu nad 80. mtbr, izuzev 1/80. mtbr (koja je bila u zoni OG Sever).¹⁰⁵⁵ Ovaj zaključak donet je na osnovu dokaza o tome da je: (i) dana 7. novembra 1991, 80. mtbr prepotčinjena OG Jug, izuzev 1/80. mtbr; (ii) da su jedinice 80. mtbr započele da se raspoređuju na području Vukovara 8. novembra 1991; (iii) da je, naredjenjem izdatim 15. novembra 1991, Mrkšić 80. mtbr poverio zadatke u predstojećim operacijama; i (iv) da je OG Jug izdavala naredjenja 80. mtbr kojima su joj dodeljeni borbeni i drugi zadaci i kojom su joj prepotčinjene dodatne jedinice.¹⁰⁵⁶ Prilikom donošenja ovih zaključaka, Pretresno veće se oslonilo, između ostalog, na dokazne predmete br. P412,¹⁰⁵⁷ D431,¹⁰⁵⁸ D422,¹⁰⁵⁹ P419,¹⁰⁶⁰ P420,¹⁰⁶¹ D424¹⁰⁶² i

¹⁰⁴⁶ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 366. V. takode Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 80-81.

¹⁰⁴⁷ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 366. V. takode Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 81.

¹⁰⁴⁸ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 369.

¹⁰⁴⁹ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 370-378.

¹⁰⁵⁰ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 366; Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 919-921.

¹⁰⁵¹ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 6, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Niyitegeka*, par. 9. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 18.

¹⁰⁵² Prvostepena presuda, par. 74-82.

¹⁰⁵³ Prvostepena presuda, par. 69-73. V. takode AT. 105.

¹⁰⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 70.

¹⁰⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 77.

¹⁰⁵⁶ *Ibid.*

¹⁰⁵⁷ Dokazni predmet br. P412, “Naredenje br. 405-1 potpisano od strane Mrkšića, 15. novembar 1991”.

P425.¹⁰⁶³ Oslanjajući se na dokazni predmet br. P426,¹⁰⁶⁴ Pretresno veće je dalje konstatovalo da je komanda 80. mtbr 23. novembra 1991. trebala da preuzme odgovornosti OG Jug.¹⁰⁶⁵ Prema oceni Pretresnog veća, ovi dokazi u celini pokazuju da je komanda OG Jug, pod Mrkšićem, funkcionisala sve dok gmtbr nije napustila Vukovar 24. novembra 1991.¹⁰⁶⁶ Mrkšićevi argumenti ne pokazuju da je Pretresno veće u paragrafima od 82 do 86 Prvostepene presude napravilo pravnu grešku koja obesnažuje Prvostepenu presudu ili činjeničnu grešku koja je dovela do neostvarenja pravde.¹⁰⁶⁷

323. Kada je reč o njegovom prigovoru na valjanost dokaznog predmeta br. P422,¹⁰⁶⁸ Mrkšić tvrdi da terminologija korišćena u dokaznom predmetu br. D444¹⁰⁶⁹ “isključuje bilo kakav oblik subordinacije i da se zato ne može tvrditi da je od 22. [novembra] 1991. 80. mtbr bila podređena [OG Jug], kao i da se to podjednako odnosi na štab TO Vukovar, pošto potčinjene jedinice nisu postupale u sadejstvu nego onako kako im je naređeno iz više komande”.¹⁰⁷⁰ Žalbeno veće smatra da činjenica da se u dokaznom predmetu br. D444 pominje “saradnja” štaba TO Vukovar sa komandom 80. mtbr ne implicira nužno da dokazni predmeti br. P422 i D444 sadrže međusobno isključive instrukcije. Osim što ponavlja argumente iznete na suđenju,¹⁰⁷¹ Mrkšić izvlači dokazni predmet br. P422 iz konteksta, budući da se u paragrafu četiri ovog dokaznog predmeta jasno navodi da “jedinice TO Vukovar [treba] prepotčiniti 80. mtbr/motorizovanoj brigadi”.¹⁰⁷² Pored toga, Žalbeno veće podseća da je Mrkšić, u okviru podosnova (c) svog Petog žalbenog osnova, pokušao da ospori valjanost ovog dokaznog predmeta i da je taj prigovor odbačen.¹⁰⁷³ Shodno tome, podosnov (a) Mrkšićevog Osmog žalbenog osnova se odbija.

¹⁰⁵⁸ Dokazni predmet br. D431, “Odluka komandanta OG Jug/Naređenje br. 409-1, potpisano od strane Mrkšića, 16. novembar 1991”.

¹⁰⁵⁹ Dokazni predmet br. P422, “Naređenje br. 464-1 potpisano od strane Mrkšića, 21. novembra 1991”.

¹⁰⁶⁰ Dokazni predmet br. P419, “Naređenje br. 439-1 potpisano od strane Mrkšića, 20. novembra 1991”.

¹⁰⁶¹ Dokazni predmet br. P420, “Naređenje OG Jug br. 446-1 potpisano od strane Mrkšića, 20. novembar 1991”.

¹⁰⁶² Dokazni predmet br. P424, “Naređenje br. 471-2 potpisano od strane Mrkšića, 22. novembra 1991”.

¹⁰⁶³ Dokazni predmet br. P425, “Redovni borbeni izveštaj br. 473-1 potpisan od strane Mrkšića, 22. novembra 1991”.

¹⁰⁶⁴ Dokazni predmet br. P426, “Redovni borbeni izveštaj OG Jug br. 500-1 potpisan od strane Mrkšića, 23. novembar 1991”.

¹⁰⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 82.

¹⁰⁶⁶ *Ibid.*

¹⁰⁶⁷ V. Mrkšićeva najava žalbe, par. 79 (gde se navodi da će: “greške u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja u okviru ovog žalbenog osnova [biti podeljene u] nekoliko podnaslova”).

¹⁰⁶⁸ Dokazni predmet br. P422, “Naređenje br. 464-1 potpisano od strane Mrkšića, 21. novembar 1991”.

¹⁰⁶⁹ Dokazni predmet br. D444, “Naređenje komande 80. mtbr br. 37-3 potpisano od strane Vojnovića, 22. novembar 1991”.

¹⁰⁷⁰ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 377. V. takođe Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 373-376.

¹⁰⁷¹ Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 914. V. takođe Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 868.

¹⁰⁷² Dokazni predmet br. P422, “Naređenje br. 464-1 potpisano od strane Mrkšića, 21. novembar 1991”, par. 4, str.1.

¹⁰⁷³ V. gore par. 290.

(b) Navodne greške u vezi sa zaključkom da je Mrkšić imao ovlašćenje da imenuje Miroljuba Vujovića za komandanta TO Vukovar

324. Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje u paragrafu 92 Prvostepene presude kada je zaključilo da je Mrkšić, kao komandant OG Jug, imenovao Miroljuba Vujovića za komandanta TO Vukovar i da je imao ovlašćenje da to učini.¹⁰⁷⁴ U svojoj Najavi žalbe, on navodi da “[o]vde ponovo imamo pokušaj svedoka Trifunovića da svedoči o nečemu što bi bilo neizvodljivo zato što Mrkšić nije bio ovlašćen da vrši imenovanje u TO niti je iko iz JNA imao ovlašćenje [ili] nadležnost da to učini”.¹⁰⁷⁵ Međutim, u svom Žalbenom podnesku, Mrkšić, po svemu sudeći, takođe iznosi tvrdnju o pogrešnoj primeni prava, navodeći da je “takav zaključak, suprotan kriterijumima dokazivanja van razumne sumnje, stvarno iznenađujući budući da je veliki broj svedoka, uključujući svedoka [tužilaštva] Trifunovića, posvedočio da tako nešto nije bilo moguće”.¹⁰⁷⁶

325. Kao prvo, Žalbeno veće podseća da nije obavezno da svaki pojedini činjenični zaključak u prvostepenoj presudi bude dokazan van razumne sumnje.¹⁰⁷⁷ Standard dokazivanja na suđenju iziskuje da pretresno veće može proglasiti nekog optuženog krivim za neko krivično delo samo ako je tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo svaki element tog krivičnog dela i vida odgovornosti, kao i svaku činjenicu bez koje se ne bi moglo izreći ta osuđujuća presuda.¹⁰⁷⁸ Zaključak u paragrafu 92 Prvostepene presude ne odnosi se na neku činjenicu koja je neophodna za osuđujuću presudu, kako to, po svemu sudeći, priznaje i sam Mrkšić.¹⁰⁷⁹ Prema tome, Pretresno veće nije bilo dužno da primeni standard dokazivanja van razumne sumnje. Kao drugo, Žalbeno veće podseća da je odbačen navod da je Trifunović lažno svedočio, koji je Mrkšić izneo u okviru podosnova (d) Šestog žalbenog osnova.¹⁰⁸⁰ Najzad, Žalbeno veće smatra da je navodna greška navedena u okviru podosnova (b) Osmog žalbenog osnova očigledno irelevantna za njegovu osuđujuću presudu ili kaznu. Mrkšić ne obrazlaže kako je ova greška imala bilo kakav uticaj na zaključke Pretresnog veća da bi to predstavljalo neostvarenje pravde, niti objašnjava kako je navodno pogrešno utvrđeno

¹⁰⁷⁴ Mrkšićeva najava žalbe, par. 82; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 382. V. takođe Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 83-84.

¹⁰⁷⁵ Mrkšićeva najava žalbe, par. 82.

¹⁰⁷⁶ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 383 (fusnota izostavljena).

¹⁰⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 125.

¹⁰⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 226. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 125; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 174.

¹⁰⁷⁹ Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 83: “odbrana se može složiti s mišljenjem Tužilaštva da ova činjenica nije značajna za Mrkšićevu eventualnu odgovornost”.

¹⁰⁸⁰ V. gore par. 310-314.

činjenično stanje imalo uticaja na zaključke iz Prvostepene presude.¹⁰⁸¹ Shodno tome, podosnov (b) Mrkšićevog Osmog žalbenog osnova se odbija.

326. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće Mrkšićev Osmi žalbeni osnov odbija u celosti.

9. Deveti žalbeni osnov: navodne greške u vezi s Mrkšićevom odgovornošću na osnovu člana 7(1) Statuta

(a) Navodna pogrešna primena prava u vezi sa Mrkšićevom odgovornošću za pomaganje i podržavanje u krivičnim delima ubistva, okrutnog postupanja i mučenja

327. U okviru podosnova (a) svog Devetog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je, usled činjeničnih grešaka navedenih u okviru njegovih prethodnih osam žalbenih osnova, Pretresno veće pogrešno primenilo pravo u paragrafima od 609 do 613 i od 619 do 632 Prvostepene presude izrekavši mu osuđujuću presudu na osnovu člana 7(1) Statuta za pomaganje i podržavanje u krivičnim delima ubistva, okrutnog postupanja i mučenja.¹⁰⁸² Njegove dve glavne tvrdnje su sledeće: (i) on nije izdao naređenje za povlačenje preostalih vojnika JNA koji su čuvali ratne zarobljenike;¹⁰⁸³ i (ii) on nije znao da se sa ratnim zarobljenicima na Ovčari “postupa okrutno i da ih muče”.¹⁰⁸⁴

328. Tužilaštvo odgovara da se u Mrkšićevim navodima: (i) ponavljaju argumenti koji su izneti ranije u njegovom Žalbenom podnesku;¹⁰⁸⁵ (ii) zanemaruju relevantne činjenice;¹⁰⁸⁶ (iii) da su ti navodi u nekim slučajevima irelevantni;¹⁰⁸⁷ i (iv) da ne pokazuju da nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo zaključiti da je on posedovao *mens rea* za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu okrutnog postupanja, mučenja i ubistva.¹⁰⁸⁸ Ono se dalje oslanja na svoje ranije argumente iznete kao odgovor na Mrkšićev Prvi,¹⁰⁸⁹ Drugi¹⁰⁹⁰ i Šesti žalbeni osnov.¹⁰⁹¹

¹⁰⁸¹ Up. Drugostepenu presudu u predmetu *Brdanin*, par. 31.

¹⁰⁸² Mrkšićeva najava žalbe, par. 84; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 388. U svom Žalbenom podnesku Mrkšić upućuje na greške navedene u okviru prvog do osmog osnova svoje Najave žalbe (v. Mrkšićev žalbeni podnesak, fusnota 270).

¹⁰⁸³ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 388.

¹⁰⁸⁴ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 389.

¹⁰⁸⁵ Tužiočev podnesak respondenta, par. 314.

¹⁰⁸⁶ Tužiočev podnesak respondenta, par. 319.

¹⁰⁸⁷ Tužiočev podnesak respondenta, par. 323.

¹⁰⁸⁸ Tužiočev podnesak respondenta, par. 316. V. takode Tužiočev podnesak respondenta, par. 319-322, 325, 327.

¹⁰⁸⁹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 318, fusnota 907.

¹⁰⁹⁰ Tužiočev podnesak respondenta, par. 315, fusnota 898.

¹⁰⁹¹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 313, 317, fusnote 891, 906.

(i) Mrkšićeva mens rea u vezi s pomaganjem i podržavanjem u krivičnom delu ubistva ratnih zarobljenika

329. Mrkšić tvrdi da se, budući da nije izdao naređenje za povlačenje vojne policije,¹⁰⁹² on ne može teretiti za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu ubistva ratnih zarobljenika na Ovčari.¹⁰⁹³ U prilog svom argumentu, on još jednom osporava pouzdanost svedoka Vujića,¹⁰⁹⁴ Panića¹⁰⁹⁵ i Vojnovića.¹⁰⁹⁶ Žalbeno veće podseća da su Mrkšićevi prigovori na to što se Pretresno veće oslonilo na iskaze Panića,¹⁰⁹⁷ Vujića¹⁰⁹⁸ i Vojnovića¹⁰⁹⁹ odbačeni.

330. Mrkšić takođe tvrdi da je naređenje o povlačenju moralo biti izdato bilo od strane Šljivančanina bilo od strane generala Vasiljevića, budući da je takvo naređenje bilo u nadležnosti organa bezbednosti.¹¹⁰⁰ U prilog ovoj tvrdnji, on upućuje na činjenicu da su autobusi kojima su transportovani ratni zarobljenici bili zaustavljeni kod kasarne JNA, što je, tvrdi on, učinjeno na osnovu Šljivančaninovog naređenja.¹¹⁰¹ Na žalbenom pretresu, Mrkšić je tvrdio da je naređenje o povlačenju mogao izdati bilo koji starešina "linije bezbednosti, od uprave do načelnika organa, kao i [...] starešin[a] komande 80. [motorizovane brigade]".¹¹⁰² Mrkšić je ponovio i to da je 20. novembra 1991. izdao pismeno naređenje¹¹⁰³ u vezi s evakuacijom ranjenika i bolesnika iz vukovarske bolnice u kom nije pomenuo nikakvo postupanje sa ratnim zarobljenicima, kao i da on nije imao pravo da odlučuje o tome da se ti zarobljenici bilo kome prebace, niti je bio ovlašćen za to budući da su ti zarobljenici bili u nadležnosti organa bezbednosti.¹¹⁰⁴ Žalbeno veće napominje da dokazni predmet br. D819 na koji se Mrkšić oslonio tokom iznošenja svoje argumentacije na žalbenom pretresu, ne potkrepljuje argument da su za ratne zarobljenike bili odgovorni organi

¹⁰⁹² V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 388, 403, 409-413, 419, 422, 423. V. takođe Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 426, 427.

¹⁰⁹³ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 422. V. takođe Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 423: "Tužilac, ako se sve gorenavedeno uzme u obzir, nije mogao da dokaže da je optuženi znao da će svojim postupcima doprineti [počinjenju] krivičnih dela ili predvideti da bi njegova dela mogla imati takve posledice. Naravno da optuženi, budući da nije izdao nikakvo naređenje o povlačenju obezbedenja sa poljoprivrednog dobra Ovčara, nije mogao dati nikakvu značajnu podršku [počinjenju] krivičnog dela koja će značajno doprineti [počinjenju] [tog] krivičnog dela. On počinocima nije pružio nikakvu podršku budući da krivično delo ubistva, tokom njegovog boravka u Negoslavicima, još nije bilo počinjeno [...]"

¹⁰⁹⁴ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 391-394. V. takođe Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 86.

¹⁰⁹⁵ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 395-396, 427.

¹⁰⁹⁶ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 409-410, 415, 419-420. V. takođe Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 534-537.

¹⁰⁹⁷ V. gore par. 262-265, 267.

¹⁰⁹⁸ V. gore par. 280.

¹⁰⁹⁹ V. gore par. 301-303, 309.

¹¹⁰⁰ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 403-405. V. takođe Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 424; Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 87, 92.

¹¹⁰¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 428-431. V. takođe Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 91. Na žalbenom pretresu Mrkšić je naveo da je Šljivančanin rekao da je on u bolnici lično naredio da autobusi treba da idu u kasarnu JNA i da za to nije tražio Mrkšićevo odobrenje (v. AT. 66-67).

¹¹⁰² AT. 41.

¹¹⁰³ Dokazni predmet br. P419, "Naređenje br. 439-1 potpisano od strane Mrkšića, 20. novembar 1991".

¹¹⁰⁴ AT. 46-47 (oslanjajući se na dokazni predmet br. D819, "Dnevni operativni izveštaj za 11. oktobar 1991"), 53. V. takođe AT. 111.

bezbednosti, a ne Mrkšić¹¹⁰⁵ i podseća na sopstveni zaključak da, u odsustvu konkretnog prenošenja ovlašćenja od strane komandanta dotične vojne jedinice, organi bezbednosti nisu imali nikakvu konkretnu odgovornost za ratne zarobljenike.¹¹⁰⁶

331. Žalbeno veće dalje podseća da se argumenti da Mrkšić nije imao nadležnost da izdaje naređenja u vezi sa trijažom i bezbednošću ratnih zarobljenika, budući da je to spadalo u nadležnost organa bezbednosti, iznose u okviru njegovog Drugog žalbenog osnova¹¹⁰⁷ i da ih je Žalbeno veće odbacilo.¹¹⁰⁸ Pored toga, Žalbeno veće napominje da se, u okviru podosnova (a) Mrkšićevog Devetog žalbenog osnova, u paragrafima 424 i 429 njegovog Žalbenog podneska ponavljaju argumenti izneti na suđenju.¹¹⁰⁹ Mrkšić nije pokazao da je odbacivanje njegovih argumenata od strane Pretresnog veća predstavljalo grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog veća, budući da nije pokazano da je bio nerazuman zaključak Pretresnog veća da je on povukao svoje naređenje od prethodne noći da se zarobljenici odvedu u Sremsku Mitrovicu, u Srbiji (što je za posledicu imalo to da je pet autobusa kojima su transportovani zarobljenici zadržano u kasarni JNA u očekivanju konačne odluke o odredištu zarobljenika).¹¹¹⁰ Žalbeno veće dalje podseća da Mrkšić u okviru Trećeg žalbenog osnova tvrdi da je Pretresno veće u paragrafima 295, 305 i od 607 do 610 Prvostepene presude pogrešno primenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje zaključivši da je on naredio da konvoj sa ratnim zarobljenicima bude upućen iz vukovarske bolnice u kasarnu i da Pretresno veće nije uzelo u obzir relevantne dokaze koji potkrepljuju tvrdnju da je Šljivančanin naredio, u dogovoru sa Vujićem, da se autobusi preusmere u kasarnu JNA.¹¹¹¹ Ovi navodi se u potpunosti odbijaju.¹¹¹²

332. Žalbeno veće podseća da je Mrkšić i u okviru Prvog, Šestog i Sedmog žalbenog osnova,¹¹¹³ koji su svi u celosti odbijeni, izneo tvrdnju da nije izdao naređenje za povlačenje.¹¹¹⁴ Žalbeno veće je konstatovalo da nije pokazano da je Pretresno veće napravilo ikakvu pravnu ili činjeničnu grešku u paragrafu 321 Prvostepene presude u kojem se govori o naređenju za povlačenje.¹¹¹⁵ Kako je

¹¹⁰⁵ V. dokazni predmet br. D819, "Dnevni operativni izveštaj za 11. oktobar 1991". V. takode AT. 82-83.

¹¹⁰⁶ V. gore Deo III(B)(4)(a)(ii): "Šljivančaninova ovlašćenja kao organa bezbednosti OG Jug". V. takode argumente tužilaštva na žalbenom pretresu o tome da Mrkšić u svojoj argumentaciji kontraobaveštajnu funkciju organa bezbednosti shvata pogrešno, budući da su stvarno obezbeđenje i transport ratnih zarobljenika podlegali Mrkšićevoj komandi (AT. 100-104).

¹¹⁰⁷ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 117-149.

¹¹⁰⁸ Žalbeno veće napominje da Mrkšićeva tvrdnja da su odluke koje se odnose na trijažu i transport ratnih zarobljenika bile u nadležnosti organa bezbednosti, sadrži ranije argumente iznete na suđenju. V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 125, 129 u kom ponavlja argumente iznete u Mrkšićevom završnom pretresnom podnesku, par. 824, 875. V. gore par. 237-238.

¹¹⁰⁹ Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 822, 824.

¹¹¹⁰ Prvostepena presuda, par. 607.

¹¹¹¹ V. Mrkšićeva najava žalbe, par. 34-35; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 150, 152, 158, 161.

¹¹¹² V. gore par. 273.

¹¹¹³ V. gore par. 317.

¹¹¹⁴ V. gore par. 234, 315, 318.

¹¹¹⁵ V. gore par. 309.

Žalbeno veće ranije podsetilo, Pretresno veće je zaključilo da je, po povratku sa Ovčare u Negoslavce, Vojnović dva puta izvestio Mrkšića o tome da su ratni zarobljenici iz vukovarske bolnice zlostavljani i da je bezbednosno stanje na Ovčari teško.¹¹¹⁶ Ovi zaključci su usledili nakon što je Pretresno veće ocenilo dokaze u vezi sa sledećim: (i) jutarnjim događajima u vukovarskoj bolnici; (ii) događajima u vukovarskoj bolnici i njenoj blizini u kasnim prepodnevnm i ranim poslepodnevnm časovima; (iii) događajima u kasarni JNA u Vukovaru; (iv) sednici “vlade” SAO; i (v) događajima na Ovčari. Na osnovu ovih dokaza, Pretresno veće je konstatovalo da se vojna policija povukla sa Ovčare posle redovnog referisanja u OG Jug u Negoslavcima. Vojnovićev iskaz u vezi s njegova dva izveštaja Mrkšiću objašnjava kako je došlo do povlačenja: u svom drugom izveštaju Mrkšiću, posle referisanja, Vojnović je shvatio da, po Mrkšićevom mišljenju, on i njegovi vojnici ne bi trebalo u toj fazi da budu na Ovčari; u skladu s tim, povukao je svoje vojnike sa Ovčare i poslao Vukosavljevića da prenese to naređenje. Kada je Vukosavljević stigao na Ovčaru, utvrdio je da su ti vojnici već bili spremni za povlačenje, što znači da je ranije naređenje da tako postupe stiglo do njih.¹¹¹⁷ Žalbeno veće je konstatovalo da ovaj prikaz događaja potkrepljuje zaključak Pretresnog veća da je takvo naređenje moglo da potekne samo od Mrkšića.¹¹¹⁸

333. Na osnovu svojih zaključaka u vezi sa tim da je Mrkšić bio svestan suštinske prirode kažnjivog ponašanja u odnosu na ratne zarobljenike držane na Ovčari po njegovim naređenjima, kao i njegovih saznanja na dan 20. novembra 1991,¹¹¹⁹ Pretresno veće je zaključilo da je Mrkšić, kada je naredio povlačenje vojne policije, znao da se time pripadnicima TO i paravojnih snaga omogućava neograničen pristup ratnim zarobljenicima i da, omogućavanjem tog pristupa, pomaže u počinjenju njihovog ubistva.¹¹²⁰ Mrkšić nije pokazao da je Pretresno veće napravilo ikakvu pravnu grešku koja bi obesnažila zaključke Prvostepene presude u vezi s njegovom *mens rea* za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu ubistva ratnih zarobljenika.

334. U svetlu gorenavedenog, odbijaju se Mrkšićevi argumenti u smislu da mu se, budući da nije izdao naređenje o povlačenju, ne može izreći osuđujuća presuda za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu ubistva zbog toga što nije posedovao potrebnu *mens rea*¹¹²¹ i da, prema tome, “on

¹¹¹⁶ Prvostepena presuda, par. 275.

¹¹¹⁷ V. gore par. 307-308.

¹¹¹⁸ V. gore par. 308.

¹¹¹⁹ Prvostepena presuda, par. 621, fusnota 2086. V. takođe dole par. 336.

¹¹²⁰ Prvostepena presuda, par. 621.

¹¹²¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 422: “[a]ko takvo naređenje nije postojalo, onda se optuženi Mrkšić nije mogao teretiti za pomaganje i [podržavanje] u ubijanju tih osoba. Za optuženog Mrkšića, sa njegove strane, ne bi bilo traženog elementa njegovog znanja za pomaganje i [podržavanje] [počinjenja] krivičnih dela činjenjem, bilo stvarnim bilo u vidu ohrabrivanja ili davanja moralne podrške počiniocima”.

nije mogao pružiti nikakvu značajnu podršku [...] kojom bi značajno doprineo [počinjenju] zločina”.¹¹²²

(ii) Mrkšićevo znanje o okrutnom postupanju i mučenju ratnih zarobljenika

335. Mrkšić tvrdi da nije znao ili da nije bio u poziciji da zna za okrutno postupanje prema ratnim zarobljenicima ili za njihovo mučenje.¹¹²³ U prilog svojoj tvrdnji, on ističe da nije mogao znati šta se dešavalo tokom njegovog odsustva, budući da ga Vojnović i Vezmarović nisu obavestili ni o čemu u vezi sa zlostavljanjem i da su pružili uveravanja da je na Ovčari sve pod kontrolom.¹¹²⁴ On tvrdi da se oslanjao na saznanja da je 80. mtbr imala dovoljno osoblja i tehničkih sredstava da se nosi sa “pokušajima paravojnih snaga i civila da ugroze čuvanje [ratnih zarobljenika]”¹¹²⁵ i naglašava da je prethodnih dana po njegovom nalogu prepotčinjeno 1.000 vojnika i jedan broj oklopnih vozila kako bi se na Ovčari uspostavili nadzor i kontrola.¹¹²⁶ Žalbeno veće smatra da se tim tvrdnjama ponavljaju argumenti izneti na suđenju¹¹²⁷ i konstatuje da Mrkšić nije pokazao da je njihovo odbacivanje od strane Pretresnog veća predstavljalo grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog veća iz doleavedenih razloga.

336. Kao prvo, pošto je pregledalo dokaze na koje se pozvao Mrkšić, Žalbeno veće konstatuje da oni ne potkrepljuju tvrdnju da su Vezmarović i Vojnović potvrdili Mrkšiću da je na Ovčari sve pod kontrolom.¹¹²⁸ Drugo, Žalbeno veće napominje da se u Mrkšićevim tvrdnjama zanemaruju relevantni zaključci u vezi s njegovim znanjem o događajima na Ovčari. Pretresno veće se uverilo da je Mrkšić bio upoznat sa suštinskom prirodom kažnjivog ponašanja u odnosu na ratne zarobljenike koji su držani na Ovčari po njegovim naređenjima, odnosno, okrutnog postupanja i mučenja, i da je bio i te kako svestan sklonosti pripadnika TO i paravojnih snaga ka ekstremnom nasilju nad ratnim zarobljenicima i njihove želje da ih kazne.¹¹²⁹ Ono je donelo te zaključke na osnovu svojih ranijih konstatacija u vezi s njegovim stanjem svesti: (i) Mrkšić je bio obavešten o tome da zarobljenike ubijaju u “Veleprometu” kada mu je Vujić podneo izveštaj u ranim jutarnjim časovima 20. novembra 1991;¹¹³⁰ (ii) Mrkšić je bio obavešten o zlostavljanju ratnih zarobljenika u “Veleprometu” od strane pripadnika srpske TO i paravojnih snaga i njihovom protivljenju da se

¹¹²² Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 423.

¹¹²³ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 389, 397.

¹¹²⁴ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 397-399, 425. V. takode Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 86, 88. Na žalbenom pretresu Mrkšić je tvrdio da ga je Panić izvestio da je situacija pod kontrolom, “ali [da] treba konsultovati Vojnovića da li može da izvrši obezbeđenje ratnih zarobljenika” (v. AT. 68).

¹¹²⁵ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 389. V. takode Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 92.

¹¹²⁶ V. Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 390, 396, 400-401.

¹¹²⁷ Mrkšićev završni pretresni podnesak, par. 876-878.

¹¹²⁸ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 398, gde se poziva na Dragana Vezmarovića, T. 8422, 8424, 8428; Milorada Vojnovića, T. 8983, 8986.

¹¹²⁹ Prvostepena presuda, par. 626-628, 631.

¹¹³⁰ Prvostepena presuda, par. 174 -175.

ratni zarobljenici prebace u Sremsku Mitrovicu; o ovim pitanjima referisao je jedan oficir koga su poslali Vujić i pukovnici Kijanović i Tomić;¹¹³¹ (iii) Šušić je Mrkšiću podneo izveštaj o tome da pripadnici TO i paravojnih snaga predstavljaju pretnju bezbednosti i sigurnosti ratnih zarobljenika u kasarni JNA 20. novembra 1991;¹¹³² (iv) Vojnović je 20. novembra 1991. Mrkšića dva puta izvestio o tome da ratne zarobljenike iz bolnice zlostavljaju i da je bezbednosno stanje na Ovčari ozbiljno, prvo na redovnom referisanju u OG Jug, a potom kasnije na sastanku sa Mrkšićem i Vukosavljevićem na kom je i Vukosavljević podneo sličan izveštaj;¹¹³³ (v) Pretresno veće je prihvatilo Panićev iskaz da je izvestio Mrkšića o tome da zarobljenicima koji su držani na Ovčari preti ozbiljna opasnost i da bi Mrkšić, u slučaju potrebe, trebalo da ponudi bezbednosnu podršku komandantu 80. mtbr i dalje zaključilo da nema dokaza koji bi sugerisali da je Mrkšić preduzeo bilo kakve mere posle ovog izveštaja;¹¹³⁴ (vi) Pretresno veće je takođe saslušalo iskaz majora Ljubiše Vukašinovića, zamenika načelnika organa bezbednosti OG Jug, u vezi s izveštavanjem Mrkšića o stanju na Ovčari na komandnom mestu OG Jug u Negoslavcima kasno popodne 20. novembra 1991.¹¹³⁵ i zaključilo da, bez obzira na to što je major Vukašinović bio sasvim jasan kada mu je predložio da pojača obezbeđenje, nema nikakvih dokaza da je Mrkšić preduzeo bilo kakve mere kao odgovor na njegov izveštaj ili savet;¹¹³⁶ i (vii) Mrkšić je bio svestan toga da su prethodnog dana neki zarobljenici pogubljeni od strane pripadnika TO i paravojnih snaga, kao i teškoća koje su vojnici JNA imali zbog nastojanja pripadnika TO i paravojnih snaga da dobiju pristup ratnim zarobljenicima.¹¹³⁷ U svetlu gorenavedenog, odbija se Mrkšićeva tvrdnja da nije znao ili da nije bio u poziciji da zna za okrutno postupanje prema ratnim zarobljenicima i za njihovo mučenje.

337. Mrkšić dalje tvrdi da je, “kada je reč o mučenju i okrutnom postupanju, on smesta, čim je saznao za [to], preduzeo mere da se tako nešto ne ponovi”.¹¹³⁸ Žalbena veće konstatuje da ta tvrdnja nije potkrepljena dokazima. Štaviše, Pretresno veće je konstatovalo da su, na osnovu Mrkšićevog naređenja izdatog tokom 20. novembra 1991, lokalni pripadnici TO i drugi koji su se vrmali oko autobusa u kasarni JNA bili udaljeni iz kasarne kako više ne bi mogli da predstavljaju pretnju ratnim zarobljenicima koji su držani u autobusima.¹¹³⁹ Bez obzira na to, Žalbena veće smatra da, budući da je ovo naređenje izdato pre nego što su zločini mučenja i okrutnog postupanja počinjeni

¹¹³¹ Prvostepena presuda, par. 174-175.

¹¹³² Prvostepena presuda, par. 298, 302.

¹¹³³ Prvostepena presuda, par. 275. V. takođe Prvostepena presuda, par. 315 (gde Pretresno veće daje prikaz Vojnovićevog izveštaja Mrkšiću tokom referisanja u OG Jug) i 321.

¹¹³⁴ Prvostepena presuda, par. 309.

¹¹³⁵ Prvostepena presuda, par. 311-312.

¹¹³⁶ Prvostepena presuda, par. 312-313.

¹¹³⁷ V. Prvostepena presuda, par. 621, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 174-175, 302, 309, 313, 315.

¹¹³⁸ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 423.

¹¹³⁹ Prvostepena presuda, par. 302.

na Ovčari, i s obzirom na kasnije zaključke Pretresnog veća o Mrkšićom propustu da deluje nakon što je saznao za te zločine, ovaj zaključak ne potkrepljuje Mrkšićev navod. Ujutro 20. novembra 1991, Šušić je obavestio Mrkšića da je zabrinut zbog ponašanja pripadnika TO koji su verbalno napadali zarobljenike u autobusima parkiranim u kasarni JNA u Vukovaru i da je njihova sigurnost i bezbednost ugrožena; Mrkšić je naredio Šušiću da “[s]tvori potpunu bezbednost tih ljudi koji su u autobusima”.¹¹⁴⁰ Na osnovu Mrkšićevog naređenja, Šušić je zadužio kapetana Predojevića da dovede pojačanje i da grupu pripadnika TO udalji iz autobusa i iz kruga kasarne JNA.¹¹⁴¹ Mrkšić je kasnije naredio da ratni zarobljenici budu odvedeni na Ovčaru, posle čega su pripadnici vojne policije 80. mtbr raspoređeni na Ovčaru kako bi bili spremni da obezbeđuju ratne zarobljenike kada autobusi stignu.¹¹⁴² Međutim, Pretresno veće je kasnije zaključilo da Mrkšić, kada je saznao za zločine počinjene nad zarobljenicima koji su na Ovčari držani po njegovim naređenjima,¹¹⁴³ nije ništa učinio.¹¹⁴⁴ U svetlu gorenavedenog, Mrkšićev navod se u skladu s tim odbija.

(iii) Zaključak

338. Nakon što je podsetilo na svoje zaključke o zlostavljanju i premlaćivanju ratnih zarobljenika, po njihovom dolasku na Ovčaru, od strane pripadnika srpske TO i paravojnih snaga¹¹⁴⁵ i o pokušajima JNA da udalji pripadnike TO i paravojnih snaga iz hangara,¹¹⁴⁶ Pretresno veće je zaključilo da je Mrkšić bio obavešten o takvom stanju stvari.¹¹⁴⁷ Kako je gore pokazano, Pretresno veće je uputilo na svoje zaključke u vezi s nekoliko izveštaja podnetih Mrkšiću posle podne 20. novembra 1991.¹¹⁴⁸ Pretresno veće je zaključilo da je, pored ovih izveštaja, Mrkšić bio svestan stepena animoziteta pripadnika TO i paravojnih snaga prema hrvatskim snagama i da je primio ranije izveštaje o ubijanju hrvatskih zarobljenika od strane pripadnika TO i paravojnih snaga.¹¹⁴⁹ Uprkos tome, on tokom popodneva 20. novembra 1991. nije preduzeo nikakve korake da pojača bezbednost na Ovčari.¹¹⁵⁰ Pored svog ranijeg zaključka u vezi s krivičnim delom okrutnog postupanja,¹¹⁵¹ Pretresno veće je dalje utvrdilo da ponašanje pripadnika TO i paravojnih snaga predstavlja krivično delo mučenja zbog toga što je prvenstvena motivacija pripadnika TO i paravojnih snaga bila da kazne pripadnike hrvatskih snaga i da im se osvete. Na tim motivima bilo je zasnovano besomučno premlaćivanje koje je očigledno imalo za svrhu nanošenje teškog bola i

¹¹⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 298, gde se poziva na Jovana Šušića, T. 14891.

¹¹⁴¹ Prvostepena presuda, par. 298.

¹¹⁴² Prvostepena presuda, par. 305.

¹¹⁴³ V. gore par. 336.

¹¹⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 626-627, 631.

¹¹⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 624, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 234, 237-238, 526, 537-538.

¹¹⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 625, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 235, 255, 263, 265, 273.

¹¹⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 626.

¹¹⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 626, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 308, 313, 315.

¹¹⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 626, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 174-175.

¹¹⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 626.

¹¹⁵¹ Prvostepena presuda, par. 624-629.

patnje žrtvama.¹¹⁵² Pretresno veće je utvrdilo da je Mrkšić bio svestan suštinske prirode tog ponašanja i namere počinitelja da kazne ratne zarobljenike. Pretresno veće je dalje zaključilo da je njegovo nečinjenje, kojim su pruženi praktična pomoć i ohrabrenje počiniocima i koje je bitno uticalo na dalje činjenje dela okrutnog postupanja i mučenja, predstavljalo pomaganje i podržavanje u krivičnim delima okrutnog postupanja i mučenja.¹¹⁵³

339. Shodno tome, Žalbeno veće konstatuje da tvrdnjama koje su iznete u okviru podosnova (a) Mrkšićevog Devetog žalbenog osnova nije pokazano da je Pretresno veće, prilikom donošenja svojih zaključaka u paragrafima od 609 do 613 i od 619 do 632 Prvostepene presude, napravilo bilo kakvu pravnu grešku koja obesnažuje Prvostepenu presudu.

340. U svetlu gorenavedenog, podosnov (a) Mrkšićevog Devetog žalbenog osnova se odbija.

(b) Navodne pravne greške u vezi s Mrkšićevom odgovornošću na osnovu člana 7(3) Statuta

341. U okviru podosnova (b) svog Devetog žalbenog osnova, Mrkšić tvrdi da je, usled činjeničnih grešaka navedenih u okviru njegovih prethodnih osam žalbenih osnova, Pretresno veće pogrešno primenilo pravo u paragrafu 634 Prvostepene presude “zaključivši na osnovu člana 7(3) Statuta da je Mile Mrkšić [počinio] krivično delo ubistva, krivično delo okrutnog postupanja i krivično delo mučenja”.¹¹⁵⁴

342. Tužilaštvo odgovara da, ukoliko zaključci Pretresnog veća o Mrkšićevoj odgovornosti na osnovu člana 7(1) Statuta ne budu preinačeni, navedeni žalbeni podosnov nema nikakvog uticaja na presudu i stoga može biti odbačen bez razmatranja.¹¹⁵⁵ Tužilaštvo dalje upućuje na zaključke Pretresnog veća koji potkrepljuju postojanje elemenata neophodnih da bi se osuđujuća presuda mogla izreći na osnovu člana 7(3) Statuta.¹¹⁵⁶

343. Žalbeno veće podseća da Pretresno veće Mrkšiću nije izreklo osuđujuću presudu na osnovu člana 7(3) Statuta.¹¹⁵⁷ Pošto se uverilo u Mrkšićevu odgovornost na osnovu člana 7(1) Statuta, Pretresno veće je izričito navelo da “neće izreći dalju osuđujuću presudu za ista krivična dela prema članu 7(3) [Statuta]”.¹¹⁵⁸ Nema sumnje da, umesto pravnog zaključka o Mrkšićevoj krivičnoj odgovornosti, paragraf 634 Prvostepene presude predstavlja izjavu o nameri Pretresnog veća da ne izrekne zaključak o krivici na osnovu člana 7(3) Statuta. Shodno tome, Žalbeno veće odbija da se

¹¹⁵² Prvostepena presuda, par. 631.

¹¹⁵³ Prvostepena presuda, par. 627-629, 631-632.

¹¹⁵⁴ Mrkšićeva najava žalbe, par. 86; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 443.

¹¹⁵⁵ Tužiočev podnesak respondenta, par. 328.

¹¹⁵⁶ Tužiočev podnesak respondenta, par. 330-342.

¹¹⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 634, 712.

¹¹⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 634.

izjasni o Mrkšićevim argumentima s tim u vezi i odbacuje podosnov (b) njegovog Devetog žalbenog osnova.

344. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće Mrkšićev Deveti žalbeni osnov odbacuje u celosti.

10. Deseti žalbeni osnov: navodne “ostale pravne i činjenične greške”

345. U okviru svog Desetog žalbenog osnova, Mrkšić iznosi sedam “osporivih činjenica koje nisu bile od tolikog značaja za [Pretresno veće] [tokom] [donošenja njegove] odluke, ali koje jesu značajne za odbranu i poziciju JNA”.¹¹⁵⁹ Te “osporive činjenice” tiču se sledećeg: (a) usmene odluke Pretresnog veća u vezi sa svedokom P019; (b) pokopa leševa iz “Veleprometa”; (c) svedočenje svedoka P017 u vezi s kopanjem jame koja je kasnije korišćena kao masovna grobnica; (d) svedočenja svedoka P011 u vezi s jednim vojnim kamionom na Ovčari; (e) zaključka da je na Ovčari 20. novembra 1991. bilo oko 300 pripadnika TO i paravojnih snaga; (f) mera koje je preduzeo Mrkšić; i (g) zaključka da je nadzor nad ratnim zarobljenicima poveren jedinicama TO posle izdavanja naređenja o povlačenju.¹¹⁶⁰

346. Tužilaštvo odgovara da bi Mrkšićeve argumente trebalo odbaciti bez razmatranja, budući da oni: (i) nisu potkrepljeni; (ii) ne objašnjavaju kako je navodna činjenična greška uticala na zaključke u Prvostepenoj presudi;¹¹⁶¹ (iii) osporavaju činjenične zaključke na kojima se njegova osuđujuća presuda ili kazna ne zasnivaju;¹¹⁶² (iv) zanemaruju relevantne činjenične zaključke;¹¹⁶³ (v) pogrešno prikazuju dokaze i druge činjenične zaključke;¹¹⁶⁴ i (vi) da su uopšteni i nejasni.¹¹⁶⁵

347. Žalbeno veće ponovo naglašava da sve dok su činjenični zaključci koji potkrepljuju Mrkšićevu osuđujuću presudu i kaznu valjani, greške u vezi s drugim činjeničnim zaključcima nemaju nikakvog uticaja na Prvostepenu presudu.¹¹⁶⁶ Žalbeno veće dalje podseća da će, kao opšte pravilo, odbiti da razmatra takve greške.¹¹⁶⁷ Žalbeno veće na osnovu Mrkšićevih argumenata shvata da, budući da on potvrđuje da se prigovori izneti u okviru njegovog Desetog žalbenog osnova tiču zaključaka koji nisu “bili toliko značajn[i] za Pretresno veće [tokom] [donošenja svoje] odluke”,¹¹⁶⁸ on izgleda priznaje da te navodne greške nisu imale nikakvog uticaja na osuđujuću presudu ili kaznu. Shodno tome, Žalbeno veće odbija da razmotri navode koje je Mrkšić izneo u okviru svog

¹¹⁵⁹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 466; Mrkšićeva najava žalbe, par. 87.

¹¹⁶⁰ Mrkšićeva najava žalbe, par. 88-89, 91-95; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 467-492.

¹¹⁶¹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 344-349, 351-352, 356.

¹¹⁶² Tužiočev podnesak respondenta, par. 347-349, 351, 355-357.

¹¹⁶³ Tužiočev podnesak respondenta, par. 349, 352, 354, 357, 359, 360.

¹¹⁶⁴ Tužiočev podnesak respondenta, par. 353.

¹¹⁶⁵ Tužiočev podnesak respondenta, par. 358.

¹¹⁶⁶ V. gore par. 232.

¹¹⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 19; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 21.

¹¹⁶⁸ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 466.

Desetog žalbenog osnova i odbacuje sve argumente koji su izneti pod “osporenim činjenicama” (a), (b), (c), (d), (e), (f) i (g).

348. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće Mrkšićev Deseti žalbeni osnov odbacuje u celosti.

E. Zaključak

349. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno veće Mrkšićevu žalbu odbija u celosti.

VI. ŽALBE NA KAZNU

350. Pretresno veće je Mrkšiću izreklo jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, a Šljivančaninu jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od pet godina.¹¹⁶⁹ Sve tri strane u postupku žalile su se na izrečene kazne.¹¹⁷⁰

A. Standard preispitivanja u žalbenom postupku u vezi s odmeravanjem kazne

351. Relevantne odredbe u vezi s odmeravanjem kazne sadržane su u članovima 23 i 24 Statuta i pravilima od 100 do 104 Pravilnika. I član 24 Statuta i pravilo 101 Pravilnika sadrže opšte smernice kojima se od pretresnog veća traži da, prilikom odmeravanja kazne, uzme u obzir sledeće faktore: težinu krivičnog dela ili ukupnost kažnjivog ponašanja, lične prilike osuđenog lica, opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije i otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.¹¹⁷¹

352. Žalbe na kaznu, kao i žalbe na prvostepenu presudu, predstavljaju žalbe *stricto sensu*;¹¹⁷² one su korektivne prirode i ne predstavljaju pretres *de novo*.¹¹⁷³ Pretresnim većima su poverena široka diskreciona ovlašćenja u utvrđivanju primerene kazne, zbog njihove obaveze da individualiziraju kazne kako bi odgovarale prilikama optuženog i težini zločina.¹¹⁷⁴ Ta diskreciona

¹¹⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 713, odnosno 716.

¹¹⁷⁰ V. Mrkšićeva najava žalbe, par. 96; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 493-495; Šljivančaninova najava žalbe, par. 31, 32, 35; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 470-477, 503-506; Najava žalbe tužilaštva, par. 13-17; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 157-178, 180-201.

¹¹⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 335; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 301; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 126; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*, par. 9; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*, par. 7; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 429, 716. Pored toga, pretresna veća su obavezna da uzmu u obzir eventualno vreme koje je osuđena osoba već izdržala od kazne za isto delo, koju je eventualno izrekao nacionalni sud, kako se navodi u članu 10(3) Statuta i u pravilu 101(B)(iv) Pravilnika.

¹¹⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 302; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 127; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*, par. 10; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*, par. 8; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Mucić i drugi*, par. 11.

¹¹⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 302; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*. Drugostepena presuda, par. 127; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*, par. 10; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*, par. 8; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 724. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 132.

¹¹⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 336; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 302; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 127; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*,

ovlašćenja uključuju utvrđivanje težine koju treba pridati otežavajućim ili olakšavajućim okolnostima.¹¹⁷⁵ Zaključak u vezi s tim da li neka činjenica predstavlja olakšavajuću okolnost donosi se “ocjenjivanjem najveće vjerovatnoće”.¹¹⁷⁶

353. Kao opšte pravilo, Žalbena veće neće preinačiti kaznu osim ako pretresno veće nije napravilo “primetnu grešku” u primeni svog diskrecionog ovlašćenja ili ukoliko nije poštovalo merodavno pravo.¹¹⁷⁷ Na žalioću je da pokaže na koji način je pretresno veće prilikom odmeravanja kazne prekoračilo svoja diskreciona ovlašćenja.¹¹⁷⁸ Neargumentovana tvrdnja da je pretresno veće napravilo grešku ne može predstavljati valjan argument za žalbu.¹¹⁷⁹ Da bi pokazali da je pretresno veće napravilo primetnu grešku u primeni svog diskrecionog ovlašćenja, žalioći moraju da pokažu da je pretresno veće pridalo težinu nebitnim ili irelevantnim faktorima, da nije pridalo težinu ili dovoljnu težinu relevantnim faktorima, da je napravilo očiglednu grešku u vezi sa činjenicama na koje je primenilo svoja diskreciona ovlašćenja, ili da je odluka pretresnog veća bila toliko nerazumna ili očito nepravedna da bi Žalbena veće moglo da zaključi da je pretresno veće moralo napraviti propust da valjano primeni svoje diskreciono ovlašćenje.¹¹⁸⁰

B. Kazna izrečena Mrkšiću

354. Mrkšić u okviru svog Jedanaestog žalbenog osnova tvrdi da je kazna koja mu je izrečena “prestroga i nepravedna”.¹¹⁸¹ Tužilaštvo u okviru svog Četvrtog žalbenog osnova tvrdi da je Pretresno veće prekoračilo svoje diskreciono ovlašćenje izrekavši Mrkšiću “očigledno neadekvatnu” kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.¹¹⁸²

par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 137; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 717. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 385; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 1037; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 132.

¹¹⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 302; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 500.

¹¹⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 302; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*, par. 11; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*, par. 8; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 697. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 590.

¹¹⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 336; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 302; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 127; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 137; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 22. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 385; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 1037; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 132.

¹¹⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 336; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 302; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 127; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 137; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 725. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 132.

¹¹⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 500.

¹¹⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 337; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 303; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 128; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 500; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 44.

¹¹⁸¹ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 494. V. takode Mrkšićev podnesak respondentu, par. 57.

¹¹⁸² Najava žalbe tužilaštva, par. 17; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 154-156, 180-201.

1. Mrkšićeva žalba na kaznu koja mu je izrečena

355. Mrkšić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno ocenilo otežavajuće i olakšavajuće okolnosti,¹¹⁸³ da zakoni bivše Jugoslavije, kada je reč o kažnjavanju lica kojima su izrečene osuđujuće presude za slična krivična dela, “nikada ne pominju podržavaoce, nego samo počinioce” tih krivičnih dela,¹¹⁸⁴ te da je, stoga, kazna koja mu je izrečena “prestroga i nepravedna”.¹¹⁸⁵

(a) Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti

356. Žalbeno veće primećuje da Mrkšić u Žalbenom podnesku nije potkrepio navode iznete u okviru svog Jedanaestog žalbenog osnova kojima se osporava ocena Pretresnog veća u vezi sa otežavajućim i olakšavajućim okolnostima. Umesto toga, on, kako je to primetilo tužilaštvo¹¹⁸⁶ i kako i sam priznaje,¹¹⁸⁷ osporava činjenične zaključke Pretresnog veća na kojima je zasnovana osuđujuća presuda koja mu je izrečena, ponavljajući tako argumente koje je izneo u okviru ostalih žalbenih osnova.¹¹⁸⁸ Bez obzira na to, Mrkšić je na žalbenom pretresu tvrdio da Pretresno veće nije uzelo u obzir sve olakšavajuće okolnosti¹¹⁸⁹ i takođe istakao da ono nije ocenilo ili pridalo odgovarajuću težinu njegovom besprekornom “ponašanju [...] u profesionalnom i ličnom životu; a pre toga, godinama koje je proveo u službi, njegovim porodičnim prilikama i činjenici da se dobrovoljno predao Međunarodnom sudu čim je zakon o saradnji sa [Međunarodnim] sudom usvojen u Srbiji”.¹¹⁹⁰ Mrkšić je dalje tvrdio da Pretresno veće nije uzelo u obzir “njegovo zdravstveno stanje, budući da je podvrgnut operaciji na otvorenom srcu i zahvatima u vezi s tim za vreme boravka [...] u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija”.¹¹⁹¹

¹¹⁸³ Mrkšićeva najava žalbe, par. 96; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 493.

¹¹⁸⁴ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 495. V. takođe Mrkšićev podnesak respondenta, par. 59.

¹¹⁸⁵ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 494. V. takođe Mrkšićev podnesak respondenta, par. 57.

¹¹⁸⁶ Tužiočev podnesak respondenta, par. 363.

¹¹⁸⁷ Mrkšićeva replika na podnesak respondenta, par. 109: “Tako su ovo zaista izjave sadržane u Žalbenom podnesku, one ipak ne predstavljaju jedine razloge za pobijanje kazne u trajanju od 20 godina zatvora. Mrkšićeva odbrana smatra da on nije počinio krivično delo pomaganja u mučenju i ubijanju i to je posebna tema argumentacije iz Žalbenog podneska optuženog”.

¹¹⁸⁸ Uporedi: Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 496 (Mrkšić tvrdi da Pretresno veće nije uzelo u obzir da je jedinica odgovorna za nadzor nad zarobljenicima imala dovoljno vojnika da obezbedi sigurnost zarobljenika i da stoga nije bilo potrebe ni za kakvim “posebnim angažovanjem komandanta čitave OG koji je u tom momentu bio suočen sa mnogim drugim problemima koje je morao da reši”) sa Mrkšićevim žalbenim podneskom, par. 1, 389, 399; Mrkšićevim žalbenim podneskom, par. 496-498 (Mrkšić tvrdi da lično nije bio obavešten o okrutnom postupanju sa zarobljenicima na Ovčari tog popodneva; on je bio obavešten, kako tvrdi, samo o potencijalnoj opasnosti po zarobljenike u slučaju da vojna policija ne bude u stanju da ih zaštititi, a budući da je ocenio da 80. mtbr ima dovoljno i ljudskih i tehničkih resursa da na odgovarajući način čuva zarobljenike, nije bilo potrebe da on, kao komandant, posebno interveniše) i Mrkšićevu repliku na podnesak respondenta, par. 108, sa Mrkšićevim žalbenim podneskom, par. 389, 398-399; Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 499 (Mrkšić tvrdi da kazna ne odražava na odgovarajući način činjenicu da on nije Karanfilovu izdao naređenje za povlačenje vojne policije sa Ovčare) i Mrkšićevu repliku na podnesak respondenta, par. 108, sa Mrkšićevim žalbenim podneskom, Šesti žalbeni osnov, par. 279-339.

¹¹⁸⁹ AT. 70.

¹¹⁹⁰ AT. 252.

¹¹⁹¹ AT. 252.

357. Kada je reč o Mrkšićevom profesionalnom životu, Žalbena veće smatra da je ovaj faktor, koji bi takođe obuhvatao godine koje je Mrkšić proveo u službi kao oficir JNA, Pretresno veće zaista uzelo u obzir.¹¹⁹² Pretresno veće je utvrdilo da Mrkšićevo ponašanje kao oficira JNA ukazuje na “da je bio spreman da se ogлуši o svoju odgovornost kao komandanta i u skladu s međunarodnim pravom i da preduzme odgovarajuće mere za brigu o ratnim zarobljenicima pod nadzorom JNA, kao i da je bio sklon da, pri rešavanju problema u vezi sa zahtevima TO (i drugih snaga) i ‘vlade’ SAO po pitanju tih zarobljenika, ide ‘linijom manjeg otpora’”.¹¹⁹³ Stoga je Pretresno veće zaključilo da Mrkšić “nije postupio onako kako bi trebalo da postupi oficir na njegovom položaju, što je imalo užasne posledice po zarobljenike i njihove najbliže”.¹¹⁹⁴ Prema tome, Mrkšić nije pokazao da je Pretresno veće prekoračilo diskreciono ovlašćenje nepridavanjem odgovarajuće težinu ovom faktoru.

358. Žalbena veće napominje da je Pretresno veće uputilo na Mrkšićev završni pretresni podnesak u vezi s njegovim porodičnim prilikama.¹¹⁹⁵ U svom Završnom pretresnom podnesku Mrkšić je izneo informacije u vezi s finansijskom situacijom svoje porodice nakon što je penzionisan i otkada je pritvoren.¹¹⁹⁶ Iako se Pretresno veće u svojim zaključcima u pogledu odmeravanja kazne nije eksplicitno bavilo Mrkšićevim porodičnim prilikama,¹¹⁹⁷ Žalbena veće smatra da izričita referenca na informacije iz njegovog završnog pretresnog podneska u Prvostepenoj presudi ukazuju na to da su one uzete u obzir.¹¹⁹⁸ Pored toga, u svojoj završnoj analizi olakšavajućih okolnosti i ličnih prilika koje je naveo Mrkšić, Pretresno veće je uzelo u obzir činjenicu da su on i njegova supruga s radošću očekivali period penzionisanja koji su planirali da provedu zajedno i da bi dugotrajna zatvorska kazna u ovoj fazi njegovog života za oboje predstavljala znatno opterećenje. Međutim, ono je zaključilo da je, iako će ta okolnost u određenoj meri biti uzeta u obzir, neophodno da Pretresno veće posveti dužnu pažnju težini Mrkšićevog ponašanja i posledicama koje je ono imalo po mnoge druge ljude i porodice.¹¹⁹⁹ Shodno tome, Mrkšić nije pokazao ni da njegove porodične prilike nisu uzete u obzir niti da im Pretresno veće nije pridalo odgovarajuću težinu.

¹¹⁹² Prvostepena presuda, par. 702.

¹¹⁹³ Prvostepena presuda, par. 702.

¹¹⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 702.

¹¹⁹⁵ V. Prvostepena presuda, par. 696, fusnota 2192.

¹¹⁹⁶ Mrkšićev Završni pretresni podnesak, par. 840.

¹¹⁹⁷ Žalbena veće podseća da je Mrkšićev Završni pretresni podnesak podnet na poverljivoj osnovi, stoga je moguće da je Pretresno veće odlučilo da, iz poštovanja prema Mrkšiću i njegovoj porodici, javno ne obelodani njegove navode u vezi s imovnim stanjem njegove porodice,.

¹¹⁹⁸ Up. Presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*, par. 148; Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*. Drugostepenu presudu, par. 430.

¹¹⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 703.

359. Kada je reč o Mrkšićevoj dobrovoljnoj predaji, Žalbena veće podseća da Pretresno veće ovaj faktor nije uzelo u obzir ni kao otežavajuću ni kao olakšavajuću okolnost, budući da se Mrkšić predao skoro sedam godina nakon što je podignuta prvobitna Optužnica protiv njega i nakon što je izdata međunarodna poternica.¹²⁰⁰ Na žalbenom pretresu, Mrkšić je tvrdio da se predao čim je u Srbiji usvojen zakon o saradnji sa Međunarodnim sudom;¹²⁰¹ međutim, na suđenju nije iznet nijedan navod s tim u vezi.¹²⁰² U tom pogledu, Žalbena veće podseća da, kao opšte pravilo, pretresno veće nema obavezu da traga za informacijama koje branioci nisu smatrali prikladnim da predoče veću u odgovarajuće vreme.¹²⁰³

360. U vezi s navodnim propustom Pretresnog veća da uzme u obzir Mrkšićevo zdravstveno stanje, Žalbena veće napominje da Mrkšićeva odbrana na suđenju nije navela ovaj faktor kao olakšavajuću i ličnu okolnost.¹²⁰⁴ U tom pogledu, Žalbena veće naglašava da podnosilac žalbe ne može očekivati od Žalbenog veća da u žalbenom postupku razmatra dokaze o olakšavajućim okolnostima koji su bili dostupni, ali nisu predočeni na suđenju.¹²⁰⁵ Budući da mu Mrkšićevo zdravstveno stanje nije bilo predočeno kao olakšavajuća okolnost, Pretresno veće nije napravilo nikakvu grešku time što, prilikom razmatranja olakšavajućih okolnosti, nije uzelo u obzir i taj faktor.

361. Iz gorenavedenih razloga, odbacuju se Mrkšićeve tvrdnje da je Pretresno veće, prilikom utvrđivanja njegove kazne, pogrešno ocenilo otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.

(b) Praksa odmeravanja kazni u bivšoj Jugoslaviji

362. Mrkšić tvrdi da je, prema zakonima bivše Jugoslavije, najviša predviđena kazna za slična krivična dela bila 15 godina zatvora, a da se kazna od 20 godina mogla izreći u izuzetnim slučajevima za najteža krivična dela za koja je bila zaprećena smrtna kazna, i to samo za neposredne izvršioce.¹²⁰⁶ Stoga, on tvrdi da kazna koja mu je izrečena “ne može biti adekvatna”.¹²⁰⁷

¹²⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 698.

¹²⁰¹ AT. 252.

¹²⁰² Prvostepena presuda, par. 698.

¹²⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 414.

¹²⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 696.

¹²⁰⁵ “Što se tiče dodatnih dokaza o olakšavajućim okolnostima koji su stajali na raspolaganju, no nisu bili izvedeni na suđenju, Žalbena vijeće smatra da ono nije instanca pred kojom se takva pitanja trebaju postavljati prvi put” (Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 674). V. takode Presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*, par. 150.

¹²⁰⁶ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 495; Mrkšićeva replika na podnesak respondententa, par. 109. V. takode AT. 247-248.

¹²⁰⁷ Mrkšićev žalbeni podnesak, par. 495; Mrkšićeva replika na podnesak respondententa, par. 110.

Tužilaštvo u odgovoru navodi da je “kazna koju je [Pretresno veće] na kraju izreklo u skladu sa kaznama za slična krivična dela u bivšoj Jugoslaviji”.¹²⁰⁸

363. Uzimajući u obzir praksu odmeravanja kazni u bivšoj Jugoslaviji, Pretresno veće je imalo u vidu kazne predviđene u merodavnim članovima Krivičnog zakona SFRJ i primetilo da najviša kazna ne može biti viša od 15 godina, osim ako se ne smatra da dotično krivično delo ispunjava uslove za smrtnu kaznu, u kom slučaju se može izreći kazna do 20 godina.¹²⁰⁹ Iako Mrkšić tvrdi da se najviša kazna od 20 godina primenjuje samo na najteža krivična dela, on ne pokušava da pokaže da krivična dela za koja je osuđen ne spadaju u tu kategoriju. Stoga jedini argument koji mu je preostao jeste da je osuđen samo za pomaganje i podržavanje i da najviša kazna od 20 godina, prema tome, ne može biti primenjena. S tim u vezi, iako je Mrkšić u pravu kada kaže da odredbe Krivičnog zakona SFRJ na koje upućuje Pretresno veće predviđaju samo naređivanje ili počinjenje zločina, a ne pomaganje i podržavanje, član 24 Krivičnog zakona SFRJ predviđa sledeće: “Ko drugome sa umišljajem pomogne u izvršenju krivičnog dela kazniće se kao da ga je sam učinio”. Odredbe koje je pomenulo Pretresno veće stoga se primenjuju, *mutatis mutandis*, na slučajeve pomaganja i podržavanja.¹²¹⁰ Premda je tačno da član 24 Krivičnog zakona SFRJ predviđa i da se lice koje je pomoglo i podržalo izvršenje krivičnog dela “može [...] i blaže kazniti”, to predstavlja samo mogućnost o kojoj sudije odlučuju po svom nahođenju. Mrkšićeva tvrdnja stoga ne može biti prihvaćena. Pored toga, Pretresno veće je, prilikom odmeravanja kazne Mrkšiću, uzelo u obzir oblik odgovornosti za pomaganje i podržavanje kako prilikom ocenjivanja težine njegovih zločina¹²¹¹ tako i prilikom poređenja okolnosti u njegovom predmetu sa okolnostima u drugim predmetima pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, Srbija, gde su podignute optužbe za slična krivična dela počinjena na Ovčari 20. novembra 1991.¹²¹²

364. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće konstatuje da Mrkšić nije pokazao nikakvu primetnu grešku Pretresnog veća prilikom razmatranja opšte prakse u vezi s odmeravanjem kazni u bivšoj Jugoslaviji. Mrkšićeva tvrdnja u vezi s tim se odbija. Shodno tome, Mrkšićev Jedanaesti žalbeni osnov se odbija u celosti.

¹²⁰⁸ Tužiočev podnesak respondenta, par. 364.

¹²⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 707.

¹²¹⁰ Žalbeno veće napominje da, iako član 24 Krivičnog zakona SFRJ o pomaganju i podržavanju nužno ne govori na potpuno isti način kao što se radi u Statutu i praksi Međunarodnog suda, on ipak pruža smernice u vezi s opštom praksom u pogledu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije kada je reč o vidu odgovornosti za pomaganje i podržavanje (v. Presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Jokić*, par. 36). Miodrag Jokić se izjasnio krivim za odgovornost nadređenog na osnovu člana 7(3) Statuta i pomaganje i podržavanje na osnovu člana 7(1) Statuta za granatiranje dubrovačkog Starog grada 6. decembra 1991. (v. Presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Jokić*, par. 9, 32).

¹²¹¹ Prvostepena presuda, par. 687.

¹²¹² Prvostepena presuda, par. 708.

2. Žalba tužilaštva na kaznu koja je izrečena Mrkšiću

365. Tužilaštvo u okviru svog Četvrtog žalbenog osnova tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo izrekavši Mrkšiću “očigledno neadekvatnu” kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.¹²¹³ Tužilaštvo tvrdi da je: (a) nedovoljna težina pridata Mrkšićevoj ulozi i odgovornosti¹²¹⁴ i da je (b) nedovoljna težina pridata ozbiljnosti njegovih zločina, odnosno, pomaganju i podržavanju u krivičnom delu mučenja i okrutnog postupanja u odnosu na oko 200 zarobljenika držanih na Ovčari, kao i u krivičnom delu pomaganja i podržavanja ubistva 194 zarobljenika.¹²¹⁵ Tužilaštvo traži da kazna koja je izrečena Mrkšiću bude pooštrena.¹²¹⁶

(a) Mrkšićeva uloga i odgovornost

366. Tužilaštvo tvrdi da Pretresno veće nije uzelo u obzir obim i težinu Mrkšićevog ponašanja, u svetlu zaključaka koje je donelo u vezi s njegovim ovlašćenjima, nadležnošću, obavezama prema zarobljenicima i njegovim saznanjima.¹²¹⁷ Tužilaštvo ističe zaključke Pretresnog veća da je Mrkšić bio najviši oficir OG Jug, koji je bio direktno odgovoran za bezbednost zarobljenika¹²¹⁸ i koji je, na osnovu međunarodnog humanitarnog prava, bio obavezan da preduzme sve potrebne mere da spreči krivična dela počinjena od strane pripadnika TO i paravojnih snaga.¹²¹⁹ Mrkšić je znao da su pripadnici TO i paravojnih snaga tokom popodneva¹²²⁰ neprekidno i sistematski premlaćivali, mučili i zlostavljali zarobljenike i bio je svestan “velik[e] verovatnoće” da će zarobljenici biti teško ozleđeni i ubijeni ukoliko se JNA povuče i ostavi zarobljenike na milost i nemilost pripadnicima TO i paravojnih snaga.¹²²¹ Tužilaštvo tvrdi da Mrkšićev propust da preduzme odgovarajuće mere i njegova odluka da, umesto toga, naredi povlačenje preostalih vojnika JNA sa Ovčare “predstavlja njegovo potpuno odricanje od odgovornosti”.¹²²² Na taj način, on se “povinovao željama vlade za koju je znao da nema nikakav legitimitet ili autoritet”.¹²²³ Tužilaštvo traži pooštavanje kazne od 20 godina zatvora kako bi se na odgovarajući način uzele u obzir razmere i težina njegove ukupne uloge i odgovornosti za ove zločine.¹²²⁴

¹²¹³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 156, 180-201.

¹²¹⁴ Najava žalbe tužilaštva, par. 17; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 180-190.

¹²¹⁵ Najava žalbe tužilaštva, par. 17; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 191-200.

¹²¹⁶ Najava žalbe tužilaštva, par. 18; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 201. Tužilaštvo tvrdi da bi “trebalo izreći kaznu u rasponu od 30 godina do doživotnog zatvora”.

¹²¹⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 181. V. takode AT. 307.

¹²¹⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 183, gde upućuje na Prvostepenu presudu, par. 301.

¹²¹⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 183, gde upućuje na Prvostepenu presudu, par. 86.

¹²²⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 184, gde upućuje na Prvostepenu presudu, par. 626, 627, 631.

¹²²¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 184, gde upućuje na Prvostepenu presudu, par. 621.

¹²²² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 190.

¹²²³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 189.

¹²²⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 190.

367. Mrkšić odgovara da se argumenti tužilaštva odnose samo na njegovu komandnu ulogu “koja nije bila predmet presude”¹²²⁵ i da “tužilaštvo pokušava da [njegovoj ulozi] prida veći značaj od onog koji je utvrdilo samo Pretresno veće”.¹²²⁶ On osporava više pravnih i činjeničnih zaključaka Pretresnog veća u vezi sa sledećim: (i) njegovim saznanjima o okrutnom postupanju prema zarobljenicima;¹²²⁷ (ii) njegovim propustom da izvrši svoju obavezu da zaštiti zarobljenike;¹²²⁸ i (iii) njegovim naređenjem za povlačenje JNA sa Ovčare i vremenom tog povlačenja.¹²²⁹ Pored toga, on ističe da je tvrdnja tužilaštva da se on povinovao željama vlade, za koju je znao da nema nikakav legitimitet ili autoritet, neosnovana.¹²³⁰

368. Tužilaštvo replicira da ono ne pokušava da se osloni na komandnu odgovornost na osnovu člana 7(3) Statuta, nego zapravo naglašava Mrkšićevo ovlašćenje i nadležnost kao visokog oficira u vojnoj hijerarhiji kao otežavajući faktor po pitanju njegove uloge i odgovornosti.¹²³¹ Kada je reč o Mrkšićevom odgovoru da se on nije povinovao željama “vlade”, tužilaštvo odgovara da činjenica da se Mrkšić povinovao željama “vlade” ostavivši zarobljenike u rukama TO ne predstavlja neargumentovanu tvrdnju tužilaštva, nego proizlazi iz logike Pretresnog veća.¹²³²

369. Žalbena veće konstatuje da, kako je to tačno napomenulo tužilaštvo,¹²³³ mnogi navodi koje Mrkšić iznosi u svom Podnesku respondenta predstavljaju ili navode o činjeničnim i pravnim greškama Pretresnog veća ili se ne osvrću na argumente iznete u Žalbenom podnesku tužilaštva.¹²³⁴ Većina argumenata koje Mrkšić iznosi u odgovoru na Četvrti žalbeni osnov tužilaštva predstavlja prigovore u vezi s njegovom osuđujućom presudom izložene u njegovom Žalbenom podnesku.¹²³⁵ Žalbena veće će zanemariti ove argumente ukoliko oni izlaze iz okvira Podneska respondenta¹²³⁶ i ukoliko su već razmotreni u ovoj Presudi.¹²³⁷

¹²²⁵ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 68.

¹²²⁶ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 87.

¹²²⁷ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 77-80, 86.

¹²²⁸ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 62-63.

¹²²⁹ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 87. V. takode Mrkšićev podnesak respondenta, par. 60, 66, 69, 71-73.

¹²³⁰ Mrkšićev podnesak respondenta, par. 81.

¹²³¹ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 122.

¹²³² V. Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 127, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 227, 296, 305, 585. Tužilaštvo ponovo podvlači zaključak Pretresnog veća da je Mrkšić ovlastio Panića da prisustvuje sastanku “vlade” i da će želje “vlade” biti poštovane. Iako Pretresno veće nije moglo zaključiti da je Mrkšić u toj fazi prihvatio želje vlade, to što je izdao naređenje za povlačenje 80. mtbr kasnije te večeri, ostavljajući zarobljenike na milost i nemilost TO, ukazuje da se on na kraju povinovao željama vlade.

¹²³³ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 115.

¹²³⁴ V. Mrkšićev podnesak respondenta, par. 60, 65-66 (gde se osporava zaključak Pretresnog veća da je Mrkšić izdao naređenje vojnoj policiji za povlačenje sa Ovčare), par. 62 (gde se osporava zaaključak Pretresnog veća da Mrkšić nije sprečio nasilje i mučenje na Ovčari), par. 62-64 (gde se osporava zaključak Pretresnog veća da je Mrkšić poslepodne obavestio o zlostavljanju ratnih zarobljenika).

¹²³⁵ V. gore fusnota 1188.

¹²³⁶ Uputstvo o formalnim uslovima za podnošenje žalbe na presudu (IT/201), 7. mart 2002, par. 5 (“Izjave i argumenti [u podnesku respondenta] [...] treba da se ograniče na argumente koji se iznose kao odgovor na [žalbeni] podnesak”).

¹²³⁷ V. gore Deo V: “Mrkšićeva žalba”.

370. Pretresno veće je analiziralo ulogu i odgovornost Mrkšića ocenjujući težinu krivičnog dela na sledeći način:

Za razmatranje težine krivičnih dela relevantna je uloga Mileta Mrkšića u činjenju tih zločina. S tim u vezi valja primetiti da nije utvrđeno da je Mile Mrkšić kriv za naređivanje činjenja tih zločina. Nije dokazano da je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu čiji je zajednički cilj bilo činjenje tih zločina. Utvrđeno je da je Mile Mrkšić kriv jer je doneo odluku o povlačenju oficira i vojnika JNA koji su stražarili nad ratnim zarobljenicima na Ovčari. Tim činom je Mile Mrkšić pružio značajnu praktičnu pomoć pripadnicima TO i paravojnih snaga na Ovčari koji su potom bili u mogućnosti da počinu ubistva. Pored toga, Mile Mrkšić se smatra krivim jer je tokom popodneva propustio da spreči dalje činjenje krivičnih dela okrutnog postupanja i mučenja na Ovčari, o kojima je bio obavešten. Značajno je to što je Mile Mrkšić 20/21. novembra 1991. godine bio komandant svih srpskih snaga na Ovčari.¹²³⁸

Pored toga, ocenjujući Mrkšićeve lične prilike, Pretresno veće je, odgovarajući na Mrkšićev argument da je njegovo ponašanje kao oficira bilo besprekorno, napomenulo sledeće:

U vezi s datim krivičnim delima, njegovo ponašanje kad je reč o ratnim zarobljenicima, po mišljenju Veća, ukazuje da je bio spreman da se ogлуši o svoju odgovornost kao komandanta i u skladu s međunarodnim pravom i da preduzme odgovarajuće mere za brigu o ratnim zarobljenicima pod nadzorom JNA, kao i da je bio sklon da, pri rešavanju problema u vezi sa zahtevima TO (i drugih snaga) i "vlade" SAO po pitanju tih zarobljenika, ide "linijom manjeg otpora". S tim u vezi, on nije postupio onako kako bi trebalo da postupi oficir na njegovom položaju, što je imalo užasne posledice po zarobljenike i njihove najbliže.¹²³⁹

371. Prema tome, Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće valjano razmotrilo Mrkšićev položaj i ulogu glavnog komandanta kada mu je odmeravalo kaznu. Pretresno veće je njegov položaj i ulogu razmotrilo i u kontekstu njegovog doprinosa počinjenju zločina i u kontekstu ocenjivanja da li kao olakšavajuću okolnost može da uzme u obzir i njegovo ponašanje kao oficira .

372. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo da Pretresno veće nije pridalo težinu ili dovoljnu težinu Mrkšićevoj ulozi i odgovornosti. Argumenti tužilaštva se odbijaju.

(b) Težina zločina

373. Tužilaštvo tvrdi da Pretresno veće nije pridalo dovoljan značaj "objektivnoj težini" krivičnih dela.¹²⁴⁰ Ono je mišljenja da Mrkšićeva kazna "ne odražava na odgovarajući način strahote onoga što su zarobljenici trpeli satima pre nego što su bili ubijeni".¹²⁴¹ Po mišljenju tužilaštva, Pretresno veće se usredsredilo na ubistva i time previdelo teške uslove u kojima je 200 zatočenika držano tokom čitavog popodneva, kao i neprestana mučenja koja su morali da trpe.¹²⁴² U prilog svom argumentu, tužilaštvo ukazuje na paragraf 688 Prvostepene presude, u kom Pretresno veće upućuje

¹²³⁸ Prvostepena presuda, para. 687.

¹²³⁹ Prvostepena presuda, para. 702.

¹²⁴⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 191-200. V. takode AT. 307.

¹²⁴¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 197.

¹²⁴² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 192, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 685.

na ranije slične predmete koji su se odnosili na masovna ubistva kako bi se njima rukovalo u odmeravanju kazne, ali ne upućuje na slične predmete koji se odnose na okrutno postupanje i mučenje.¹²⁴³ Ono tvrdi da kazna od 20 godina ne odražava na odgovarajući način razmere i brutalnost mučenja ratnih zarobljenika i okrutnog postupanja prema njima, i stoga zanemaruje ranije zaključke Pretresnog veća u vezi s težinom tih zločina i njihovim posledicama po žrtve.¹²⁴⁴ Tužilaštvo dalje tvrdi da prilikom odmeravanja kazne Mrkšiću nije u dovoljnoj meri uzeta u obzir “objektivna težina sistematskog ubijanja [...] 194 lica”.¹²⁴⁵

374. Mrkšić odgovara da je kazna od 20 godina zatvora “prestroga i prekomerna” iz razloga koji su objašnjeni u njegovoj žalbi.¹²⁴⁶ Kako je primetilo tužilaštvo,¹²⁴⁷ on konkretno ne odgovara na argumente pokrenute u Žalbenom podnesku tužilaštva u vezi s težinom zločina, ali osporava činjenične zaključke koji su doveli do osuđujuće presude koja mu je izrečena.¹²⁴⁸ Shodno tome, Žalbeno veće će zanemariti te argumente ukoliko izlaze iz okvira Podneska respondentata¹²⁴⁹ i ukoliko su već razmotreni u ovoj Presudi.¹²⁵⁰

375. Žalbeno veće podseća da se težina krivičnog dela može smatrati “probnim kamenom adekvatnosti kazne”.¹²⁵¹ Iako razmatranje težine dotičnog krivičnog dela, pored razmatranja težine ponašanja optuženog, uključuje razmatranje težine zločina u osnovi,¹²⁵² Žalbeno veće naglašava da se težina zločina ne odnosi na “objektivnu težinu” krivičnog dela, nego na konkretne okolnosti predmeta i oblik i stepen učestvovanja optuženog u zločinu.¹²⁵³ Pored toga, Žalbeno veće podseća da u nadležnosti Međunarodnog suda ne postoji hijerarhija krivičnih dela.¹²⁵⁴ Na Pretresnom veću ostaje obaveza da odmeri kaznu tako da ona bude prilagođena ličnim prilikama optuženog i težini

¹²⁴³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 192.

¹²⁴⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 193-196, gde upućuje na Prvostepenu presudu, par. 237, 245, 525, 537-538.

¹²⁴⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 198. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 199-200.

¹²⁴⁶ Mrkšićev podnesak respondentata, par. 84.

¹²⁴⁷ Replika tužilaštva na podnesak respondentata, par. 115.

¹²⁴⁸ V. Mrkšićev podnesak respondentata, par. 60, 65-66 (gde se u par. 293 i 621 Prvostepene presude osporava zaključak Pretresnog veća da je Mrkšić naredio povlačenje vojne policije JNA sa Ovčare.); par. 62 (gde se u par. 631 Prvostepene presude osporava zaključak Pretresnog veća da Mrkšić nije sprečio nasilje i mučenje na Ovčari.); par. 62-64 (gde se u par. 626 Prvostepene presude osporava zaključak Pretresnog veća da je Mrkšić bio obavešten o okrutnom postupanju s ratnim zarobljenicima na Ovčari tokom poslepodneva).

¹²⁴⁹ Uputstvo o formalnim uslovima za podnošenje žalbe na presudu (IT/201), 7. mart 2002, par. 5.

¹²⁵⁰ V. gore, Deo V: “Mrkšićeva žalba”.

¹²⁵¹ Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 1225, potvrđeno u Drugostepenoj presudi u predmetu *Aleksovski*, par. 182 i u Drugostepenoj presudi u predmetu *Čelebići*, par. 731.

¹²⁵² Up. Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 741.

¹²⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 852.

¹²⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 375.

zločina i da se “optuženi kažnjavaju isključivo na osnovu svojih zlodjela,”¹²⁵⁵ a ne na osnovu “apstraktnih razlika između krivičnih djela”.¹²⁵⁶

376. Što se tiče argumenta tužilaštva da je Pretresno veće pogrešilo zato što je razmotrilo samo slične predmete koji se tiču masovnog ubijanja, a ne i slučajeve mučenja ili okrutnog postupanja, Žalbena veće podseća da slični predmeti ne daju pravno obavezujuće merilo za izricanje kazne i da mogu biti od pomoći samo ako se tiču počinjenja istih krivičnih dela u suštinski sličnim okolnostima.¹²⁵⁷ U tom pogledu, Žalbena veće napominje da tužilaštvo u svojoj argumentaciji ne navodi nijedan predmet koji se odnosi na okrutno postupanje ili mučenje sa kojim je Pretresno veće moglo uporediti osuđujuće presude izrečene Mrkšiću.¹²⁵⁸ Žalbena veće dalje podseća da je relevantnost ranije izrečenih kazni često ograničena načelom individualiziranja kazne.¹²⁵⁹ U ovom predmetu, iako se Pretresno veće pozvalo samo na predmete koji se tiču masovnog ubijanja počinjenog na koncentrisanom geografskom području i tokom ograničenog vremenskog perioda i nije izričito pomenulo predmete koji se tiču masovnog mučenja ili okrutnog postupanja, ono je reklo da “ne može da navede neki predmet iz prakse Međunarodnog suda za koji se može reći da se odnosi na isto krivično delo i suštinski iste okolnosti kao u ovom predmetu”.¹²⁶⁰ Shodno tome, Pretresno veće je istaklo da se “neće baviti poređenjem s ranije donetim odlukama o kazni”, pozivajući se na svoju obavezu da odmeri kaznu tako da bude prilagođena individualnim okolnostima predmeta.¹²⁶¹ Shodno tome, Žalbena veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće zanemarilo “ranije slične predmete vezane za okrutno postupanje i mučenje”.¹²⁶²

377. Žalbena veće napominje da je Pretresno veće bilo svesno svoje obaveze na osnovu člana 24(2) Statuta da prilikom odmeravanja kazne uzme u obzir težinu zločina.¹²⁶³ Prvostepena presuda obiluje detaljnim zaključcima koji se odnose na težinu zločina u osnovi.¹²⁶⁴ Pored toga, analizirajući težinu krivičnog dela u svojim razmatranjima o kazni, Pretresno veće je posebno podsetilo na svoj raniji zaključak da su vojnici JNA iz OG Jug zarobili i odveli iz vukovarske

¹²⁵⁵ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 46. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 375.

¹²⁵⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 375.

¹²⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 348; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 135; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 333; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*, para. 38; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 681; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 250; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 719, 721. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 387.

¹²⁵⁸ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 192.

¹²⁵⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 250. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 348; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 681; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 96, 101; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 719, 721, 756-757.

¹²⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 688.

¹²⁶¹ Prvostepena presuda, par. 688.

¹²⁶² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 192.

¹²⁶³ Prvostepena presuda, par. 683-688.

¹²⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 234-239, 245-252, 523, 525, 527-528, 537-538.

bolnice “više od 200 lica,” koje su kasnije odveli u jedan hangar na Ovčari gde su bili “podvrgnuti premlaćivanjima i drugim vidovima zlostavljanja”.¹²⁶⁵ Pretresno veće je zatim iznelo svoj raniji zaključak da su, nakon što su pripadnici vojne policije JNA koji su čuvali zarobljenike povučeni po naređenju Mrkšića, pripadnici srpske TO i paravojsnih snaga OG Jug u grupama pogubili te zarobljenike.¹²⁶⁶ Pretresno veće je ponovo naglasilo da je Mrkšić proglašen krivim “jer je doneo odluku o povlačenju oficira i vojnika JNA koji su stražarili nad ratnim zarobljenicima na Ovčari”, čime je “pružio značajnu praktičnu pomoć pripadnicima TO i paravojsnih snaga na Ovčari koji su potom bili u mogućnosti da počine ubistva”.¹²⁶⁷ Pretresno veće je dalje podsetilo da se Mrkšić “smatra krivim jer je tokom popodneva propustio da spreči dalje činjenje krivičnih dela okrutnog postupanja i mučenja na Ovčari, o kojima je bio obavešten”.¹²⁶⁸

378. Za potrebe utvrđivanja namere stvarnih počinilaca u vezi s krivičnim delom ubistva, Pretresno veće je naglasilo da su žrtve bile ratni zarobljenici, da su bile nenaoružane i da su većinu njih činili bolesni ili ranjeni pacijenti iz bolnice.¹²⁶⁹ Veće je dalje posebno ukazalo na veoma veliki broj žrtava i na činjenicu da su gotovo sve žrtve umrle od višestrukih strelnih rana.¹²⁷⁰ Prilikom utvrđivanja elemenata krivičnih dela mučenja i okrutnog postupanja, Pretresno veće je izvelo detaljne zaključke o užasnim uslovima u kojim su zarobljenici bili držani tokom čitavog popodneva i o prirodi zlostavljanja kojem su bili podvrgnuti.¹²⁷¹ Žalbeno veće podseća da je u nehumanim uslovima u hangaru bilo zatočeno najmanje 200 ratnih zarobljenika.¹²⁷² Hangar je bio prazan, imao je betonski pod, nije bilo toaleta, samo nešto sena nabacanog na jednom kraju.¹²⁷³ Zarobljenicima nije davana hrana ni voda,¹²⁷⁴ a povređenima nije ukazivana nikakva medicinska nega.¹²⁷⁵ Oni su tamo, u atmosferi užasnog straha, bili podvrgnuti ekstremnom nasilju, surovom premlaćivanju i fizičkom zlostavljanju koje je trajalo satima.¹²⁷⁶ Posle Mrkšićevog naređenja za povlačenje JNA sa Ovčare,¹²⁷⁷ zarobljenici su ostavljeni u rukama pripadnika paravojsnih snaga koji su generalno

¹²⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 686.

¹²⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 686.

¹²⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 687.

¹²⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 687.

¹²⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 510.

¹²⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 510.

¹²⁷¹ V. Prvostepena presuda, par. 523-539.

¹²⁷² Prvostepena presuda, par. 523-526.

¹²⁷³ Prvostepena presuda, par. 525.

¹²⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 537.

¹²⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 239. Pretresno veće se nije uverilo da su dela uskraćivanja medicinske nege onima koji su ranije ozleđeni, sama po sebi, “bila takva da su mogla da nanesu tešku bol ili patnju koji se smatraju mučenjem ili okrutnim postupanjem” (Prvostepena presuda, par. 528). Pretresno veće je primetilo da se u toj grupi zarobljenika nisu nalazili teže ozleđeni pacijenti iz vukovarske bolnice i da nisu tokom nekog dužeg vremenskog perioda držani ni u kasarni JNA ni na Ovčari. Uz to, po mišljenju [Pretresnog] veća, mada je veliki broj zarobljenika na Ovčari zadobio teške ozlede, u takvim slučajevima nanošenje ozleđa i nepružanje nege u vezi s nanetim ozledama u suštini predstavlja isti vid ponašanja. Uskraćivanje lekarske nege u takvim slučajevima obuhvaćeno je samim delima maltretiranja.” (Prvostepena presuda, par. 528).

¹²⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 525-527. V. takođe Prvostepena presuda, par. 537, 596.

¹²⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 276, 293-294, 613.

“gajili intenzivan animozitet prema neprijatelju – hrvatskim snagama”, čime je omogućeno da “želje za odmazdom [...] nesputano [...] uzmu maha”.¹²⁷⁸ Zarobljenici su kasnije izvedeni iz hangara, odvezeni u grupama od 10-20 ljudi kamionom na mesto na kom je ranije bila iskopana velika jama, gde je najmanje njih 194 pogubljeno, a njihova tela pokopana u masovnoj grobnici i otkrivena tek nekoliko godina kasnije.¹²⁷⁹

379. Podsećajući na ove zaključke, Pretresno veće je, prilikom ocenjivanja težine zločina, uzelo u obzir osuđujuće presude koje su Mrkšiću izrečene za ubistvo, mučenje i okrutno postupanje. Žalbeno veće naglašava da Prvostepenu presudu treba sagledati u celini.¹²⁸⁰ Pozivanje Pretresnog veća na krivična dela u osnovi u delu Prvostepene Presude o odmeravanju kazne i detaljni zaključci u tekstu Prvostepene presude u vezi s užasnim uslovima u kojima su ratni zarobljenici držani tokom čitavog poslepodneva, prirodom zlostavljanja kom su bili podvrgnuti i načinom na koji je njih 194 ubijeno, ukazuju na to da je težina zločina u osnovu na primeren način uzeta u obzir u fazi odmeravanja kazne. Međutim, Žalbeno veće nije u mogućnosti da utvrdi kako je Pretresno veće ocenjivalo posledice mučenja po žrtve i njihove porodice, odnosno da li je i u kojoj meri uzelo u obzir posebnu ranjivost zarobljenika.¹²⁸¹ Bez obzira na to, Žalbeno veće konstatuje da kazna zatvora u trajanju od 20 godina koju je izreklo Pretresno veće nije toliko nerazumna da bi se moglo zaključiti da je Pretresno veće moralo propustiti da na odgovarajući način primeni svoje diskreciono ovlašćenje.¹²⁸² Shodno tome, tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće napravilo ikakvu primetnu grešku u vršenju diskrecionog ovlašćenja zbog koje izrečena kazna ne bi odražavala težinu krivičnih dela koja je Mrkšić pomagao i podržavao.

380. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće Četvrti žalbeni osnov tužilaštva odbija u celosti.

C. Kazna koja je izrečena Šljivančaninu

381. Šljivančanin u okviru svog Šestog žalbenog osnova tvrdi da je Pretresno veće ispravno navelo načela odmeravanja kazne i relevantne faktore koje treba uzeti u obzir u skladu s praksom Međunarodnog suda, ali da je ipak napravilo četiri primetne greške kada mu je izreklo kaznu zatvora u trajanju od pet godina.¹²⁸³ Tužilaštvo u okviru svog Trećeg žalbenog osnova tvrdi da je Pretresno veće zlorabilo svoje diskreciono ovlašćenje izrekavši Šljivančaninu “očigledno

¹²⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 620.

¹²⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 248-252.

¹²⁸⁰ Up. Drugostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 435.

¹²⁸¹ Žalbeno veće je kao otežavajuću okolnost uzelo u obzir posebnu ranjivost žrtava. V. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 353.

¹²⁸² Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*, par. 9; Drugostepena preuda u predmetu *Galić*, par. 394; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*, par. 95; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 44.

¹²⁸³ Šljivančaninova najava žalbe, par. 32; Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 468, 470.

neadekvatnu” kaznu od pet godina zatvora.¹²⁸⁴ Te tvrdnje će biti razmotrene pojedinačno u daljem tekstu.

1. Šljivančaninova žalba na kaznu koja mu je izrečena

382. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće napravilo četiri primetne greške kada mu je izreklo kaznu zatvora u trajanju od pet godina: (a) Pretresno veće je pogrešilo kada je, ocenjujući njegovu ulogu i odgovornost za mučenje ratnih zarobljenika na Ovčari, zaključilo da je on bio neposredno odgovoran za ratne zarobljenike;¹²⁸⁵ (b) Pretresno veće je pogrešilo kada je zaključilo da njegovo učešće u onemogućavanju međunarodnih predstavnika da dobiju pristup bolnici 20. novembra 1991. predstavlja otežavajuću okolnost;¹²⁸⁶ (c) Pretresno veće je pogrešilo jer nije uzelo u obzir njegovo dobro vladanje i ponašanje kao olakšavajuću okolnost;¹²⁸⁷ i (d) Pretresno veće nije na odgovarajući način uzelo u obzir praksu izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji.¹²⁸⁸ On tvrdi da mu je, usled tih navodnih grešaka, izrečena očigledno previsoka kazna i da je Pretresno veće prekoračilo svoje diskreciono ovlašćenje, te da je zbog toga opravdano da Žalbeno veće interveniše.¹²⁸⁹ Po njegovom mišljenju, primerena kazna ne bi bila duža od tri godine zatvora.¹²⁹⁰

(a) Da li je Šljivančanin bio “neposredno odgovoran” za ratne zarobljenike

383. Šljivančanin tvrdi da je, prilikom ocenjivanja njegove uloge i odgovornosti za mučenje ratnih zarobljenika na Ovčari, Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je on bio neposredno odgovoran za ratne zarobljenike.¹²⁹¹ On naglašava da Pretresno veće nije zaključilo da je on lično nadzirao zatočenje ratnih zarobljenika u kasarni JNA¹²⁹² i nije “izvelo nikakav zaključak o tome da je [on] u bilo koje vreme bio neposredno odgovoran za ratne zarobljenike.”¹²⁹³ On tvrdi da, čak i da mu je poverena odgovornost za evakuaciju bolnice, kao i za prevoz i obezbeđenje osumnjičenih za ratne zločine, to ne bi značilo da je on bio “*neposredno odgovoran*”¹²⁹⁴ za ratne zarobljenike i naglašava da je za ratne zarobljenike na Ovčari bila neposredno odgovorna 80. mtbr, jedinica JNA odgovorna za lokalnu bezbednost na tom području.¹²⁹⁵

¹²⁸⁴ Najava žalbe tužilaštva, par. 13-15; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 153, 155-179.

¹²⁸⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 471, 485.

¹²⁸⁶ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 472.

¹²⁸⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 473.

¹²⁸⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 474.

¹²⁸⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 475-476, 503-505.

¹²⁹⁰ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 477, 506.

¹²⁹¹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 471, 485.

¹²⁹² Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 481, gde upućuje na Prvostepenu presudu, par. 372, 656-658.

¹²⁹³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 482; Šljivančaninova dodatna replika, par. 94-95.

¹²⁹⁴ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 483.

¹²⁹⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 484.

384. Tužilaštvo odgovara da Šljivančanin nije pokazao da je izraz “neposredno odgovoran” koji je upotrebilo Pretresno veće “u bilo kakvoj nesaglasnosti sa činjeničnim zaključcima koje je donelo” u vezi s njegovom odgovornošću za mučenje ratnih zarobljenika na Ovčari i da je njegova tvrdnja da su drugi vojnici JNA imali određenu odgovornost nad zarobljenicima irelevantna.¹²⁹⁶

385. Žalbeno veće konstatuje da Šljivančanin nije pokazao da je izraz “neposredno odgovoran” koji je upotrebilo Pretresno veće nedosledan njegovom prethodnom zaključku u vezi sa Šljivančaninovu odgovornošću za ratne zarobljenike na Ovčari. Osporeni zaključak Pretresnog veća da je on bio “neposredno odgovoran” za ratne zarobljenike na Ovčari¹²⁹⁷ donet je u okviru pokušaja Pretresnog veća da podseti na “[o]kolnosti koje su dovele do toga da mu se izrekne osuđujuća presuda”.¹²⁹⁸ Žalbeno veće posebno ima u vidu ranije zaključke Pretresnog veća da je Mrkšić zadužio Šljivančanina “da bude odgovoran za njihov prevoz i obezbeđenje,”¹²⁹⁹ da je on bio “odgovoran za njihovo obezbeđenje”,¹³⁰⁰ i da je zaključeno da je “dužnost [...] Šljivančanina da zaštiti ratne zarobljenike koji su popodne 20. novembra 1991. godine dovedeni na Ovčaru bila od značaja [...], [on] je imao i konkretna naređenja Mileta Mrkšića u vezi s bezbednošću zarobljenika”.¹³⁰¹ Pored toga, Šljivančanin nije pokazao kako izraz “neposredno odgovoran” implicira da ga je Pretresno veće proglasilo odgovornim za to što je lično nadzirao njihovo zatočenje ili kako činjenica da je 80. mtrb bila jedinica JNA koja je generalno bila odgovorna za bezbednost na području koje obuhvata Ovčaru¹³⁰² dovodi u pitanje njegovu sopstvenu odgovornost u odnosu na ratne zarobljenike na Ovčari tog dana. Shodno tome, Žalbeno veće odbija Šljivančaninove argumente.

(b) Šljivančaninovo učešće u onemogućavanju pristupa međunarodnih predstavnika vukovarskoj bolnici kao otežavajuća okolnost

386. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je njegovo učešće u onemogućavanju pristupa međunarodnih predstavnika bolnici 20. novembra 1991. okarakterisalo kao otežavajuću okolnost.¹³⁰³ Po njegovom mišljenju, to ponašanje nije neposredno vezano za počinjenje krivičnog dela kako se to u praksi Međunarodnog suda traži za otežavajuće okolnosti.¹³⁰⁴ On napominje da je

¹²⁹⁶ Dopunski podnesak respondenta tužilaštva, par. 64-65.

¹²⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 704.

¹²⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 704.

¹²⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 400. V. takode Prvostepena presuda, par. 667: “Mile Mrkšić je Veselinu Šljivančaninu zvanično poverio znatna ovlašćenja u vezi s odvođenjem i obezbeđenjem ratnih zarobljenika iz bolnice[...]”.

¹³⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 668.

¹³⁰¹ Prvostepena presuda, par. 669.

¹³⁰² Prvostepena presuda, par. 306.

¹³⁰³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 472.

¹³⁰⁴ Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 121, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 850 i Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 911.

Pretno veće konstatovalo da ne može zaključiti da je on međunarodne posmatračice zadržavao znajući da svojim ponašanjem pomaže počinjenju krivičnih dela za koja se tereti.¹³⁰⁵ Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće imalo pravo da navedeno ponašanje uzme u obzir kao okolnost koja je direktno vezana za počinjene zločine, budući da je ova smicalica predstavljala “kariku u lancu događaja koji su kulminirali mučenjem ratnih zarobljenika kasnije tog popodneva,” a i da je “inherentno vezana za njegovu kasniju potpunu pasivnost”.¹³⁰⁶

387. Žalbno veće smatra da nije jasno da li je Pretresno veće Šljivančaninovo učešće u onemogućavanju pristupa međunarodnih predstavnika vukovarskoj bolnici uzelo u obzir kao otežavajuću okolnost, budući da s tim u vezi nije donelo nikakav eksplicitan zaključak. Premda je u Delu XI Prvostepene presude pod naslovom: “Odmeravanje kazne”, u pododeljku B naslovljenom: “B. Lične prilike optuženih: otežavajuće i olakšavajuće okolnosti” pomenulo Šljivančaninovo ometanje međunarodnih predstavnika,¹³⁰⁷ Pretresno veće je ranije navelo da “[o]težavajuće okolnosti moraju biti direktno vezane za činjenje krivičnog dela,”¹³⁰⁸ implicirajući da ono neće smatrati da Šljivančaninovo ometanje međunarodnih posmatrača predstavlja otežavajuću okolnost. Međutim, čak i da je Pretresno veće to smatralo otežavajućim faktorom, Šljivančanin nije pokazao da je tom faktoru pridata težina. S tim u vezi, Žalbno veće podseća da je Pretresno veće, nakon što je konstatovalo da je Šljivančanin pribegavao smicalicama, prihvatilo da je, “[n]asuprot tome, [...] zbog njegove lične odluke, nekolicini bračnih drugova i članova porodice bolničkog osoblja dozvoljeno da se pridruži civilima koji su evakuisani na bezbedno”.¹³⁰⁹ Pretresno veće je, shodno tome, odvagivalo jedan faktor u odnosu na drugi. Ove izjave moraju se tumačiti u kontekstu ranijih zaključaka Pretresnog veća prema kojima se, bez obzira na to što je svrha blokiranja prolaza međunarodnih posmatrača 20. novembra 1991 bila da se oni spreče da izvrše svoje obaveze na osnovu Zagrebačkog sporazuma, nije moglo zaključiti da kršenje Zagrebačkog sporazuma pokazuje nameru da se počine zločini za koje se on tereti u Optužnici.¹³¹⁰ Pored toga, u svojoj zaključnoj rečenici u delu koji se bavio Šljivančaninovim ličnim prilikama, Pretresno veće je zaključilo da “[Šljivančaninova] prošlost i lične prilike ne ukazuju ni na šta što mu ide na štetu”.¹³¹¹ U svetlu gorenavedenog, Žalbno veće se nije uverilo da je Pretresno veće ovom faktoru, ako ga je uopšte uzelo u obzir prilikom odmeravanja kazne, pridalo dovoljnu težinu koja bi uticala na presudu.¹³¹²

¹³⁰⁵ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 489, gde upućuje na Prvostepenu presudu, par. 658; Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 122-123.

¹³⁰⁶ Tužiočev podnesak respondenta, par. 198.

¹³⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 692-705.

¹³⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 693.

¹³⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 704.

¹³¹⁰ V. Prvostepena presuda, par. 211, 602-604.

¹³¹¹ Prvostepena presuda, par. 705.

¹³¹² V. Drugostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 260.

Prema tome, Žalbeno veće se nije uverilo da je Pretresno veće napravilo primetnu grešku u primeni svog diskrecionog ovlašćenja. Shodno tome, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

(c) Šljivančaninovo dobro vladanje i ponašanje kao olakšavajuća okolnost

388. Šljivančanin tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo propustivši da kao olakšavajuću okolnost uzme u obzir njegovo dobro vladanje i ponašanje.¹³¹³ Međutim, Žalbeno veće napominje da je Pretresno veće zaključilo da “[s]udeći po onome što pokazuju dokazi o karakteru i drugi materijal pred ovim Većem, on je sve do povlačenja iz službe bio sposoban i uspešan oficir JNA [i] [n]akon povlačenja se uspešno integrisao u civilni život”.¹³¹⁴ Pretresno veće je, shodno tome, prilikom odmeravanja kazne razmotrilo dokaze o njegovom karakteru. Iako nije jasno da li je Pretresno veće konkretne faktore koje Šljivančanin pominje u žalbi uzelo u obzir kao faktore koji govore u prilog njegovom dobrom karakteru,¹³¹⁵ Žalbeno veće napominje da Šljivančanin na suđenju nije izneo nikakve argumente u vezi s odmeravanjem kazne. Pravilo 86(C) Pravidnika jasno ukazuje na to da se argumenti u vezi s odmeravanjem kazne moraju izneti tokom izlaganja završne reči i da je, prema tome, Šljivančanin imao pravo da navede eventualne olakšavajuće okolnosti, uključujući svoje dobro vladanje i ponašanje. Šljivančanin u žalbi samo iznosi argumente koje nije izneo u fazi suđenja, a Žalbeno veće “smatra da ono nije instanca pred kojom se takva pitanja trebaju postavljati prvi put”.¹³¹⁶ Shodno tome, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

(d) Praksa u vezi s izricanjem kazni u bivšoj Jugoslaviji

389. Šljivančanin tvrdi da, kada je upućivalo na relevantne odredbe Krivičnog zakona SFRJ, Pretresno veće nije uzelo u obzir da je član 150, koji zabranjuje “surovo postupanje sa ranjenicima, bolesnicima i ratnim zarobljenicima” i predviđa kaznu zatvora u trajanju od šest meseci do pet godina,¹³¹⁷ bio najprimerenija odredba. On dalje tvrdi da član 144 Krivičnog zakona SFRJ, koji predviđa minimalnu zatvorsku kaznu od pet godina za krivično delo mučenja ratnih zarobljenika, u ovom slučaju nije primenjiv budući da ne pokriva vid odgovornosti za pomaganje i podržavanje.¹³¹⁸ Na kraju, Šljivančanin takođe tvrdi da Pretresno veće nije uzelo u obzir član 42, koji predviđa da bi,

¹³¹³ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 473.

¹³¹⁴ Prvostepena presuda, par. 705.

¹³¹⁵ V. Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 492, gde Šljivančanin upućuje na radnje koje je preduzeo 18. novembra 1991. kako bi porodice ostale zajedno; njegov poziv lekarima i medicinskim sestrama na sastanku od 20. novembra 1991. da ostanu u Vukovaru i nastave svoj rad; dokaze o tome da on nije podržavao ekstremističke stavove; cilj njegove brigade da brani integritet SFRJ i njegove požrtvovane potrage za nestalim vojnicima; njegovo utvrđivanje prioriteta zaštite i zbrinjavanja civilnog stanovništva i mnogo toga pozitivnog što su o njemu rekli neki svedoci.

¹³¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 674; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 790. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 231; Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 354.

¹³¹⁷ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 495-496.

¹³¹⁸ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 495, fusnota 366. V. takođe Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 130.

kada se svrha kažnjavanja može postići blažom kaznom i kada postoje olakšavajuće okolnosti, kazna trebala biti blaža u odnosu na minimum koji je propisan zakonom.¹³¹⁹

390. Tužilaštvo odgovara da Šljivančaninov argument da član 150 Krivičnog zakona SFRJ predstavlja najprimereniju odredbu nije utemeljen zbog toga što se ovo odnosi na krivično delo okrutnog postupanja, a ne na krivično delo mučenja ratnih zarobljenika,¹³²⁰ da član 24 Krivičnog zakona SFRJ čini član 144 primenjivim, a da član 42 nije primenjiv zbog toga što Šljivančanin nije pokazao da postoje olakšavajuće okolnosti koje ukazuju na to da se ciljevi kažnjavanja mogu postići blažom kaznom, kao i da sud, u svakom slučaju, zadržava diskreciono pravo da utvrdi odgovarajuću kaznu.¹³²¹

391. Iako je Pretresno veće, kako je to primetio Šljivančanin,¹³²² konstatovalo da “isto to premlaćivanje zarobljenika predstavlja okrutno postupanje i fizički element mučenja”,¹³²³ i stoga ga proglasilo krivim i za mučenje i za okrutno postupanje (tačke 7 i 8),¹³²⁴ ono je osuđujuću presudu izreklo samo za mučenje, na osnovu činjenice da krivično delo mučenja iziskuje element koji je dodatni u odnosu na krivično delo okrutnog postupanja (da to činjenje ili nečinjenje bude izvršeno s konkretnim ciljem).¹³²⁵ Stoga je merodavna odredba nesumnjivo bila član 144 Krivičnog zakona SFRJ, koji se odnosi na krivična dela mučenja ratnih zarobljenika, a ne član 150, koji se odnosi na krivično delo okrutnog postupanja. Dalje, iako je tačno da se u članu 144 Krivičnog zakona SFRJ pominje samo naređivanje ili činjenje krivičnog dela mučenja, član 24 tog Zakona predviđa sledeće: “[K]o drugome sa umišljajem pomogne u izvršenju krivičnog dela kazniće se kao da ga je sam učinio”. Stoga se član 144 Krivičnog zakona SFRJ primenjuje i na pomaganje i podržavanje u krivičnom delu mučenja ratnih zarobljenika. Najzad, iako Pretresno veće nije pomenulo član 42 Krivičnog zakona SFRJ, Šljivančanin nije pokazao da olakšavajuće okolnosti u njegovom predmetu ukazuju na to da svrha kažnjavanja može biti postignuta blažom kaznom. Dalje, ova odredba predviđa da ublažavanje kazne u tim okolnostima podleže diskrecionom ovlašćenju suda, a Pretresno veće je, u svakom slučaju, bilo svesno svoje obaveze na osnovu člana 24(2) Statuta i pravila 101(B)(ii) Pravilnika da razmotri olakšavajuće okolnosti koje su mu predočene,¹³²⁶ što je i učinilo.¹³²⁷ Shodno tome, Šljivančaninovi argumenti se odbijaju.

392. U svetlu gorenavedenog, Šljivančaninov Šesti žalbeni osnov se odbija u celosti.

¹³¹⁹ Šljivančaninov žalbeni podnesak, par. 500-501; Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 133-134.

¹³²⁰ Tužiočev podnesak respondenta, par. 203.

¹³²¹ Tužiočev podnesak respondenta, par. 203.

¹³²² Šljivančaninova replika na podnesak respondenta, par. 129.

¹³²³ Prvostepena presuda, par. 690.

¹³²⁴ Prvostepena presuda, par. 679.

¹³²⁵ Prvostepena presuda, par. 679, 690.

¹³²⁶ Prvostepena presuda, par. 683.

¹³²⁷ Prvostepena presuda, par. 705. V. takode gore par. 388.

2. Žalba tužilaštva na kaznu koja je izrečena Šljivančaninu

393. Tužilaštvo u okviru svog Trećeg žalbenog osnova tvrdi da je kazna zatvora u trajanju od pet godina koju je Pretresno veće izreklo Šljivančanina očigledno neadekvatna budući da je: (a) nedovoljna težina pridata Šljivančaninovoju ulozi i odgovornosti¹³²⁸ i da je (b) nedovoljna težina pridata “objektivnoj težini” krivičnih dela, s obzirom na njihove razmere, surovost i sistematski karakter, kao i s obzirom na njihov uticaj na žrtve i njihovu ranjivost.¹³²⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da kazna od pet godina nema preventivni uticaj na ljude koji bi se ubuduće mogli naći u sličnim situacijama.¹³³⁰ Tužilaštvo traži da kazna koja je izrečena Šljivančaninu bude pooštrena u rasponu od 15 do 25 godina.¹³³¹

(a) Uloga i odgovornost Šljivančanina

394. Tužilaštvo tvrdi da nije pridata dovoljna težina ulozi i odgovornosti Šljivančanina.¹³³² Kazna zatvora u trajanju od pet godina, tvrdi tužilaštvo, ne odražava na odgovarajući način zaključke Pretresnog veća da je Šljivančanin, kao viši organ bezbednosti,¹³³³ imao zakonsku obavezu da zaštiti zarobljenike,¹³³⁴ koja je proizlazila iz “znatn[ih] ovlašćenja u vezi s odvođenjem i obezbeđenjem ratnih zarobljenika”¹³³⁵ i koju je on prekršio propuštajući da tako postupi;¹³³⁶ da je on konkretno znao za slučajeve teškog zlostavljanja, kao i za neposrednu i stalnu pretnju bezbednosti ratnih zarobljenika koju su predstavljali pripadnici TO i paravojnih snaga;¹³³⁷ i da je njegov propust da deluje “značajno uticao” na počinjenje mučenja.¹³³⁸ Po mišljenju tužilaštva, Pretresno veće je pogrešilo zato što je naglasilo ono za šta Šljivančaninu nije izrečena osuđujuća presuda i proglasilo ga odgovornim “samo” za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu mučenja, osuđujući ga tako na kaznu zatvora u trajanju od samo pet godina.¹³³⁹

395. Šljivančanin odgovara da je, ocenjujući težinu krivičnog dela, Pretresno veće na odgovarajući način uzelo u obzir njegovu ulogu i odgovornost.¹³⁴⁰ On ističe da je Pretresno veće

¹³²⁸ Najava žalbe tužilaštva, par. 14; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 157-164.

¹³²⁹ Najava žalbe tužilaštva, par. 14; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 165-176.

¹³³⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 178.

¹³³¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 179.

¹³³² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 157-164.

¹³³³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 159, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 127-129.

¹³³⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 159, 163, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 670.

¹³³⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 160, gde se poziva na Prvostepenu presudu, par. 667.

¹³³⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 163, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 670.

¹³³⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 161, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 175, 219, 371-372, 374-375, 388, 663-664, 666, 672.

¹³³⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 163, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 670. V. takođe Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 97.

¹³³⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 163, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 690. V. takođe Replika tužilaštva na podnesak respondenta, paras 98-99.

¹³⁴⁰ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 342.

izričito pomenulo i adekvatno razmotrilo njegov konkretan doprinos zločinima na osnovu njegovih obaveza, ovlašćenja, nadležnosti i znanja.¹³⁴¹ On tvrdi da tužilaštvo pogrešno tumači upotrebu reči “samo” od strane Pretresnog veća kao minimiziranje težine zločina; po njegovom mišljenju, Pretresno veće je valjano primetilo da je njemu izrečena oslobađajuća presuda, odnosno da je utvrđeno da nije kriv po drugim optužbama ili osnovama odgovornosti, što ukazuje na činjenicu da je, prilikom odmeravanja kazne, na odgovarajući način uzet u obzir oblik i stepen učestvovanja optuženog u ukupnosti njegovog kažnjivog ponašanja.¹³⁴²

396. Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće bilo svesno svoje obaveze da uzme u obzir ulogu i odgovornost optuženog prilikom ocenjivanja težine tog krivičnog dela na osnovu člana 24(2) Statuta¹³⁴³ i da je na odgovarajući način razmotrilo kako su Šljivančaninova uloga i odgovornost doprineli počinjenju okrutnog postupanja i mučenja ratnih zarobljenika:

Veće je zaključilo da je Veselin Šljivančanin odgovoran za ono što se dogodilo na Ovčari tokom popodneva, znatno pre pogubljenja. Uprkos tome što je bio odgovoran za bezbednost ratnih zarobljenika i što je otišao na Ovčaru u vreme kad su oni zlostavljani, Veselin Šljivančanin nije preduzeo ništa da bi zaustavio premlaćivanja ili sprečio da se ona nastave. On je propustio da izda odgovarajuća uputstva vojnim policajcima koji su stražarili nad zarobljenicima i propustio je da obezbedi, pa čak i da zatraži, njihovo pojačanje, što je spadalo u njegove mogućnosti i ovlašćenja.¹³⁴⁴

397. Žalbeno veće dalje napominje da je, razmatrajući njegovu ulogu i odgovornost u delu koji se odnosi na odmeravanje kazne, Pretresno veće ponovilo svoje zaključke u vezi sa tačnim obimom Šljivančaninove odgovornosti.¹³⁴⁵ Pretresno veće je konstatovalo sledeće:

[...] ustanovljeno je samo da Veselin Šljivančanin snosi krivičnu odgovornost za pomaganje i podržavanje zločina mučenja i okrutnog postupanja jer je propustio da deluje, u skladu s članom 7(1) Statuta. Pored toga, pošto isto to premlaćivanje zarobljenika predstavlja okrutno postupanje i fizički element mučenja, Veselin Šljivančanin je proglašen krivim samo za pomaganje i podržavanje zločina mučenja.¹³⁴⁶

398. Po mišljenju Žalbenog veća, iz konteksta ovih konstatacija jasno proizlazi da, suprotno onome što tvrdi tužilaštvo,¹³⁴⁷ Pretresno veće time nije naglašavalo ono za šta Šljivančaninu nije izrečena osuđujuća presuda ili minimiziralo njegovu ulogu, već je razjašnjavalo isključivi osnov utvrđene odgovornosti za okrutno postupanje i mučenje zarobljenika. Štaviše, Pretresno veće je reč “samo” upotrebilo dva puta u delu paragrafa 690 Prvostepene presude koji je gore citiran. Međutim, upotreba reči “samo” u drugoj rečenici citiranog dela paragrafa 690 ima za svrhu da izrazi da je, budući da ista premlaćivanja zarobljenika predstavljaju okrutno postupanje i fizički element

¹³⁴¹ Šljivančaninov podnesak respondentata, par. 333-334, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 667-668, 690.

¹³⁴² Šljivančaninov podnesak respondentata, par. 337-341.

¹³⁴³ Prvostepena presuda, par. 684.

¹³⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 690.

¹³⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 690-691.

¹³⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 690.

¹³⁴⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 163.

mučenja, Pretresno veće izreklo osuđujuću presudu samo za mučenje, zbog toga što se za krivično delo mučenja traži i jedan dodatni element. Tužilaštvo stoga nije pokazalo da je Pretresno veće, prilikom razmatranja uloge i odgovornosti Šljivančanina za krivična dela napravilo приметnu grešku u primeni diskrecionog ovlašćenja. U svetlu gorenavedenog, argumenti tužilaštva se odbijaju.

(b) Težina krivičnih dela koja su u osnovi krivičnih dela mučenja i okrutnog postupanja sa zarobljenicima

399. Tužilaštvo tvrdi da “objektivna težina” mučenja i okrutnog postupanja sa zatočenicima nije u dovoljnoj meri uzeta u obzir kod sledeća dva faktora: prvo, u pogledu razmera surovosti i sistematskog karaktera zločina i, drugo, u pogledu posledica po žrtve imajući u vidu njihovu ranjivost.¹³⁴⁸

400. Štaviše, faktore koje treba uzeti u obzir prilikom ocenjivanja težine krivičnog dela uključuju, između ostalog, pravnu prirodu krivičnih dela koja su počinjena; diskriminatorni karakter zločina tamo gde on nije smatran elementom krivičnog dela za svrhe osuđujuće presude; razmere i surovost zločina; ranjivost žrtava i posledice, efekat ili uticaj krivičnog dela po žrtve i njihovu rodbinu.¹³⁴⁹ Pritom, Žalbeno veće naglašava da, kako je ispravno napomenulo Pretresno veće, kazna mora da odražava *inherentnu težinu* ili *ukupnost kažnjivog ponašanja optuženog*, pri čemu se dužna pažnja mora posvetiti konkretnim okolnostima predmeta, kao i oblik i stepen učestvovanja optuženog.¹³⁵⁰ Stoga, kazna koju bi Šljivančaninu trebalo izreći mora odražavati težinu krivičnog dela u osnovi mučenja ratnih zarobljenika i inherentnu težinu njegovog kažnjivog ponašanja. Imajući ovo u vidu, Žalbeno veće će doneti svoje zaključke o oceni težine krivičnog dela koju je dalo Pretresno veće, nakon što razmotri argumente strana u postupku u vezi s onim faktorima kojima je Pretresno veće navodno pridalo nedovoljnu težinu prilikom donošenja svog zaključka.

(i) Argumenti strana u postupku

a. Razmere, surovost i sistematski karakter zločina

401. Tužilaštvo naglašava sistematičnost i velike razmere mučenja ratnih zarobljenika, kao i njihov krajnje surov karakter,¹³⁵¹ tvrdeći da kazna od pet godina koja je izrečena Šljivančaninu ne odražava “nepojmljivu strahotu” ovog krivičnog dela.¹³⁵²

¹³⁴⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 165.

¹³⁴⁹ V. Presuda o kazni u predmetu *Rajić*, par. 82-95; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683.

¹³⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 249; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683.

¹³⁵¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 166-171.

¹³⁵² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 171.

402. Šljivančanin odgovara da, iako “objektivna težina” nekog krivičnog dela uvek predstavlja značajan faktor u odmeravanju kazne, takav faktor “ipak može imati manji uticaj na utvrđivanje odgovarajuće kazne” u slučajevima u kojima osuđeno lice nije ni na koji način učestvovalo u *actus reus* tog zločina.¹³⁵³ Prema tome, tvrdi on, kazna na odgovarajući način odražava činjenicu da on nije učestvovao u počinjenju mučenja ratnih zarobljenika na Ovčari, nego je proglašen krivim za pomaganje i podržavanje nečinjenjem.¹³⁵⁴

403. Tužilaštvo u replici naglašava da “objektivna težina” krivičnog dela, njegove razmere, surovost i sistematski karakter, predstavljaju ključne faktore koje treba uzeti u obzir prilikom odmeravanja kazne, čak i ukoliko je optuženi učestvovao kao pomagač i podržavalac, a ne i kao izvršilac,¹³⁵⁵ kao i da predmeti koje Šljivančanin navodi u vezi s ovim pitanjem ne potkrepljuju njegov stav.¹³⁵⁶ Tužilaštvo tvrdi da nema nikakvog razloga iz kog bi za osuđujuću presudu za pomaganje i podržavanje nečinjenjem “trebalo smatrati da *per se* ima manju težinu”.¹³⁵⁷

b. Uticaj na žrtve i njihova ranjivost

404. Tužilaštvo tvrdi da, prilikom izricanja kazne, nije na odgovarajući način uzeta u obzir konstatacija Pretresnog veća u Prvostepenoj presudi u vezi s teškim duševnim i telesnim patnjama žrtava.¹³⁵⁸ Ono tvrdi da se Pretresno veće, umesto da uzme u obzir uticaj premlaćivanja i mučenja na žrtve pre njihove smrti, usredsredilo na činjenicu da su gotovo sve žrtve posle toga bile ubijene.¹³⁵⁹ Shodno tome, tvrdi tužilaštvo, kazna od pet godina “ne odražava objektivnu težinu mučenja 200 zarobljenika”.¹³⁶⁰ Tužilaštvo naglašava trajne posledice koje je mučenje ostavilo na nekolicinu preživelih, kao i na porodice svih žrtava.¹³⁶¹ Tužilaštvo dalje tvrdi da je uticaj zločina na žrtve pojačan njihovom izuzetnom ranjivošću u vreme počinjenja zločina, pošto su one, usled zarobljavanja, bile van borbenog stroja, a mnoge su bile ranjenici ili bolesnici odvedeni iz vukovarske bolnice.¹³⁶²

405. Šljivančanin u svom odgovoru tvrdi da oslanjanje tužilaštva na paragraf 685 Prvostepene presude kao na dokaz o tom “umanjenju značaja” mučenja zapravo ukazuje na činjenicu da samo

¹³⁵³ Šljivančaninov podnesak respondentu, par. 349, gde se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par 182-190 i Drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, par. 249.

¹³⁵⁴ Šljivančaninov podnesak respondentu, par. 350.

¹³⁵⁵ Replika tužilaštva na podnesak respondentu, par. 103.

¹³⁵⁶ Replika tužilaštva na podnesak respondentu, par. 103.

¹³⁵⁷ Replika tužilaštva na podnesak respondentu, par. 94.

¹³⁵⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 172, gde upućuje na Prvostepenu presudu, par. 525.

¹³⁵⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 172, gde upućuje na Prvostepenu presudu, par. 685.

¹³⁶⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 165.

¹³⁶¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 173-174.

¹³⁶² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 175, gde upućuje na Prvostepenu presudu, par. 510, 523, 528, 537-538.

nekolicina ljudi koji su mučeni tog popodneva nije ubijena kasnije toga dana.¹³⁶³ On navodi da su posledice ubistva teže od posledica mučenja¹³⁶⁴ i, budući da on nije proglašen krivim za ubistvo, posledice mučenja po porodice žrtava koje su mučene, a zatim ubijene, “jesu manje relevantni kriterijumi za utvrđivanje odgovarajuće kazne”.¹³⁶⁵ On takođe tvrdi da zaključci Pretresnog veća u tekstu Prvostepene presude u vezi s teškim duševnim i telesnim patnjama žrtava usled premlaćivanja ukazuju na to da je Pretresno veće, prilikom utvrđivanja njegove kazne, uzelo u obzir posledice koje je to mučenje imalo i na preživle i na preminule žrtve.¹³⁶⁶ Pored toga, on tvrdi da se, na osnovu svedočenja dva svedoka koje je tužilaštvo pomenulo potkrepljujući svoj argument u vezi s ovim pitanjem, ne može zaključiti da oni pate zbog posledica onoga što se desilo na Ovčari.¹³⁶⁷ Najzad, on odgovara da je Pretresno veće s dužnom pažnjom razmotrilo činjenicu da je uticaj zločina postao još gori time što su žrtve bile van borbenog stroja i izuzetno ranjive, o čemu svedoče mnogi zaključci Pretresnog veća na koje je tužilaštvo podsetilo u svom Žalbenom podnesku.¹³⁶⁸

406. Tužilaštvo replicira da Šljivančaninova tvrdnja da je Pretresno veće moralo valjano razmotriti sve faktore u vezi s odmeravanjem kazne, budući de je ranije donelo zaključke o njima pokazuje da on ne shvata u čemu je stvar, odnosno to da je Pretresno veće “pogrešno odvagalo ove faktore”.¹³⁶⁹ Ono dalje replicira da je kratka napomena Veća u vezi s “objektivnom težinom” krivičnih dela zločina i njihovim uticajem na žrtve i njihove porodice “isključivo vezana za ubijanje”, što ukazuje na to da Pretresno veće nije valjano razmotrilo “objektivnu težinu” mučenja.¹³⁷⁰ Tužilaštvo tvrdi da je Šljivančaninov argument da bi uticaj na porodice onih koji su mučeni i posle toga ubijeni trebalo da predstavlja kriterijum manjeg značaja “nepotkrepljen” i “neodrživ” budući da upućuje na zaključak da bi neko krivično delo trebalo smatrati manje teškim ako je posle njega usledilo neko teže delo i da je patnja porodica prouzrokovana saznanjem da su njihovi najdraži mučeni pre nego što su ubijeni manje relevantna samo zbog toga što su ta lica kasnije ubijena.¹³⁷¹ Tužilaštvo ističe da, suprotno Šljivančaninovoj tvrdnji, posledice koje su opisala oba svedoka pomenuta u njegovom Žalbenom podnesku, predstavljaju direktan rezultat događaja na Ovčari, kako to jasno proizlazi iz transkripta prvostepenog postupka.¹³⁷² Ono takođe tvrdi da

¹³⁶³ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 347-348, gde upućuje na Prvostepenu presudu, par. 685, koji glasi: “Osim veoma malog broja lica koja su bila podvrgnuta okrutnom postupanju ili mučenju, sve žrtve krivičnih dela u ovom predmetu ubijene su datog dana”.

¹³⁶⁴ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 354.

¹³⁶⁵ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 355.

¹³⁶⁶ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 356.

¹³⁶⁷ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 357. Šljivančanin tvrdi da je, iako je izneo tvrdnju da ima posledice od premlaćivanja i na Ovčari i u Sremskoj Mitrovici, svedok Berghofer u svom svedočenju rekao da nije bio udaren dok je bio u hangaru.

¹³⁶⁸ Šljivančaninov podnesak respondenta, par. 359, gde upućuje na Žalbeni podnesak tužilaštva, fusnote 321- 325.

¹³⁶⁹ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 95-96, 101.

¹³⁷⁰ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 102 and 104.

¹³⁷¹ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 105.

¹³⁷² Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 106-109.

Pretno veće, iako jeste zaključilo da su žrtve bile van borbenog stroja, kako je to napomenuo Šljivančanin, nije pomenulo njihovu posebnu ranjivost kao jedan od faktora kod odmeravanja kazne.¹³⁷³

(ii) Diskusija

407. Žalbeno veće se slaže sa Šljivančaninom da je činjenica da neki optuženi nije fizički izvršio određeno krivično delo relevantna za utvrđivanje odgovarajuće kazne. Štaviše, prilikom utvrđivanja težine krivičnog dela moraju se uzeti u obzir ne samo konkretne okolnosti u predmetu, nego i oblik i stepen učestvovanja optuženog u činjenju krivičnog dela.¹³⁷⁴ Međutim, iako praksa Međunarodnog suda ukazuje na to da pomaganje i podržavanje predstavlja niži oblik odgovornosti od naređivanja, počinjenja, ili učestvovanja u udruženom zločinačkom poduhvatu, za koji se stoga može izreći blaža kazna,¹³⁷⁵ težina krivičnih dela koja su u osnovi¹³⁷⁶ ostaje značajan faktor kako bi se izrazila ukupnost kažnjivog ponašanja.

408. Žalbeno veće napominje da je Pretno veće naznačilo da je svesno toga da se prilikom ocenjivanja težine krivičnog dela može uzeti u obzir sveukupni uticaj zločina na žrtve i njihove porodice.¹³⁷⁷ Konkretno, Pretno veće je napomenulo sledeće:

Osim veoma malog broja lica koja su bila podvrgnuta okrutnom postupanju ili mučenju, sve žrtve krivičnih dela u ovom predmetu ubijene su datog dana. Za njih su posledice bile konačne. Članovi uže porodice su ostali bez svojih najdražih. U skoro svim slučajevima bol i patnja prouzrokovani takvom tragedijom pogoršani su neizvesnošću u vezi sa sudbinom koja je zadesila te žrtve.¹³⁷⁸

409. U delu Prvostepene presude koji se odnosi na odmeravanje kazne, Pretno veće nije izričito pomenulo posebnu ranjivost ratnih zarobljenika u vreme počinjenja predmetnih dela i uticaj koji je to imalo na njih, iako zaključci o tome postoje u tekstu Prvostepene presude.¹³⁷⁹ Žalbeno veće primećuje da je razmatranje Pretnog veća o sveukupnom uticaju na žrtve i njihove porodice koje je sadržano u gorenavedenom paragrafu bilo usredsređeno na činjenicu da ih je većina ubijena pošto je bila podvrgnuta mučenju “[o]sim veoma malog broja lica koja su bila podvrgnuta okrutnom postupanju ili mučenju”. U delu Prvostepene presude koji se odnosi na odmeravanje kazne Pretno veće nije izričito razmotrilo uticaj mučenja *per se* na žrtve i njihove porodice. Budući da je Šljivančaninu izrečena osuđujuća presuda samo za mučenje ratnih zarobljenika, iz

¹³⁷³ Replika tužilaštva na podnesak respondenta, par. 110.

¹³⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 249; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182.

¹³⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 265; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 92; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 268; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 102, 182; Drugostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 75. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 388; Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 280.

¹³⁷⁶ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 741.

¹³⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 684.

¹³⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 685.

¹³⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 510, 523, 537-538.

Prvostepene presude nije sasvim jasno kako je Pretresno veće, prilikom utvrđivanja kazne, ocenilo ukupni uticaj mučenja na žrtve i njihove porodice. Žalbeno veće se ne slaže sa Šljivančaninovom tvrdnjom da te posledice predstavljaju “manje relevantan” faktor prilikom utvrđivanja adekvatne kazne zbog toga što su žrtve kasnije ubijene.¹³⁸⁰ Što se tiče svedoka Čakalića i Berghofera, transkripti sa suđenja na koje se oslonilo tužilaštvo jasno pokazuju da obojica imaju ozbiljne, dugotrajne i štetne posledice zlostavljanja na Ovčari.¹³⁸¹

410. U delu Prvostepene presude koji se odnosi na odmeravanje kazne, Pretresno veće nije detaljno razradilo razmere i surovost zločina.¹³⁸² Međutim, na više mesta u Prvostepenoj presudi, Pretresno veće je iznelo brojne zaključke kojima je potvrđeno da su ratni zarobljenici bili podvrgnuti stravičnom mučenju i okrutnom postupanju. Konkretno, Žalbeno veće podseća da je oko 200 ratnih zarobljenika, s izuzetkom četvorice, bilo prisiljno da prođe kroz špalir srpskih vojnika, koji su ih dok su prolazili žestoko tukli raznim predmetima uključujući drvene palice, kundake od pušaka, motke, lance i štake, i vređali ih.¹³⁸³ Premlaćivanja su nastavljena u hangaru i trajala su satima.¹³⁸⁴ Mnoge zarobljenike su udarali predmetima kao što su gvozdene šipke i kundaci od pušaka, kao i nogama.¹³⁸⁵ Damjana Samardžića su udarali pesnicama i tako žestoko tukli da dugo nije mogao da se pomeri.¹³⁸⁶ Kemala (Ćemana) Saitija su zgrabili za kosu i više puta divljački udarili njegovom glavom o betonski pod.¹³⁸⁷ Niko nije pokušao da zaustavi nasilje,¹³⁸⁸ a vojnici su se organizovano smenjivali kako bi nastavili sa premlaćivanjem.¹³⁸⁹

411. Tužilaštvo tvrdi da, iako je “u tekstu [Prvostepene presude] konstatovalo da su premlaćivanjem i mučenjem žrtvama nanete teške duševne i telesne patnje, Pretresno veće, prilikom odmeravanja kazne, nije uzelo u obzir izuzetno teške posledice po žrtve”.¹³⁹⁰ Pretresno veće je zaključilo da je premlaćivanjem žrtvama nanet težak bol i patnja¹³⁹¹ i da su uslovi zatočenja na Ovčari, uključujući atmosferu straha i stalnu pretnju nasiljem, prouzrokovali teške duševne i telesne patnje.¹³⁹² S tim u vezi, Žalbeno veće napominje da je bol koji je nanet ratnim zarobljenicima predstavljao jedan od elemenata krivičnog dela mučenja i da ga, kao takav, Pretresno veće nije moglo uzeti u obzir prilikom ocenjivanja težine krivičnog dela za potrebe

¹³⁸⁰ Šljivančaninov Podnesak respondenta, par. 355.

¹³⁸¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 173-174. V. Emil Čakalić, T. 5908, 5933-5934, Dragutin Berghofer, T. 5288, 5293.

¹³⁸² Prvostepena presuda, par. 689-691.

¹³⁸³ Prvostepena presuda, par. 526.

¹³⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 527.

¹³⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 527.

¹³⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 527.

¹³⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 527.

¹³⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 237.

¹³⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 238.

¹³⁹⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 172.

¹³⁹¹ Prvostepena presuda, par. 527.

¹³⁹² Prvostepena presuda, par. 525.

odmeravanja kazne. Bez obzira na to, “razmjeri dugotrajne tjelesne, psihičke i emocionalne patnje neposrednih žrtava smatraju se relevantnim za težinu krivičnih djela”.¹³⁹³

412. Iako Žalbeno veće uvažava činjenicu da Prvostepena presuda, kada se sagleda u celini,¹³⁹⁴ sadrži brojne zaključke o tome da su, u svetlu ubistava ratnih zarobljenika, članovi njihovih najužih porodica ostali bez svojih najmilijih i da su, u gotovo svim slučajevima, patnja i bol prouzrokovani takvom tragedijom bili pogoršani neizvesnošću u vezi sa sudbinom tih žrtava,¹³⁹⁵ Žalbeno veće nije u mogućnosti da utvrdi kako je Pretresno veće odvagalo posledice mučenja po žrtve i njihove porodice, odnosno da li je i u kojoj meri uzelo u obzir posebnu ranjivost zarobljenika¹³⁹⁶ kada je utvrđivalo Šljivančaninovu kaznu. Kako je ranije napomenuto, te zločine karakterisala je izuzetna okrutnost i surovost prema ratnim zarobljenicima, od kojih su neki pre toga bili ranjeni budući da su odvedeni iz vukovarske bolnice; ta lica bila su u skladu s međunarodnim pravom zaštićena na osnovu svog statusa posebne ranjivosti.¹³⁹⁷

413. U svetlu gorenavedenog, Žalbeno veće smatra da je Pretresno veće prilikom odmeravanja kazne napravilo primetnu grešku u primeni diskrecionog ovlašćenja.¹³⁹⁸ Bez obzira na to što Pretresno veće nije pogrešilo u svojim činjeničnim zaključcima, uzimajući u obzir gorenavedene zaključke Pretresnog veća o težini zločina, a naročito posledice mučenja po žrtve i njihove porodice, naročito ranjiv položaj zarobljenika, i veoma velik broj žrtava, Žalbeno veće konstatuje da je kazna zatvora u trajanju od pet godina nerazumna utoliko što se može zaključiti da je Pretresno veće moralo propustiti da na odgovarajući način primeni svoje diskreciono ovlašćenje.¹³⁹⁹ Žalbeno veće stoga konstatuje da kazna zatvora u trajanju od pet godina ne odražava na odgovarajući način nivo težine krivičnih dela koja je počinio Šljivančanin.

(c) Odvraćanje

414. Tužilaštvo tvrdi da bi kazna koja se izriče Šljivančaninu onima koji se nalaze na položaju vlasti morala da prenese da će njihov propust da postupe u skladu sa svojim odgovornostima biti na odgovarajući način kažnjen; u svetlu ovoga, povećanje kazne bi bolje poslužilo u svrhu odvraćanja

¹³⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683, gde se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Krnjelac*, par. 512.

¹³⁹⁴ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 435.

¹³⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 685.

¹³⁹⁶ Posebna ranjivost žrtava uzima se u obzir kao otežavajuća okolnost od strane Žalbenog veća. V. Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 353.

¹³⁹⁷ Prema tome, postoji konvencija posvećena postupanju sa ratnim zarobljenicima. V. generalno Ženevska konvencija III. Ranjivost žrtava nekog zločina može se smatrati dokazom težine krivičnog dela. V. Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 352; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683.

¹³⁹⁸ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 187.

¹³⁹⁹ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*, para. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 394; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*, par. 95; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 44.

nego kazna od samo pet godina.¹⁴⁰⁰ Šljivančanin ne iznosi nikakve konkretne argumente kao odgovor na ovu tvrdnju.

415. Žalbeno veće podseća da je jedan od ciljeva Međunarodnog suda, kad izvodi pred lice pravde lica odgovorna za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava,¹⁴⁰¹ da spreči buduća kršenja.¹⁴⁰² Međutim, čak i ako je odvracanje jedna od glavnih svrha kažnjavanja (dok je druga retribucija),¹⁴⁰³ ovom faktoru “ne valja pridati preveliku važnost u sveukupnom odmjeravanju kazni koje će se izreći licima osuđenim pred Međunarodnim sudom”.¹⁴⁰⁴ Pretresno veće je obavezno da kaznu odmeri tako da bude prilagođena ličnim prilikama optuženog i težini krivičnog dela.¹⁴⁰⁵

416. Iako Pretresno veće nije izričito pomenulo odvracanje kada je razmatralo faktore koje je uzelo u obzir prilikom odmeravanja kazne Šljivančaninu, budući da je odvracanje u opštem smislu ranije navelo kao jednu od “glavnih svrha kažnjavanja”,¹⁴⁰⁶ može se pretpostaviti da je ono uzeto u obzir prilikom izricanja njegove kazne.¹⁴⁰⁷ Shodno tome, argumenti tužilaštva se odbijaju.

417. U svetlu gorenavedenog, Treći žalbeni osnov tužilaštva delimično se usvaja, utoliko što kazna zatvora u trajanju od pet godina ne odražava na odgovarajući način stepen težine krivičnih dela koja je počinio Šljivančanin.

D. Uticaj zaključaka Žalbenog veća na kaznu koja je izrečena Šljivančaninu

418. Žalbeno veće podseća da, na osnovu pravila 87(C) Pravilnika, kada se radi o izricanju kazne, pretresno veće “izr[iče] kaznu za svaku od optužbi po kojoj je optuženi proglašen krivim i nav[odi] da li će se kazne izdržavati konsektivno ili uporedno, osim ukoliko [ne] odluči da primeni svoje ovlašćenje da izrekne jedinstvenu kaznu koja odražava ukupno kažnjivo ponašanje optuženog.” Izričući Šljivančaninu jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od pet godina,¹⁴⁰⁸ Pretresno veće je imalo u vidu ukupnost njegovog kažnjivog ponašanja. Žalbeno veće podseća da je konstatovalo da je primetna greška napravljena prilikom primene diskrecionog ovlašćenja Pretresnog veća kada je

¹⁴⁰⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 178.

¹⁴⁰¹ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 72.

¹⁴⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 801.

¹⁴⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 185; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 806; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 678.

¹⁴⁰⁴ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 48, citirano s odobravanjem u Drugostepenoj presudi u predmetu *Aleksovski*, par. 185, Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 801, i Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 46.

¹⁴⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 717.

¹⁴⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 683, gde se poziva na Presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 48; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*, par. 136-137 gde upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 800-801, 860; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1073-1075; 1079; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 678; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 145, 185; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 46; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 402.

¹⁴⁰⁷ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 803.

¹⁴⁰⁸ Ptvostepena presuda, par. 716.

Šljivančaninu izrečena kazna zatvora u trajanju od pet godina za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu mučenja ratnih zarobljenika u hangaru na Ovčari 20. novembra 1991, po tački 7 Optužnice.¹⁴⁰⁹ Žalbena veće dalje podseća da je ukinulo oslobađajuću presudu koja je Šljivančaninu izrečena u vezi s pomaganjem i podržavanjem u krivičnom delu ubistva ratnih zarobljenika u hangaru na Ovčari 20. novembra 1991, po tački 4 Optužnice.¹⁴¹⁰

419. U svetlu gorenavedenog, Žalbena veće, na osnovu okolnosti predmeta, uključujući težinu krivičnih dela za koje je Šljivančaninu izrečena osuđujuća presuda i gorenavedeno ukidanje oslobađajuće presude koja mu je izrečena, preinačava, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Vaz, kaznu izrečenu Šljivančaninu na kaznu zatvora u trajanju od 17 godina.

¹⁴⁰⁹ V. gore par. 412-413.

¹⁴¹⁰ V. gore par. 103.

VII. DISPOZITIV

Iz gorenavedenih razloga, **ŽALBENO VEĆE**,

NA OSNOVU člana 25 Statuta i pravila 117 i 118 Pravilnika;

IMAJUĆI U VIDU pismene podneske strana u postupku i argumente koje su izneli na žalbenom pretresu 21. i 23. januara 2009;

ZASEDAJUĆI na javnoj sednici;

PRIHVATA Prvi žalbeni osnov tužilaštva, u delu u kom se tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo zaključivši da, u smislu člana 5 Statuta, individualne žrtve zločina protiv čovečnosti moraju biti civili; **ODBACUJE** Prvi žalbeni osnov tužilaštva u svim drugim aspektima; **POTVRĐUJE** oslobađajuće presude koje su Veselinu Šljivančaninu i Miletu Mrkšiću izrečene na osnovu člana 5 Statuta;

PRIHVATA, većinom glasova, Drugi žalbeni osnov tužilaštva; **UKIDA**, uz suprotno mišljenje sudije Vaz, oslobađajuću presudu koja je Veselinu Šljivančaninu izrečena po tački 4 Optužnice, i **PROGLAŠAVA**, na osnovu članova 3 i 7(1) Statuta, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Vaz, Veselina Šljivančanina krivim po tački 4 Optužnice za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu ubistva 194 lica navedena u Prilogu Prvostepenoj presudi;

PRIHVATA Treći žalbeni osnov tužilaštva, u delu u kom se navodi da kazna zatvora od pet godina na odgovarajući način ne odražava težinu krivičnih dela koja je počinio Šljivančanin;

ODBIJA Žalbu tužilaštva u svim drugim aspektima;

ODBIJA Žalbu Mileta Mrkšića u celosti;

POTVRĐUJE osuđujuće presude koje su Miletu Mrkšiću izrečene po tačkama 4, 7 i 8 Optužnice;

ODBIJA Žalbu Veselina Šljivančanina u celosti;

POTVRĐUJE osuđujuću presudu koja je Veselinu Šljivančaninu izrečena po tački 7 Optužnice;

POTVRĐUJE kaznu zatvora u trajanju od 20 godina koja je izrečena Miletu Mrkšiću, s tim da mu se, na osnovu pravila 101(C), u kaznu uračunava vreme koje je do sada proveo u pritvoru;

UKIDA kaznu zatvora u trajanju od pet godina koju je Pretresno veće izreklo Veselinu Šljivančaninu i **IZRIČE** mu, većinom glasova, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Vaz, kaznu zatvora u trajanju od 17 godina, pri čemu mu se, na osnovu pravila 101(C), u kaznu uračunava vreme koje je do sada proveo u pritvoru;

NALAŽE, u skladu s pravilom 103(C) i pravilom 107 Pravilnika, da Mile Mrkšić i Veselin Šljivančanin ostanu u pritvoru Međunarodnog suda do okončanja priprema za njihovo prebacivanje u države u kojima će izdržavati svoje kazne.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je engleski tekst merodavan.

/potpis na originalu/

sudija Theodor Meron, predsedavajući

/potpis na originalu/

sudija Mehmet Güney

/potpis na originalu/

sudija Fausto Pocar

/potpis na originalu/

sudija Liu Daqun

/potpis na originalu/

sudija Andréia Vaz

Sudija Fausto Pocar prilaže delimično suprotno mišljenje.

Sudija Andréia Vaz prilaže delimično suprotno mišljenje.

Dana 5. maja 2009,

U Hagu,

Holandija

[pečat Međunarodnog suda]

VIII. DELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE POCARA

1. U ovoj Presudi, Žalbeno veće prihvata Drugi žalbeni osnov tužilaštva i Žalbu tužilaštva na kaznu koja je izrečena Šljivančaninu.¹ Slažem se s obrazloženjem većine i zaključkom da je Pretresno veće napravilo pravnu grešku kada je konstatovalo da je Šljivančaninova obaveza da zaštiti ratne zarobljenike u skladu sa zakonima i običajima ratovanja prestala kada je Mrkšić izdao naređenje za povlačenje.² Takođe se slažem s većinom sudija da je Pretresno veće napravilo primetnu grešku u primeni svog diskrecionog ovlašćenja kada je zaključilo da kazna zatvora u trajanju od pet godina na odgovarajući način odražava težinu krivičnih dela koja je počinio Šljivančanin, a naročito posledice koje je mučenje imalo po žrtve i njihove porodice, posebnu ranjivost zarobljenika i veoma veliki broj žrtava.³ Međutim, iz razloga koji su dole detaljno navedeni, ne mogu se složiti sa preostalim obrazloženjem većine u diskusiji o Drugom žalbenom osnovu tužilaštva, kao ni s osuđujućom presudom koja je Šljivančaninu u skladu s tim izrečena za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu ubistva.⁴ Ne slažem se ni s odlukom većine sudija da se pooštri kazna koju je Šljivančaninu izreklo Pretresno veće.⁵

2. Iz razloga koji su već navedeni u mojim suprotnim mišljenjima u predmetima *Tužilac protiv Galića*,⁶ *Tužilac protiv Semanze*⁷ i *Tužilac protiv Rutagande*,⁸ ne verujem da Žalbeno veće ima ovlašćenje da neku grešku Pretresnog veća ispravi naknadnim izricanjem nove ili teže osuđujuće presude u žalbenom postupku. Isto tako, ne verujem da Žalbeno veće ima ovlašćenje da optuženom izrekne novu kaznu koja bi bila stroža od one koju je izreklo Pretresno veće. Žalbeno veće je obavezno da primenjuje član 25(2) Statuta Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Statut MKSJ), pridržavajući se pritom osnovnih načela ljudskih prava koja su ugrađena, između ostalog, u Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (dalje u tekstu: MPGPP).⁹ Član 14(5) MPGPP predviđa da “[s]vako ko je osuđen za neko krivično delo ima pravo na to da osuđujuću presudu i kaznu koja mu je izrečena preispita viši sud u skladu sa zakonom”. Shodno tome, pravo na ulaganje žalbe na osuđujuću presudu, ne isključujući osuđujuće presude koje su prvi put izrečene u žalbenom postupku, trebalo bi dati i optuženima pred ovim Međunarodnim sudom.

¹ Drugostepena presuda, par. 101-103 i 417.

² Drugostepena presuda, par. 64-74 i 75, prva rečenica.

³ Drugostepena presuda, par. 413.

⁴ Drugostepena presuda, par. 61-63 i 76-103.

⁵ Drugostepena presuda, par. 418-419.

⁶ *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006, Delimično protivno mišljenje sudije Pocara, str. 187, par. 2.

⁷ *Tužilac protiv Laurenta Semanze*, predmet br. ICTR-97-20-A, Presuda, 20. maj 2005, Suprotno mišljenje sudije Pocara, str. 131-133.

⁸ *Tužilac protiv Georgesa Andersona Nderubumwe Rutagande*, predmet br. ICTR-96-3-A, Presuda, 26. maj 2003, Suprotno mišljenje sudije Pocara (dalje u tekstu: Suprotno mišljenje u predmetu *Rutaganda*), str. 4.

⁹ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 999 U.N.T.S. 171, koji je stupio na snagu 23. marta 1976.

3. Žalbeno veće je imalo priliku da razmotri delokrug svojih ovlašćenja u vezi sa žalbama tužilaštva na oslobađajuće presude ili kazne u mnogim predmetima. Nažalost, praksa ovog Međunarodnog suda i Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (dalje u tekstu: MKSR) u vezi sa žalbama tužilaštva bila je, i opisivana je, kao “nedosledna”.¹⁰ Tu praksu sam analizirao u svojim ranijim suprotnim mišljenjima i neću ovde na to opširnije podsećati.¹¹ Želeo bih samo da primetim da, u okviru ranije sudske prakse koja je oscilirala, Žalbeno veće nije nikada razjasnilo koji eventualni razlozi opravdavaju odstupanje Žalbenog veća od безусловnog prava garantovanog MPPGP-om da viši sud preispita i osuđujuću presudu i kaznu.¹² To ne čini ni Žalbeno veće u ovoj Presudi. Tvrdim da Žalbeno veće ne može smatrati da se njegovo ovlašćenje za izricanje nove osuđujuće presude ili za izricanje strože kazne podrazumeva samo po sebi. Pored toga, smatram da ne postoji nijedan razlog da se Međunarodnom sudu dopusti da bude izuzetak od primene načela ugrađenih u MPGPP, u skladu sa značenjem koje im je pridao Komitet za ljudska prava (dalje u tekstu: KLJP), odnosno, upravo ono telo kome je povereno tumačenje MPGPP u opštu svrhu nadzora njegove primene i sprovođenja.

4. KLJP je u više navrata konstatovao da je dopustivo da se nekom licu po prvi put izrekne osuđujuća presuda i kazna od strane najvišeg suda u nekoj jurisdikciji, ali da “ta okolnost, sama po sebi, ne ograničava pravo optuženog na preispitivanje osuđujuće presude i kazne od strane višeg suda”.¹³ Pored toga, u predmetu *Gomarić v. Spain*, KLJP je zaključio da član 14(5) “garantuje ne samo to da će presuda biti upućena višem sudu [...] nego i to da će *osuđujuća presuda* biti podvrgnuta drugom preispitivanju”.¹⁴ To znači da, kada se nekome izrekne osuđujuća presuda nakon ulaganja žalbe na oslobađajuću presudu, dotično lice ima pravo da viši sud po drugi put

¹⁰ V, na primer, Bing Bing Jia, “*The Right of Appeal in the Proceedings Before the ICTY and ICTR*”, u Gabriella Venturini and Stefania Bariatti (ur.), *Liber Fausto Pocar. Diritti individuali e giustizia internazionale* (Milano: Giuffrè, 2009), p. 425.

¹¹ V. Suprotno mišljenje u predmetu *Rutaganda*, str. 1-3; v. takode *Tužilac protiv Radislava Krstića*, predmet br. IT-98-33-A, Presuda, 19. april 2004, par. 219-229 i str. 87; *Tužilac protiv Milomira Stakića*, predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006, str. 144; *Tužilac protiv Milana Martića*, predmet br. IT-95-11-A, Presuda, 8. oktobar 2008, str. 128; v. *contra Tužilac protiv Laurenta Semanze*, predmet br. ICTR-97-20-A, Presuda, 20. maj 2005, str. 131-133; *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006, str. 186; *Tužilac protiv Athanasea Serombe*, predmet br. ICTR-2001-66-A, Presuda, 12. mart 2008, par. 239.

¹² U kontestu Drugostepene presude u predmetu *Rutaganda*, sudije Meron i Jorda su u svom izdvojenom mišljenju primetile da bi odsustvo bilo kakvog prava na ulaganje žalbe na osuđujuću presudu koju je po prvi put izreklo Žalbeno veće, osim ukoliko predmet nije vraćen pretresnom veću, “verovatno ugrozilo osnovno načelo pravičnosti priznato kako u međunarodnom pravu tako i u mnogim nacionalnim pravnim sistemima”. Oni su napomenuli da, budući da se u tom slučaju kazna ne pooštava, nema potrebe za detaljnim ocenjivanjem uskladenosti pristupa Žalbenog veća sa tim “osnovnim načelom pravičnosti”. Ipak, oni bili mišljenja da je, “s obzirom na značaj pokrenutih pitanja, apsolutno neophodno da se Žalbeno veće time pozabavi ubuduće, kako bi našlo rešenja koja su u skladu s osnovnim načelima pravičnosti i zakonitog postupka” (Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, Izdvojeno mišljenje sudija Merona i Jorde, str. 1). Žalbeno veće se gorenavedenim pitanjem još nije pozabavilo.

¹³ KLJP, Saopštenje br. 1095/2002, *Gomarić v. Spain*, 26. avgust 2005. (dalje u tekstu: *Gomarić v. Spain*), par. 7.1; KLJP, Saopštenje br. 1073/2002, *Terron v. Spain*, 5. novembar 2004, par. 7.4; KLJP, Saopštenje br. 836/1998, *Gelazauskas v. Lithuania*, 17. mart 2003, par. 7.2; v. takode KLJP, Saopštenje br. 75/1980, *Finali v. Italy*, 31. mart 1983, par. 12.

¹⁴ *Gomarić v. Spain*, par. 7.1 (naglasak dodat).

preispita osuđujuću presudu i kaznu koja mu je izrečena. Ovo je u skladu sa stavom koji je KLJP izneo u predmetu *Larrañaga v. The Philippines*, u kom je konstatovano da je član 14(5) prekršen kada je optuženom uskraćeno preispitivanje smrtne kazne nakon što mu je Vrhovni sud Filipina, posle prvostepene oslobađajuće presude, izrekao osuđujuću presudu za silovanje i ubistvo.¹⁵

5. Ova analiza potvrđuje stav koji sam zauzeo u svojim ranijim suprotnim mišljenjima, naime da je standard ljudskih prava koji su usvojile Ujedinjene nacije taj da lice, kome je u žalbenom postupku izrečena osuđujuća presuda nakon što mu je u prvostepenom postupku izrečena oslobađajuća presuda, ima pravo da viši sud preispita tu osuđujuću presudu u skladu sa zakonom. Na osnovu MPGPP i njegovog tumačenja od strane KLJP, preko 150 država se pridržava ovog standarda. Bilo bi neopravdano da Međunarodni sud usvoji niži standard ljudskih prava, posebno ako se ima u vidu ozbiljnost krivičnih postupaka. Po mom mišljenju, neutemeljen je svaki od argumenata koji su tokom vremena navođeni da bi se osporio obavezujući karakter načela ugrađenih u MPGPP za Međunarodni sud. Ja ću se sada pojedinačno pozabaviti tim argumentima.

6. Primenjivost načela sadržanog u članu 14(5) MPGPP i prateće prakse Međunarodnog suda dovođena je u pitanje na osnovu toga što ne odražava neki običaj. Konkretno, primećeno je da je jedan broj država potpisnica MPGPP ili dostavio interpretativne deklaracije ili izneo rezerve na član 14(5) MPGPP. Takođe je istaknuto da su 42 države potpisnice MPGPP ratifikovale i Sedmi protokol Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (dalje u tekstu: EKLJP).¹⁶ Član 2(1) Sedmog protokola EKLJP propisuje da “[s]vako ko je osuđen za krivično delo od strane nekog suda ima pravo na preispitivanje osuđujuće presude ili kazne koja mu je izrečena od strane višeg suda”, ali u sledećem paragrafu takođe navodi da “[o]vo pravo podleže izuzecima kada se radi o lakšim krivičnim delima, kako je propisano zakonom, ili u slučajevima kada je dotičnom licu u prvostepenom postupku sudio najviši sud ili mu je izrečena osuđujuća presuda po žalbi na oslobađajuću presudu”. Bilo je tvrdnji da su, prilikom ratifikovanja Sedmog protokola EKLJP, pomenute 42 države iznele stav da član 14(5) MPGPP ne sadrži ništa što bi ih efikasno sprečavalo da prave izuzetke u odnosu na obavezu da omoguće ulaganje žalbe na osuđujuću presudu.

¹⁵ KLJP, Saopštenje br. 1421/2005, *Larrañaga v. The Philippines*, 24. jul 2006, par. 7.8; v. takode KLJP, Saopštenje br. 1381/2005, *Moreno v. Spain*, 25. jul 2007, par. 7.2; KLJP, Saopštenje br. 1332/2004, *Juan García Sánchez and Bienvenida González Clares v. Spain*, 15. novembar 2006, par. 7.2; KLJP, Saopštenje br. 1325/2004, *Mario Conde Conde v. Spain*, 13. novembar 2006, par. 7.2; *uporediti sa* KLJP, Saopštenje br. 521/1992, *Kulomin v. Hungary*, 22. mart 1996, par. 11.7, u kom je Vrhovni sud ukinuo presudu prvostepenog suda kojom je optuženi bio proglašen krivim za okrutno ubistvo i, umesto toga, izreklo optuženom osuđujuću presudu za okrutno ubistvo iz koristoljublja. KLJP je konstatovao da nije bilo kršenja člana 14(5) budući da je predsednik Vrhovnog suda nakon toga ponovo razmotrio tu odluku.

¹⁶ Protokol br. 7 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950, E.T.S. 117, stupio na snagu 1. novembra 1988. (dalje u tekstu: Sedmi protokol EKLJP).

7. Na samom početku, primećujem da je Žalbena veće bilo u prilici da konstatuje da MPGPP “predstavlja deo opšteg međunarodnog krivičnog prava i da se na toj osnovi primenjuje”.¹⁷ Takođe, primećujem da je, budući da je Žalbena veće obavezno da se pridržava načela ugrađenog u član 14(5) MPGPP bez obzira na stav međunarodnog običajnog prava po tom pitanju, gorepomenuti prigovor na primenjivost načela sadržanih u MPGPP bespredmetan. U svakom slučaju, tvrdim da nijedan od gorenavedenih argumenata nije uverljiv. Kao prvo, te deklaracije je dostavio ili rezerve izneo veoma mali broj država, pri čemu se više njih odnosi na materiju drugačiju od one koja je relevantna za ovaj predmet.¹⁸ Drugo, napominjem da odredbe MPGPP i odredbe EKLJP u vezi s pravom na žalbu nisu oprečne, već samo predviđaju drugačije standarde zaštite prava na pravično suđenje. Jedno od ključnih načela u oblasti međunarodne zaštite ljudskih prava jeste da, kada postoje različiti međunarodni standardi, treba da prevlada najviši standard. Pored toga, razlika u obimu obaveza prihvaćenih od strane država na osnovu MPGPP i EKLJP objašnjava se različitim mehanizmima sprovođenja koji su svojstveni tim instrumentima. Ratifikujući EKLJP, države moraju prihvatiti obaveznu nadležnost Evropskog suda za ljudska prava, čije su odluke obavezujuće za te države.¹⁹ Shodno tome, činjenica da su države potpisnice EKLJP ratifikovale instrument u kom je obim izvesnih prava ograničen, ne može se tumačiti kao dokaz da te države ta prava priznaju samo u konkretno određenim granicama. Naprotiv, to znači da su te države samo u tom ograničenom obimu prihvatile *nadležnost* Evropskog suda za ljudska prava.

8. Drugi argument koji je iznet jeste da Međunarodni sud, pošto nije država, ne može da iznosi rezerve na član 14(5) MPGPP, ali da se može smatrati da njegov Statut ima takav učinak. Ja se s tim ne slažem, budući da smatram da činjenica da se u ime Međunarodnog suda ne mogu iznositi nikakve rezerve na član 14(5) MPGPP, dodatno potkrepljuje argument da se načelo ugrađeno u taj član bez izuzetka odnosi i na Međunarodni sud. Ni činjenica da Međunarodni sud nije nacionalni sud, kao ni činjenica da on ne može postati strana potpisnica MPGPP, ne dovode u pitanje obavezujući karakter MPGPP i ne umanjuju relevantnost stavova KLJP. Naprotiv, posebne okolnosti vezane za Međunarodni sud govore protiv takvog zaključka. Međunarodni sud je organ

¹⁷ *Tužilac protiv Jeana-Boscoa Barayagwize*, predmet br. ICTR 97-19-AR72, Odluka, 3. novembar 1999, par. 40. Žalbena veće je dalje konstatovalo da, shodno tome, “[m]eđunarodni ugovori o ljudskim pravima kao što su [EKLJP] i Američka konvencija o ljudskim pravima, i sudska praksa koja se na osnovu njih razvila, predstavljaju autoritativne pravne izvor[e] koji mogu biti od pomoći u primeni i tumačenju merodavnog prava Međunarodnog suda. Stoga, oni sami po sebi nisu obavezujući za Međunarodni sud. Međutim, oni su autoritativni kao izraz međunarodnog običaja”.

¹⁸ Samo 14 država iznelo je rezerve ili podnelo deklaracije koje se tiču člana 14(5). Sve te rezerve nisu konkretno vezane za dotično pitanje. Naime, rezervu ili deklaraciju da se ne daje pravo žalbe na osuđujuću presudu izrečenu u žalbenom postupku nakon ukidanja oslobađajuće presude izričito su iznele Austrija, Belgija, Nemačka, Luksemburg i Norveška (međutim, nakon usvajanja Zakona o krivičnom postupku, kojim je uvedeno pravo na ponovno ispitivanje osuđujuće presude koju je izrekao neki viši sud, Norveška je ograničila svoju rezervu, protiveći se pravu na žalbu protiv osuđujućih presuda u žalbenom postupku samo ukoliko je žalba zasnovana na navodnim greškama u oceni dokaza vezanih za pitanje krivice; v. KLJP, Saopštenje br. 789/1997, *Bryhn v. Norway*, 2. novembar 2000, u *Report of the Human Rights Committee, G.A.O.R.*, Dodatak br. 40 (A/55/40, tom II)).

¹⁹ EKLJP, Deo II; v. naročito, članove 19 i 46.

Ujedinjenih nacija, čija je Generalna skupština jednoglasno odobrila MPGPP. Kao neposredan izraz htenja upravo one međunarodne organizacije koja je dala podsticaj i jednoglasno podržala MPGPP, Međunarodni sud nema pravo da izbegava primenu načela koja su u njega ugrađena. Odsustvo bilo kakvog sredstva za ulaganje prigovora u vezi s nedrdržavanjem MPGPP-a od strane Međunarodnog suda razlog je više da se pažljivo zaštiti pravo nekog lica na žalbu, naročito s obzirom na ozbiljnost njegovih krivičnih postupaka.

9. Pored toga, Statut MKSJ ne može se tumačiti tako da oslobađa Međunarodni sud obaveze da se pridržava načela koje je ugrađeno u član 14(5) MPGPP. Konkretno, ne nalazim nikakav osnov za tvrdnju da je logična posledica odredbe Statuta MKSJ u kojoj se predviđa mogućnost ulaganja žalbe tužilaštva na oslobađajuću presudu to da se u žalbenom postupku mogu izricati osuđujuće presude. Generalni sekretar je u svom Izveštaju naveo da bi pravo na žalbu trebalo da bude predviđeno u Statutu, "budući da predstavlja osnovni element građanskih i političkih prava pojedinca i da je, između ostalog, inkorporirano u [MPGPP]".²⁰ U svetlu gorenavedenog, osnovna pravila tumačenja nalažu da se, ako nije u pitanju poseban izuzetak, Statut ne može tumačiti kao derogiranje osnovnog prava na ulaganje žalbe koje je ugrađeno u član 14(5), ukoliko može biti tumačen u skladu s pravom na ulaganje žalbe koje je u njemu sadržano. Pravo tužilaštva da ulaže žalbe na oslobađajuće presude može se obezbediti u kontekstu Statuta MKSJ bez ugrožavanja (superiornog) prava optuženog na ulaganje žalbe na osuđujuće presude. To se može biti uraditi jednostavno, putem odluke o vraćanju predmeta pretresnom veću, kada Žalbeno veće smatra da treba izreći novu osuđujuću presudu ili povećati kaznu. Usled toga, čak kada bi tekst Statuta i dopuštao drugačije tumačenje, što ja ne prihvatam, mora se izabrati ono tumačenje koje je u skladu s načelom prava na žalbu.

10. Najzad, iznete su i tvrdnje da razlozi efikasnosti govore protiv priznavanja prava optuženog na ulaganje žalbi na osuđujuće presude koje se po prvi put izriču u žalbenom postupku. Međutim, ovaj stav je u suprotnosti s dugom praksom Žalbenog veća, gde je više puta konstatovano da bojazni u pogledu efikasnosti sprovođenja pravde ne mogu nikada ići na štetu standarda ljudskih prava.²¹

²⁰ Izveštaj generalnog sekretara na osnovu paragrafa 2 Rezolucije Saveta bezbednosti br. 808 (1993), UN Doc. No. S/25704 (3. maj 1993), par. 116.

²¹ V., na primer, *Tužilac protiv Namera Orića*, predmet br. IT-03-68-AR73.2, Odluka po interlokutornoj žalbi u vezi s dužinom dokaznog postupka odbrane, 20. jul 2005, par. 8; *Tužilac protiv Edouarda Karamere i drugih*, predmet br. ICTR-98-44-AR15bis.3, Odluka po žalbama na osnovu pravila 15bis(D), 20. april 2007, par. 24 i 28; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-AR73.2, Odluka po žalbi odbrane na odluku o daljem toku postupka, 16. maj 2008, par. 19; *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.9, Odluka po žalbi Slobodana Praljka protiv odluke Pretresnog vijeća u vezi s prijevodom dokumenta od 18. maja 2008, 4. septembar 2008, par. 25.

11. Pored toga, primećujem da ovaj Međunarodni sud i MKSR, koje je Savet bezbednosti osnovao da se u ime međunarodne zajednice bave najtežim krivičnim delima, služe kao primeri najbolje prakse koja se odnosi na krivično gonjenje međunarodnih krivičnih dela. Ove institucije to čine u periodu od velikog značaja za istoriju međunarodnog krivičnog prava, što se vidi iz razvoja stalnog Međunarodnog krivičnog suda, koji trenutno radi na svojim prvim krivičnim postupcima, i osnivanja *ad hoc* i mešovutih sudova kao što su Specijalni sud za Liban i vanredna veća sudova Kambodže. Shodno tome, ovaj Međunarodni sud i MKSR imaju obavezu da primenjuju najviši standard ljudskih prava.

12. U zaključku, nakon što je zaključilo da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo potvrdivši da, pošto je Mrkšić izdao naređenje za povlačenje, Šljivančanin više nije imao obavezu da zaštiti ratne zarobljenike, smatram da je Žalbeno veće trebalo drugačije da se postavi u ovoj Presudi. Ono je predmet trebalo da vrati sudijama prvostepenog veća kako bi utvrdile da li je, na osnovu raspoloživih dokaza, van razumne sumnje dokazana Šljivančaninova krivica za pomaganje i podržavanje u krivičnom delu ubistva. Ovakav pristup je bio posebno imperativan u okolnostima ovog predmeta budući da su, u svetlu zaključka da Šljivančanin nije imao obavezu da obezbedi sigurnost ratnih zarobljenika, mnoge činjenične okolnosti ostale potpuno neistražene od strane Pretresnog veća. Žalbeno veće se upušta u ocene koje obiluju činjenicama vezanim za to da li je Šljivančanin bio svestan Mrkšićevog naređenja za povlačenje vojnika JNA,²² da li je Šljivančaninovo nečinjenje doprinelo ubistvima ratnih zarobljenika²³ i da li je on shvatao da je ubijanje ratnih zarobljenika na Ovčari postalo verovatno.²⁴ Žalbeno veće izriče osuđujuću presudu na osnovu sudskog spisa, a da nije posmatralo svedočenje svedoka ili izvođenje dokaza, faktore koji mogu biti izuzetno značajni prilikom ocenjivanja pouzdanosti svedoka. Na taj način, Žalbeno veće po prvi put u ovom predmetu donosi zaključke o pitanjima koja, pre svega, spadaju u domen odgovornosti pretresnih veća, kao što su zaključci o činjeničnim pitanjima koji su od ključnog značaja za donošenje presude o krivici. Ti zaključci sada moraju ostati neosporeni, što predstavlja očigledno kršenje Šljivančaninovog prava žalbe na osuđujuće presude.

13. Isto tako, vraćanje odmeravanja kazne Pretresnom veću kako bi se obezbedilo da pravo žalbe na kaznu bude ispoštovano, od naročite je važnosti u okolnostima ovog predmeta. U ovom predmetu, Žalbeno veće ne smatra da je Pretresno veće pogrešilo samo zbog toga što je nepravilno uzelo u obzir jedan od spornih faktora u vezi s odmeravanjem kazne, ili zbog toga što je napravilo grešku u vezi s nekom od činjenica na kojima je zasnovalo svoju diskrecionu ocenu, ili zbog toga što nije ispravno uočilo jedno ili više pravnih načela merodavnih za odmeravanje kazne. Umesto

²² Drugostepena presuda, par. 61-62.

²³ Drugostepena presuda, par. 76-100.

²⁴ Drugostepena presuda, par. 63.

toga, Žalbeno veće zaključuje da je Pretresno veće prilikom utvrđivanja primerene kazne u potpunosti pogrešilo, iako je pravilno uzelo u obzir sve faktore koji su relevantni za odmeravanje kazne, zbog posebno teške prirode počinjenih krivičnih dela. Drugim rečima, Žalbeno veće smatra da se kazna mora u potpunosti iznova odmeriti. To ponovno ocenjivanje mora izvršiti Pretresno veće, budući da je ono veće s primarnom odgovornošću za ocenjivanje dokaza i širokim diskrecionim ovlašćenjima u pogledu ispunjenja obaveze da kazne individualizira tako da budu primerene prilikama optuženog i težini krivičnog dela. To potpuno ponovno ocenjivanje čini još imperativnijom potrebu da viša instanca preispita rezultirajuću kaznu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je engleski tekst merodavan.

Dana 5. maja 2009.
U Hagu,
Holandija

/potpis na originalu/
sudija Fausto Pocar

IX. DELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE VAZ

1. Podržavam Presudu Žalbenog veća u vezi sa žalbama koje su uložili Mile Mrkšić i Veselin Šljivančanin. Sa žaljenjem konstatujem da se ne mogu složiti sa stavom većine sudija u vezi sa Drugim žalbenim osnovom koji je iznelo tužilaštvo. Po mom mišljenju, iz razloga koji su objašnjeni u daljem tekstu, Žalbeno veće nije moglo van razumne sumnje zaključiti da je Šljivančanin pomagao i podržavao krivično delo ubistva, te je zaključak Pretresnog veća o oslobađajućoj presudi stoga trebalo da ostavi nepromenjen. Shodno tome, ne mogu da podržim preinačenje kazne zasnovano na novoj osuđujućoj presudi koju je izreklo Žalbeno veće.¹

A. *Mens rea*

2. Nisam u potpunosti ubeđena da je Šljivančanin posedovao potrebnu *mens rea* za pomaganje i podržavanje nečinjenjem u krivičnom delu ubistva.² S tim u vezi, napominjem da se, kako bi izreklo osuđujuću presudu u okviru ovog vida odgovornosti, Pretresno veće mora van razumne sumnje uveriti da je Šljivančanin znao da će (i) ratni zarobljenici na Ovčari verovatno biti ubijeni i da će (ii) svojim propustom da s tim u vezi preduzme odgovarajuće mere pomoći u počinjenju ubistava.³ Pretresno veće je konstatovalo da ne može to da zaključi, pa je stoga Šljivančaninu izreklo oslobađajuću presudu za krivično delo ubistva.⁴ Da bi preinačilo ovu oslobađajuću presudu, Žalbeno veće mora utvrditi da je zaključak koji je donelo Pretresno veće bio nerazuman i da je *jedini* razuman zaključak koji se na osnovu dokaza mogao izvesti taj da Šljivančanin nije posedovao traženo znanje.⁵

3. Hronološki gledano – nakon što je detaljno razmotrilo posredne dokaze, uključujući Šljivančaninovo znanje o ranijim incidentima zlostavljanja i ubijanja⁶ – Pretresno veće je razumno zaključilo da Šljivančanin nije mogao predvideti da će do ubijanja doći sve dok ratni zarobljenici ostanu pod nadzorom JNA. Ti zaključci su u Drugostepenoj presudi potvrđeni.⁷ Pretresno veće je zatim zaključilo da je *tek nakon potpunog izvršenja naređenja* za povlačenje vojnika JNA ubijanje postalo verovatno.⁸ Međutim, ono nije moglo sa sigurnošću da zaključi da je Šljivančanin za ovo

¹ Drugostepena presuda, par. 418-419.

² Drugostepena presuda, par. 61-63.

³ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43; Drugostepena presuda, par. 49.

⁴ Prvostepena presuda, par. 672-674.

⁵ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 458; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 18; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 67.

⁶ Prvostepena presuda, par. 375, 663-666, 672, 691. Ovo znanje, zajedno sa propustom JNA da zaštiti ratne zarobljenike, činilo je osnov za osuđujuću presudu koja je Šljivančaninu izrečena za mučenje (Prvostepena presuda, par. 663-667, 672, 674, 715).

⁷ Drugostepena presuda, par. 57-60.

⁸ Prvostepena presuda, par. 672.

naređenje saznao u vreme kada ga je izdao Mrkšić.⁹ Naprotiv, ono je naglasilo da bi eventualna sugestija da je on o tome bio obavešten na “druge načine”, a ne tako što je bio u Negoslavcima, predstavljala puko nagađanje.¹⁰ U ovoj situaciji, Pretresno veće se nije upuštalo u analizu pitanja kada je i da li je on za to saznao u kasnijoj fazi, pošto je utvrdilo da je Šljivančaninova odgovornost s tim u vezi prestala “kad je povučen i poslednji pripadnik JNA”.¹¹

4. U Drugostepenoj presudi je zaključeno da je Šljivančanin znao da će do ubijanja verovatno doći čim je saznao za naređenje za povlačenje.¹² Prema Drugostepenoj presudi, to se dogodilo tokom njegovog sastanka sa Mrkšićem “u noći 20. novembra 1991,” budući da je “Mrkšić morao reći Šljivančaninu da je povukao obezbeđenje JNA”.¹³ Međutim, nema nijednog jasnog dokaza navedenog u prilog tom zaključku.¹⁴ Naprotiv, čini se da je ovaj ključni zaključak, koji mora biti *jedini* razuman zaključak, zasnovan isključivo na Šljivančaninovom svedočenju da se on raspitao o daljim zadacima i obavezama,¹⁵ iako nema nikakvih dokaza o tome šta je Mrkšić zapravo odgovorio na ta pitanja.¹⁶ Pored toga, ne zna se sa sigurnošću ni tačno vreme kada je taj sastanak održan, pa stoga ni kada je Šljivančanin to verovatno saznao.¹⁷ U okolnostima ovog predmeta, u kojima se Šljivančanin sa Mrkšićem mogao sastati tek posle 20:00 časova, povlačenje vojnika je bilo okončano do 21:00 časova,¹⁸ a ubijanja usledila ubrzo posle toga,¹⁹ takav nedostatak preciznosti u pogledu kažnjive *mens rea* trebalo bi da bude poguban po svaki eventualni zaključak u vezi s krivicom van razumne sumnje.

5. U svetlu striktnog standarda žalbenog preispitivanja,²⁰ uključujući tradicionalno uvažavanje koje se iskazuje prema pretresnim većima u pogledu činjeničnih pitanja i, uzimajući u obzir spis iz prvostepenog postupka i argumente strana u postupku iznete u žalbenom postupku, nisam ubeđena da postoje dovoljni osnovi za preinačenje zaključka Pretresnog veća u ovom pogledu. Naravno, ako

⁹ Prvostepena presuda, par. 387-389, 661, 672, 691.

¹⁰ Prvostepena presuda, par. 661.

¹¹ Prvostepena presuda, par. 673.

¹² Drugostepena presuda, par. 62.

¹³ Drugostepena presuda, par. 62.

¹⁴ Up. Prvostepena presuda, par. 388; Veselin Šljivančanin, T.13663-13666, 13983-13990; Ljubiša Vukanović, T. 15046. Upravo suprotno, Pretresno veće je zaključilo da Šljivančanin nije učestvovao u prenošenju Mrkšićevog naređenja da se snage JNA povuku sa Ovčare (Prvostepena presuda, par. 285) i da nije prisustvovao referisanju na komandnom mestu u Negoslavcima 20. novembra 1991. (Prvostepena presuda, par. 387).

¹⁵ Drugostepena presuda, par. 62.

¹⁶ Takođe primećujem da je ovaj iskaz zapravo dat u kontekstu Šljivančaninove zabrinutosti za ratne zarobljenike i njegovog osećaja da će oni u načelu biti bezbedni pod stalnom zaštitom JNA, a ne kao referenca na neki konkretan razgovor održan u kontekstu povlačenja (Veselin Šljivančanin, T.13981-13983).

¹⁷ Drugostepena presuda ne izjašnjava se po tom pitanju.

¹⁸ Prvostepena presuda, par. 86, 389.

¹⁹ Prvostepena presuda, par. 252.

²⁰ Npr. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 9: “Kada žalbu iznosi optužba, Žalbeno vijeće će presudu poništiti samo ako ocijeni da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da ne donese konkretni činjenični zaključak van razumne sumnje, pri čemu se oslobađajuća presuda zasnivala na nepostojanju takvog zaključka.”

nije znao da će ubistva verovatno uslediti, Šljivančanin nije mogao znati da će svojim nečinjenjem doprineti počinjenju tih krivičnih dela.

6. U svetlu ovog zaključka, pitanja Šljivančaninove trajne obaveze činjenja i značajnog doprinosa postaju bespredmetna, s obzirom na činjenicu da bi bilo nemoguće izreći osuđujuću presudu u odsustvu tražene *mens rea*. Dolenavedena analiza ilustruje moje bojazni u vezi s druga dva potrebna elementa, kojima ću se poz baviti *ad abundantiam*, samo kako bih ukazala da tužilaštvo nije ni blizu uspelo da eliminiše “svaku razumnu sumnju” u pogledu Šljivančaninove krivice.²¹

B. Šljivančaninova obaveza činjenja

7. Iako delim mišljenje Žalbenog veća u vezi s opštim pravnim načelima koja se odnose na pitanje kontinuiteta pravne obaveze da se zaštite ratni zarobljenici,²² imam neke rezerve u pogledu konkretnih činjenica u ovom predmetu.

8. U ovom predmetu, nadzor nad ratnim zarobljenicima ostao je u okviru iste Sile koja drži ratne zarobljenike čiji su svi agenti imali obavezu da ih štite, a ta obaveza je pak podlegala njihovim odgovarajućim položajima u hijerarhiji. Šljivančanin je bio podređen Mrkšiću i, za razliku od od prave *de jure* nadležnosti, imao je samo ograničene i privremeno prenete funkcije da zaštiti ratne zarobljenike.²³ U tim okolnostima, posledice naređenja njegovog komandanta za povlačenje sa Ovčare bile bi da je Šljivančanin, iako je ostao “agent” organa bezbednosti OG Jug, prestao da bude “agent zaduže[n] za zaštitu ili nadzor”.²⁴ Stoga, ono nije, po mom mišljenju, pokrenulo Šljivančaninovu obavezu prema ratnim zarobljenicima do tačke koja bi mu nalagala da se ne povinuje (čak i pod pretpostavkom da je bio blagovremeno obavešten o naređenju za povlačenje) ili da preduzme bilo kakve druge neposredne mere.²⁵ U stvari, tim naređenjem je primarna obaveza vraćena Mrkšiću i Šljivančanin, u tom konkretnom trenutku, nije imao nikakvog valjanog razloga za verovanje da njegov pretpostavljeni neće ispuniti svoju obavezu da obezbedi zaštitu ratnih zarobljenika.²⁶ Po mom mišljenju, tužilaštvo nije dokazalo suprotno.

²¹ Up. Drugostepena presuda, par. 49.

²² Imam rezerve u pogledu neposredne primene članova 12 i 46 Ženevske konvencije III na ovaj predmet, s obzirom na to da nije bilo prebacivanja na drugu Silu koja drži ratne zarobljenike ili na drugu lokaciju, ali podržavam da načelo prema kojem ratni zarobljenici moraju uvek biti zaštićeni “on nameće obavezu svakom agentu zaduženom za zaštitu ili nadzor nad ratnim zarobljenicima da obezbedi da njihovo prebacivanje pod nazor drugog agenta ne umanjí zaštitu na koju ti zarobljenici imaju pravo.” (Drugostepena presuda, par. 71).

²³ V. Prvostepena presuda, par. 399-400, 668, 673, 691. V. takode Drugostepena presuda, par. 83-92.

²⁴ V. Drugostepena presuda, par. 89.

²⁵ U Drugostepenoj presudi se ispravno naglašava da “u odsustvu nekog konkretnog ovlašćenja komandanta, Šljivančanin, na osnovu svoje službene dužnosti organa bezbednosti OG, nije bio konkretno odgovoran za ratne zarobljenike” (par. 86).

²⁶ V. gore, par. 3.

9. Ovim dolazim do trećeg pitanja koje se tiče Šljivančaninove mogućnosti činjenja i posledica njegovog propusta da deluje.

C. Značajan doprinos

10. Kako je ispravno konstatovano u Drugostepenoj presudi, smatrati nekoga odgovornim za pomaganje i podržavanje nečinjenjem iziskuje dokazivanje van razumne sumnje značajnog doprinosa počinjenju konkretnog krivičnog dela putem kažnjivog nečinjenja.²⁷ Ipak, konačni zaključci su, po svemu sudeći, zasnovani na donekle spekulativnim sugestijama u vezi s tim šta je Šljivančanin trebalo ili mogao da učini, da spreči zločine.²⁸

11. U drugostepenoj presudi se prihvata da se Šljivančanin može smatrati odgovornim samo za to što je propustio da preduzme mere nakon što je saznao za naređenje o povlačenju koje je izdao njegov pretpostavljeni, ali se ne precizira kada se to zapravo desilo.²⁹ U Drugostepenoj presudi se dalje zaključuje da je Šljivančaninova nadležnost nad vojnom policijom 80. mtbr JNA bila ograničena, baš kao i njegova mogućnost da, posle Mrkšićevog naređenja, deluje kako bi zaštitio ratne zarobljenike.³⁰ Zaključci o Šljivančaninovoju mogućnosti da preduzme sugerisane mere stoga su, po svemu sudeći, zasnovani isključivo na njegovom pretpostavljenom uticaju na snage koje više nisu bile podređene njemu, što bi mu omogućilo da ih spreči da izvrše naređenje njihovog pretpostavljenog (Mrkšića).³¹ U tom smislu, iako ja ni na koji način ne osporavam zaključak Žalbenog veća u vezi s načelom koje može iziskivati od nekog starešine da deluje izvan njegove *de jure* nadležnosti kako bi se suprotstavio nezakonitom naređenju,³² nisam ubeđena da su činjenice ovog predmeta u vreme kada je predmetno naređenje izdato bile takve da povlače Šljivančaninovu odgovornost za to što se nije povinovao ili suprotstavio tom naređenju, čak i ako bi se, *arguendo*, pretpostavilo da je on za to naređenje saznao pre njegovog potpunog izvršenja.

12. U tom smislu, napominjem da u spisu ovog predmeta nema nikakvih dokaza o tome kako je Šljivančanin tačno reagovao kada je saznao za povlačenje (ako je to uopšte i učinio pre izvršenja naređenja), uključujući i to da li je obavestio Mrkšića o rizicima u vezi s tim. Na suđenju nije utvrđeno da li je Šljivančanin razgovarao s generalom Vasiljevićem ili s nekim od njegovih

²⁷ Drugostepena presuda, par. 81.

²⁸ Drugostepena presuda, par. 93, 96-100. Pored toga, nisam u potpunosti ubeđena sugestijom tužilaštva koja je usvojena u Drugostepenoj presudi (par. 97-98) da je imati "značajno[g] [uticaja] na krivično delo" isto što i nečiniti kako bi "verovatnoća" tih zločina bila "znatno manja."

²⁹ Drugostepena presuda, par. 79-80. V. gore, par. 4, u vezi s nedoumicama u pogledu vremena koje je Šljivančanin imao na raspolaganju za činjenje ukoliko je za naređenje o povlačenju saznao nepun sat pre njegovog izvršenja.

³⁰ Drugostepena presuda, par. 92.

³¹ Drugostepena presuda, par. 93, 96-100.

³² Drugostepena presuda, par. 94 (treća rečenica i dalje). V. takode par. 99, fusnota 331, u kojoj se razjašnjava sledeće: "[t]o je princip međunarodnog humanitarnog prava da su potčinjeni dužni da se ne pridržavaju očito protivzakonitih naređenja ili naređenja za koja su znali da su protivzakonita" (naglasak dodat).

pukovnika.³³ Pored toga, nisu izvedeni nikakvi dokazi u vezi s tim da li je Šljivančanin pokušao da spreči povlačenje. Najzad i što je značajno, ograničeno vreme koje je proteklo od tog trenutka kad je Šljivančanin navodno saznao za naređenje o povlačenju i ubijanju zarobljenika umanjuje značaj većine sugestija iznetih u vezi s koracima koji su Šljivančaninu realno stajali na raspolaganju u tom trenutku. Tužilaštvo nije pokazalo, na suđenju ili u žalbenom postupku, koja dodatna sredstva su Šljivančaninu stajala na raspolaganju u toj situaciji.³⁴

D. Zaključak

13. Ukratko, imam rezerve u pogledu sva tri osnovna obeležja koja moraju biti ustanovljena van razumne sumnje. Prema tome, analiza Drugostepene presude kod mene izaziva previše nedoumica da bih mogla da se složim s preinačenjem oslobađajuće presude. Iako navedene pravne greške treba da budu ispravljene, okolnosti ovog predmeta su takve da ova greška nema nikakvog uticaja na presudu. Štaviše, tužilaštvo nije pokazalo da nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo da izvede činjenične zaključke koji bi doveli do zaključka o oslobađajućoj presudi. Pored toga, kada je reč o zaključcima koje Pretresno veće nije donelo (značajan doprinos), tužilaštvo – po mom mišljenju – nije izvelo ni dovoljne dokaze na suđenju niti je u žalbenom postupku iznelo ikakve uverljive argumente kojima bi ubedilo Žalbeno veće da o ovim pitanjima sâmo donese zaključak van razumne sumnje.

14. U skladu s osnovnim načelom krivičnog prava, tamo gde postoji sumnja, ne može biti izrečena osuđujuća presuda – *in dubio pro reo*. U žalbenom postupku, to bi značilo da nema dovoljno razloga za ukidanje oslobađajuće presude.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je verzija na engleskom merodavna.

Dana 5. maja 2009,
U Hagu, Holandija

/potpis na originalu/
sudija Andréia Vaz

³³ Prvostepena presuda, par. 389; Veselin Šljivančanin, T. 13666-13667. Ni Šljivančanin, niti bilo koji drugi svedok nisu na suđenju ispitani o tome da li je on podneo izveštaj Vasiljeviću o povlačenju snaga i/ili zatražio ikakvu pomoć u tom pogledu.

³⁴ AT. 234.

X. DODATAK I: ISTORIJSKI POSTUPAK

A. Pretpretresni i pretresni postupak

1. Prvobitna optužnica protiv Mileta Mrkšića, Miroslava Radića i Veselina Šljivančanina potvrđena je od strane sudije Fouada Riada 7. novembra 1995.¹ Mrkšić se Međunarodnom sudu predao 15. maja 2002. Prilikom prvog stupanja pred Sud 16. maja 2002, Mrkšić se izjasnio da se ne oseća krivim ni po jednoj od tačaka optužnice.² Veselin Šljivančanin uhapšen je u Beogradu 13. juna 2003, a na Međunarodni sud doveden je 1. jula 2003. Prilikom prvog stupanja pred Sud 3. i 10. jula 2003, Šljivančanin se izjasnio da se ne oseća krivim ni po jednoj od optužbi.³

2. Dana 29. avgusta 2002, tužilaštvo je podiglo drugu izmenjenu optužnicu samo protiv Mrkšića.⁴ Dana 21. jula 2004, tužilaštvo je podnelo zahtev za odobrenje da podigne objedinjenu izmenjenu optužnicu protiv Mrkšića, Radića i Šljivančanina. Na osnovu Odluke Pretresnog veća od 23. januara 2004, tužilaštvo je 9. februara 2004. podiglo Objedinjenu izmenjenu optužnicu protiv trojice optuženih.⁵ Posle daljih podnesaka odbrane u kojima se navode nedostaci u formi te optužnice, Pretresno veće je naložilo tužilaštvu da podigne modifikovanu optužnicu,⁶ što je i učinjeno 26. avgusta 2004.⁷ Ta optužnica je ponovo izmenjena nalogom Pretresnog veća,⁸ pa je tužilaštvo 15. novembra 2004. podiglo Treću objedinjenu izmenjenu optužnicu.⁹ Treća objedinjena izmenjena optužnica je važeća optužnica.¹⁰

¹ V. *Tužilac protiv Mileta Mrkšića i drugih*, predmet br. IT-95-13/1-I, Optužnica, 7. novembar 1995; Potvrda optužnice, 7. novembar 1995.

² Prvostepena presuda, par. 718.

³ Prvostepena presuda, par. 720.

⁴ V. *Tužilac protiv Mileta Mrkšića i drugih*, predmet br. IT-95-13/1-PT, Druga izmenjena optužnica, 29. avgust 2002.

⁵ Objedinjena izmenjena optužnica, 9. februar 2004.

⁶ V. *Tužilac protiv Mileta Mrkšića i drugih*, predmet br. IT-95-13/1-PT, Odluka o formi modifikovane objedinjene izmenjene optužnice, 20. juli 2004.

⁷ V. *Tužilac protiv Mileta Mrkšića i drugih*, predmet br. IT-95-13/1-PT, Druga modifikovana objedinjena izmenjena optužnica, 26. avgust 2004.

⁸ V. *Tužilac protiv Mileta Mrkšića i drugih*, predmet br. IT-95-13/1-PT, Odluka o formi Druge modifikovane objedinjene izmenjene optužnice, 29. oktobar 2004.

⁹ V. *Tužilac protiv Mileta Mrkšića i drugih*, predmet br. IT-95-13/1-PT, Treća objedinjena izmenjena optužnica, 15. novembar 2004.

¹⁰ V. *Tužilac protiv Mileta Mrkšića*, predmet br. IT-95-13/1-PT, Odluka po Trećoj objedinjenoj izmenjenoj optužnici, 9. mart 2005, str. 6.

3. Prvostepena presuda je doneta 27. septembra 2007. Pretresno veće je Mrkšiću izreklo osuđujuću presudu na osnovu članova 3 i 7(1) Statuta za sledeće: (a) ubistvo, (b) mučenje i (c) okrutno postupanje, kao kršenja zakona ili običaja ratovanja.¹¹ Pretresno veće je Mrkšiću izreklo jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.¹²

4. Pretresno veće je Šljivančaninu izreklo osuđujuću presudu po članovima 3 i 7(1) Statuta za mučenje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.¹³ Pretresno veće je Šljivančaninu izreklo jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od pet godina.¹⁴

B. Žalbeni postupak

1. Najave žalbe

5. Tužilaštvo, Šljivančanin i Mrkšić su svoje najave žalbi dostavili 29. oktobra 2007.¹⁵

6. Dana 15. aprila 2008, tužilaštvo je zatražilo odobrenje da izmeni Prvi osnov svoje Najave žalbe na osnovu pravila 108 Pravilnika.¹⁶ Dana 5. maja 2008, Žalbeno veće je odobrilo zahtev i naložilo tužilaštvu da u roku od dva dana od donošenja te odluke dostavi Izmenjenu Najavu žalbe,¹⁷ što je tužilaštvo i učinilo.¹⁸

2. Raspoređivanje sudija

7. Nalogom od 7. novembra 2007, tadašnji predsednik Međunarodnog suda, sudija Fausto Pocar, rasporedio je u sastav Žalbenog veća u ovom postupku sledeće sudije: sudiju Theodora Merona, predsedavajućeg, sudiju Mohameda Shahabuddeena, sudiju Mehmeta Güneya, sudiju

¹¹ Prvostepena presuda, par. 712.

¹² Prvostepena presuda, par. 713.

¹³ Prvostepena presuda, par. 715.

¹⁴ Prvostepena presuda, par. 716.

¹⁵ Najava žalbe tužilaštva, 29. oktobar 2007; Šljivančaninova najava žalbe, 29. oktobar 2007; Mrkšićeva najava žalbe, 29. oktobar 2007.

¹⁶ Zahtev tužilaštva za odobrenje da izmeni Najavu žalbe, 15. april 2008. V. takođe Zajednički odgovor na Zahtev tužilaštva za odobrenje da izmeni Najavu žalbe, 25. april 2008; Replika tužilaštva na Zajednički odgovor na Zahtev tužilaštva za odobrenje da izmeni Najavu žalbe, 29 April 2008.

¹⁷ Odluka po Zahtevu tužilaštva za odobrenje da izmeni Najavu žalbe, 5. maj 2008, par. 3-4.

¹⁸ Izmenjena najava žalbe tužilaštva, 7. maj 2008.

Liu Daquna, sudiju Andrésu Vaz.¹⁹ Dana 13. novembra 2007, sudija Theodor Meron imenovao je sebe za predžalbenog sudiju.²⁰ Dana 12. novembra 2008, sudiju Shahabuddeena zamenio je sudija Pocar.²¹

3. Žalbeni podnesci

8. Mrkšić i Šljivančanin su 23. novembra 2007 dostavili zajednički zahtev odbrane u kom su zatražili da rokovi za podnošenje njihovih žalbenih podnesaka i odgovora na Žalbeni podnesak tužilaštva ne počnu da teku dok im se ne dostavi službeni prevod Prvostepene presude na bosanski/hrvatski/srpski jezik.²² Dana 14. decembra 2007, Žalbeno veće je delimično odobrilo Mrkšićev i Šljivančaninov zahtev i naložilo da svoje žalbene podneske i odgovore na Žalbeni podnesak tužilaštva dostave u roku od 40, odnosno 20 dana po prijemu prevoda Prvostepene presude.²³

(a) Mrkšićeva žalba

9. Mrkšić je svoj Žalbeni podnesak dostavio na poverljivoj osnovi 8. jula 2008.²⁴ Međutim, tužilaštvo je 14. jula 2008. podnelo zahtev kojim od Žalbenog veća traži da odbaci Mrkšićev žalbeni podnesak i Dodatak zbog toga što je u Žalbenom podnesku prekoračeno ograničenje broja reči utvrđeno u Uputstvu o dužini podnesaka i zahteva, kao i zbog toga što je Dodatak netačan i sadrži argumentaciju o meritumu.²⁵ Mrkšić je 18. jula 2008. dostavio odgovor u kom je zatražio odobrenje da ispravljeni Žalbeni podnesak i Dodatak dostavi do 22. jula 2008.²⁶ Shodno tome, Mrkšić je 22. jula 2008. dostavio ispravljenju poverljivu verziju svog Žalbenog

¹⁹ Nalog kojim se raspoređuju sudije u predmetu pred Žalbenim većem, 7. novembar 2007.

²⁰ Nalog kojim se imenuje predžalbeni sudija, 13. novembar 2007.

²¹ Nalog kojim se preraspoređuju sudije u predmetu pred Žalbenim većem, 12. novembar 2008.

²² Zajednički zahtev odbrane Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanina za produženje roka za podnošenje njegovog [sic] Žalbenog podneska, 23. novembar 2007, str. 3-4. V. takode Odgovor tužilaštva na Zajednički zahtev za produženje roka za podnošenje Mrkšićevog i Šljivančaninovog žalbenog podneska, 29. novembar 2007.

²³ Odluka po zajedničkom zahtevu odbrane za produženje roka za podnošenje podnesaka, 14. decembar 2007, str. 2.

²⁴ Žalbeni podnesak Mileta Mrkšića (poverljivo), 8. juli 2008.

²⁵ Zahtev tužilaštva za odbacivanje Mrkšićevog žalbenog podneska i dodatka, 14. jul 2008.

²⁶ Odgovor odbrane Mileta Mrkšića na Zahtev tužilaštva za odbacivanje Žalbenog podneska i Dodatka od 14. jula 2008, 18. jul 2008.

podneska²⁷ koju je Žalbeno veće priznalo kao valjan podnesak 23. jula 2008.²⁸ Žalbeno veće je dalje naložilo tužilaštvu da do 28. avgusta 2008. dostavi konsolidovani podnesak respondenta²⁹ što je ono i učinilo na poverljivoj osnovi.³⁰ Mrkšić je svoju Repliku na podnesak respondenta dostavio na poverljivoj osnovi 15. septembra 2008,³¹ zajedno s javnom verzijom ispravljenog Žalbenog podneska.³² Javna verzija Mrkšićeve replike na podnesak respondenta zavedena je 6. oktobra 2008.³³

(b) Šljivančaninova žalba

10. Šljivančanin je svoj Žalbeni podnesak dostavio na poverljivoj osnovi 8. jula 2008.³⁴ Međutim, tužilaštvo je 18. jula 2008. podnelo zahtev kojim je od Žalbenog veća zatražilo da naloži Šljivančaninu da zatraži odobrenje za podnošenje izmenjene Najave žalbe i poništi nove osnove sadržane u njegovom Žalbenom podnesku.³⁵ Dana 26. avgusta 2008, Žalbeno veće je delimično odobrilo zahtev tužilaštva za poništenje i naložilo Šljivančaninu da u roku od tri dana dostavi izmenjenu Najavu žalbe.³⁶ Žalbeno veće je odobrilo tužilaštvu da, u roku od 15 dana, dostavi dopunske argumente uz svoj Podnesak respondenta i takođe naložilo Šljivančaninu da, u roku od sedam dana od podnošenja ovog podneska tužilaštva, dostavi repliku na Dopunski podnesak tužilaštva.³⁷

11. Shodno tome, Šljivančanin je 28. avgusta 2008. dostavio Izmenjenu Najavu žalbe.³⁸ On je istog dana na poverljivoj osnovi dostavio svoj izmenjeni Žalbeni podnesak,³⁹ a takođe i

²⁷ Žalbeni podnesak Mileta Mrkšića, ispravljen 22. jula 2008. (poverljivo), 22. jul 2008.

²⁸ Nalog u vezi s podneskom tužilaštva kao respondenta, 23. jul 2008, str. 3.

²⁹ *Ibid*, str. 3.

³⁰ Objedinjeni odgovor tužilaštva na žalbene podneske Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanina (poverljivo), 28. avgust 2008.

³¹ Replika Mileta Mrkšića na Podnesak respondenta tužilaštva (poverljivo), 15. septembar 2008.

³² Žalbeni podnesak Mileta Mrkšića, ispravljen 22. jula 2008 (javno), 15. septembar 2008.

³³ Replika Mileta Mrkšića na Podnesak respondenta tužilaštva (javna redigovana verzija), 6. oktobar 2008.

³⁴ Žalbeni podnesak u ime Veselina Šljivančanina (poverljivo), 8. jul 2008.

³⁵ Zahtev tužilaštva da se Šljivančaninu naloži da zatraži odobrenje za podnošenje izmenjene Najave žalbe i da se ponište novi osnovi sadržani u njegovom Žalbenom podnesku, 18. jul 2008. V. takođe Odgovor u ime Veselina Šljivančanina na Zahtev tužilaštva da se Šljivančaninu naloži da zatraži odobrenje za podnošenje izmenjene Najave žalbe i da se ponište novi osnovi sadržani u njegovom Žalbenom podnesku, 22. jul 2008.

³⁶ Odluka po Zahtevu tužilaštva da se Veselinu Šljivančaninu naloži da zatraži odobrenje za podnošenje izmenjene Najave žalbe i da se ponište novi osnovi sadržani u njegovom Žalbenom podnesku, 25. avgust 2008, zavedena 26. avgusta 2008, str. 15.

³⁷ *Ibid*, str. 15.

³⁸ Izmenjena najava žalbe Veselina Šljivančanina, 28. avgust 2008.

³⁹ Izmenjeni žalbeni podnesak u ime Veselina Šljivančanina (poverljivo), 28. avgust 2008.

javnu redigovanu verziju tog podneska.⁴⁰ Tužilaštvo je 28. avgusta 2008. dostavilo i poverljivi Objedinjeni podnesak respondenta na Mrkšićev i Šljivančaninov žalbeni podnesak.⁴¹ Dana 10. septembra 2008, tužilaštvo je na poverljivoj osnovi dostavilo Dopunski podnesak respondenta na Šljivančaninov izmenjeni Žalbeni podnesak,⁴² nakon čega je javna verzija njegovog Objedinjenog podneska respondenta i Dopunski podnesak respondenta usledila 15. septembra 2008.⁴³ Šljivančanin je 12. septembra 2008. na poverljivoj osnovi podneo Repliku na podnesak respondenta,⁴⁴ a 18. septembra 2008. dostavio je Dopunsku repliku.⁴⁵ Javna verzija Šljivančaninove replike na podnesak respondenta zavedena je 20. oktobra 2008, dok je javna verzija njegove Dopunske replike zavedena 26. septembra 2008.⁴⁶

(c) Žalba tužilaštva

12. Dana 14. januara 2008, tužilaštvo je na poverljivoj osnovi dostavilo svoj Žalbeni podnesak,⁴⁷ čija je javna redigovana verzija dostavljena 8. februara 2008.⁴⁸ I Mrkšić i Šljivančanin su 18. juna 2008. dostavili svoje podneske respondenta na Žalbeni podnesak tužilaštva, pri čemu je Mrkšićev podnesak zaveden na javnoj, a Šljivančaninov na poverljivoj osnovi.⁴⁹ Javna verzija Šljivančaninovog Podneska respondenta zavedena je 15. septembra 2008.⁵⁰ Dana 3. jula 2008, tužilaštvo je na poverljivoj osnovi dostavilo Repliku na podnesak respondenta,⁵¹ čija je javna redigovana verzija dostavljena 9. jula 2008.⁵²

⁴⁰ Izmenjeni žalbeni podnesak u ime Veselina Šljivančanina (javna redigovana verzija), 28. avgust 2008.

⁴¹ Objedinjeni podnesak respondenta tužilaštva na žalbene podneske Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanina (poverljivo), 28. avgust 2008.

⁴² Dopunski podnesak respondenta tužilaštva na Šljivančaninov izmenjeni žalbeni podnesak (poverljivo), 10. septembar 2008.

⁴³ Objedinjeni podnesak respondenta tužilaštva na žalbene podneske Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanina i Dopunski podnesak respondenta tužilaštva na Šljivančaninov žalbeni podnesak (javna redigovana verzija), 15. septembar 2008.

⁴⁴ Replika na podnesak respondenta u ime Veselina Šljivančanina (poverljivo), 12. septembar 2008.

⁴⁵ Dodatna replika u ime Veselina Šljivančanina (poverljivo), 18. septembar 2008.

⁴⁶ Replika na podnesak respondenta u ime Veselina Šljivančanina (javna redigovana verzija), 20. oktobar 2008; Dodatna replika u ime Veselina Šljivančanina (javna redigovana verzija), 26. septembar 2008.

⁴⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva (poverljivo), 14. januar 2008.

⁴⁸ Javna redigovana i ispravljena verzija Žalbenog podneska tužilaštva, 8. februar 2008.

⁴⁹ Podnesak respondenta Mileta Mrkšića na Žalbeni podnesak tužilaštva, 18. jun 2008; Podnesak respondenta u ime Veselina Šljivančanina (poverljivo), 18. jun 2008.

⁵⁰ Podnesak respondenta u ime Veselina Šljivančanina (javna redigovana verzija), 15. septembar 2008.

⁵¹ Objedinjena replika tužilaštva na podneske respondenta Mileta Mrkšića i Šljivančanina (poverljivo), 3. jul 2008.

⁵² Objedinjena replika tužilaštva na podneske respondenta Mileta Mrkšića i Šljivančanina (javna redigovana verzija), 9. jul 2008.

13. S obzirom na uticaj Drugostepene presude u predmetu *Martić*, donete 8. oktobra 2008, tužilaštvo je obavestilo Žalbeno veće u ovom predmetu da odustaje od drugog žalbenog podosnova koji je iznelo u okviru svog Prvog žalbenog osnova.⁵³

4. Ostali podnesci

14. Dana 26. marta 2008, Šljivančanin je Žalbenom veću u predmetu *Martić* podneo zahtev za istovremeno presuđenje po Žalbi tužilaštva u predmetu *Martić* i po Prvom žalbenom osnovu tužilaštva u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, između ostalog, po osnovu toga što se u oba predmeta pokreće zajedničko pravno pitanje u vezi s primenom člana 5 Statuta.⁵⁴ Međutim, Žalbeno veće u predmetu *Martić* je 16. aprila 2008. odbacilo Šljivančaninov zahtev.⁵⁵

15. Dana 2. aprila 2008, Šljivančanin je podneo hitan zahtev za pristup poverljivom materijalu u predmetu *Kordić* kako bi “adekvatno odgovorio” na pravna pitanja pokrenuta u Žalbenom podnesku tužilaštva u okviru njegovog Prvog žalbenog osnova,⁵⁶ ali je Žalbeno veće taj zahtev odbilo 22. aprila 2008.⁵⁷

16. Dana 20. oktobra 2008, nakon donošenja Drugostepene presude u predmetu *Martić*, Šljivančanin je podneo zahtev za odobrenje da tokom iznošenja svojih usmenih argumenata na žalbenom pretresu iznese dodatne argumente kako bi govorio o uticaju Drugostepene presude u predmetu *Martić* na njegove argumente u žalbenom postupku.⁵⁸ Dana 21. oktobra 2008,

⁵³ Transkript statusne konferencije, 16. oktobar 2008, T. 25.

⁵⁴ Zahtev Veselina Šljivančanina za istovremeno rešavanje po Žalbi tužilaštva u predmetu *Martić* i po Žalbi tužilaštva u predmetu *Mrkšić/Šljivančanin*, 26. mart 2008. V. takođe Odgovor tužilaštva na Zahtev tužilaštva na Zahtev u ime Veselina Šljivančanina za istovremeno rešavanje po Žalbi tužilaštva u predmetu *Martić* i po Žalbi tužilaštva u predmetu *Mrkšić/Šljivančanin*, 4. april 2008; Replika podnosiona zahteva na Odgovor tužilaštva na Zahtev u ime Veselina Šljivančanina za istovremeno rešavanje po Žalbi tužilaštva u predmetu *Martić* i po Žalbi tužilaštva u predmetu *Mrkšić/Šljivančanin*, 8. april 2008.

⁵⁵ Odluka po Zahtevu Veselina Šljivančanina kojim se traži istovremeno rešavanje u predmetima *Tužilac protiv Milana Martića* i *Tužilac protiv Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanina*, 16. april 2008.

⁵⁶ Hitan zahtev u ime Veselina Šljivančanina za pristup poverljivom materijalu u predmetu *Kordić*, 2. april 2008. V. takođe Odgovor tužilaštva na Hitan zahtev u ime Veselina Šljivančanina za pristup poverljivom materijalu u predmetu *Kordić*, 10. april 2008; Replika respondenta na Odgovor tužilaštva na Hitan zahtev u ime Veselina Šljivančanina za pristup poverljivom materijalu u predmetu *Kordić*, 14. april 2008.

⁵⁷ Odluka po zahtevu Veselina Šljivančanina za pristup poverljivom materijalu u predmetu *Kordić i Čerkez*, 22. april 2008, str. 4.

⁵⁸ Zahtev u ime Veselina Šljivančanina za dodatno vreme za iznošenje dopunskih argumenata tokom žalbenog pretresa ili i alternativno pravno sredstvo, 20. oktobar 2008.

Mrkšić se pridružio Šljivančaninovom zahtevu.⁵⁹ Žalbeno veće je 25. novembra 2008. odobrilo navedene zahteve.⁶⁰

5. Dodatni dokazi

17. Mrkšić je 15. oktobra 2008,⁶¹ odnosno 12. decembra 2008⁶² podneo dva poverljiva zahteva, u kojima traži prihvatanje dodatnih dokaza na osnovu pravila 115 Pravilnika. Oba navedena zahteva odbijena su 13. februara 2009.⁶³

6. Privremeno puštanje na slobodu

18. Dana 9. novembra 2007, Šljivančanin je podneo zahtev za privremeno puštanje na slobodu, modifikujući svoj raniji zahtev za privremeno puštanja na slobodu,⁶⁴ koji je izmenio 13. novembra 2007.⁶⁵ Dana 11. decembra 2007, Žalbeno veće je odobrilo Šljivančaninov zahtev za privremeno puštanje na slobodu.⁶⁶ Dana 26. juna 2008, Šljivančanin je podneo zahtev za izmenu uslova svog privremenog puštanja na slobodu.⁶⁷ Žalbeno veće je 22. jula

⁵⁹ Zahtev u ime g. Mileta Mrkšića za dodatno vreme za iznošenje dopunskih argumenata tokom žalbenog pretresa ili za dodatno pravno sredstvo, 21. oktobar 2008. V. takođe Zajednički odgovor tužilaštva na zahteve Veselina Šljivančanina i Mileta Mrkšića za dodatno vreme za iznošenje dopunskih argumenata tokom žalbenog pretresa ili i alternativno pravno sredstvo, 29. oktobar 2008; Replika u ime Veselina Šljivančanina na Zajednički odgovor tužilaštva na zahteve Veselina Šljivančanina i Mileta Mrkšića za dodatno vreme za iznošenje dopunskih argumenata tokom žalbenog pretresa ili i alternativno pravno sredstvo, 3. novembar 2008.

⁶⁰ Odluka po Šljivančaninovom i Mrkšićevom zahtevu da im se odobri dodatno vreme za iznošenje dopunskih argumenata tokom žalbenog pretresa ili alternativno pravno sredstvo i Nalog o rasporedu za žalbeni pretres, 25. novembar 2008, str. 5.

⁶¹ Zahtev Mileta Mrkšića na osnovu pravila 115 (poverljivo), 15. oktobar 2008. V. takođe Dodatak A Zahtevu Mileta Mrkšića na osnovu pravila 115 (poverljivo), 21. oktobar 2008; Odgovor tužilaštva na Zahtev Mileta Mrkšića na osnovu pravila 115 (poverljivo), 4. novembar 2008; Replika Mileta Mrkšića na Odgovor tužilaštva na zahtev na osnovu pravila 115 (poverljivo), 11. novembar 2008.

⁶² Drugi zahtev Mileta Mrkšića na osnovu pravila 115 (poverljivo), 12. decembar 2008. V. takođe Odgovor tužilaštva na Drugi zahtev Mileta Mrkšića na osnovu pravila 115 (poverljivo), 19. decembar 2008; Replika Mileta Mrkšića na Odgovor tužilaštva na Drugi zahtev na osnovu pravila 115 (poverljivo), 29. decembar 2008.

⁶³ Odluka po Prvom zahtevu Mileta Mrkšića na osnovu pravila 115 (poverljivo), 13. februar 2009; Odluka po Drugom zahtevu Mileta Mrkšića na osnovu pravila 115, 13. februar 2009.

⁶⁴ Zahtev Veselina Šljivančanina za privremeno puštanje na slobodu kojim se modifikuje Molba u ime Veselina Šljivančanina za privremeno puštanje na slobodu ili, alternativno, Zahtev za privremeno puštanje na slobodu podnet 5. oktobra 2007. (poverljivo), 9. novembar 2007.

⁶⁵ Izmenjeni zahtev Veselina Šljivančanina za privremeno puštanje na slobodu (poverljivo), 13. novembar 2007. V. takođe Odgovor tužilaštva na Izmenjeni zahtev Veselina Šljivančanina za privremeno puštanje na slobodu (poverljivo), 21. novembar 2007; Zahtev za odobrenje za ulaganje replike i Replika na Odgovor tužilaštva na Izmenjeni zahtev Veselina Šljivančanina za privremeno puštanje na slobodu (poverljivo), 22. novembar 2007.

⁶⁶ Odluka po zahtevu Veselina Šljivančanina za privremeno puštanje na slobodu, 11. decembar 2007.

⁶⁷ Zahtev za izmenu uslova privremenog puštanja na slobodu sa poverljivim Dodatkom I (delimično poverljivo), 26. jun 2008. V. takođe Odgovor tužilaštva na Zahtev Veselina Šljivančanina za izmenu uslova privremenog puštanja na slobodu, 3. jul 2008; Zahtev Veselina Šljivančanina za odobrenje za ulaganje replike i Replika na Odgovor tužilaštva na Zahtev Veselina Šljivančanina za privremeno puštanje na slobodu, 4. jul 2008.

2008. odobrilo pomenuti zahtev.⁶⁸ Dana 4. decembra 2008, Šljivančanin je pozvan da se vrati sa privremenog boravka na slobodi kako bi prisustvovao žalbenom pretresu.⁶⁹ Dana 9. aprila 2009, Žalbeno veće je ukinulo Šljivančaninovo privremeno puštanje na slobodu.⁷⁰

19. Mrkšić je podneo poverljivi zahtev za privremeno puštanje na slobodu 14. januara 2009,⁷¹ koji je Žalbeno veće odbilo 16. februara 2009.⁷²

7. Statusne konferencije

20. Statusne konferencije u skladu s pravilom 65*bis* Pravilnika održane su 19. februara 2008, 19. juna 2008, 16. oktobra 2008. i 23. januara 2009.

8. Žalbeni pretres

21. Pretres o meritumu žalbi održan je 21. i 23. januara 2009.⁷³

⁶⁸ Odluka po Zahtevu Veselina Šljivančanina za privremeno puštanje na slobodu, 22. jul 2008.

⁶⁹ Nalog za opoziv Veselina Šljivančanina s privremenog boravka na slobodi, 4. decembar 2008.

⁷⁰ Nalog kojim se ukida privremeno puštanje na slobodu Veselina Šljivančanina, 9. april 2009.

⁷¹ Zahtev Mileta Mrkšića za privremeno puštanje na slobodu (poverljivo), 14. januar 2009. V. takode Dodatak—Zahtev Mileta Mrkšića za privremeno puštanje na slobodu (poverljivo), 16. januar 2009; Odgovor tužilaštva na Zahtev Mileta Mrkšića za privremeno puštanje na slobodu (poverljivo), 26. januar 2009.

⁷² Odluka po Zahtevu Mileta Mrkšića za privremeno puštanje na slobodu (poverljivo), 16. februar 2009.

⁷³ Odluka po Šljivančaninovom i Mrkšićevom zahtevu da im se odobri dodatno vreme za iznošenje dopunskih argumenata tokom žalbenog pretresa ili alternativno pravno sredstvo i Nalog o rasporedu za žalbeni pretres, 25. novembar 2008.

XI. DODATAK II: GLOSAR IZRAZA

A. Spisak presuda Međunarodnog suda i ostalih presuda

1. Međunarodni sud

ALEKSOVSKI

Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog, predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000. (Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*).

BABIĆ

Tužilac protiv Milana Babića, predmet br. IT-03-72-A, Presuda po žalbi na kaznu, 18. juli 2005. (Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*).

BLAGOJEVIĆ I JOKIĆ

Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića, predmet br. IT-02-60-A, Presuda, 9. maj 2007. (Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*).

BLAŠKIĆ

Tužilac protiv Tihomira Blaškića, predmet br. IT-95-14-A, Presuda, 29. juli 2004. (Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*).

BRALO

Tužilac protiv Miroslava Brale, predmet br. IT-95-17-A, Presuda po žalbi na kaznu, 2. april 2007. (Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*).

BRĐANIN

Tužilac protiv Radoslava Brđanina, predmet br. IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007. (Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*).

ČELEBIĆI

Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića zvanog Pavo, Hazima Delića i Esada Landže zvanog Zenga, predmet br. IT-96-21-T, Presuda, 16. novembar 1998. (Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*).

Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića zvanog Pavo, Hazima Delića i Esada Landže zvanog Zenga, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001. (Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*).

DERONJIĆ

Tužilac protiv Miroslava Deronjića, predmet br. IT-02-61-A, Presuda po žalbi na kaznu, 20. jul 2005. (Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*).

ERDEMOVIĆ

Tužilac protiv Dražena Erdemovića, predmet br. IT-96-22-T, Osuđujuća presuda, 29. novembar 1996. (Osuđujuća presuda u predmetu *Erdemović* iz 1996).

FURUNDŽIJA

Tužilac protiv Ante Furundžije, predmet br. IT-95-17/1-T, Presuda, 10. decembar 1998. (Prvostepena presuda u predmetu *Furundžija*).

Tužilac protiv Ante Furundžije, Predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. jul 2000. (Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*).

GALIĆ

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006. (Drugostepena presuda u predmetu *Galić*).

HADŽIHASANOVIĆ I KUBURA

Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure, predmet br. IT-01-47-A, Presuda, 22. april 2008. (Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*).

HALILOVIĆ

Tužilac protiv Sefera Halilovića, predmet br. IT-01-48-A, Presuda, 16. oktobar 2007. (Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*).

JELISIĆ

Tužilac protiv Gorana Jelisića, predmet br. IT-95-10-A, Presuda, 5. jul 2001. (Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*).

JOKIĆ

Tužilac protiv Miodraga Jokića, predmet br. IT-01-42/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 30. avgust 2005. (Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Jokić*).

KORDIĆ I ČERKEZ

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-A, Presuda, 17. decembar 2004. ispravljeno u *Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza*, predmet br. IT-95-14/2-A, *Corrigendum* Presude od 17. decembra 2004, 26. januar 2005. (Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*).

KRNOJELAC

Tužilac protiv Milorada Krnojelca, predmet br. IT-97-25-A, Presuda, 17. septembar 2003. (Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*).

KRSTIĆ

Tužilac protiv Radislava Krstića, predmet br. IT-98-33-A, Presuda, 19. april 2004. (Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*).

KUNARAC, KOVAČ I VUKOVIĆ

Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, predmeti br. IT-96-23-T i IT-96-23/1-T, Presuda, 22. februar 2001. (Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*).

Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, predmeti br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, Presuda, 12. jun 2002. (Drugostepena presuda u predmetu Kunarac i drugi).

Z. KUPREŠKIĆ, M. KUPREŠKIĆ, V. KUPREŠKIĆ, JOSIPOVIĆ, PAPIĆ I ŠANTIĆ

Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića i Vladimira Šantića, predmet br. IT-95-16-A, Presuda po žalbama, 23. oktobar 2001. (Drugostepena presuda u predmetu Kupreškić i drugi).

KVOČKA, KOS, RADIĆ, ŽIGIĆ I PRCAĆ

Tužilac protiv Miroslava Kvočke, Mlađe Radića, Zorana Žigića i Dragoljuba Prcaća, predmet br. IT-98-30/1-A, Presuda, 28. februar 2005. (Drugostepena presuda u predmetu Kvočka i drugi).

LIMAJ, BALA I MUSLIU

Tužilac protiv Fatmira Limaja, Haradina Bale i Isaka Musliua, predmet br. IT-03-66-A, Presuda, 27. septembar 2007. (Drugostepena presuda u predmetu Limaj i drugi).

MARTIĆ

Tužilac protiv Milana Martića, predmet br. IT-95-11-A, Presuda, 8. oktobar 2008. (Drugostepena presuda u predmetu Martić).

MRĐA

Tužilac protiv Darka Mrđe, predmet br. IT-02-59-S, Presuda o kazni, 31. mart 2004. (Presuda o kazni u predmetu Mrđa).

MUCIĆ, DELIĆ I LANDŽO

Tužilac protiv Zdravka Mucića, Hazima Delića i Esada Landže, predmet br. IT-96-21-Abis, Presuda po žalbi na kaznu, 8. april 2003. (Presuda po žalbi u predmetu Mucić i drugi).

NALETILIĆ I MARTINOVIĆ

Tužilac protiv Mladena Naletilća zvanog Tuta i Vinka Martinovića zvanog Štela, predmet br. IT-98-34-A, Presuda, 3. maj 2006. (Drugostepena presuda u predmetu Naletilić i Martinović).

D. NIKOLIĆ

Tužilac protiv Dragana Nikolića, predmet br. IT-94-2-A, Presuda po žalbi na kaznu, 4. februar 2005. (Presuda po žalbi na kaznu u predmetu Dragan Nikolić).

M. NIKOLIĆ

Prosecutor protiv Momira Nikolića, predmet br. IT-02-60/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 8. mart 2006. (Presuda po žalbi na kaznu u predmetu Momir Nikolić).

ORIĆ

Tužilac protiv Namera Orića, predmet br. IT-03-68-T, Presuda, 30. jun 2006. (Prvostepena presuda u predmetu *Orić*).

Tužilac protiv Namera Orića, predmet br. IT-03-68-A, Presuda, 3. jul 2008. (Drugostepena presuda u predmetu *Orić*).

RAJIĆ

Tužilac protiv Ivica Rajića zvanog Viktor Andrić, predmet br. IT-95-12-S, Presuda o kazni, 8. maj 2006. (Presuda o kazni u predmetu *Rajić*).

B. SIMIĆ

Tužilac protiv Blagoja Simića, predmet br. IT-95-9-A, Presuda, 28. novembar 2006. (Drugostepena presuda u predmetu *Simić*).

STAKIĆ

Tužilac protiv Milomira Stakića, predmet br. IT-97-24-T, Presuda, 31. jul 2003. (Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*).

Tužilac protiv Milomira Stakića, predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006. (Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*).

STRUGAR

Tužilac protiv Pavla Strugara, predmet br. IT-01-42-A, Presuda, 17. juli 2008. (Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*).

TADIĆ

Tužilac protiv Duška Tadića zvanog Dule, predmet br. IT-94-1-AR-72, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda, 2. oktobar 1995. (Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*).

Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. jul 1999. (Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*).

Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A i IT-94-1-Abis, Presuda o žalbi na kaznu, 26. januar 2000. (Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*).

VASILJEVIĆ

Tužilac protiv Mitra Vasiljevića, predmet br. IT-98-32-A, Presuda, 25. februar 2004. (Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*).

ZELENOVIĆ

Tužilac protiv Dragana Zelenovića, predmet br. IT-96-23/2-A, Presuda po žalbi na kaznu, 31. oktobar 2007. (Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*).

2. MKSR

AKAYESU

Tužilac protiv Jean-Paula Akayesua, predmet br. ICTR-96-4-A, Presuda, 1. jun 2001. (Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*).

BAGILISHEMA

Tužilac protiv Ignacea Bagilisheme, predmet br. ICTR-95-1A-A, Presuda, 3. jun 2002. (Drugostepena presuda u predmetu *Bagilishema*).

GACUMBITSI

Tužilac protiv Sylvestra Gacumbitsija, predmet br. ICTR-2001-64-A, Presuda, 7. jul 2006. (Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*).

KAJELIJELI

Tužilac protiv Juvénila Kajelijelija, predmet br. ICTR-98-44A-A, Presuda i kazna, 23. maj 2005. (Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*).

KAMBANDA

Jean Kambanda protiv tužioca, predmet br. ICTR-97-23-A, Presuda, 19. oktobar 2000. (Drugostepena presuda u predmetu *Kambanda*).

KAMUHANDA

Tužilac protiv Jeana de Dieu Kamuhande, predmet br. ICTR-95-1-A, Presuda, 19. septembar 2005. (Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*).

KARERA

François Karera protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-74-A, Presuda, 2. februar 2009. (Drugostepena presuda u predmetu *Karera*).

KAYISHEMA I RUZINDANA

Tužilac protiv Clémenta Kayisheme i Obeda Ruzindane, predmet br. ICTR-95-1-A, Presuda (Obrazloženje), 1. jun 2001. (Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*).

MUHIMANA

Tužilac protiv Mikaelija Muhimane, predmet br. ICTR-95-1B-A, Presuda, 21. maj 2007. (Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*).

MUSEMA

Tužilac protiv Alfreda Museme, predmet br. ICTR-96-13-A, Presuda, 16. novembar 2001. (Drugostepena presuda u predmetu *Musema*).

MUVUNYI

Tužilac protiv Tharcissea Muvunyija, predmet br. ICTR-2000-55A-A, Presuda, 29. avgust 2008. (Drugostepena presuda u predmetu *Muvunyi*).

NAHIMANA, BARAYAGWIZA I NGEZE

Tužilac protiv Ferdinanda Nahimane, Jean-Bosca Barayagwize i Hassana Ngeze, predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 28. novembar 2007. (Drugostepena presuda u predmetu Nahimana i drugi).

NDINDABAHIZI

Tužilac protiv Emmanuela Ndindabahizija, predmet br. ICTR-01-71-A, Presuda, 16. januar 2007. (Drugostepena presuda u predmetu Ndindabahizi).

NIYTEGEKA

Tužilac protiv Eliézera Niyitegeke, predmet br. ICTR-96-14-T, Presuda po žalbi, 9. jul 2004. (Drugostepena presuda u predmetu Niyitegeka).

NTAGERURA, BAGAMBIKI I IMANISHIMWE

Tužilac protiv Andréa Ntagerure, Emmanuela Bagambikija i Samuela Imanishimwa, predmet br. ICTR-99-46-A, Presuda, 7. jul 2006. (Drugostepena presuda u predmetu Ntagerura i drugi).

NTAKIRUTIMANA

Tužilac protiv Elizaphana i Gérarda Ntakirutimane, predmeti br. ICTR-96-10 i ICTR-96-17-A, Presuda po žalbi, 9. decembar 2004. (Drugostepena presuda u predmetu Ntakirutimana).

RUTAGANDA

Tužilac protiv Georgesa Andersona Nderubunwe Rutagande, predmet br. ICTR-96-3-A, Presuda, 26. maj 2003. (Drugostepena presuda u predmetu Rutaganda).

SEMANZA

Laurent Semanza protiv tužioca, predmet br. ICTR-97-20-A, Presuda, 20. maj 2005. (Drugostepena presuda u predmetu Semanza).

SEROMBA

Tužilac protiv Athanasea Serombe, predmet br. ICTR-2001-66-A, Presuda, 12. mart 2008. (Drugostepena presuda u predmetu Seromba).

3. Međunarodni sud pravde

Military and Paramilitary Activity in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States), Meritum, Presuda. I.C.J. Reports, 1986.

B. Spisak skraćenica, akronima i kratkih referenci

U skladu s pravilom 2(B) Pravilnika o postupku i dokazima, muški rod obuhvata ženski, a jednina množinu, i obratno.

1. VP gmtbr	1. bataljon vojne policije Gardijske motorizovane brigade
2. VP gmtbr	2. bataljon vojne policije Gardijske motorizovane brigade
80. mtbr	80. motorizovana brigada (Kragujevac)
AT.	Stranica transkript žalbenog pretresa u ovom predmetu. Sve stranice transkripta na koje se upućuje navedene su prema nekorigovanoj verziji transkripta, osim ako nije drugačije navedeno. Između te i konačne verzije transkripta za javnost mogu se, dakle, javiti manje nepodudarnosti u brojevima stranica.
D	Označava “odbranu” u svrhu identifikacije dokaznih predmeta
Dopunski podnesak respondenta tužilaštva	Dopunski podnesak respondenta tužilaštva na Šljivančaninov izmenjeni žalbeni podnesak (poverljivo), 10. septembar 2008. (javna redigovana verzija podneta 15. septembra 2008)
Dopunski protokol I	Dopunski protokol Ženevskim konvencijama od 12. avgusta 1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I), Ženeva, 8. jun 1977. godine, 1125 U.N.T.S. 3
gmtbr	Gardijska motorizovana brigada, u Mrkšićevim podnescima pominje se i kao “gmtbr”
HV	Hrvatska vojska
JNA	Jugoslovenska narodna armija (Vojska Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije)
Krivični zakon SFRJ	Skupština SFRJ usvojila je Krivični zakon 28. septembra 1976. na sednici Saveznog veća, proglašen je ukazom predsednika republike 28. septembra 1976, a objavljen u <i>Službenom listu SFRJ</i> br. 44 od 8. oktobra 1976. godine i stupio na snagu 1. jula 1977.
LAD PVO	Laki artiljerijski divizion Protivvazdušne odbrane
Međunarodni sud	Međunarodni sud za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine

MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MKSR	Međunarodni sud za krivično gonjenje lica odgovornih za genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i građana Ruande odgovornih za genocid i druga takva kršenja počinjena na teritoriji susjednih država između 1. januara 1994. i 31. decembra 1994. godine
Mrkšićeva replika na podnesak respondenta	Replika Mileta Mrkšića na Tužiočev podnesak respondenta, 15. septembar 2008. (javna redigovana verzija podnesena 6. oktobra 2008.).
Mrkšićeva najava žalbe	Najava žalbe odbrane g. Mileta Mrkšića i Zahtev za dozvolu da prekorači broj reči, 29. oktobar 2007.
Mrkšićev podnesak respondenta	Podnesak respondenta Mileta Mrkšića na Žalbeni podnesak tužilaštva, 18. jun 2008.
Mrkšićev završni pretresni podnesak	<i>Tužilac protiv Mileta Mrkšića, Miroslava Radića, Veselina Šljivančanina</i> , predmet br. IT-95-13/1-T, Završni pretresni podnesak odbrane Mileta Mrkšića (poverljivo), 26. februar 2007.
Mrkšićev žalbeni podnesak	Žalbeni podnesak odbrane Mileta Mrkšića ispravljen 22. jula 2008. (poverljivo), 22. jul 2008. (javna redigovana verzija podneta 15. septembra 2008)
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske
Najava žalbe tužilaštva	Najava žalbe tužilaštva, 29. oktobar 2007. (izmenjena i dopunjena 7. maja 2008)
OG	Operativna grupa
OG Jug	Operativna grupa Jug
Optužnica	<i>Tužilac protiv Mrkšića, Radića i Šljivančanina</i> , predmet br. IT-95-13/1-PT, Odluka po trećoj objedinjenoj izmenjenoj optužnici, 9. mart 2005. godine, str. 6, gde se nalaže da "Treća objedinjena izmenjena optužnica" podneta 15. novembra 2004, bude važeća optužnica
P	Označava "tužilaštvo" u svrhu identifikacije dokaznih predmeta
PMEZ	Posmatračka misija Evropske zajednice
ppuk.	potpukovnik
Pravilnik	Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog suda

Prilog Prvostepenoj presudi	Prvostepena presuda, Deo XIII. Prilog: Spisak lica ubijenih na Ovčari u večernjim časovima 20/21. novembra 1991.
pripadnici TO	Pripadnici Teritorijalne odbrane
Replika tužilaštva na podnesak respondenta	Objedinjena replika tužilaštva na podneske respondenta Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanina (poverljivo), 3. jul 2008. (javna redigovana verzija podneta 9. jula 2008)
SAO	Srpska autonomna oblast
SFRJ	bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SSNO	Savezni sekretarijat za narodnu odbranu
Statut	Statut Međunarodnog suda
Šljivančaninov podnesak respondenta	Podnesak respondenta u ime Veselina Šljivančanina (poverljivo), 18. jun 2008. (javna redigovana verzija podneta 15. septembra 2008)
Šljivančaninov završni pretresni podnesak	<i>Tužilac protiv Mileta Mrkšića, Miroslava Radića, Veselina Šljivančanina, predmet br. IT-95-13/1-T, Završni podnesak odbrane Veselina Šljivančanina (poverljivo), 26. februar 2007.</i>
Šljivančaninov žalbeni podnesak	Žalbeni podnesak u ime Veselina Šljivančanina (poverljivo), 8. juli 2008. (izmenjena javna redigovana verzija podneta 28. avgusta 2008)
Šljivančaninova dopunska replika na podnesak respondenta	Dopunska replika u ime Veselina Šljivančanina (poverljivo), 18. septembar 2008. (javna redigovana verzija podneta 26. septembra 2008)
Šljivančaninova najava žalbe	Najava žalbe odbrane Veselina Šljivančanina na Presudu od 27. septembra 2007, 29. oktobar 2007. (izmenjena i dopunjena 28. avgusta 2008)
Šljivančaninova replika na podnesak respondenta	Replika na podnesak respondenta u ime Veselina Šljivančanina (poverljivo), 12. septembar 2008. (javna redigovana verzija podneta 20. oktobra 2008)
T	Stranica transkripta pretresa sa suđenja u ovom predmetu
TO	Teritorijalna odbrana
Treća Ženevska konvencija	Ženevska konvencija III o postupanju s ratnim zarobljenicima od 12. avgusta 1949. godine, 75 U.N.T.S. 135
Tužilaštvo	Tužilaštvo
Tužiočev podnesak	Objedinjeni podnesak respondenta tužilaštva na žalbene podneske Mileta

respondenta	Mrkšića i Veselina Šljivančanina (poverljivo), 28. avgust 2008. (javna redigovana verzija podneta 15. septembra 2008)
Završni pretresni podnesak tužilaštva	<i>Tužilac protiv Mileta Mrkšića, Miroslava Radića, Veselina Šljivančanina</i> , predmet br. IT-95-13/1-T, Završni podnesak tužilaštva (poverljivo), 26. februar 2007.
ZNG	Zbor narodne garde
Žalbeni podnesak tužilaštva	Žalbeni podnesak tužilaštva (poverljivo), 14. januar 2008. (javna redigovana i ispravljena verzija podneta 8. februara 2008)
Ženevske konvencije	Ženevske konvencije od I do IV od 12. avgusta 1949. godine
Ženevska konvencija III	Ženevska konvencija III o postupanju s ratnim zarobljenicima od 12. avgusta 1949. godine, 75 U.N.T.S. 135